

1963

1963. január 1.

A Forum Kiadói Tanácsának > **1962. december 17-i** döntése alapján I elhagyta a sajtót az *Ifjúság* című hetilap *Symposion* című, kéthetente megjelenő művészeti és kritikai mellékletének első száma, amely az azonos című, > **1961. december 21-től** megjelenő irodalmi rovatból fejlődött ki, és > **1965 januárjában** *Új Symposion* néven önálló folyóirattá vált. Szerkesztő: Bosnyák István. A szerkesztőbizottság tagjai: Bányai János, Bosnyák István, Domonkos István, Gerold László, Utasi Csaba [1963. október 17-ig].

A *Dnevnik* című újvidéki szerb napilap közölte Szirmai Károly *Stanovnik ruševina* című novelláját.²

1. Bosnyák2, 49. – 2. Szirmai Endre: *Szirmai Károly műveinek bibliográfiája*. München – Stuttgart – Rio de Janeiro, 1978, Szirmai Károly Társaság – Szirmai Károly Archívumok, 70.

1963. január 3.

Vladimir Velebit, az Egyesült Nemzetek Szervezete Európai Gazdasági Bizottságának főtitkára Budapestre érkezett. Hatnapos látogatása során tárgyalt a bizottság áprilisi közgyűlésének előkészítéséről, technikai segélynyújtási kérdésekről.

1963. január 6.

Az újvidéki Ifjúsági Tribünön megszervezték a *Polja* című szerb irodalmi folyóirat estjét,¹ amelyen többek között Radmila Bitović, Branka Utješanović, Filip David, Domonkos István és Dušan Kopčalić, valamint a Collegium Musicum vonósnégyes lépett fel, amelynek tagjai: Horváth László, Puhán Oszkár, Baranyi Jenő, Slavica Butaros, Hartig Tibor és Marijan Egić.

Bálint István a *Magyar Szó Kilátó* rovatában Bosnyák Istvánnak az újról *Symposion*ban megjelent alkalmi írása kapcsán felteszi a kérdést: „Honnan van egyetemistáinknál ennyi Sinkó-idézet?”² (> **1963. január 13.**)

Sinkó Ervin Tomán Lászlónak: „Mellékelten küldöm az elbeszélés kötetem³ kéziratának ígért kiegészítéseképpen [...] Ezzel szemben arra kérem, legyen szíves forduló postával elküldeni nekem az *Aron szerelme* gépiratát, hogy azon néhány változtatást végezzek. Kész leszek vele akkorra, mikor Németh [Németh P. István] elvtársék a Krleža-ügyben idejönnek s velük fogom viszaküldeni a végleges szöveget. Csak arra kérem az elvtársakat, hogy mielőbb közöljék, mikor jönnek. Krležával már többször beszéltem arról, hogy miként fogjuk összeállítani a 4 kötetét.⁴ Persze, dr. Pap [József] elvtárs kedves értesítésein kívül is szeretnék részleteket hallani a pesti megállapodásokról.”⁵

1. *Tribina mladih sezona 1962/63*. Kézirat. 1963. június 3. – 2. Bosnyák2, 28. – 3. Sinkó Ervin: *Aegidius útra kelése és egyéb történetek*. Újvidék, 1963, Forum. – 4. A megbeszélések eredményeként a következő évben három Krleža-kötet jelent meg a Forumnál: *Filip Latinovicz hazatérése* (fordította Illés Sándor), *A Glembayak* (Regény. Fordította Dudás Kálmán) és *A Glembayak* (Drámák. Fordította: Dudás Kálmán). – 5. Sinkó Ervin levelezése II., 203., 243.

1963. január 7.

Danilo Kekić iparügyi titkár vezetésével gazdasági küldöttség utazott Budapestre, ahol a magyar–jugoszláv ipari kooperációról tárgyaltak. Decemberben pedig a látogatás viszonzásaképpen és a szakbizottságok munkájának értékelése, illetve a további teendők megtárgyalása céljából Belgrádba utazott Horgos Gyula kohó- és gépipari miniszter vezetésével egy magyar delegáció.¹

Az Újvidéki Rádió közölte: „Csergő Jánosnak, a Magyar Népköztársaság gépipari és fémkohászati miniszterének meghívására ma jugoszláv küldöttség utazott Budapestre Danilo Kekić, a Szövetségi Végrehajtó Tanács iparügyi titkára vezetésével. A küldöttség tárgyalásokat folytat az ipari kooperációról és a műszaki együttműködésről.”

Arról is beszámolt, hogy „Belgrádban ma a Népi Ifjúság plenáris ülésén az ifjúság nevelési problémáit vitatják [...] A plenáris ülésre előkészített elemzések hangsúlyozzák, hogy a mai fiatalokra nemcsak társadalmunk pozitív törekvései, hanem a még meglévő maradi és káros jelenségek is hatnak. Ezért mi sem természetesebb, hogy a fiatalok olyan nézeteket, felfogásokat is magukévá tesznek, amelyek károsak fejlődésünkre”.

1. MOL XIX-J-1-j-4b-006236-2-1963.

1963. január 8.

Saffer Pál írta az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében*: „*Hattyúdalt*. Kissé patetikus a cím, mivel csak egy folyóiratban történt őrsváltásról van szó, és pontatlan is, mert hiszen maga a folyóirat zavartalanul megy tovább – semmi különösebb nem változik – még a munkatársak névsorában sem –, de azért mégsem alaptalan. Mert a szerkesztőség fogalmával együtt jár a szerkesztői elgondolás fogalma is, ami viszont azt jelenti, hogy a szerkesztőség változásával egy korszak zárul a folyóirat életében. Így valahogy van ez most a *Híd* körül is, amelynek decemberi számával búcsúzott a régi szerkesztőség. És ha hattyúdalt emlegetünk, ez vonatkozik szépségre és minőségre is, mert ez a decemberi szám kétségtelenül az utóbbi évfolyam legsikerültebb és legszínvonalasabb száma [...] Ha ezt a számot egy töretlen fejlődés csúcseredményének tekinthetnénk, akkor szinte sajnálni lehetne az őrsváltást a *Híd*ban, mert úgy tűnik, hogy tulajdonképpen most érte el először a folyóirat azt, amit a szerkesztői koncepció a kezdetben csak sejtetett [...] Marad a kérdés, hogy mit fog tenni az új szerkesztőség. Megalkuszik-e önmagával és a környezettel, vagy vállalja a kilátástalan harcot a pillanatnyilag elérhetetlennek tűnő célokért?”

1963. január 9.

Az Újvidéki Rádió közölte a Tanjug jelentését: „A Külügyi Államtitkárság képviselője az úgynevezett Horvát Nemzeti Bizottság müncheni

értekezletével kapcsolatban nyilatkozatot adott. A képviselő kijelentette, hogy ennek a háborús bűnösöknek nyilvánított usztasa quislingek vezetése alatt álló szervezetnek a programja a Jugoszlávia integritása elleni szubverzív és terrorista tevékenység végrehajtásában nyilvánul meg. A szervezet vezetőinek kiadatását Jugoszlávia már régebben is követelte. A képviselő elmondta még, hogy 1955. április 4-én a Német Szövetségi Köztársaság kormánya jegyzéket adott át Jugoszlávia akkori bonni nagykövetségének, amelyben a többi között ez állt: Az ellenőrzések bebizonyították, hogy a Horvát Nemzeti Bizottság politikai tevékenysége nincs összhangban a Német Szövetségi Köztársaság alkotmányával. A bajor belügyminisztérium eljárása a Horvát Nemzeti Bizottság ügyében bizonyítja, hogy a nyugatnémet hatóságok nem tűrik azokat a törekvéseket, amelyek a jugoszláv állam integritása ellen irányulnak. A Horvát Nemzeti Bizottság azonban – mondotta nyilatkozatában a Külügyi Államtitkárság képviselője – éppen úgy, mint a többi jugoszlávellenes quislingszervezet, az utóbbi időben a hatóságok jóváhagyásával folytathatta tevékenységét a Német Szövetségi Köztársaságban. Sőt 1962-ben az említett jegyzékkel ellentétben különféle rendezvényeket tartottak, amelyeken felolvasták a Német Szövetségi Köztársaság legfelsőbb államvezetői üdvözlő táviratait is. Ez a mostani értekezlet is azt bizonyítja, hogy a nyugatnémet hatóságok nem tettek semmit, hogy megakadályozzák a terrorista csoportok jugoszlávellenes tevékenységét, sőt lehetővé tették az usztasa elemeknek, hogy más európai országokból is eljöjjenek Nyugat-Németországba, és részt vegyenek az értekezleten, amelynek célja a Jugoszlávia elleni aktivitás serkentése. A tényállás tehát az – mondotta a képviselő, hogy Momčilo Popović meggyilkolása után, és a jugoszláv kormány ezzel kapcsolatos igazolt követelése ellenére a Német Szövetségi Köztársaság hatóságai elnézik a jugoszláv állam integritása és szuverenitása elleni quislingtevékenységet, ami

ellentétben áll a fennálló nemzetközi szokásokkal és a Német Szövetségi Köztársaság által elfogadott kötelezettségekkel. Ha az NSZK kormánya tovább folytatja ezt az ellenséges magatartást és gyakorlatot, magától értetődően reá hárul a felelősség az ebből eredő következményekért is.”

Domonkos István Újvidékről Tolnai Ottónak Zágrábba: „Öreg Svej! Az összes leveleidet megkaptam, nem is tudom hányat. Első lesújtó hírem, hogy a Mikit elbocsátották. Nem tudom, honnan szeded, hogy márciusban megyünk bakának, hisz jól tudod, hogy addigra még csak a kérvények se jutnak el a kezükbe, Finta szerint a leghamarabbi időpont szeptember lehet, ha a kérvényeket most rögtön beadjuk. Gondolom sejted, hogy a kötetek dolgával nem haladtam valami messzire, objektív okaim is vannak (összeverekedtem a Fintával s kiment az ujjam helyből, állandóan jönnek mennek nálunk, s az mellett a szobában hideg is van s nincs ínyemre a gépelés különösen, ha figyelembe vesszük, hogy egy flekket másfél óráig gépelek, de főleg »subjektív« lustaságom (ha! ha! ha.) az oka mindennek, meg hát a novellámat is írom s az első része hét flekket tesz ki gépelve, okvetlenül el kell olvasnod még mielőtt leadnám, mert magam sem tudom hányadán állok vele, gondolom az értékeivel. Találkoztam a Némettel s leszidott, amiért nem mentünk fel aznap a fórumba, megbeszéltem vele holnapra egy találkát melyen, én remélem, minden eldől. Verses kötetedet leadom szombaton, a novellásat csak majd ha a novellám elkészül. Ma hallottam Fintától [Kolarik Vilmos], akit melleleg mondva alighanem menesztettek a fakisról, hogy a Benes [József] pénteken a tribünön valami előadás félét tart. Engem vasárnapra hívott meg a szerb tribün, beogradi meg mit tudom én milyen alakokkal fogok felolvasni három verset. A DORIN 2-ért irigyellek. Még maguk a franciák sem tudnának pillanatnyilag különb és autentikusabb arcpoetikát felmutatni. Még nem mutattam senkinek s úgy gondolom kár lenne leköszölni bárhol

a kötet megjelenése előtt. A lakásból mennem kell a háziak miatt, akik leszidtak, el is megyek! Egy este részegen elmentem a Bosnyákhöz s lebasztam, de most már bánom, annyira egyedül maradt hirtelen s főleg nem voltam őszinte a beszélgetés alatt. Egyenlőre senkit nem akarok látni a barátok közül, még álmomban is hallom, hogy kopogtatnak, hidd el, hogy én magam vagyok az ki rájuk vagyok szorulva. Nem írok megyek melőzni.”¹

1. Kézirat.

1963. január 10.

A szabadkai Népszínház bemutatta Nicola Manzari *Ó, mai gyerekek!* [I nostri cari bambini, 1956] című vígjátékát. Fordította Dobsa János. Rendező: Garay Béla. A díszletet Mihajlo Dejanović, a jelmezeket Radmila Radojević tervezte. Fellépett: R. Fazekas Piri (Mantovani ügyvédnő), ifj. Szabó István (a fia), Godányi Zoltán (Berdini mérnök), Majoros Katica (Grazia, a leánya), Czehe Gusztáv (Aristide Gangiulo). A 33 előadásnak összesen 7748 nézője volt.¹

1. Vukovics Géza: *Ó, mai gyerekek!* MSz, 1963. január 17. 9.; Kolozsi Tibor: *Ó, mai gyerekek.* 7 *Nap*, 1963. január 18. 10.; Nagy József: *Még egyszer a nemzedékellentétekről.* A suboticei Népszínház bemutatta Nicola Manzari *Ó, mai gyerekek* című vígjátékát. *Dolgozók*, 1963. január 18. 14.; Gerold, Pastyik 1970.

1963. január 11.

Irodalmunk legújabb változásai elé. Herceg János bevezetője az Újvidéki Rádió *Együtt* című irodalmi folyóiratában: „A vajdasági magyarságnak ez az egyetlen folyóirata, a *Híd*, három évtizedes kemény, küzdelmes és áldozatos múlttra tekinthet ugyan vissza, de azzal, hogy most ismét új emberek álltak az élére, új hittel és új reménységgel, új irányítási és szervezési elgondolásokkal, egy minden eddigitől eltérő és mégis minden eredményt felölelő programmal, lapjukat bizonyára nemcsak a vajdasági magyar írás művelői fogadják az újdonságot megillető türelmetlen várako-

zással és felújuló bizakodással, de érdeklődéssel néznek majd az új vállalkozásra azok, akiknek a folyóiratot szánják, az olvasók is. A háború után ismét életre kelt *Híd*nak sorrendben ez a hetedik szerkesztősége. S míg e gyakori válságok és változások egyrészt az élénk és mozgalmas irodalmi életnek kétségtelenül egy-egy eruptív fordulatát jelentik, másrészt félreérthetetlenül rámutatnak arra a tényre is, hogy a *Híd*nak mindeddig nem sikerült összefogó tényezővé válnia a vajdasági magyar irodalomban. Az új szerkesztőség helyzete cseppet sem irigylésre méltó. Irányokat és ízléseket kell összebékítenie lapjain, és egy olyan folyóiratot teremtenie, amelyet most már az olvasó is a magáénak mondhat. És talán épp ez volna az a pont, ahonnan el kellene indulni: az olvasó szemszögéből nézni, az ő aspektusából közelíteni meg a kérdéseket. Természetesen, nem a falusi naptárolvasókra gondolunk, tehát népünk túlnyomó többségére, nem is a kispolgári osztály-ízlés maradványaira, hanem az új olvasóra, az új értelmiségi rétegre és a munkásság azon részére, amely már megengedheti magának az irodalmi érdeklődést is. A mai magyar, egyetemet végzett fiatalságnak a nyelvkülönbség már nem akadály, s egyszerre kapja kézhez Krleža és Németh László, sőt Graham Green regényeit, Illyés Gyula és Vasko Popa, sőt Ezra Pound verseit, ennél fogva a vajdasági irodalomtól feltehetően mást vár. Nem templomtorony-romantikát, nem regionális színekben játszódó szirupos történeteket, de mindenképpen azt, amit másutt nem találhat meg, amit csak a szülőföld és az anyanyelv őrizhet meg számára az irodalomban. S ugyanakkor el sem lehet képzelni nagyobb veszélyt annál, mint amikor egy fejlődő szellemi életben normákat állítanak fel és tilalomfákat, s hol egy fojtogatóan szűk világba akarják bezárni az írókat, hol a tőle idegen forma kényszerzubbonyát ráhúzni, modernség vagy pláne európaiság címén. Az utóbbi években különben is mind gyakrabban és egyre felelőtlenebbül használjuk ezt a tiszteletre méltó jelzőt: európai. És ugyanakkor

kínos erőfeszítések történtek arra nézve, hogy az irodalom hátat fordítson mindennek, ami eddig eszmét és hagyományt, hazát és szülőföldet jelentett a vajdasági magyar íróknak. Voltak, akik azt hitték, hogy irodalmunknak nincsen egyéb célja és értelme, csak az, hogy minél szélesebben tárja ki a kapukat a kozmopolita áramlatoknak. S hogy ettől a Fruška gora még mindig nem közelítette meg a Gaurizankárt és a bácskai vers vagy novella se nőhetett fölébe önmagának, de egy esztendő könyvtermése összesen négy, nem is annyira európai igényű szépirodalmi munka volt, azt alig vette valaki is tudomásul. Illetve akikre tartozott, azok ebből a súlyos ellentmondásból levonták a következtetéseket, s így került sor erre az újabb változásra a vajdasági magyar irodalom életében. Így lett újra program a színvonal [...] A dilettantizmus kérdése újra napirendre került, sőt alaposan ki is bővült: minthogy nemcsak a már régen polgárjogot nyert és tisztességes adófizetőként nyilvántartott műkedvelő tollforgató kapja ki a menlevelét ebben az új helyzetben, de azok a fiatalos hévvel és türelmetlenséggel jelentkezett akarnokok is, akik a homályt és a dadogást, a problémátlan köldöknézést és az érzelmi dagályt az új irodalom értékének igyekeznek feltüntetni. S ezekből is egészen tekintélyes derékhad verődött össze az idők folyamán. Mindez persze csak program egyelőre, s hogy sikerül-e megvalósítani és egészséges viszonyokat teremteni a vajdasági irodalomban, azt az idő fogja megmutatni.”

Az újvidéki Ifjúsági Tribünön Benes József tartott előadást a festészetről.¹

1. *Tribina mladih sezone 1962/63*. Kézirat. 1963. június 3.

1963. január 12.

A Szerbiai Újságírók Egyesülete Vajdasági Tanácsának keretében megalakult a vajdasági humoristák szakosztálya. Elnökének Gál Lászlót választották meg.¹

Aladics János az Újvidéki Rádióban közölte: „Novi Sadon a rádió klubjában ma délelőtt megtartották alakuló közgyűlésüket a vajdasági humoristák. A szekció megalakulását az újságírók szövetsége kezdeményezte. Elnökké Gál Lászlót választották. Az újonnan alakult szervezetnek az a célja, hogy a humor afirmálódásának útjait egyengesse, és gondoskodik arról, hogy a humoristák gyakori nyilvános fellépésükkel megfeleljenek társadalmi szerepüknek [...] Felvetődött egy kísérleti kabaré megalakításának gondolata is.”

A szabadkai Népszínház bemutatta Nagy József *Nem azért mondom* című kabaréját. Rendező: Garay Béla. A díszletet és a jelmezeket Petrik Pál tervezte. Hangszerelés: Milan Asić. A táncokat Kunyi Mihály, az énekeket V. Dormán Mancsi tanította be. Konferált: Szilágyi László, Romhányi Ibi, Albert János. Közreműködtek: Barácius Zoltán, Huszka Ica, Juhász Anna, Nagy István, Nagy József, Remete Károly, Szabó Ferenc, Szabó János, Szilágyi László, Versegi József, Tóth Éva, Fejes György. A 30 előadásnak összesen 8371 nézője volt.²

1. Avramović, Miodrag-Žika: *Srebrni jubilej SNJ 1945-1970*. Beograd, 1971, Savez novinara Jugoslavije, 942. – 2. Dévavári Zoltán: Csipkelődés és szórakozás. *7 Nap*, 1963. február 15. 11.; Vukovics Géza: Nem azért mondom. Jegyzetek a hazai színpadi szatíráról. MSz, 1963. február 21. 9.; Gerold László: Nem azért mondom. *Ifjúság*, 1963. február 21. 16.; Gerold, Pastyk 1970.

1963. január 13.

Bosnyák István a *Magyar Szó Kilátó* rovatában válaszolt Bálint István ugyanott > **1963. január 6-án** megjelent cikkére mondván, azért idézik Sinkó Ervint olyan sokat, „mert elolvastuk hozzáférhető műveit, amelyek, Bálint elvtárs, nincsenek a Magyar Tanszék programjában, tehát nem »tananyagok«, amit »el kell mondani a vizsgán«. S közben arra a megállapításra jutottunk, hogy Vajdaságban, a *Híd*-mozgalom

szóhasználatával élve: a makacs közöny e jeges vidékén nem igen született még ember, aki sinkói értelmiségivé, sinkói méretű marxistává és európeér alkotóegyeniséggé nőtt volna. Kár, hogy Bálint István nem vett magának annyi fáradságot, hogy elolvassa Sinkó esztétikai írásait, mielőtt meg akarja cáfolni művészetszemléletét. Akkor – talán még ő is – meggyőződhetett volna a fentiekről”¹

1. Bosnyák István: Néhány felelet a quasi-esztétának. Hevenyészett válasz Bálint Istvánnak. MSz, 1963. január 13.

1963. január 15.

Saffer Pál írta az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében*: „Tegnap este tartották meg a suboticiai Népszínház kistermében – amint az már az Életjel rendezvényein lenni szokott: telt ház előtt – az irodalmi vetélkedő második fordulóját. Nyolc ifjú és leány – valamennyien középiskolások – mutatott be ismét szinte elképesztő faktográfiai tudást a vajdasági irodalom történetéből. Ha valamilyen véleményt kell és lehet mondani erről a rendezményről, akkor az mindenekelőtt csak dicséret lehet [...] Amikor hallja, hogyan peregnék a vajdasági irodalom még meg nem írt történetének legapróbb, legjelentéktelenebb adatai és műhelytitkai ezeknek a gyerekeknek az ajkáról [...] az ember mindenekelőtt egy szörnyű mulasztásra döbben rá, amely szinte fátummá változik a vajdasági irodalomban, és amit, vagy inkább aminek következményét úgy lehetne megfogalmazni, hogy »Mi mindig mindent újra kezdünk« [...] a vajdasági irodalom még mindig, még ma is az útkeresésnél, önmaga helyének és szerepének meghatározásánál tart.”

1963. január 16.

Szerencsés József az Újvidéki Rádióban közölte: „Novi Sadon a Kommunista Szövetség tartományi vezetőségének székházában a Szocialista Szövetség tartományi vezetőségének végrehajtó bizottsága és a Tartományi Szakszervezeti Szö-

vetség elnöksége ma délelőtt együttes ülést tartott. A munkaerő-felesleg, majd a tartományi társadalmi-politikai szervezetek sajtószerveinek kérdését vitatták meg. A munkaerő-felesleg problémáiról Predrag Vladisavljević, a Tartományi Szakszervezeti Tanács titkára mondott beszámolót. Többek között elmondta, hogy tartományunkban a munkaközvetítő hivatalok jelenleg mintegy 35 000 munkanélkülit tartanak nyilván [...] Rehák László a vajdasági napi- és hetilapok helyzetéről és problémáiról tartott vitaindító beszámolót [...] Az ülés végén megválasztották a *7 Nap* című hetilap kiadói tanácsát.”

Ugyanott Bálizs Jolán hírül adta: „A jövő héten két szeminárium indul a Tartományi Gyermekszínház Szövetség szervezésében. 21-én Novi Sadon kezdődik az egyik, a bábszínházak, illetve a bábszínház csoportok vezetőinek számára. Az elméleti anyagot Boško Zeković, a Novi Sad-i Bábszínház igazgatója és Sulhóf József, a szövetség elnöke ismerteti, a gyakorlati részt pedig – főleg erre szorítkozik az ötnapos szeminárium – Miša Radaković, a Novi Sad-i Bábszínház rendezője és Hartig Sándor, a zrenjanini Bábszínház igazgató-rendezője adja elő [...] A másik, szintén ötnapos szemináriumot Suboticán rendezik meg a Gyermekszínház mellett. Ez 26-án kezdődik. A gyermekszínház elvi, rendezői és tartalmi részét Miroslav Belović, a belgrádi Jugoszláv Drámai Színház ismert rendezője dolgozza fel három előadásban. Mihajlo Jančikin, a suboticei Gyermekszínház igazgatója és Ormai József, a színház rendezője és színésze meg gyakorlati útmutatásokat adnak.”

Az Újvidéki Rádió bemutatta Lévay Endre *A négy fű* című hangjátékát.¹

1. Szövege: Álmodok szirtjén, 1969.

1963. január 18.

A magyar Külügyminisztérium III. Területi Osztályának Jugoszláv Referatúrája így foglalta össze a magyar–jugoszláv kapcsolatok 1962. évi alakulását: „Azok a kül- és belpolitikai jellegű tényezők és megfontolások, amelyek az utóbbi időben, különösen az SZKP XXII. Kongresszusa óta Jugoszláviának a szocialista országok nagy többsége iránti közeledését segítették, természetesen kihatottak a magyar–jugoszláv kapcsolatok 1962-beni alakulására is, amelyet ugyancsak bizonyos közeledési tendencia jellemezett [...] Kulturális kapcsolatainkat jelenleg két évre (1962–63) szóló munkaterv szabályozza, amelyet lényegében az 1960-as és 1961-es kulturális munkatervvel azonos szinten és jelleggel, némileg szélesebb tartalommal ez év januárjában írtunk alá. A munkaterv alapján 1962-ben 62 személyt küldtünk Jugoszláviába a felső- és középfokú oktatás, a tudományos intézmények, a zenei és filmélet, a közművelődés és irodalom stb. területéről. Munkaterven kívül 18 fő utazott Jugoszláviába. A korábbi munkatervvel ellentétben az idén két magyar, ill. három jugoszláv író cseréjére is sor került, ami hasznosnak bizonyult. Eredményesnek mondható közoktatásügyi szakértőink jugoszláviai tanulmányútja is. Az idén is komoly nehézséget jelentett a munkaterv normális bonyolításában, hogy a jugoszlávok küldöttük zömét az év utolsó hónapjaiban kívánták utaztatni, aminek a megszervezése (munkaprogram, stb.) részünkről gyakran megoldhatatlan problémákba ütközött. Gyakori jelenség volt az is, hogy 1-1 jugoszláv küldött minden előzetes bejelentés nélkül érkezett Budapestre. Zavarta a magyar–jugoszláv kulturális kapcsolatok normális vitelet ösztöndíjasaink jugoszláviai fogadtatása (az ösztöndíjasainkat ért rendőrségi provokáció, a kifogásolható elhelyezés, a velük való felületes törődés stb.) A kiadói szervek közötti megállapodás értelmében az idén is folytatódott a magyar–jugoszláv könyvcseré ügy, hogy a 100 ezer dolláros volumenből 93 ezer \$ a magyar

export és 7 ezer \$ a magyar import oldalra esett. A »Forum« jugoszláv kiadóvállalat vezetőinek 1962. év végi, magyarországi látogatása során a volumen és arányai érintetlenek maradtak [...] Jugoszláv kezdeményezés alapján december 4-én tárgyalások kezdődtek Budapesten a hatályban lévő kétéves kulturális munkaterv 1963-ra szóló második évi programjának bővítésére vonatkozóan. A tárgyalások eredményeként december 7-én kiegészítő jegyzőkönyvet írtunk alá Budapesten. A jugoszláv Kulturális Kapcsolatok Bizottsága főtítkárának meghívására ez év nyarán Jugoszláviában töltött két hetet dr. Rosta Endre, a Kulturális Kapcsolatok Intézete ügyvezető elnöke, akinek jugoszláv partnere – Drago Vucsinics ez év decemberében töltött egy hetet Magyarországon a Kulturális Kapcsolatok Intézete vendégeként. A magyar–jugoszláv kulturális egyezmény megkötésének a kérdését a jugoszlávok az idén csak más ügyek kapcsán vetették fel; az egyezmény megkötését elvileg már elintéztet dolognak tekintik [...] Összefoglalva megállapítható, hogy a magyar–jugoszláv államközi kapcsolatok 1962-ben kielégítően fejlődtek. E kapcsolatok továbbfejlődésének jelentős eseménye volt Titó elnök 1962 decemberi kétszeri budapesti tartózkodása, amelyekre Szovjetunióba történt átutazása és onnan visszautazása alkalmából került sor. Illetékes jugoszláv körök Titó elnök magyarországi látogatásával egybehangzó meglelégedésüket hangoztatták, s kifejezték reményüket, hogy a közte és illetékes magyar személyek közötti megbeszélések eredményeként államközi és egyébirányú kapcsolataink a jövőben lendületesebben fejlődnek.”¹

1. MOL XIX-J-1-j-4a-004789-15-1962.

1963. január 19.

Práth Károly belgrádi magyar nagykövet megküldte a nagykövetség 1963. első félévi munkatervét, amely leszögezte, „A belgrádi Nagykövetség dolgozói elsőrendű feladatuknak tekintik 1963 első felének folyamán a két ország jelenlegi

javuló viszonyának további fejlesztését, a kapcsolatok állásából adódó ütemben [...] A politikai kapcsolatok területén a fentiekből kiindulva a Nagykövetség a kapcsolatok fokozatos, megfontolt, lépésről-lépésre való fejlesztését igyekszik megvalósítani”, majd személyre lebontva részletesen felsorolta és ütemezte a feladatokat. A központban a dokumentumra egy megjegyzést írtak: „Sok a Vajdaság-i látogatás!”¹

Munkaértekezlet a belgrádi magyar nagykövetségen. Práth Károly nagykövet: „Különösen az autógénylés terén vannak problémák. Pedig biztosan nem úgy nevelték őket és nem éltek olyan körülmények között az elvtársak, hogy mindenhova autóval kell menni. Tudomásul kell venni, hogy nem tudunk minden esetben autót biztosítani. A Nagykövetségnek két autója van, azaz három. Legutóbb Csákány és Egyed elvtársak kijelentették, ha nem biztosítunk kocsit, nem mennek hivatalos ügyekben. Mindenképpen helytelen, hogy Varga elvtársnőnek ilyen kijelentést tegyenek, mert ő nem tehet róla, hogy rossz a kocsit, vagy máshol van elfoglalva. Amikor nincs kocsit, az elvtársak menjenek autóbusszal vagy trolival. A tájékoztatóban szerepel a ráérő feleségek problémája, akik pletykálnak, ami zavarja a követségek légkörét. Van tapasztalat, hogy olyan dolgok kerültek a feleségek tudtára, ami hivatali probléma volt, de megállapította, hogy e területen különösebb probléma nincs. A Nőbizottság működik és ez jó fórum arra, hogy az elvtársnők mással foglalkozzanak, mint pletykálkodással.”²

1. MOL XIX-J-1-j-1b-00144-1-1963. – 2. MOL XIX-J-1-j-1b-001179-1963.

1963. január 20.

A *Magyar Szóban* megjelent Dobrica Ćosić *A művészi hitvallás szabadsága és a társadalom iránti kötelezettség* című cikke, amelyben többek között ez állt: „Csak olyan művészetet tudok megérteni és elfogadni, amely tagadja és túlha-

ladja az emberi valóságot, amely magasabbrendű és más víziók szempontjából szembeheylekzik minden adott társadalmi és történelmi helyzettel, amely az ember nevében és az emberért, a társadalom nevében és a társadalomért emberileg, erkölcsileg és esztétikailag – mindenekfelett esztétikailag – semmiképpen sem fogadja el a meglévő valóságot.” Vagy „a politikai rendszerek képviselőinek nincs kizárólagossági joguk esztétikai és eszmei értékeléshez”. Vagy „a művész képtelen – tehát nem akarától függ – egyszerűen képtelen engedelmessé válni, szolgáltni és feladatokat, utasításokat, rendelkezéseket teljesíteni, ha a feladatok, utasítások és rendelkezések nem az ő személyes egyéni feladatai, utasításai és rendelkezései”. > 1963. január 24.

1963. január 21.

Jankovics Ilona az Újvidéki Rádióban arról számolt be, hogy „A különböző nemzetiségű gyermekek közös iskoláztatásáról, erről a jellegzetesen vajdasági tanügyi kérdéssről tartottak ma széles körű tanácskozást Novi Sadon. A tanácskozásra, melyet a járási Pedagógiai Intézet szervezett, meghívták az elemi iskolák igazgatóit és Tartományi Oktatásfejlesztő Központ kétnyelvű oktatással foglalkozó tanácsosait. Az Oktatásfejlesztő Központ többéves kísérletei és alapos elemzése, valamint a járás iskoláinak tapasztalatai alapján kijelölték a kétnyelvű oktatás továbbfejlesztésének feladatait. Célravezető gyakorlatnak bizonyult az úgynevezett területi iskolák létesítése az olyan helységekből, ahol a lakosság összetétele fele-fele arányban szerbhorvát, illetve magyar, szlovák, román vagy ruszin. A kétnyelvű oktatás egy tagozaton belül – amikor például magyar és szerb gyerekek egy osztályba járnak, és az órákat felváltva magyarul és szerbül tartják – szintén eredménnyel járt. Az oktatómunkának e formáit, ahol csak mód van rá, ki kell szélesíteni. A legfontosabb teendő azonban a kisebbségi iskolákban folyó szerbhorvátnyelv-tanítás színvonalának javítása. Az idén még nem vezettük be

a kisebbségi elemi iskolák első és második osztályába a szerbnyelv-oktatást – noha ilyen értelmű határozatot hozott a Tartományi Tanügyi Tanács – mert nem voltak meg a feltételek. Ebben az iskolaévben azonban minden elemi iskolaköteles a feltételek megteremtésén dolgozni, elsősorban a pedagógusok képzéséről gondoskodni, hogy jövőre teljesen felkészülten induljon meg ez a munkaforma is.”

Ugyanott Sajinovic Margit elmondta: „A Munkás- és Népegyletek Tartományi Bizottsága ma plenáris ülésre hívta össze Vajdaság 31 nép- és 27 munkásegyletének képviselőit. Az elmúlt két évre visszapillantva azt szögezték le, hogy szinte valamennyi ilyen intézménynek az általános felnőttképzés volt a fő tevékenysége. A társadalmi-politikai és szakmai továbbképzést ezzel szemben bizonyos fokig elhanyagolták, részben a gazdasági szervezetek érdektelensége miatt, részben pedig azért, mert nincs, aki pénzelje.”

1963. január 23.

Belgrádban megkezdődött Jugoszlávia Népi Ifjúságának VII. kongresszusa. A szervezet új neve: Jugoszlávia Ifjúsági Szövetsége (Savez omladine Jugoslavije).¹

Tito beszédében kifejtette: „Az integráció nem a nemzetek forradalmunk által megállapított jogainak tagadása. Hazánkban, mivel több köztársaságból áll, és területén több nemzet él, főképp az eszmei-politikai integráció fontos, mert ez az előfeltétele a gazdaságban, a szocialista kultúrában, tudományban, művészetben és egyéb téren végbemenő integrációnak is [...] vannak, akik idegen nézeteket csempésznek társadalmi fejlődésünkbe, illetőleg eszmei és tényleges dezintegráció csíráival fertőzik szocialista közösségünket. Mindezeket a káros jelenségeket gyakran a demokrácia nevében próbálják elhínteni. Ilyen irányzatok főleg egy kisebb csoport író és művész részéről tapasztalhatóak, de nemcsak náluk nyilvánul meg ez, hanem némely vezetőben is [...] Az

a vélemény tehát, hogy az integráció ellenkezik a köztársaságok, illetőleg a nemzetiségek érdekeivel, éppoly helytelen, mint amilyen helytelen azoknak a felfogása is, akik úgy vélik, hogy az integráció meg fogja szüntetni a nemzetiségeket, vagyis az áll mögötte, hogy egy új, kierőszakolt egységű nemzetet hozzon létre. Akik ezt állítják, összekeverik a nemzetet az állammal, ez pedig badarság. Hasonlóképpen ostobán vélekednek azok is, akik szerint a szocialista közösség keretében minden nemzetnek, minden köztársaságnak rendelkeznie kell az állam minden jellegével. Az ilyen önközpontúság roppant káros következményekkel járhat a szocialista közösség fejlődésére. Akadnak olyan nacionalista elemek is, akik azt állítják, hogy minden nemzeti köztársaságnak saját hadserege, pénze, sőt saját külpolitikája is legyen. Az ilyenek természetesen távol állnak a nemzeti kérdés szocialista felfogásától, és már pusztán ennél fogva is ellenségei a szocialista közösségnek [...] Egyes köztársaságokban, sőt a kommunisták között is, nem kevés ember akad, aki nehezen ejti ki azt a szót, hogy jugoszláv, talán azért, nehogy ezzel megsértsék saját nemzeti és egyéb jogaikat. Mit fed tulajdonképpen a jugoszlávság fogalma, mi az: jugoszlávnak lenni? Ma ez annyit jelent, mint a szocialista Jugoszlávia polgárának lenni. Ez ugyan világos, mégis meddő viták folynak arról például, hogy a muzulmánok csatlakozzanak-e valamelyik nemzetiséghez. Badarság! Mindenki az lehet, aminek érzi magát, és senkinek sincs joga arra, hogy bárkire is valamilyen nemzethez való tartozást kényszerítsen, ha az illető nem érzi magát másnak, mint Jugoszlávia polgárának [...] Nemrégiben, železniki beszédemben, elmarasztalóan használtam az intellektualizmus szót. Megtudtam, hogy némelyek tudni szeretnék, mit értettem ezen. Természetesen semmi olyasmit nem értettem ezen, ami hátrányos szocialista értelmiségünkre, mert mi arra törekszünk, hogy iskoláinkban és egyetemeken minél több intellektuálisan rátermett embert iskolázzunk, sőt mi több, mi munkásokat is iskolázzunk, és arra

törekszünk, hogy a termelőmunkások soraiból minél több intellektuálisan rátermett vezetőt és termelésszervezőt nyerjünk, mert nélkülük nem képzelhető el további gyors szocialista fejlődésünk, sem hozzájárulásunk a technikához [...] Csupán arra az egynéhány meddő értelmiségire céloztam, akik – elsősorban az irodalomban, a festőművészetben, a filmművészetben, de másutt is – valahol szocialista valóságunkon kívül lebegnek, és akik jórészt káros külföldi hatások csírahordozói [...] Saját gondolataikon kívül semmi más nem érdekli őket. Számukra a marxizmus elavult. Valami »újat« akarnak, és ha tollat ragadnak, hogy írjanak valamilyen problémáról, gyakran igen károsan hatnak [...] És fiatal művészeink nagy része éppen valóságunkra fordítja a legkisebb figyelmet [...] Miről tanúskodik mindez? Kulturális munkásaink egy, szerencsére kis részének, meg egyes felelős kommunistáknak eszmeietlenségéről és anarchizmusáról, arról, hogy nem tudják, mi van megengedve és mi nem megengedhető társadalmi fejlődésünkben [...] Ráadásul soha annyi ponyvairodalom nem jelent meg fordításban hazánkban, mint ma. Pedig az efféle iromány igen ártalmasan hat az ifjúságra, főleg az ifjúságnak arra a részére, amely arra készül, hogy irodalmi munkássággal foglalkozzon vagy máris azzal foglalkozik. Nézhetjük-e tétlenül, hogy ezek a gyermeknyomorítók éppúgy megcsönkítják a fiatal emberi lelkeket, mint ahogyan a középkorban Angliában és másutt kisgyermekeket loptak, összekaszabolták arcukat, tragikomikus nyomorékokká tették őket, hogy segítségükkel kolduljanak? [...] Minderről már több ízben szoltam, s úgy vélem, elég is a beszédből, most már a tettekre kell áttérni [...] De szó sem lehet holmiféle kampányról, hanem csakis szüntelen politikai és ideológiai tevékenységről. Néhol másféle intézkedésekre is szükség lesz majd. De bármiféle »boszorkányüldözés« csak árthat az ügynek, ezt már tudjuk tavalyi tapasztalatainkból.”²

Titónak az itt kifejtett álláspontjait a *Symposion*-mozgalom ellenlábasai is megkísérelték politikai diszkvalifikációra felhasználni.³ (> 1963. április 26.)

1. Dragosavac, Nebojša: *Juče za danas, danas za sutra. Hronika omladinskih kongresa*. Beograd, 1978, Istraživačko-izdavački centar SSO Srbije, 168.; Vllasi, Azem: *Omladina u kontinuitetu revolucije*. Beograd, 1978, Mladost, 31.; HRP3, 2309. – 2. TitoNF, 158–163. – 3. Részlet Tito elvtárs kongresszusi beszédéből. *Ifjúság*, 1963. február 7. 15. Idézi Bosnyák 2003, 109–124.

1963. január 24.

Az Újvidéki Rádió közölte: „Veljko Vlahović, a JKSZ Központi Vezetősége Végrehajtó Bizottságának tagja és Lidija Šentjurg, a Központi Vezetőség tagja ma reggel útban Berlinből Belgrádba átutazott a magyar fővároson. A jugoszláv pártvezetőket a pályaudvaron Gáspár Sándor, a Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottságának tagja, a budapesti pártbizottság első titkára üdvözölte.”

Sajinovics [Szajkó] Margit arról számolt be, hogy „A Novi Sad-i művelődési-propaganda központ [Kultúrpropaganda Központ] tavaly októberben két kamaraegyüttest alapított. Az egyik, amely a Collegium Musicum nevet viseli, hét fiatal muzsikus társulásából született meg: László Horvát, Oszkár Puhán, Baranyi Jenő, Slavica Butaros, Hartig Tibor és Marijan Egić – a kamaraegyüttes tagjai – a Pavle Beljanski Galériában mutatkoztak be a Novi Sad-i közönségnek a vajdasági festők tárlatának megnyitása alkalmából. Valamivel később az Ifjúsági Tribünön a fiatal vajdasági költők, illetve írók felolvasóestjén adtak hangversenyt. A Collegium Musicum most vajdasági vendégszereplésre készül [...] Február elsején Verbászon, 13-án Zentán, 17-én pedig Kúlán vendégszerepelnek. A művelődési-propaganda központ 110 tagú gyermek kamaraének-kara is vendégszereplésre készül.”

Práth Károly belgrádi magyar nagykövet Csákány István következő, szigorúan titkos minősítésű jelentését küldte el a központnak: „Az utóbbi időben a jugoszláv központi lapok mind kevesebb olyan cikket jelentetnek meg, melyek ellentétesek Tito elnök utóbbi időben elhangzott beszédeivel. Így a jugoszláv sajtó bár kissé késlekedve, de kezdi kiemelni az említett beszédek lényegét, s törekszik arra, hogy annak közhangulatot teremtsen. Itt elsősorban a párt szerepére, feladataira, az ipari átszervezésekre, s azzal kapcsolatos eredményekre, a tudomány, irodalom és művészet szerepére a szocialista társadalomban témakörökre gondolunk. Ezzel szemben a vajdasági értelmiségi körök felfogásainak előszeretettel helytadó mind magyar, mind szerb nyelvű noviszádi lapok tartalmában még nem változtak. De jellemző ez a belgrádi és zágrábi kisebb jelentőséggel bíró heti, vagy havi folyóiratokra is. A *Danasz* [Danas] folyóirat *Magyar értelmiségi Jugoszláviában* cím alatt közli az újvidéki ifjúsági tribünön jugoszláviai magyar értelmiség és irodalom problémáit érintő vitát. Itt olyan felszólalás is elhangzott, mely egyértelműen tagadja a magyar kisebbség Magyarországgal való kapcsolatának szükségességét és szellemében az eddigi kapcsolatok megszüntetésére szólít fel. Ez a felfogás mereven szembe helyezkedik a jugoszláv hivatalos állásponttal és Tito elnök ez irányú kijelentésével, mely tartalmában így hangzik: »A kisebbségeknek összekötő kapocsnak kell lenniök Jugoszlávia és az adott országnak között«. Olyan eszméket is hirdetnek, melyek egyértelműen ellentmondanak Tito elnöknek az értelmiség szerepét és feladatait érintő nyilvánosságra hozott nyilatkozataival és beszédeivel. Példaként – bár kivonatosan – idézni kívánunk az Ifjúsági Tribünön elhangzott néhány felszólalást. Nagy József: »Az utóbbi időben mind több szó hangzik el arról, hogy a vajdasági magyar irodalom bezárkózott, szeparatista jellegű, túlságosan elkülönült a jugoszláv irodalomtól, s csak ritkák azok a kísérletek, amelyek arra irányulnak,

hogy bekapcsolódják a jugoszláv irodalmi élet vérkeringésébe. Arról is beszélnek, hogy nálunk a Vajdaságban – talán még kifejezettebben, mint az egyes köztársaságokban – az integráció folyamata lassú, ugyanis egy bizonyos számú írónk képtelen elszakadni az anyacseccstől, a témák szűk körében mozog, s mindez azután bizonyos provincializmushoz vezet. Sinkó Ervin: »Úgy vélem első feladatunk az lenne, hogy minden erőnkkel és minden áron megszabaduljunk a provincializmustól, amely valójában a bocskor kultusza. Olyan országban élünk, amelynek megléte új összetevőt jelent világméreteken és képtelenségig tesz minden fajta, a falusi templomtorony szűkre szabott látóhatárán túl nem néző szellemi ráolvasást [...] Ez a kérdés nemcsak az értelmiség kérdése«. Egy felszólaló, aki nevét nem közölte: »Nincs szükségünk arra, hogy tekintetünket Budapest felé fordítsuk: az itt élő magyarság Jugoszlávia szerves részét alkotja mind szellemi és anyagi, mind pedig más téren. Természetszerűleg ezt még sokan nem tudják felfogni«. Rehák László (pártfunkcionárius): »A mi konkrét irodalmi frontunkon erősen érződik az intellektuális és individuális függetlenségre való törekvés, ami lehet pozitív is, ha társadalmi felelősségen alapul, de jelentkezik a negatív individualizmus is, jelentkezik a kispolgári anarchia is. A mi társadalmunkban, ahol az elmúlt év folyamán gazdasági élet problémái valamivel bonyolultabbá és nehezebbé váltak, várható is volt, hogy számbelileg növekszenek a defetista és kispolgári nézeteken alapuló reakciók. Ezt szem előtt kell tartani, ezzel számot kell vetni a kiadói politikának bizonyos megnyilatkozásokat illetően le kell számolnia egyesek káros és tarthatatlan nézeteivel és állásfoglalásaival.« B. Szabó György: »A mi országunkban élő művészeknek van egy nagy kiváltságuk, amelyet megirigyelhetne a világ minden művésze. Kiváltságuk az, hogy a szabad alkotás keresésében nem kell emigrációba vonulniok, ez nagy szó.« Továbbá ide sorolható és figyelmet érdemlő Sinkó Ervinnek

az a cikke, amelyet Krlezsa író 70. születésnapjára írt, a *Magyar Szó*ban jelent meg. Nevezett idézi Krlezsának 1952-ben elhangzott beszéde egyes részleteit, amelyben az alábbi kijelentés szerepel: »Jugoszlávia mindig is az eretnekek hazája volt«. Ebbe a komplexumba tartozik Dobrica Csoszics *A művészi hitvallás szabadsága és a társadalom iránti kötelezettség* című cikke, amely a *Magyar Szó* január 20-i számában látott napvilágot. A cikkíró néhány gondolata: »Csak olyan művészetet tudok megérteni és elfogadni, amely tagadja és túlhaladja az emberi valóságot, amely magasabbrendű és más víziók szempontjából szembehelyezkedik minden adott társadalmi és történelmi helyzettel, amely az ember nevében és az emberért, a társadalom nevében és a társadalomért emberileg, erkölcsileg és esztétikailag – mindenekfelett esztétikailag – semmiképpen sem fogadja el a meglévő valóságot.« Vagy »a politikai rendszerek képviselőinek nincs kizárólagossági joguk esztétikai és eszmei értékeléshez.« Vagy »a művész képtelen – tehát nem akarától függ – egyszerűen képtelen engedelmeskedni, szolgálni és feladatokat, utasításokat, rendelkezéseket teljesíteni, ha a feladatok, utasítások és rendelkezések nem az ő személyes egyéni feladatai, utasításai és rendelkezései.« A felsorolt példák azt igazolják, hogy egyes szerkesztőségek nem veszik még figyelembe, a Párt most felülkerekedőben lévő pozitív álláspontját, s azzal szembehelyezkedő fenti álláspontok és nézetek nyilvánosságra hozását és terjesztését segítik elő.¹ > 1963. február 18.

1. MOL XIX-J-1-j-1b-001170-1963.

1963. január 25.

Az Újvidéki Rádió közölte: „A Népi Ifjúság VII. kongresszusa ma reggel Tomislav Badovinac elnök beszámolójának megvitatásával folytatta munkáját [...] A plenáris ülésen ma is néhány külföldi delegáció üdvözölte a kongresszust. Várnai Ferenc, a Magyar Ifjú Kommunisták Szövetségének küldötte beszédében síkraszállt a

jugoszláv és a magyar fiatalok még szélesebb együttműködéséért.”

Herceg János azt ismertette, hogy „A Zombori járás felosztásával, úgy látszik, megint idősebb lett annak a kérdésnek a felvetése, hogy kinek a tulajdonát képezi az egykori vármegye nagytermét díszítő Eisenhut-kép, a *Zentai csata*. Ezt a kérdést jó pár évvel ezelőtt már egyszer felvetették. Amikor Zentán megalakult a Városi Múzeum, a vezetőség átirattal fordult a Zombori járáshoz s bejelentette tulajdonjogát a képre. Ugyanakkor kérte a járást, hogy a nagyméretű vásznat szereltesse le, s engedje át a zentai múzeumnak. Persze az egészről nem lett semmi. A jogutódlás nem volt vitás, a képre legfeljebb témájánál fogva tarthatott volna igényt a zentai múzeum. Csakhogy a közel hetven évvel ezelőtt megfestett képet, amelynek 48 négyzetméternyi nagysága miatt annak idején a vármegye nagytermét is át kellett alakítani, nem lehet a helyéről elmozdítani annak veszélye nélkül, hogy a maga nemében egyedülálló műalkotás tönkre ne menjen. Most a zentai múzeum más megoldást keres. Fel akarja kutatni a zentai csata Eisenhut által megfestett másolatát. Viszont akik a Palánkáról elszármazott festő munkásságát és hagyatékát ismerik, azt állítják, hogy Eisenhut Ferenc híres képéről nem festett teljes másolatot. A *Zentai csata* szerintük csak egy példányban létezik. Viszont rengeteg tanulmánykép maradt a család birtokában, sőt még ma is fellelhető néhány kisebb méretű vászon a Vajdaságban a *Zentai csata* motívumaival [...] Érdemes lenne felkutatni Eisenhut Ferenc minden képét, de elsősorban mindazokat, melyek a *Zentai csata* témájához fűződnek. Talán éppen ezzel kellene véget vetni az évek óta tartó áldatlan vitának”.

Práth Károly belgrádi magyar nagykövet Tito Szovjetunióbeli útjának jugoszláviai visszhangját összegezve jelentésében megállapította: „Az elnök nagyon pozitívan értékelt a szovjet vezetőkkel folytatott tárgyalásokat, kiemelte azok

őszinte, baráti jellegét, s hangoztatta annak szükségességét, hogy a két ország viszonyának alakításában a túlsúlyban lévő összekötő elemekre, s nem a még meglévő nézetkülönbségekre kell helyezni a hangsúlyt [...] A sajtó magatartásában észlelhető változás megmutatkozott egyébként Magyarországon vonatkozásában is. A közelmúltban a *Borbában* megjelent két nagyobb lélegzetű értékes és teljesen pozitív tudósítás (Magyarország gazdasági struktúrájáról, életszínvonaláról). A jugoszláv sajtó közölte Apró elvtársnak a KGST munkájáról adott nyilatkozatát, ezen túlmenően a szarajevói *Oslobodenjében* szintén megjelent két hosszabb tudósítás Magyarországról. Figyelemre méltó tény az is, hogy a *Borbában* megjelent két tudósítás minden adata magyar forrásból származik.”¹

1. MOL XIX-J-1-j-5b-006222-1963.

1963. január 28.

Belgrádban az 1963-as évre magyar–jugoszláv árucserre-forgalmi megállapodást írtak alá, amely 14%-os forgalomemelkedést irányzott elő az előző évhez viszonyítva.¹ > 1963. november 13.

1. MOL XIX-J-1-j-4b-006236-2-1963.

1963. január 29.

Lévay Endre az Újvidéki Rádióban közölte: „A suboticei Mladost Ifjúsági Kultúregyesület a fiatal zeneszerzők két sikeres fesztiválja után kiírta a harmadik fesztiválra is a pályázatot [...] az eddigi szokásoktól eltérően nem októberben, hanem júliusban tartják meg a palicsi Szabadtéri Színpadon.”

1963. január 30.

Palotai Boris Sinkó Ervinnek: „Az én *Keserű mandulám* kiadása a Mladostnál nem sikerült, amit őszintén szólva igazán nem sajnálok. Nem tudom a Malusev [Cvetko Maluše] próbafordításán múlt-e a dolog, vagy egyéb körülményeken. Malusev aki illetéktelenül avatkozott a dologba (meg akart »lepni«) értesített róla hogy a kiadó

programjába nem illik bele stb. Most azzal a kéressel fordulok Magához, hogy nem ajánlaná-e a Forumnak, aminek kimondhatatlanul örülnék. Itt sokan emlegetik Magát, nagy szeretettel. Tegnap Horváth Zoltánnál voltunk, Aladárék [Komlós Aladár] is. Felvetődött a kérdés, óhaj formájában, mikor látogathat haza. Zoltán egy hatalmas Teleki könyvet fejezett be, Aladár is sokat dolgozik, nem érzi még a 70 évének súlyát, nagyon friss munkabíró. Az új regényemet megkapta? Filmet csinálnak belőle,¹ (ha igaz, filmnél ezt sohasem lehet tudni, még forgatás közben sem) Fábry Zoltán csinálja a filmet.²

1. *Nappali sötétség*, a film 1963-ban készült. – 2. Sinkó Ervin levelezése II., 205., 244–245.

1963. január 31.

A szabadtéri Népszínház bemutatta Miroslav Krleža *Léda* [Leda, 1930] című művét. Fordította Dudás Kálmán. Rendező: Virág Mihály. A díszletet és a jelmezeket Dušan Jeričević tervezte. Fellépett: Pataki László (vitéz Urbán Oliver), Fejes György (Klanfár, iparmágnás), Heck Paula (Melita, a felesége), Szilágyi László (Aurel, festő), Szabó Cseh Mária — később Tóth Éva — (Klara, a felesége). A 23 előadásnak összesen 8821 nézője volt.¹

Hilkene Mária az Újvidéki Rádióban közölte: „Novi Sadon ma osztották ki a jutalmakat a Jugoszláv Pionírjátékok legeredményesebb Novi Sad járási pionírsoportjainak és sportmunkásainak. Tizenegy tornatanárt és 12 pionírsoportot elismerő oklevéllel és emlékéremmel tüntettek ki. Több csoport pénzjutalmat is kapott. A becsei Samu Mihály, az obrovaci Žarko Zrenjanin és a Novi Sad-i Nikola Tesla Iskola pionírsoportja 40 000, a Novi Sad-i Petőfi Sándor pionírjai 75 000, a titeli Svetozar Miletić iskola csoportja pedig 100 000 dinár pénzjutalomban részesült.”

1. Nagy József: Léda. Krleža-bemutató a subotici Népszínházban. *Dolgozók*, 1963. február 3. 14.;

Bányai János, Bosnyák István: Reflexiók a subotici Lédaról. *Iffjúság*, 1963. február 7. 16.; Dévavári Zoltán: Perfid szerelmi játék. *7 Nap*, 1963. február 8. 10.; Vukovics Géza: Léda. Egy farsangi éjszaka komédiája. MSz, 1963. február 10. 17.; Gerold László: Utóhangok a két Léda kapcsán. *Iffjúság*, 1963. június 6. 16.; Gerold, Pastyik 1970.

1963. január

Gömöri György Sinkó Ervinnek: Nygón köszönöm december végi levelét: nem a baráti érzéseiben való kételkedés, hanem nyugtalanság irattal velem legutóbbi levelemet. A helyzet az, hogy Jugoszlávia még mindig kicsit titokzatos innen kívülről nézve, amolyan Bergengócia, ahol sohasem lehet tudni, hogy mi történik. Engem ugyan Deakin ezredes, aki a mi kollégiumunk Wardenje, megnyugtatót a nyáron a jugoszláv politikai vonal tartósságát illetően, de mégis... Például miért mondott le Major? Személyi, vagy egyéb okokból? S ki lett a *HÍD* új szerkesztője? Teljesen egyetértek Önnel abban, hogy nem szabad a pesti fejlődést megzavarni: láttam a Nagyvilág »szerbhorvát« számát, benne Krležsa-regényrészlettel,¹ Lalić-versekkel,² s valahol, azt hiszem az *Új Írás*-ban láttam néhány szép Veszna Parun fordítást is.³ Igen, olvadunk, olvadozunk. Kérdés, hogy ez meddig tart. Kiket hívnának meg a pesti profok közül? (Igazis, nekem Hegedűs Géza, akivel Londonban találkoztam, azt mesélte, hogy a *Hidat* Pesten standokon árusítják – erősen kétlem – s hogy vannak otthon, akik az Ön valamelyik regényének kiadásán törik a fejüket. Persze Géza bácsi nagy mesemondó...) Az új *HÍD*-ban Bori tanulmánya⁴ nagyon izgalmas; lehet, hogy valahol írok is róla: rengeteg problémára tapint rá József Attila költészetében. Együtt helyemben olvastam végig a Kármán-tanulmányt – remek! És hogy nekem ez a Kármán számított poros szentimentalistának, amikor mint kötelező olvasmányt forgattam! – Szeretnék majd írni már *Irodalomtörténeti Tanulmányairól*, ha lehet az Irodalmiba – de csak ha már a második kötet is kijött majd. Ez körülbelül mikorra várható? Rengeteg olvasnivaló gyűlt fel a szobámban: Benjámin László

új versei,⁵ egy könyv az egzisztencializmusról, folyóiratok... Mit szól Lengyel Józsefhez? Szegény, az is megszenvedte korai hepciáskodását – Szibériában. (*Lásd Új Írás* 1.) Ugyanaz a tematikája, mint Szolzsenyiciné. P. Blaketől [Patricia Blake] semmi újat nem hallottam – Max [Max Hayward] pedig már vagy hat hete az USA-ban van, ahol valakivel ő társasfordította angolra a Szolzsenyicin könyvet.⁶ Amint megjön, megérdeklődöm, mi van a Babel-tanulmánnyal.⁷

A *Híd* 1. számának tartalma: *Weöres Sándor versei*; Tomislav Ladan: *Vissza az igazi szóhoz*; Sinkó Ervin: *Ady Endre kenyerén*; Domonkos István: *József Attila*; B. Szabó György: *Félbehagyott írások*; Pap József: *Köszöntő vers* (Gál László 60. születésnapjára); *Gál László versei*; Herceg János: *Estéli asztaltársaság*; Mirko Božić: *A karnevál* (Részlet a *Kurlanok* című regényből. Borbély János fordítása); Ladik Katalin: *Éjféle rondó*; Tolnai Ottó: *Dorin*; Sáfrány Imre: *Déli-báb*; Minda Tibor: *A nemzeti kisebbségek helyzete Vajdaságban* (Részlet a Politikai Tudományok Főiskoláján benyújtott diplomamunkából); Bori Imre: *Kamarazene hamis hangokkal* (Oskar Davičo: Generalbas. Beograd, 1962, Nolit); B. Szabó György: *Tizenhárom feljegyzés jugoszláv absztrakt festőkről*; *Krónika*. A képzőművészeti mellékletek a zombori II. Képzőművészeti Ősz tárlatának anyagából.

E számtól a folyóirat felelős szerkesztője az addigi Major Nándor helyett Pap József. A szerkesztőbizottság tagja még Bányai János és Burány Nándor.

A szám közölte a Forum Kiadói Tanácsának 1962. december 20-án hozott határozatát a *Híd* irodalmi díj szabályzatának módosításáról, amelynek értelmében a bírálóbizottság a díj odaítélésekor az előző naptári évben megjelent minden alkotást figyelembe vesz.

1. Két Emericz. Fordította Csuka Zoltán. *Nagyvilág*, 1963. 1. 91–108.. – 2. Lalić, Ivan V.: Rekvium anyámról. Uo. 20.; Maholnap kertek lesznek itt. Fordította Gereblyés László. Uo. 21.; Kikötő. For-

dította Dudás Kálmán. Uo. 21–22. Argonauták. Uo. 22.; Ima. Fordította Simon István. Uo. 23. – 3. Gyermekek voltak, Test és tavasz, Az ember anyja. Fordította Csuka Zoltán. *Új Írás*, 1963. 1. 32. – 4. A semmi ágán. *Híd*, 1962. 12. 1115–1129. – 5. Ötödik évszak, 1962. – 6. Ivan Gyeniszovics egy napja. – 7. Sinkó Ervin levelezése II., 206., 245–246.

1963. február 2.

Práth Károly belgrádi magyar nagykövet A jugoszláviai magyar kisebbség szerepe a magyar–jugoszláv kapcsolatok alakulásában tárgyú feljegyzésében kifejtette: „A Nagykövetség január 25-i oktélján Sztanics tanácsos a Külügyi Államtitkárság magyar ügyekkel foglalkozó referense ugyancsak azzal érvelt a kapcsolatok fejlesztése mellett, hogy Jugoszláviában magyar, Magyarországon pedig délszláv kisebbség él. Maklári elvtárs válaszában kifejtette, hogy Sztanics elvtárs téved, amikor csak a nemzeti kisebbségek létével támasztja alá azt, amit a kapcsolatok fejlesztéséről mondott. A két ország kapcsolatainak értékelésénél a társadalmi rendszerekből kell kiindulni. A nemzeti kisebbségek léte kedvező hatással lehet a két ország viszonyára, ahogyan ezt a jugoszláv vezetők is hangoztatják, de alapvetően nem hatarozhatja azt meg. Állításának megerősítésére Maklári elvtárs elmondotta, hogy számos olyan magyart ismer Jugoszláviában, akik sokkal távolabb állnak tőle, mint azok a szerbek, horvátok stb., akik a szocializmus hívei. Sztanicsot, aki – valószínű nem hátsó szándék nélkül vetette fel így a kérdést, meglepte és kellemesen érintette a válasz, amely után sietve helyesbítette magát, sőt a példára ő is úgy nyilatkozott, hogy számára is szimpatikusabbak a magyarok általában, mint az övével ellentétes ideológiát valló egyes Magyarországon élő délszláv személyek. A fenti beszélgetéssel kapcsolatban meg kívánom jegyezni, hogy véleményem szerint a jugoszlávok részéről valóban fennálló problémát tükröz. Egyrészt még valóban nem jutottak el oda, hogy a kapcsolatfejlesztés igazi okát széles körben hangoztassák, ezt az indokot egy jelentéktelenebbel helyettesítik, ugyanakkor féltékenyen néznek

arra, hogyan hat ki az országaink kapcsolatának javulása a jugoszláviai magyar kisebbségre, illetve magyar részről milyen szándékokat táplálnak ezzel a kisebbséggel kapcsolatban. Ez utóbbi körülményre a kölcsönös elvének betartása mellett is figyelemmel kell lennünk, különösen, amikor magyar hivatalos személyek és küldöttségek jugoszláviai utiprogramját vagy tevékenységét tervezzük. A fentiekhez meg kívánom itt jegyezni, hogy a Jugoszláv Népi Ifjúság Kongresszusán résztvevő KISZ-küldöttség tájékoztatása szerint a kongresszus vendégei mellé adott kísérők mindegyike kedves, udvarias volt a magyar küldöttséggel szemben, kivéve azt a két személyt, akiket a magyar küldöttség kísérésére rendelték. A magyar küldöttség mellett kettő, a magyar kisebbség soraiból kikerült személy tevékenykedett, mint kísérő. Mindkettőnek teljesen téves fogalmi voltak Magyarországról, s az egyik olyan magatartást tanúsított, hogy azt küldöttségünknek szóvá kellett tenni a Jugoszláv Ifjúsági Szövetség Központi Bizottságában, amely elhatárolta magát a kísérő cselekedeteitől. Ez a példa azt bizonyítja, hogy a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek tevékenysége még csak nem is mindig hat kedvezően a két ország kapcsolatára.”¹

Az Újvidéki Rádió *Délutáni híradójában* Lévay Endre szabadkai tudósító bejelentette: Csépe Imre szerzői estjét „február 7-én, este nyolc órai kezdettel tartják meg a Népkör színháztermében. A belépés díjtalan”.

1. MOL XIX-J-1-j-5b-001784-1963

1963. február 4.

Az újvidéki Ifjúsági Tribünön megkezdődött a szerb szerkesztőség által szervezett beszélgetés-sorozat „a Tito elvtárs beszédeiben felvetett problémákról a kultúra területén”.¹ A második beszélgetést február 5-én, a harmadikat pedig 8-án tartották meg.

1. *Tribina mladih sezona 1962/63.* Kézirat. 1963. június 3.

1963. február 5.

Sinkó Ervin Pósa Rózsának: „Igazán kedves magától, hogy nem átalotta a fáradságot és megküldte nekem a *Dolgozók* vicc-oldalát. Dehogy is gondoltam volna én, hogy bármi köze is lehetne magának a szellemesség ilyen fajtájához. Szegény kis emberek, féltik a vajaskenyérüket és talán nem is ok nélkül: egy növekvőben lévő európaibb műveltségű fiatal gárda csakugyan veszélyt jelent eddigi háborítatlan kiváltságaikra. Dehogy is izgat ez engem. Igazuk van, hogy ha kellemetlen idegen elemet látnak bennem. S ami a szubotocai előadásom illeti, annak a tartalmát épp most írom a *Híd* számára.¹ A *Symposium* körül csoportosuló társaságnak egész jót tesz, hogy megtanulják állni a harcot, még ha persze kívánnék nekik érdemesebb ellenséget, mint amilyenben Novi Sadon részük van. Az ember azonban sajnos az ellenségeit nem maga választja, de viszont igenis a barátait.”²

1. Szubotocai három napom. *Híd*, 1963. 2. 142–157.
– 2. Sinkó Ervin levelezése II., 209., 247.

1963. február 6.

Az Újvidéki Rádió közölte a Tanjug hírért: „Ustata elemek gyújtóbombát dobtak chicagói konzulátusunkra. Veljko Mićunović washingtoni nagykövetségünk az amerikai külügyminiszter-helyettessel tárgyalt az esetről.”

Ugyanott Jankovics Ilona arról számolt be, hogy „A Tartományi Közoktatási Tanács mai bővített ülésén a közép- és szakiskolák helyzetét taglaló elemzés nyomán széles körű vita folyt az elemi iskolát végzett ifjúság továbbtanulási lehetőségeiről a gazdasági élet kádarszükségleteinek tükrében. Tartományunkban az elmúlt két esztendőben jelentősen bővült a közép- és szakiskolák hálózata. 42 új iskola nyílt, 56 meglévő tanintézet pedig új tagozatokkal bővült. Ám ezzel párhuzamosan az elemi végzett tanulók száma az utóbbi két évben még nagyobb mértékben: 13 000-ről 23 000-re növekedett [...] És itt az újabb, megoldásra váró kérdés: 1965-ig

26 000-re ugrik az elemit végzett tanulók száma. Ha továbbra is szavatolni akarjuk a 80-85 százalék továbbképzését – márpedig akarjuk – akkor tovább kell bővíteni a másodfokú iskolák befogadóképességét. Itt azonban nagy körülményekre van szükség. Elsősorban alaposan fel kell mérni a mezőgazdaság, az ipar szükségleteit, és utána mozgósítani ezeket a gazdasági erőket, hogy megnyíljanak a szükséges iskolák, és hogy az iskolaalapítás, és természetesen a fenntartás, ne legyen kizárólag a Népbizottság ügye – foglalták határozatba a Tartományi Közoktatási Tanács mai bővített ülésén”.

Az 1931-ben alapított és munkáját 1947-ben felújító újvidéki bábszínház *Taktom, laktom, faktom* [Tapintattal, könyökkel, ténnyel] címmel megtartotta a felnőtteknek szánt első és egyetlen előadását.¹

1. *Novi Sad 1944–1964*. 1964. október, Matica srpska, 107.

1963. február 7.

A *Symposion Új versek* jelzéssel közölte Tolnai Ottó *Doreen 2*, Ladik Katalin *Az androgyn* és Domonkos István *Kontrapunkt* című versét. A szám részletet közölt „Tito elvtárs kongresszusi beszédéből”.¹ > **1963. január 23–26.**

1. *Ifjúság*, 1963. február 7. 15. Idézi Bosnyák 2003, 109., 123–124.

1963. február 8.

Az újvidéki Ifjúsági Tribün vitasorozatát kezdett *Jugoszláv valóság a jugoszláv kultúrában* címmel.¹

Kolozsi Tibor főszerkesztő a *7 Nap*ban a titói inkriminációk (> **1963. január 23–26.**) közül elsősorban „a külföldi befolyások káros hordozóira”, az „absztrakcióba menekülésre” s a „valóságunkon kívül lebegésre” alludálva írta: „Legtöbbször divatos irányzatok egyszerű majmolóiról van szó, akik félreértve a kapitalista országokbeli

művészetek absztrakcióba menekülését úgy vélik, hogy egyedül ez a helyes és egyedül ez szolgálja a művészet fejlődését, ezért hát ők maguk is hátat fordítanak minden valóságnak, még a normális emberi gondolkodásnak és érzésnek is.”²

1. [-]: Jugoszláv valóság a jugoszláv kultúrában. [Az újvidéki Ifjúsági Tribün 1963. február 8-án induló nyilvános vitájának előzetes téziseiből.] *Ifjúság*, 1963. február 7. 15. – 2. Kolozsi Tibor. Gyermekecsontkítók a művészetben. *7 Nap*, 1963. február. 8. A *Symposion* szerkesztőségi válaszáat vö. Szakállszáritó: Rendíthetetlen tőpartí optimizmus. *Ifjúság*, 1963. február 21. 13. Idézi Bosnyák 2003, 125–126.

1963. február 9.

Az Újvidéki Rádió közölte: „Siklósi Norbert, a Magyar Újságírók Országos Szövetségének főtákará ma délelőtt Novi Sadon ellátogatott a Duna–Tisza–Duna-csatorna igazgatóságába. Délben a Halász-szigeten búcsúbéd volt tiszteletére, amelyen részt vettek a Novi Sad-i Rádió, a Forum és a Jugoszláv Újságíró Szövetség tartományi vezetőségének képviselői.”

Az ifjúsági műsorban Foky István arról számolt be, hogy „A Novi Sad-i Ifjúsági Tribün magyar nyelvű drámai csoportja újra munkához látott. Hristić [Jovan] *Oresztész* című drámáját mutatják be e hó 15-én. A darabot az együttes egy hónap alatt készítette el. A dráma szereplőit Papp Miklós, Kovács Margit, Lőrincz Lajos, Horváth József és Marković Radmila alakítják. A darabot Papp Tibor rendezi. Hristić *Oresztész*ének bemutatója után Sartre *Altonai foglyok* című művét viszik színpadra. Hisszük, hogy az együttes vendégszereplés formájában másutt is bemutatja Hristić *Oresztész* című drámáját.”

Sinkó Ervin Pap Józsefnek: „Köszönöm a *Hidat* – azt hiszem, hogy jó lesz. A címlapon a szöveg túlságosan nagy aplomb-bal van tálalva, de a fontos az, hogy az egész az mégis mai. Mellékelten az ígért kézirat.¹ Némi fejtörés után, úgy tűnt nekem, hogy ez a legmegfelelőbb formája az én – s talán a mi – mondanivalóinknak. Nem

túlhangos, de teljes állásfoglalás. Örülnék, ha egy sorban megírná, hogy ez-e az Ön véleménye is. A *Dolgozók* utolsó két számát nem küldték nekem. Lenne szíves Ön elküldeni? Kérem, mondja meg Bori Imrének Gömöri György azt írta nekem Oxfordból, hogy nagy benyomást tett rá a József Attiláról szóló Bori-írás.² Az ilyen hírek, úgy képzem, mindig kellemesek.”³

1. Szubotica három napom. *Híd*, 1963. 2. 142–157.
– 2. A semmi ágán. *Híd*, 1962. 12. 1115–1129. – 3.
Sinkó Ervin levelezése II., 211., 250–251.

1963. február 10.

Aczél Tamás Sinkó Ervinnek: „Örültem annak, hogy Déry és többi pesti barátunk olvasta – s ahogy mi itt – nagyra értékeli a *Regény regényét*. Nem csoda ez. Teljesen igazat adok Önnek abban, hogy addig bizonyos fenntartásokkal él egy budapesti utat illetően, amíg a könyveit szabadon nem árusítják és olvassák odaát. De nekem az az érzésem, hogy ez nagyon gyorsan be fog következni s akkor ellátogathat szép hazánkba, ahová mi többet nem nagyon látogathatunk már el. Déryről egyébként azt halljuk, hogy a tavasz folyamán Bécsbe, Párizsba, esetleg ide Londonba is ellátogat: nagyon örülnék, ha ez a hír igaz is lenne (Egyébként ezt közölte az itteni *TIMES* meg az *OBSERVER*, s e kettő igazán megbízható újság.) Mellesleg: jól mulattam azon, hogy [Alfred] Kurella írt Önnek, kíváncsi lennék, vajon olvasta-e a *Regény regényét*? A *Híd*-at én most rendszeresen kapom, de azt nem tudtam, hogy szerkesztőváltozás volt időközben. Ha Papp dr. [Pap József] gondolja, esetleg írjon nekem, szívesen állok bármiben rendelkezésére, ahogy ezt Major Nándornak is megírtam annakidején, amire nem jött válasz. Semmiképp sem akarok »árulkodni« csak közlöm, hogy Steinitz Tibor nagylihegve levelet írt nekem, hogy az ő levelei valahol elvesztek, azért nem kaptam meg azokat, de most már tudja a címemet és minden jó lesz. Nem lett jó, ahogy ezt vártam. Azonnal válaszoltam is neki, jó két hónapja már, a füle botját sem

mozgatta, azóta. De mindegy. Jó lenne tavasszal vagy nyáron ismét leülni egy kis beszélgetésre, milyen tervei vannak egy külföldi látogatást illetően? Ami az előadássorozatot illeti: várjunk, talán kialakul valami. Én még mindig bízom benne, noha teljesen egyetértek megjegyzésével a politikát illetően.”¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 213., 252–254.

1963. február 11.

Belgrádban kicserélték a magyar–jugoszláv út-ügyi megállapodás ratifikációs okmányait.¹

1. MOL XIX-J-1-j-4b-006236-2-1963.

1963. február 12.

Az SZKSZ KB Végrehajtó Bizottsága, Titónak az e témában az elmúlt hónapokban mondott beszédei kapcsán, álláspontokat fogadott el a tudomány és kultúra terén jelentkező eszmei problémákról.¹

Újvidéken megalakult a vajdasági sportújságírók szakosztálya. Elnöke Lépes László lett.²

Az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüje Új folyóirat – új viták* címmel közölte Saffer Pál folyóirat ismertetőjét: „Megjelent a *Híd* januári száma új köntösben és új szerkesztőbizottság szerkesztésében, és ahelyett, hogy az irodalmi közvélemény figyelme most már maga a folyóirat és tartalma felé fordulna, mintha még csak most kezdődnének a mellékviták. Érdekes, hogy az őrségváltáskor, a régi szerkesztő lemondása alkalmával senki nem tartotta érdemesnek akár csak egy szóval is felmérni az elmúlt másfél esztendő, rámutatni a hibákra és mulasztásokra, a szándékokra és azok megvalósulására, és talán elismerni is az elismerni valót. És valósággal komikussá vált a helyzet, amikor a vajdasági nagy hallgatás közepette a beogradi *Danas* című folyóirat hasábjain jelent meg egy szerény ismertető a *Híd* utóbbi másfél esztendjéről. És most, hogy megjelent a januári szám – lehet, hogy véletlen koinciden-

cia – megjelent az első polemizáló írás is. Nem a *Híd*-ről, hanem a *Danas* ismertetőjéről [...] Ha csak a munkatársak neveit soroljuk fel, akkor is tiszteletet parancsoló panoráma tárul szemeink elé: Weöres Sándor, Ladan Tomislav, Sinkó Ervin, Gál László, Herceg János, Mirko Božić [...] Minda Tibor tanulmánya a nemzeti kisebbségek helyzetéről Vajdaságban adják meg a januári *Híd* alaptónusát, és ez kétségtelenül egy meghatározott minőségi koncepció folytatásának tekinthető. Ugyanakkor más írások, nem vitatva értéküket vagy érdekességüket, idegenül hatnak ebben a környezetben, bizonyítva hogy a szerkesztőség tudatosan kompromisszumra megy, hogy minél több íróat kössön a folyóirathoz. Ez természetesen az elmúlt periódustól eltérő szerkesztői koncepció [...] az új szerkesztőség az első számmal kivágta a rezet. Reméljük és kívánjuk, hogy legyen hozzá ereje tovább is.”

Ugyanott Sulhóf József kifejtette: „Az a vita, amely a Közművelődési Közösségek Tartományi Tanácsának tegnapi elnökségi ülésén a közgyűlésre szánt főtéma: a falvak műveltségi arculata körül fejlődött ki, rávilágított életünk, fejlődésünk, továbbjutásunk egyik olyan kérdésére, amelyről az alkotmánytervezet vitájában kevés szó esett, jóval kevesebb, mint amennyit mondani kellene róla. Úgy is megfogalmazhatnánk egyszerű szóval, hogy roppant lendülettel nekiláttunk a termelés és a termelékenység növelésének, amit akarunk gazdaságunkban, azt el is érjük, csak-hogy nemcsak termelni kell, hanem fogyasztani is, és minél sokoldalúbb, választékban gazdagabb termelésünk, minél több igényt elégíthet ki, annál fontosabb, hogy létezzenek ezek az igények, elérjük azt a fokot, amikor a termelés és kereslet között megszületik az arány, legyen, aki felhasználja mindazt, amit termelünk – ezt pedig csak a művelődés terén érhetjük el [...] Alkotmánytervezetünk megteremti ennek alapjait [...] Szembeszökő azonban, hogy a legtöbb községi státútum megelégedett az általánosságokkal, az elvi alappal, és nem igyekezett a maga sajátos problémáit

érvényesíteni a közművelődés terén [...] Ebbe a gondolatkörbe tartozik pedig a nemzeti kultúra ápolása is. Az alkotmánytervezet előírja, hogy minden nemzet szabadon ápolja nyelvét, fejlessze kultúráját, és ebben senkinek sincs joga korlátokat állítani. De természetes folyamat, hogy a műveltség bizonyos magas fokán ez a lelki és szellemi egybeolvadásra, nem a nyelvi és sajátos jellegzetességek integrációjára, hanem a kultúrában való teljes testvéri egység megteremtéséhez vezet, az erők olyan összefogására, hogy az valamennyi népünk általános értékévé válik.”

1. IPNK, 3. – 2. Avramović, Miodrag-Žika: *Srebrni jubilej SNJ 1945-1970*. Beograd, 1971, Savez novinara Jugoslavije, 942.

1963. február 13.

A *Magyar Szó* négyoldalas heti mellékletként felújította Gál Lászlónak a két háború között megjelent satirikus lapját, a *Grimaszt*, amelyet Gál László haláláig szerkesztett és írt.¹ >

1946. augusztus 2.

1. Stanojev, Bogdan T.: *150 godina novosadske štampe*. Katalógus. Novi Sad, 1976.; Kalapis 1994, 101.; Kaposy Miklós: *Humorlexikon*. Budapest, 2001; JUMIL; EM, 269.

1963. február 14.

A *Borba* közölte Titónak a Jugoszláv Újságírók Szövetsége elnökségi tagjaival folytatott beszélgetésén elhangzottakat. Tito kijelentette: „A szocialista kultúrának jugoszlávnak kell lennie. Nem hozhatja létre minden köztársaság, minden nemzet a maga külön szocialista kultúráját, mert ez ismét szeparatizmus lenne, ami maholnap elkerülhetetlenül súlyos következményekhez vezetne.” Úgy nyilatkozott, hogy a lapokban a művelődési rovatok a leggyengébbek, amelyekben „olyan nézetek jutnak kifejezésre, amelyeknek semmi közük az alkotótevékenységgel kapcsolatos szocialista felfogáshoz”.¹

1. Peković, Ratko: *Ni rat, ni mir: panorama književnih polemika 1945-1965*. 1986, Filip Višnjić, 303–304.

1963. február 15.

Szintézis és angazsáltság címmel Major Nándor írta az Újvidéki Rádió *Panoramájában*: Az ismeretelmélet szociológiai vizsgálata során Lucien Goldmann messzemenően kimutatta a megismerés ideológiai feltételezettségét [...] hogyan mentek el kiváló elmék, korszakalkotó jelenségek mellett meg nem értve őket, fel sem fogva jelentőségüket, mert ideológiájuk összképében egyszerűen lehetetlen volt, hogy szerep jusson számukra. Goldmann arra a következtetésre jutott, hogy az ismeretelmélet szempontjából mindig az az ideológia eredményesebb és igazabb, amely a többi ideológiákat felmérni, korlátait kimutatni és túlhaladni képes [...] Ha múltkori cikkünkben azt vallottuk, hogy nemcsak magyaroznunk kell az irodalmat, hanem oda is kell hatnunk, hogy megváltozzék, akkor ez azt jelenti, hogy vállalnunk kell az ideológiánknak megfelelő közvetlen angazsáltságot irodalmunk hétköznapijában [...] A szintézis sohasem volt matematikai közép-arányos, sohasem volt mértani középút a két ellentét között, hanem éppen egy aktívan épített új minőség, amely túlhaladja a régi ellentéteket [...] De a dolgok teljes meg nem értésére vall, ha azt hisszük, hogy lovagias kéznyújtásról van szó a szent megbékélés nevében, hogy aztán ki-ki ismét háborítatlanul dűnnyögje régi danáit. Épp ellenkezőleg, a szintézisért való, az eddigiektől következetesebb küzdelem szükségeltetik – s ennek a szintézisnek a csírája, még ha nem is volnánk hajlandók tudomást szerezni róla, fejlődésnek indult abban a pillanatban, amikor az ellentétek kiéleződtek irodalmunkban. A szintézis ott izmosodik az előremutató, új törekvések sodrában. Még ha egyelőre ellentétektől terhesen zavarosak is ezek az új törekvések. Máshol hiába is keresnénk.”

Bori Imre *Örökös indulások* címmel ugyanott: „A vajdasági írónak »sem utódja, sem boldog őse« – írtuk nemrégiben a Saffer Pál felvetette probléma kapcsán ezen a helyen. Akkor néhány vonását igyekeztünk felvázolni annak a helyzet-

nek, amelyben irodalmunk élt az elmúlt negyven esztendő alatt [...] Nagyon igaz tehát, hogy nem tartjuk számon őseinket, hogy nem építjük tovább azt, amit ők kezdtek. De vajon csak a mi hibánk-e ez? Valószínűleg nem. Az »örökség« természete is tartogatott egy sor gátló körülményt, mintha több lenne bennük a visszahúzó erő, mint az, amely továbbvívó energiaként beleépült írásainkba [...] A frissen indulás büszkesége, a tehermentes start sokunkat elringatott már: nincsen mivel számolni és leszámolni, miénk a világ, mi majd csinálunk irodalmat! És újra és újra »felfedezzük Amerikát« [...] Így továbbjutni persze nem lehetett, csak elindulni.”

Saffer a műsorban arról számolt be *Egy régi újság újjászületése* címmel, hogy „Mostanában, amikor annyi szó esik arról, hogy a kultúréletben jobban önmagunk felé kell fordulnunk a múltunkban és jelenünkben fellelhető olyan erők és értékek felé, amelyek a haladást szolgálják, a *Magyar Szó* szerkesztősége kellemes meglepetéssel szolgált olvasóinak. A napilap heti mellékleteként felújította a harmincas évek népszerű jugoszláviai magyar vicclapját, a *Grimaszt*. A mellékletet – és ez a kezdeményezés külön érdekessége – Gál László, a háború előtti *Grimasz* tulajdonosa és szerkesztője szerkeszti.”

A *Dolgozók* főszerkesztője, Bogdánfi Sándor a titói dörgedelmek tételei közül elsősorban a meddő értelmiségiek „önmagukba zárkózását” lovalgolta meg, illetve azt, hogy „nem érdekli őket semmi más azonkívül, amit ők maguk gondolnak”, hiszen „állítólag olyasmit alkotnak, amit csak ők értenek, és azt hiszik, hogy elmaradottak és tudatlanok azok, akik nem értik meg az ő műveiket”. Ezt írta: „Irodalmi Ku-Klux-Klan is kezdett alakulni azzal a fejedésszel szándékkal, hogy akikről ők megállapítják, hogy »túlhaladott«, az hallgasson el, többé ne írjon egy sort se. Saját személyük kiemelése végett az irodalom vigéceivé kiáltottak ki mindenkit, miközben ők egy író vigéceivé szegődtek el.”¹

Sinkó Ervin Gömöri Györgynek: „Hadd örvendeztessem meg én is azzal, hogy alaptalanok az aggodalmai, ami az esetleges mélyreható jugoszláviai változásokat illeti. Meggyőződésem, hogy – hál’ Istennek – mi megmaradunk eretnek országnak. Kár, hogy oly kevésbé hozzáférhető Krleža külföldiek számára; ő neki van egy igen meggyőző elmélete arról, hogy történelmi sorsa ennek az országnak az eretnekség a XII. századbeli bogumilok óta – Bizánc és Róma ellen egyaránt – mind e mai napig. Nem könnyű, de érdemes sors. Közben látta már bizonyára a *Hidat* új formájában s meggyőződhetett róla, hogy hibáival és erényeivel a régi maradt. Az új szerkesztő, Pap József, igen derék ember, mellékfoglalkozása orvos és minden bizalmat megérdemel. Majornak azért kellett visszavonulnia, mert, állítólag, gorbomba modorban utasított vissza tehetségtelen irodalmi veteránokat; Pap ugyan ezt akarja folytatni, csak éppen mondainebbmodorban, kevésbé egyenes semmibevevéssel. Nem lesz könnyű dolga, mert a vajdasági magyaroknak egyetlen irodalmi folyóirata a *Hid*. Megkönnyíti a dolgát, hogy mióta én Noviszádon professzorkodom, termett és kifejlődött egy ifjú gárda s ennek nagy a befolyása, bár szintén nem könnyű a dolga a meglehetősen tunya és szellemileg nem épp európai bácskai disznótoros környezetben. Ezek miatt a fiatalok miatt, akik meghatóan ragaszkodnak hozzám, szeretném megvalósítani a maguk vendégszereplését. Magyarországon csakugyan mind elevebb a szellemi élet. De nem hiszem, hogy legalább is a közeljövőben sor kerülhessen a *Regény regénye*, de még a *14 nap* vagy az *Optimisták* kiadására sem. Nekik megfelelné, ha hajlandó volnék nem mint én, hanem irodalomtörténeti professzor minőségben valami ottani professzori gyülekezetben előadóként megjelenni. Erre viszont nem vagyok kapható. Míg Zágrábban vagyok, keveset tudok arról, hogy miféle könyvek, folyóiratok jelennek ott meg. Még kevesebbet, mint Noviszádon tartózkodva. Így csak Magától hallottam Lengyel József

– az én *Optimisták*beli Sarkadim – naplójáról. Mindjárt meg is rendeltem, meg is kaptam és életem egyik legfélelmebb olvasmánya. Talán azért is, mert hiszen legközelebbi, testvéri jó barátom volt egyszer régen. Köszönöm, hogy elküldte a könyvemet Lengyelországba. El tudom képzelni, hogy ott akadhat kiadó rá. Nem tudom, megírtam-e, Collins – mint a német kiadó értesített – »hosszas habozás után« úgy döntött, hogy nem reflektál a *Regény regényére*. Persze, mindenféle szempontok és befolyások játszhatnak közre. Nottbeck úr szerint a *Times* irodalmi mellékletében megjelent kritika óta megélenkült az érdeklődés Angliában és Amerikában. Egyelőre azonban a németnyelvű kiadás az egyetlen külföldi. Lehet, hogy kedvezőbb sorrend lett volna, ha előbb az *Optimisták* jelenhetett volna meg valamelyik világnyelven. De hát erre most sincs még komoly kilátás. Ha jól fűtött szobából is – ahonnan néha napokig nem mozdulok ki – az ablakon kitekintve a hideg Angliában képzelhetném én is magam. De a jó az, hogy van ami az embert belülről melegíti – bánattal és néha még reménnyel is, de mindenesetre szeretettel.”²

Sinkó Ervin Rehákné Lászlónak: „Hadd hívjam fel a figyelmét az *Új Írás* utolsó számában megjelent Lengyel József írásra – ez ugyanaz a Lengyel József, aki az *Optimisták*ban Sarkadi néven szerepel és akinek a pamfletjéről a *Regény regényében* is szó esik. Mind a ketten, M. és én, megrendülten olvastuk azt az ő írását a pesti *Új Írás*-ban és vele kapcsolatban még mélyebben átéreztem, hogy mennyire igazam volt, amikor Subotícán a forradalom erkölcsi presztízisének a krízisééről beszéltem s amikor ezt a *Hid* számára küldött »napló-részletben« újra megismételtem.³ Azóta talán olvasta is ezt az én beszámolómat? Természetesen nagyon érdekelne az ön referátuma a vajdasági magyar sajtóról – és az eredmény, ami majd nyomon követi ezt.”⁴

1. Bogdánfi Sándor: A fejevadások köztünk vannak. *Dolgozók [Visszhang]*, 1963. február 15. A Symposium szerkesztőségi választát vő. Szakállsáritó:

A fejevadászok (csakugyan) köztünk vannak. *Ifjúság*, 1963. március 7. 15. Bogdánfi viszontválaszát és a Symposium arra való reagálását vö. Talán mégis jobban kellene vigyázni. *Ifjúság*, 1963. március 21. 14. Idézi Bosnyák 2003, 126. – 2. Sinkó Ervin levelezése II., 214. 254–255. Eredetije a PIM Kézirattárában. – 3. Szubotocai három napom. *Híd*, 1963. 2. 142–157. – 4. Sinkó Ervin levelezése II., 215., 256.

1963. február 17.

Fehér Ferenc a *Magyar Szóban* folytatta a titói bírálatok variálását – méghozzá versben. A formájával is sajtóságos ideológiai manipulációt képviselő – ti. majakovszkiji verstipográfiával írott – *Adalék egy helyzetképhez* a nyitányában olyképpen süti rá „dühöngő suhancaink” modernségére az ellenforradalmi és szocializmusellenes bélyeget, hogy a délvidéki magyar, továbbá a horvát és szlovén irodalom egy-egy forradalmármártírjával, a szocializmus eszméjének jugoszláviai íróáldozataival állítja őket szembe: „Maradék / hallásom is / elveszik – / hallom itt is, ott is, / ha dühöngő suhancainkat / olvasom csupán: / nos, kit vágtak megint kupán / a »népi« ifjak, / kiket Simokovics¹ / aligha álmodott / ilyennek... / S maradt-e még / soronkövetkező? / Vagy jön a nagy / tetemrehívás? / Gorant² szabdalja majd e sáskahad / mint nem modernet? / S Nazort³ / az agg partizánt / esetleg, / vagy Karelt⁴ [...] „tagadnak, / tagadnak, / csak tagadnak, / de álomtalanul semmit / kínálnak cserébe; / a táj miatt, mely bölcső volt és sír lesz / nekik is, / dühbe gurulnak, / leszegzik / zsenge kos-fejük, / s már öklelnék / azt is - / kötevényes anyjukat [...] házadat, / hazádat / eladhatod, / de magadat / meg sosem / tagadhatod! / Hiába fürdik a rigó – / hattyú / nem lesz belőle. / Idegen tollal sem érthetsz többet – / mondj valami mást is / mint a könyvek... / A líra egy haza! / nem Kelet / és nem Nyugat, / barátaim! s elveszett, / erőtlen senki / Anteusz, mihelyt nem éri lába / ezt a drága földet, / hol hiába / gyártjátok az ember / elvont képletét: / Nem vagyunk egyazon palik / se fájdalomban, se halálban!”⁵

Az újvidéki Ifjúsági Tribün magyar színjátszó csoportja bemutatta id. Jovan Hristić *Oresztész* című drámáját. Ezzel az előadással néhány vajdasági helységben felléptek, és többször előadták Újvidéken is.⁶

A *Magyar Nemzet*ben Péter László *Magyar költők szerb barátja* címmel írt Todor Manojlovićról.⁷

1. Simokovics Rókus 1936–1937-ben a *Híd* főszerkesztője, 1941-ben 36 évesen kivégezték. – 2. Ivan Goran Kovačić horvát író, költő, publicista, partizánharcos, 1943-ban 30 évesen a csetnikek végezték ki. – 3. Vladimir Nazor horvát író, 66 évesen csatlakozott a partizánokhoz, Horvátország Antifasiszta Népfelzabadtató Tanácsának elnöke, majd a Horvát Népköztársaság Elnöki Tanácsának elnöke volt. – 4. Karel Destovnik-Kajuh költő, partizánként 22 évesen esett el. – 5. Fehér Ferenc Adalék egy helyzetképhez. MSz, 1963. február 17., idézi Bosnyák 2003, 126–129. A *Symposium* szerkesztőségi választát vö. Szakállszárító: Adalékok egy helyzetkép adalékához. *Ifjúság*, 1963. március 7. 15. – 6. *Tribina mladih sezona 1962/63*. Kézirat. 1963. június 3. – 7. Kozocsa Sándor: *A magyar irodalom bibliográfiája 1961–1965*. Budapest, 1978, Gondolat, 114.

1963. február 18.

Zágor György külügyminisztériumi főosztályvezető a belgrádi magyar nagykövetség 1962. évi jelentőmunkájának értékelése során számos bírálatot fogalmazott meg: „Tito 1961. novemberi (> **1961. november 13.**) nagyjelentőségű szkopjei beszédéről csak 1962 februárjában, a JK SZ 1961. novemberi plénumáról pedig ismételt érdeklődésre is csak 1962. április 2-án kaptunk sok szempontból már újat nem mondó és aktualitását veszített értékeléseket. Megtörtént, hogy egy-egy jelentős jugoszláv belpolitikai lépésről előbb kaptunk jelzést vagy értékelést más országban működő diplomáciai képviselőinktől. Így pl. a belgrádi lengyel nagykövetségnek a JK SZ KB 1961. novemberi plénumáról szóló, jugoszláv forrásokon alapuló körültekintő értékelését varsói nagykövetségünk útján már 1962 januárjában, tehát két hónappal belgrádi nagykövetségünk

jelentésének kézhezvétele előtt megkaptuk. Megállapítható, hogy miután e gyakorlat tartóhatatlanságára írásban és szóban is több ízben felhívtuk a figyelmet, 1962. derekától kezdve biztató javulás történt [...] A nagykövetség kulturális tevékenységének egyik hiányossága, hogy többszöri kérésünk ellenére is igen hiányos képet ad a Jugoszláviában bemutatott magyar filmekről, a Jugoszláviában szerb-horvát nyelven, illetve magyar és szerb-horvát két nyelven megjelent kiadványokról, holott a magyar-jugoszláv kapcsolatokban általánosan bevezetett kölcsönösség érvényesítéséhez erre szükség lenne [...] A jugoszlávokkal való kapcsolattartás kérdésében korábban eluralkodott helytelen szemléletet a jelek szerint nagyrészt sikerült felszámolni, azonban a kapcsolat-építés még mindig, főleg a sajtó és kultúra területére korlátozódik [...] A mozgásnaplóból kitétni, hogy kulturális beosztottunk egész évben mindössze 6 alkalommal volt színházban, operában vagy koncerten, sajtóbeosztottunk pedig egyszer sem. Úgy gondoljuk, hogy a fentiekhez nem kell különösebb magyarázatot fűznünk. A kapcsolattartásban előforduló ilyen és ehhez hasonló hiányosságok elég alapot szolgáltatnak többek között arra is, hogy kiutazó delegációink [**> 1962. március 10.**] olyan benyomásokkal térjenek haza Jugoszláviából, hogy a nagykövetség diplomáciai beosztottai nem rendelkeznek a munka végzéséhez elengedhetlenül szükséges tájékozottsággal, ismeretekkel, kapcsolatokkal.”¹

Ugyanő egy másik aznapi utasításában felrótta: „Az elmúlt hónapokban a jugoszláv sajtóban és folyóiratokban egy sor kérdésben egyre erősödő ellentétes vélemények kerülnek felszínre a párt szerepét, feladatait, az ipari átszervezést, a tudomány, az irodalom és a művészet szerepét illetően. Ezeknek a feldolgozása, értékelése nagyon fontos feladata a Nagykövetségnek. Hivatkozott számú jelentésében [**> 1963. január 24.**] foglaltak is ehhez szolgálnak adalékul. E szigorúan titkosként felterjesztett jelentésnek a tartalma

azonban csaknem teljes egészében megegyezik az MTI belgrádi tudósítója által már korábban közölttekkel. Kérjük a jövőben az ilyen párhuzamos közlések mellőzését. A téma rendkívül fontos, feltétlenül megérdemli, hogy a jövőben fokozottabb figyelemmel kezeljük és a Nagykövetség a Magyar Távirati Iroda belgrádi tudósítójának feladatkörét meghaladó mélységű értékelést, az észlelt jelenségek okait és összefüggéseit taglaló önálló véleményt mondjon róluk.”²

Részlet B. Szabó György Sinkó Ervinnek írt leveléből: „Úgy látom, hogy erőre kapnak, s nálunk mindig hevesebben és ostobábban, az irodalom és a művészet vidéki »gondviselői« – azok a bizonyos újságírói »körök« nagyjai, akik sem a fiatalokkal, sem a tanszékekkel kapcsolatban nem sok jót gondoltak eddig sem. A rosszakarat most már leplezetlenül is megmutatkozik, s úgy tapasztalom, hogy az eddig leplezett és takargatott »vélemény« írásban is kiszivárog, hogy ne szóljunk arról, ami ezekben a lelkekben forr, buzog, erjed, s amit maguk között »véleménycsere« formájában elmondanak és kinyilatkoztatnak. A Katedra lassan minden rossz forrásává lett: »ők« másképp képzelik el a Katedrát is, a korszerű magyar irodalmat is, a tanárokat, a tanítványokat is. Nem vagyok sötéte nlátó, ideges, türelmetlen sem. Úgy hiszem, hogy a Katedra alapos belső megszerzésének ideje valóban elkövetkezett és ez első feladatunk a jelen helyzetben. Első dolgunk biztosítani az utánpótlást, s azokat a tehetséges fiatalokat, akik valóban érdemesek rá, továbbképezni, ösztöndíjaztatni, megfelelő törődéssel, irányítással, külföldjárással, foglalkoztatással képesíteni őket a tudományos pályára. Az idén végez az első generációnk, ideje erről alaposan tárgyalnunk. Itt is első dolgunk a nyelvészek kérdése. Erről már eddig is szót váltottunk. Véglegesíteniünk kellene a Katedra távlat-tervét is, folytatni megbeszélésünket, megtenni a legfontosabb intézkedéseket. Megkezdeni a kiadványaink körüli tervszerű munkát, beleértve

a folyóiratét is, a nagyszótárét is, de szólani kellene a többi kiadványokról is. Szeli, Bori, Ágoston és jómagam nekiláttunk a középiskolai irodalmi tankönyvek szerkesztéséhez. Gondolkodni lehetne azon is, hogy milyen egyetemi segédkönyveket kellene kiadnunk nyelvből (itt semmi nincs!), irodalomelméletből, irodalomból (tekintettel a fokozatos tanításra is!). Ideje lenne nagyon komolyan hozzáfogni a Hungarológiai Intézet megteremtéséhez, tárgyalások formájában.”³

1. MOL XIX-J-1-j-1a-001881-1963. – 2. MOL XIX-J-1-j-1b-001170-1963. – 3. Kézirat. Közli Sinkó Ervin levelezése II., 217., 258–260.

1963. február 19.

Az Újvidéki Rádió közölte: „Siklósi Norbert, a Magyar Újságírók Országos Szövetségének főtítkára ma Belgrádban egyezményt írt alá a jugoszláv újságírók képviselőivel a két szervezet idei együttműködéséről.”

Zombori tudósítója jelentette: „A jogászegyesület február 22-én este hat órakor a volt Városháza nagytermében vitaestet rendez a kommuna idei társadalmi tervéről és a termelés kérdéseiről. A feltett kérdésekre Pálics Károly, a Községi Népbizottság alelnöke válaszol. Az egyesület ezúton is felkéri jogásztageit, hogy minél nagyobb számban jelenjenek meg.”

Bálizs Jolán a *Kultúrrevüben* arról számolt be, hogy „Jovan Hristić *Oresztész* című rádiódramája színpadi változatának bemutatóját láttuk tegnapelőtt a Novi Sad-i Ifjúsági Tribün színpadán, fiatal együttes előadásában [...] kétségkívül újat akartak adni [...] A próbálkozás tehát már nem erőn felüli. Kár, hogy a fiatalok színpada csak kétévenként jelentkezik – talán vannak, akik már nem is emlékeznek tavalyelőtti szereplésükre – holott jól tudjuk, a gyakorlat a legjobb iskola, és ha a fiatalok csak ilyen nagy időközökben szánják rá magukat egy-egy darab elkészítésére, akkor nagyon sokáig eltarthat a modern ifjúsági színpad kialakulása, hiszen, íme, három év alatt mindössze két rövidke lépést tett előre”.

Az Ifjúsági Tribün magyar szerkesztősége megszervezte a kínai költészet estjét.¹

Bányai János Sinkó Ervinnek: „Sinkó elvtárs, elolvastam a Szubotica három napot.² Különös volt, hogy, őszintén megvallva, egy mind jobban elhatalmasodó tájékozatlanság érzése közben ez az írás nemcsak megnyugtató, hanem minden eddigi törekvéseinknek, törekvéseimnek igazat adott; egy olyan szenvedély igazolt bennem, s hiszem, másokban is, akik elolvassák majd, mely minden, minden eddigi mozdulatunkat meghatározta és fűtötte. Jogunk van a tévedésre, jogunk van az elkeseredésre, jogunk van az írott szóra. Egy érdekes vita folyik már két hete a Tribünön; a mai *Magyar Szó* írás lényegében helyesen tükrözi a vita hangulatát. A felszólalók, különös módon, sajnos mind csak önmagukat igyekeznek igazolni. Hiányzik a vitából egy általánosabb, szerteágazóbb megjelenítése a kérdés lényeges pontjának: talán fordítottan kellett volna feltenni a kérdést: nem jugoszláv valóság és jugoszláv kultúra, hanem jugoszláv kultúra a jugoszláv valóságban, talán így konkrétabb lehetne mindaz amit ma el kell mondani a problémáról; valószínűleg így is úgy is, végeredményben. [> 1963. február 8.] Mégis, úgy tűnik, megtört a jég: a mozdulatok, az elvek, mint várható is volt, előbb csak burkoltan jelennek meg, majd mind jobban kiszélesednek. Ez, bizonyosan, jó irányba mutat. A *7 Nap* egyik buta cikkje (3 költő egy vers – ha jól emlékszem a címére) és a vasárnapi *Magyar Szóban* Fehér Ferenc verse [> 1963. február 17.] csakis azt bizonyítják, hogy sokan milyen könnyen, milyen hallatlanul könnyen félre tudnak érteni mindent. Várjuk már, Sinkó elvtárs, a március elejét. Várjuk, hogy mielőbb szót válthassunk. Tisztelettel és szeretettel üdvözli Bányai János.”³

1. *Tribina mladih sezona 1962/63.* Kézirat. 1963. június 3. – 2. *Híd*, 1963. 2. 142–157. – 3. Kézirat.

1963. február 22.

Hazánk és házunk. Major Nándor az Újvidéki Rádió *Panorámájában*: „Az egész fényében, az általánosabb érvényű jugoszláv szféra fényében vagy világi méretekben – hiszen megszoktuk már, hogy Jugoszláviát szellemiségével ilyen méretekben mérjük, s ha magunkévá tettük ezt a szellemet, vele a mi világunkat is – tehát az egész fényében sok minden másod- és harmadrendűvé zsugorodik abból, ami kizárólag vajdasági szemmel elsőrendűnek, létfontosságúnak tűnik, viszont világosabban kidomborodnak azok a sajátságok, amelyek ténylegesen is jelentősek [...] A provincializmus apologetái [...] az integrációt az autonóm szubsztrátummal rendelkező provinciák sajátságainak külsődleges, eklektikus összeadásával vélik valóra váltani, s ilyenét alapján véve tagadják a szintézis egységes, új minőség voltát, konkrét létezését [...] A részt idealista módon elszakították az egésztől, önállósították, felruházták az egész tulajdonságaival, s így a tájat, a vidéket, a szülőföldet azonosították a hazával. Az utóbbi időben nem is egy ilyen megnyilatkozást figyelhattunk meg írásaikban. Pedig Lombardia, Dunántúl vagy Šumadija nem haza, csak szülőföld. Ideológiailag mindez félreérthetetlenül a partikularizmusban gyökerezik, s mint mindenben, ami a külsőségek terén vallja ugyan a kitarulkozást, de a leglényegesebb dologban elzárkózást, begubózást céloz, a provincializmust világszemléletté duzzasztó írók műveiben is egy konzerváló hajlam mutatkozik meg: a tűnőfélben lévő Vajdaság jellegzetességeinek állóképpé való rögzítése, univerzális rangra való emelése, s ennek a valóság kritériumaként való kezelése a legszembeütőbb jelenség.”

Urbán János vitaverse: „és ha mindig hallgattam volna, / most szólásra felrepedne ínyem: / kiállni, buzdítani e versben / úgy kell, úgy, mint az intó jel / a harcra – elvtársaim szemében” [...] „Zsibong ereimben a vér, / és szólok, elmondom még, / csalánvert múltomnak ér / valamicskét ez a jelen

[...] megvetem az eszeveszetten / tülekedő érdekenkiket, / az önimádat mesteri hőstét [...] s míg a dicsekvés szószékén / nyelvökön pereg a mérték, / szívükön uszályhordozó / vigécek mancsait dicsérték / a halhatatlanságnak előre, / a hírfalóknak meg elmondják, / mi vár a kommunista költőre, / és arra, ki nem cselez magának / szűk körre címzett diplomát. / A személyi kultusznál falánkabb / szemforgató rejtélyek uszítják / tette a romboló, ügető hordát / a vesztett literatúra nevében, / ám nekem nem is olyan olcsó / ez a fészket békítő ország, / ezek a versek, az a küzdelem, / ez az eszme, amelyet kiforgat / a bomlott polgári vonítás, / a morcos leckéztetési örület.”¹

1. Urbán János: Őszi vers 1962-ben. *7 Nap*, 1963. február 22. A *Symposion* szerkesztőségi válaszártó. Szakállszárító: A forradalmár költő forradalmi verse. *Iffúság*, 1963. március 7. 15. Idézi Bosnyák 2003, 129–130.

1963. február 23.

A Kommunista Szövetség újvidéki járási vezetőségének bővített ülésén „az oktatásban jelentkező időszerű eszmei-politikai kérdéseket” megvitatta Mirko Čanadanović titkársági tag bevezetőjében elmondta, hogy a járás területén több új középiskola nyílt, ez azonban rendkívül nagy kiadásokat is jelent. Az év folyamán 4 milliárd 120 millió dinárt terveztek a járás területén közoktatási célokra, ez a költségvetésnek több mint a fele. Az ülésen résztvevő Krszte Crvenkovszki felszólalásában kifejtette: „Az elmúlt húsz év alatt is fantasztikus dolgok történtek a technika világában, ezt is állandóan kísérni kell. Mindezt természetesen csak magas képzettségű szakemberek tudják elvégezni, ezért nem szabad elhamarkodva véleményt mondani az egyes szakiskolák szükségességéről. A szakember-szükséglet nálunk ezután is állandóan csak növekedhet.” Másrészt szorgalmazta: „Mindezekelőtt lehetőséget kell teremtenünk, hogy mindenki tanulhasson. Ez nemcsak humánus okokból fontos, hanem azért is, nehogy egy intelligenciaréteg monopolt harcoljon ki magának

a társadalomban. Többek között ezért is kell a tömeges oktatás [...] A városi, a központi iskolák általában jobb tanár és felszerelés dolgában is. Természetes, hogy a fölvételnél is majd az innen kikerülő gyerekek érvényesülnek jobban. Így aztán a szelekcióval megtörténhet, hogy az intelligencia csupán sajátmagát reprodukálja, és nem jön a soraiba paraszt vagy munkásifjú.” *A Magyar Szó* másnapi tudósításának végén megjegyezte: „Crvenkovszki elvtárs a továbbiakban beszélt még az oktatás tartalmának eszmei jellegéről. A történelem egyes alakjai és jelenségei iránt tanúsított magatartásból vett példákkal bizonyította, hogy nagyon fontos harcolni a régi legendák ellen, ám lehetetlen új legendák alkotásával.”¹

Lévay Endre az Újvidéki Rádióban közölte: „A suboticiai írók irodalmi élőlűjságja, az *Életjel* vasárnap, február 25-én este 7 órai kezdettel rendezi meg irodalmi vetélkedőjének harmadik fordulóját [...] Az est rendezője Nagy József és Virág Mihály, játékvezető Dévavári Zoltán.”

1. Az elbürokratizálódás ellen. Tanácskozás az iskola-kérdésekről a KSZ Novi Sad-i Járási Vezetőségében. MSz, 1963. február 24.

1963. február 24.

Országgyűlési és tanácstagi választások Magyarországon. A választásra jogosultak 97,2%-a leszavazott, a szavazók 98,9 %-a a Hazafias Népfőnt jelöltjeire.¹

1. *Magyar történelmi kronológia*. Budapest, 1981, Tankönyvkiadó, 553–554.; MTK82.

1963. február 28.

A Forum ifjúsági szervezete vitaestet szervezett a *Symposion* programjáról. Bevezetőt Varga László, az *Ifjúság* című lap fő- és felelős szerkesztője mondott. Nyilvánosan is védelmébe vette a *Symposiont*: „Előljáróban egy dolgot szeretnék megemlíteni: a *Symposiont* nem én szerkesztem, külön szerkesztőség készíti az *Ifjúság* irodalmi és művészeti mellékletét. Ettől függetlenül meg

kell mondanom, hogy az elmúlt több mint egy esztendő során rengeteg eszmecsere, beszélgetés, vita folyamán igyekeztünk nézeteinket csiszolni, közös nevezőre hozni. Innen az, hogy ez a melléklet mégiscsak az *Ifjúságé*, bár a *Symposion* szerkesztősége nyilván többet mondhat róla, a szerkesztés koncepcióiról, mint magam [...] Ezzel lényegében megmondtam a *Symposion* vezérgondolatát is, azt, hogy egy nemes (eszközeiben ugyan nem mindig válogató) célkitűzés vezérli: túlhaladni a tegnapot és a má, részt vállalni a világ (nálunk ezt úgy mondjuk, hogy társadalom) megváltoztatásában.”¹

A *Symposion* két régi kritikusanak, Bogdánfi Sándornak és Bálint Istvánnak a kérdéseire: „Mit akar csinálni a *Symposion* a jövőben?”, illetve „Meddig fog tartani a *Symposionban* az állandó »hadiállapot«?”, Bosnyák István szerkesztő így válaszolt: „Úgy gondolom, a *Symposionnak* a jövőben is ugyanazt az irányelvet kell követnie, amelyet eddig követett; az adott körülmények között a lehető legkritikusabban kell viszonyulnia mindahhoz, ami a világban történik beleértve az önmagunk iránti viszonyulást is. [...] Abban a pillanatban, amikor a *Symposion* elveszti kritikái élet, rugalmas kritikái álláspontját mindennel szemben – létezése értelmét is elveszti.”² Kifejtette: „Mai vitaestünkön a *Symposion* programjáról kellene szólni, holott erről – semmi lényeges mondanivalónk nincs [...] És Varga László azon megállapításához sincs hozzáfűzni valónk, hogy a mi »játshmánk« is arra megy, hogy megváltoztassuk »vajdasági« életmenetünket, amely elszokott a bíráló hangjától. Mindenekelőtt pedig irodalmi életünket, amelyben B. Szabó György szerint is sok minden szörmentén történt az utóbbi években, s irodalmunk ily módon megrekedt egy regionális szinten. Hogy aztán törekvéseink érvényesítése közben az ifjú Marx szótárából kölcsönzött kalapáccsal is élni kellett, ez is igaz [...] Lovas István azt mondja, túlságosan érzékenyek vagyunk. Sejttem, mire gondol: a Fehér-vers és a Kolozsi-cikk megválaszolására a

Szakállszárítóban [...] Például hoznám fel a Kolozsi-vezércikket, amelyre azért reagáltunk oly »érzékenyen«, mert egyebek közt megmásítva interpretálta Tito elvtárs ifjúsági kongresszusi beszédét: Tito elvtárs a behozatali ponyvairodalomra vonatkoztatta a »gyermekcsonkító« jelzőt, Kolozsi Tibor pedig – meglehetősen világos allúzióval – a hazai szépirodalmat, s főleg az »ocsmányságokon rágódó«, »patkányos« *Symposion*-irodalmat minősítette gyermekcsonkítónak. Szimin Bosán Magda azt állítja, nálunk az integráció már 1945-ben elkezdődött, nem lehet tehát azt mondani, hogy az egész jugoszláviai magyar irodalom a *Symposion* megjelenésével orientálódott át Jugoszlávia felé. Erre azt lehetne válaszolni, hogy a kezdeményezésre vonatkozó »elsőségre« természetesen nincs szükségünk. Tény azonban, hogy minket sohasem, egy pillanatra sem terhelt a bezárkózást olyannyira tápláló múltnak az öröksége. Ezért mi tovább léphettünk a jelszavaknál.”³ > **1963. március 9.**

Az Újvidéki Rádió bejelentette: „A Novi Sad-i Rádió tanácsa tegnapi ülésén határozatokat hozott a Novi Sad-i Rádió és a Belgrádi Rádió és Televízió második műsorának együttműködéséről, elfogadta a Rádió 1963. évi zárszámadását, és néhány kinevezést eszközölt. A tanács a Novi Sad-i Rádió műsorigazgatójává Szabadka Sándort, a politikai-informatív műsor eddigi főszerkesztőjét, főszerkesztővé pedig Fejős Istvánt, a műsorosztály eddigi főnökét nevezte ki.”

1. Varga László: A *Symposion*ról. *Ifjúság*, 1963. március 21. 13. Idézi Bosnyák 2003, 106., 110–111. – 2. Forgácsok a [*Symposion*ról tartott] vitából. *Ifjúság*, 1963. március 21. 13. Idézi Bosnyák 2003, 110–111. – 3. Bosnyák2, 28–30.

1963. február

A *Híd* 2. számának tartalmából: Bányai János: *Paracelsus, vagy az esszé dicsérete*; Bori Imre: *Egy német katonai naplója*; Déry Tibor: *Két asszony*; Domonkos István: *Bartók Béla*; *Banquet Celeste*; Fehér Kálmán: *Rabszolga kesergő*; *Cséplés*;

Miroslav Krleža versei; Petkovics Kálmán: *Jegyzetek a vonatban*; Saffer Pál: *Egy amatőr-póba órarendje*; Sinkó Ervin: *Subotikai három napom 1963-ban*; Stephen Spender: *A költő és világa* (Fordította Fáy G.); Szelei István: „*A francziák ellen magyarok s horvátok ti véres fegyverrel miért indultatok?*”; Tolnai Ottó: *Benes József festménye*; Tomán László: *Egy kritikus szubjektív igazsága*; Varga Zoltán: *Az emberek újra emlegetnek*; Virginia Woolf: *A hercegnő és az ékszerész* (Fordította Varga Zoltán).

1963. március 1.

Az Újvidéki Rádió *Délutáni híradójában* egymást követő három hír jól jellemzi az országban akkoriban lábra kapó folyamatokat. Zombor: „A községi Népbizottság határozatot hozott, hogy azok a kisipari műhelyek, amelyek a múlt évben nem valósítottak meg 250 000 dinárnál nagyobb bruttó forgalmat, nem fizetnek községi pótdadót. Egy újabb határozat értelmében a községi Népbizottság erre az évre is mentesíti az említett műhelyeket a községi adók alól. A Népbizottság a kisipar problémáiról tárgyalva arra az elgondolásra jutott, hogy értekezletet kellene tartani a kisiparosokkal. Meghallgatnák panaszait, határozatokat hoznának megoldásukra, majd egy újabb találkozón elmondanák a kisiparosoknak, hogyan döntöttek a felvetett kérdésekről. Így remélhetőleg sikerül közelebbi kapcsolatot teremteni a kisiparossággal, melynek Zomborban is vannak problémái.” Újvidék: „A Munkaközvetítő Hivatalok Tartományi Intézete és a Novi Sad-i Pályaválasztási Központ március hónapot a pályaválasztási tanácsadás havának hirdette meg. A ma indított akció célja, hogy ismertesse a helyes pályaválasztás jelentőségét, hogy népszerűsítse a tanácsadók munkáját, és mozgósítson minden érdekelt tényezőt az ifjúság és a felnőttek helyes hivatásválasztásának érdekében.” Szabadka: „A Községi Népbizottság legutóbbi ülésén úgy határozott, hogy Népijóléti Központot létesít, amely 1963. április 1-jén kezdi meg munkáját

a kommuna területén. Ennek az új központnak az lesz a főadata, hogy a szociális problémákat elemezze, föltárja az okaikat, és javaslatot tegyen megoldásukra. A központ szoros kapcsolatot épít ki a helyi lakóterületekkel, az iskolákkal, az egészségvédelmi intézetekkel és a társadalmi szervezetekkel, hogy minél hathatósabb munkát fejtsen ki a társadalmi segítség vonalán.”

És az is jellemző volt, ahogy eközben például Temerinben a fejlesztési terveket készítették. Majoros Péter beszámolója: „Tovább növelni a termelést. Ez a vezérfonala a temerini kommuna idei társadalmi tervének is, amelyet holnapai ülésén hoz meg a Népbizottság. A tavalyihoz viszonyítva átlag 12,1 százalékos növekedést lát elő a terv, és tegyük hozzá mindjárt, hogy a feladat oroszlán-része a mezőgazdaságra vár. Ennek az ágazatnak ugyanis a tavalyi megvalósításhoz viszonyítva átlagban csaknem 17 százalékkal kell növelnie a termelést [...] tavaly körülbelül 31 százalékkal termelt többet, mint 1961-ben [...] A termelés ilyen arányú növelése a beruházások növelését is megköveteli [...] újabb műeső-berendezések beszerzését tervezik [...] másrészt gyarapítani kell a mezőgazdasági szervezetek gépállományát, növelni a jószágállományt és végül, de nem utolsósorban a magánparcellák felvásárlásával továbbra is növelni akarják a szocialista gazdaságok termőterületét.”

Együtt című irodalmi folyóiratában Herceg János kifakadt: „Elég volt, barátaim [...] a dühös vitákból, a véget nem érő szörszálhasogatásból, a modernizmus ürügyén elkiáltott átkokból mindarra, ami itt egy kis nép kultúrájának eredménye volt, elég volt az oktató hangból is olyanok részéről, akik a változó időkben szempontjaikat folyton változtatták, elég volt a méla esztétizálásból s a fölényes legyintésekből, elég volt az intellektuel parádéjából ezen a vidéken, ahol a tanító többsége nyolcosztályos színvonalon közeledik az irodalomhoz, a művészethez, ha ugyan közeledik, elég volt a diadalmas megállapításokból, hogy ez

vagy az az író »elhallgatott, mert kiégett, mert elfogyott a puskapora«, elég volt az »európai« tervekből, amelyek természetesen csak tervek maradtak, s a felmutatott eredmények tükrében még száználmasabb ellentmondást hordtak magukban, elég volt [...] most már lássuk a műveket, hagyjuk már végre megszólalni az írókat, nem elkeseredett vitacikkekben, hanem a maga világában elmélyülve, nem külső szempontokhoz igazodva, hanem a tehetségére, az íráskészségére támaszkodva, kultúrájában, ember- és létezészetében bízva, hogy öntudatával és alkotóerejével kihordja és megformálja a maga művét [...] Az az állítás, hogy az írónak nem kell törődnie műve visszhangjával, de kihozni magából mindazt, amit vállalt sorsa vagy az elhivatottság érzése lerakott benne, a vajdasági íróra nem érvényes. Irodalmunkat közösségi pénzen, állami támogatással tartjuk fenn, ez természetesen azzal is jár, hogy szellemi életünket az »egy kéz« politikájának jegyében éljük. S ha egyszer ez a szellemi élet odaadja magát a programok és kísérletek, a messzire mutató tervek hangos és gyanús vállalkozásának, akkor az író vagy vele megy ezzel az általános mozgalommal, vagy elhallgat. Sajnos a legtöbb esetben az utóbbi történt, mert a hangzatos programot egy kis csoport nyergelte meg magának, s az az író, aki úgy vélte, hogy világát, kultúráját, tehetségét a környezetével, a hazájával, népével és szocialista elkötelezettségével kell összehangolnia, egyszerűen kimaradt a társadalmi eszközökkel fenntartott mozgalomból, amelynek minden jelszó és program ellenére mégiscsak vajdasági magyar irodalom a neve [...] S ha arra gondolunk, hogy a szocialista társadalom a jövőben sem szabja meg az alkotószabadság határát, de megnézi, hogy a társadalmi hozzájárulást mire költik, akkor talán várható is már ennek a kissé mellékvágányra tévedt vajdasági magyar irodalompolitikának a megváltozása.” De mintha szükségesnek látta volna, hogy még valamit hozzátegyen álláspontjához, ugyanabban a műsorban *Szellemi integrálódás az irodalmi díjak tükrében* címmel közölte: „Hogy

a népszerű belgrádi hetilap [*NIN*] irodalmi díját az idén Miroslav Krleža kapta *Lobogók* című regényéért, abban nincsen semmi meglepő vagy csodálatos. Ki kapta volna? A nagy horvát író regénye tavaly jelent meg a zagrebi *Forum* című folyóiratban, s a bírálóbizottságnak nem volt nehéz dolga, minthogy a *Lobogók* kvalitásait csak némileg megközelítő regény valóban nem látott napvilágot. A mű regényes formában elmondott korrajz az első világháborút megelőző utolsó két évről, s miután Budapesten játszódik egy jelentős része, némileg személyes emlékek is tekinthető [...] Éppen az az érdekes, ami egyébként ma már oly természetes, hogy Krležában úgyszólván senki sem a horvát íróat látja, mint ahogyan ez róla nem is volt soha elmondható.”

Gál László a *Symposion*ról: „A siledziját próbáltam lefordítani. Erőszakoskodót jelentene, de ez nem az igazi. Garázda, duhaj, féktelenkedő, rakoncátlan – egyikük sem. A nyelvújítás idején szabadoncnak is mondták, ez sem egészen jó. A huligán több, a jampec kevesebb, meg nem is ugyanaz. A »frajer« is mást jelent. Mást is. [...] Egy vajdasági magyar költő (van ilyen?) versét olvastam néhány napja, azóta többször is. A siledziják jutottak eszembe, a költő dühöngő suhancoknak mondja őket, de még ez sem az igazi, a megfelelő kifejezés.”¹

Az újvidéki Ifjúsági Tribün magyar szerkesztősége vitát szervezett az Újvidéki Rádió ifjúsági műsoráról.² > **1963. március 9.**

1. Gál László: Az irodalomtörténészek és vicemacherok. 7 *Nap*, 1963. március 1. A *Symposion* szerkesztőségi válaszat vö. Szakállszáritó: Az öreg siledzija ismét elemében. *Ifjúság*, 1963. március 21.
14. Idézi Bosnyák 2003, 131. – 2. *Tribina mladih sezone 1962/63*. Gépírat. 1963. június 3.

1963. március 7.

Az SZKSZ KB VII. plénuma megvitatta „a tudomány és kultúra terén tapasztalható eszmei problémákat” bírálva a kultúrában jelentkező

„dekadens jelenségeket” és sérelmezve, hogy a kommunistáknak nincs megfelelő befolyásuk a művelődési és tudományos intézmények munkájára. Szorgalmazták a kultúrák integrálódásának és a „jugoszláv tudat” nagyobb fokú érvényre juttatásának szükségességét, a területi iskolák rendszerének bevezetését és ifjúsági tribünök „politikai tényezők támogatása általi” létrehozását minden nagyobb városban.¹

Az Újvidéki Rádió közölte a Tanjug jelentését: „Az eddigi viták kedvezőbb légkört teremtettek a negatív jelenségek elleni küzdelemhez – jelentette ki Szerbia Kommunista Szövetsége Központi Bizottságának mai bővített ülésén Jovan Veselinov elvtárs, a központi vezetőség titkára. A plénumon, amely a tudomány és a kultúra eszmei kérdéseivel foglalkozik, részt vesznek a KSZ járási vezetőségeinek titkárai, valamint az érdekelt köztársasági és tartományi intézmények és szervezetek képviselői [...] Jugoszlávia népei közeledésének eszméjét sem szabad figyelmen kívül hagynunk. Az első olvasókönyvtől az egyetemi tankönyvekig ügyelni kell arra, hogy mit és hogyan mondunk a jugoszláv népek múltjáról és jelenéről. Mert jelentek meg ezekben a könyvekben a testvériség és egység szocialista felfogásától idegen szövegek. A kultúréletben sok olyan sovinszta jelenség volt, amelyek ellentétben álltak társadalmi fejlődésünk irányával. Az esztétikai kérdésekkel és általában a műbírálattal helyzetével kapcsolatban Jovan Veselinov elvtárs hangsúlyozta, hogy a jövőben több gondot kell fordítanunk megfelelő marxista szakkáder képzésére, olyan marxisták képzésére, akik képesek lesznek felvenni az eszmei harcot a negatív hatások ellen a kultúrában és művészetben.”

Bosnyák István írta a *Symposion*ban Tolnai Ottó, Ladik Katalin és Domonkos István ugyanott > **1963. február 7-én** megjelent versei kapcsán: „Bizonyos időközökben újra és újra felbukkanó lidércként kísért e vidéken a nagy Felhívás: is-

merjük meg a vajdasági irodalom múltját, hogy szerves folytatói lehessünk... Ismerjük meg egy olyan irodalom múltját, amely voltaképpen soha nem létezett, soha meg nem született – ha irodalom alatt nem a holt, visszhangra, feleletre sehol sem lelő, igazi életre nem támadó betűk halmazát értjük. Betűhalmazt, mely havonként megtölt egy vagy két folyóiratot, évenként meg néhány kötetet – s ez minden [...] S legyünk »haladó«, »új«, »modern« megszólaltatói – sugallja az intellektus – a »vajdasági életérzésnek«. A locale couleur-ös életérzésnek, mely a két világháború között dacos elszigetelődést jelentett a közönyös »anyaországtól« és a monarchofaszista »utódállamtól« – vagyis minden negatívuma ellenére is volt valami értelme –, azonban ma a legnagyobb mértékben értelmetlen, maradi, provinciális programot jelenthet csupán.²

A *Szakállszárító* rovat írásai: *A fejevadászok (csakugyan) köztünk vannak* (Válasz Bogdánfi Sándor > 1963. február 15-i cikkére); *Adalékok egy helyzetkép adalékához* (Válasz Fehér Ferencnek a *Symposiont* támadó, a *Magyar Szóban* > 1963. február 17-én közölt versére); *A forradalmár költő forradalmi verse* (A *Symposion* szerkesztőségi válasza Urbán János *Őszi vers 1962-ben* című, a *7 Nap* > 1963. február 22-én megjelent versére).

A budapesti Műcsarnokban jugoszláv képzőművészeti kiállítás nyílt.³

1. HRP3, 2322.; IPNK, 100., 133., 151.; Peković, 305. – 2. Jegyzetek az Új versekről. *Ifjúság*, 1963. március 7. 11. – 3. MTK82.

1963. március 8.

Az MSZMP Központi Bizottságának, Központi Revíziós Bizottságának és Központi Ellenőrző Bizottságának együttes üléséről kiadott közlemény szerint „A Magyar Szocialista Munkáspárt központi szervei meghallgatták a tájékoztatást a hazánkban átutazott Josip Broz Tito elvtárral és kíséretének tagjaival folytatott eszmecsereéről.

Az eszmecsere folyamán mindkét részről kifejezésre jutott az a kívánság, hogy a közöttünk még mindig fennálló elvi nézeteltérések ellenére, fokozatosan tovább javítsuk az országaink közötti viszonyt a béke és a szocializmus javára. Az együttes ülés üdvözli azokat a törekvéseket, amelyek Jugoszlávia és a többi szocialista ország viszonyának javítására irányulnak, és helyesli, hogy a szomszédos, alapvető társadalmi berendezkedésében szocialista Jugoszláviával állami, gazdasági, társadalmi kapcsolataink további bővítésére törekedjünk.¹

Saffér Pál az Újvidéki Rádióban arról számolt be, hogy „Február 16-tól 28-ig tartott Brüsszelben hat vajdasági festő: Ankica Oprešnik, Milivoj Nikolajević, Vanyek Tivadar, Milan Kerac, Milan Kečić és Nikola Graovac kiállítása, amelynek védnökségét a brüsszeli jugoszláv követség vállalta”.

1. *Népszabadság*, 1963. március 10.; Vass Henrik: *A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1963–1966*. Budapest, 1968, Kosuth Könyvkiadó, 15.

1963. március 9.

Az Újvidéki Rádió közölte: „Budapesten véget értek a jugoszláv és magyar szakemberek megbeszélései a két ország villanygazdasági együttműködéséről. Többek között előirányozták, hogy Jugoszlávia, amelynek villanyerőforrásait főleg vízi erőművek képezik, tavasszal ad villanyáramot Magyarországnak, ennek ellenében az őszi és aszályos hónapokban áramot kap Jugoszlágtól.”

Szilágyi Károly tudósítása az *Ifjúsági műsorban*: „A múlt csütörtökön [> 1963. február 28.] a Forum Lap- és Könyvkiadó Vállalat ifjúsági aktívája vitát szervezett azzal a céllal, hogy véget vessen a *Symposion* körül kialakult mendemondáknak, illetve, hogy közelebbről megismertesse az egybegyűltekkal a *Symposion* jellegét, célját. Ugyanis az utóbbi időben – Tito elvtárs nagy visszhangot

keltett beszéde után – sokan köpönyegforgatást helyeztek kilátásba a *Symposion*nál. Nos, a vita meggyőzött bennünket arról, hogy ilyesmiről szó sincs. A *Symposion* más ingét nem veszi magára. A bevezetőben Varga László, az *Ifjúság* főszerkesztője vázlatosan ismertette a *Symposion* jellegét. Marxot idézve kifejtette, hogy a filozófusok a világot csak különbözőféleképp magyarázzák, holott a feladat az, hogy megváltoztassuk. Az *Ifjúság* irodalmi melléklete köré csoportosult fiatalokat éppen ez a cél fűti, megszabadulni a provincializmustól, véget vetni a baráti alapon álló kritikának és megvalósítani jugoszláv szinten a szellemi integrációt. A beszámolót követő vitában szó esett néhány kérdésről, amellyel érdemes foglalkozni, és nemcsak a vitában, de a *Symposion* további munkájában is. Volt a főszerkesztő között olyan, aki azt állította, hogy a *Symposion* légüres térben él, hogy öncélúan bírál, illetve »dorongol«. Egyesek szerint némelyek magántulajdonnak képzelik a lapot, saját – sokszor helytelen – felfogásaik, elveik szócsovének. Mások a nyelvét, stílusát kifogásolták, és itt nemcsak a hangnemre gondoltak. A vita során felvetődött a következő kérdés is. Mit nyújtott a *Symposion* az irodalom terén ahelyett, amit ledorongolt? A *Symposion* szerkesztői szerint az ő művük éppen a »dorong« volt, hiszen a kritika és az esszé is irodalmi alkotás. Ez igaz is, de talán nem ártana elgondolkozni azon, hogy milyen színvonalú volt ez a kritika? Összegezésül: a *Symposion* kétségtelenül gazdagította az irodalmunkat, új szintet vitt bele, segített levetkőzni a gátlásokat, és az időnkénti melléfogások és szélsőséges eltorzulások ellenére is – hasznos szerepet töltött be irodalmunkban.”

A Ifjúsági Tribün pénteki [**1963. március 1.**] vitaestjén viszont az Ifjúsági Rádió műsora volt napirenden, amelyről Rencsár Tivadar így számolt be: „A bevezetőben Gerold László megjegyezte, hogy ez alkalommal csak a műsor hibáival és fogyatékoságaival foglalkozik. Ezzel

kapcsolatban a legfontosabb észrevételei a következők voltak: a riportok nagyrészt monotonok, érezhető rajtuk, hogy kaptafaszzerűen íródtak. Sok bennük a számadat, de ez nem menti meg őket az általánosságtól. Tehát csak a helységneveket kell megváltoztatni és máris sok helységre vonatkoztatható. Ebből a felszínességből ered aztán az a retorikus hang, amely sokszor zavaró a műsor hallgatása közben. Az írásokban túlságosan érződik a nevelni akarás, pedig a didaktikus, oktató hang rendszerint ellenhatást vált ki a fiataloknál. A műsor szerkesztője felszólalásában elismerte, hogy a megjegyzések helytállóak, majd az objektív nehézségekkel ismertette meg a vitázókat. A műsor összeállításán mindössze két ember dolgozik, és hétről hétre újat, érdekeset sugározni a hallgatónak két embernek óriási, néha lehetetlen megterhelés. Elmondta, hogy már többször is együttműködésre kérte fel a fiatalokat, de kéziratok helyett csak ígéretekkel kapott. Majtényi András, az Ifjúsági Szövetség tartományi vezetője kulturális kérdésekkel foglalkozó bizottságának elnöke a vita során a következőket mondta: Meglátszik, és ez mindnyájunk hibája, hogy nem foglalkoztunk eléggé az Ifjúsági Rádióval. Nem segítettük közreműködésünkkel és nem fejtettük ki kritikus észrevételeinket. A műsorban sokszor megszólalnak olyan ifjúsági vezetők, akik nem tudnak beszélni. Csupán az ifjúsági szervezet hibája ez, hogy ilyen vezetők is vannak. Ebben az esetben a rádió csak egy objektív valóságot tükröz. Nem szabad elfeledkeznünk arról sem, hogy a rádió gombján nagyon egyszerű csavarni egyet és ezért minden műsorban tágas teret kell adni a szórakoztató elemeknek. Ez az úgynevezett zsáner-fizionómia, amelytől az Ifjúsági Rádió sem lehet mentes. A vita hangjai már szertefoszlottak. Vajon nyomtalanul-e? Mert ha igen, akkor ezen a pénteki estén csupán meddő szócséplésnek voltunk szem- és fültanúi.”

1963. március 10.

Gömöri György Sinkó Ervinnek: „Június végén, vagy július elején mennék le Olaszországba – s persze szívesen megfordulnék Jugoszláviában is, de a tavalyi tapasztalatok kicsit elvették a kedvemmet a további vízum-próbálkozástól. Ha már angol állampolgár lennék, mindez nagyon könnyen menne, de augusztusig aligha kapom meg az állampolgárságot [...] Nagyon köszönöm a *Híd*-dal kapcsolatos felvilágosításait. [> **1963. február 15.**] Utolsó számuk egyszerre villanyozott fel és rémített meg; az előbbi a tartalomra, az utóbbi a formára, sajtóhibákra stb. vonatkozik. Már hosszabb ideje szeretnék írni nekik, s amint szerét ejthetem, küldök Papnak [Pap József] néhány lengyel versfordítást. Hosszabb tanulmányra nem volt időm, nagyon be voltam fogva a héten [...] Kérem, köszönje meg nevemben Krlezsának az *Ohne mich* dedikált példányát; most a feleségem olvassa, s állandóan sajnálkozik, hogy nem ért horvátul, s nem olvashatja a könyvet eredetiben. (Ez utóbbit én is sajnálom – talán egyszer még lesz időm arra, hogy megtanuljam ezt a nekem alighanem nem túl nehéz nyelvet.) Megjelent már Krlezsától valami magyarul? Vagy angolul? Mindkét nyelven szívesen olvasnám, s könnyebben, mint németül. Major [Nándor] küldetett anno dacumál három magyarra fordított jugoszláv könyvet – közülük nekem legjobban Iszákovics [Antonije Isaković] elbeszélései tetszettek. Dicsérhetik nekem Bulatovicot [Miograd Bulatović] Nyugaton, én Iszákovicot jobb írónak tartom. Persze ez ízlés dolga. – Két emigrációs könyvújdonságra szeretném felhívni a figyelmét – Nagy Vince, a Károlyi-forradalom volt belügyminisztere tette közzé nemrég emlékiratait New Yorkban (Októbertől-októberig) és hamarosan megjelenik Brüsszelben az N. I. Intézet¹ kiadásában Szász Béla könyve a Rajk-perről. Ha érdeklí, az utóbbit megküldhetem.”²

1. Nagy Imre Intézet. – 2. Sinkó Ervin levelezése II., 218. 260–261.

1963. március 11.

Az újvidéki Ifjúsági Tribün magyar szerkesztősége *A magyar líra gyöngyszemei* címmel rendezett zenés irodalmi estet (I. rész).¹ > **1963. március 28.**

1. *Tribina mladih sezona 1962/63.* Kézirat. 1963. június 3.

1963. március 12.

Az Újvidéki Rádió *Délutáni híradójában* elhangzott a topolyai hír: „A Művésztelep 15. tárlatának teljes anyagát más köztársaságokban is bemutatják. Jelenleg Szarajevóban állították ki, ezután pedig Mostarban teszik közzemlére. A szarajevói festők viszonzásul májusban tárlatot nyitnak Topolyán.” A zombori tudósító közölte, hogy „Angol, német és eszperantó nyelvtanfolyamot indított a Munkásegyletem. Magnetonok és hanglemezek állnak a tanulni vágyók rendelkezésére. A leglátogatottabb az eszperantó tanfolyam, negyven hallgatója van”. Saffer Pál arról számolt be, hogy „Novi Sadon ma kétnapos értekezletre jöttek össze a jugoszláv újságírószövetség [Jugoszláviai Újságírók Szövetsége] szövetségi, köztársasági, tartományi és körzeti vezetőségeinek tagjai, valamint a lapok, a rádió- és televízióállomások igazgatói és főszerkesztői. Az értekezlet résztvevői a jugoszláv újságírás eszmei problémáiról tárgyalnak [...] Joze Smole, a jugoszláv újságíró-szövetség elnöke olvasott fel vitaindító beszámolót [...] záró részében mindenekelőtt arra utalt, hogy a problémák megoldásának egyik legfontosabb tényezője az újságírók eszmei képzettségének fokozása”.

1963. március 13.

Az Újvidéki Rádió közölte: „Mijalko Todorović, a Szövetségi Végrehajtó Tanács alelnöke ma fogadta Práth Károlyt, Magyarország belgrádi nagykövetét. A fogadás a nagykövet kérésére történt.” Lévay Endre arról tudósított, hogy „Negyedik hónapja tart már Szabadkán az *Életjel* irodalmi élőújság vetélkedője arról, hogy ki ismeri

a jugoszláviai magyar irodalmat [...] negyedik fordulóját március 20-án tartja a Népszínház kamaratermében [...] a szabadkai gimnázium [Moša Pijade Gimnázium], a tanítóképző és a műszaki középiskola felsősztályú növendékei vesznek részt”.

1963. március 14.

Az Újvidéki Rádió közölte: „A Szocialista Szövetség tartományi vezetőségének mai, bővített ülésén e szervezetnek az egyes kommunális intézmények és társadalmi szolgálatok fejlesztésén és erősítésén kifejtett tevékenységét elemezték. Ezekről a kérdésekről Farkas Nándor elnökségi tag tartott vitaindító beszámolót.” Arról is beszámolt, hogy Karlócán „a gimnázium dísztermében ma este hét órakor irodalmi estet rendeznek. Részt vesznek: Miroslav Antić, Fehér Ferenc, Florica Ştefan, dr. Boško Novaković és mások.”

1963. március 15.

Az Újvidéki Rádió *Panoráma* című irodalmi és művészeti heti szemléjében Major Nándor cikksorozatának újabb folytatásában *A következő lépés* címmel írta: „Kifejtettük már, hogy a jugoszláviai magyar irodalmi életben a dialektika polaritásprincípiuma pillanatnyilag az integráció és a regionalizmus elkötelezettjei közötti ellentétben csúcsosodik ki, kifejtettük azt is, hogy ennek az ellentétnek a túlhaladása egy magasabb fokú szintézis révén csakis az előre mutató, haladóbb szellemű törekvés diadalával érhető el, s nem pedig a most meglévő két törekvés holmi matematikai középarányosának elfogadásával. Rámutattunk, honnan van az, hogy a regionalizmus elkötelezettjei nem érthetik meg a másik törekvés lényegét, miközben az integráció elkötelezettjei alapján helytálló bírálatot nyújthatnak a regionalista törekvések mibenlétéről. Általában csodálkozást vált ki az a körülmény, hogy az integráció elkötelezettjei kereken elutasítják a regionalisták bírálatát. Idéztük Lucien Goldmant, aki az ismeretelmélet szociológiai vizsgálata során fényt derített rá,

honnan van az, hogy a haladóbb szellemű irányzat sohasem méltányolhatja azoknak a bírálatát, akik ellen küzd, tudniillik azoknak a pozíciójáról fel sem fogható törekvésük lényege, de fényt derít ugyanerre már Francis Bacon angol filozófus is az 1600-as évek elején *Novum Organum* című művében. Ezt írja: »Mondjuk ki kereken, a mi módszerünkről és a mi módszerünkkel elért eredményekről sejtések útján senki sem mondhat helyes ítéletet, mert nem kívánható, hogy annak az ítéletet fogadjuk el, aki maga áll az ítélszék előtt.« Dialógus bajosan is alakulhat ki két fél között, ha az egyik lényegében nem érti, miről van szó: így csak két monológ röppenhet el egymás mellett. Az integráció elkötelezettjei így módon csak a saját soraikból elhangzó bírálatot méltányolhatják igazán, s ez a bírálat sem fog sokáig késlekedni, hiszen amikor az egységes irodalmi élet – megmaradva persze végső fokon továbbra is egységesnek – két viszonylagosan önálló részre szakadt, abban a pillanatban eme viszonylagosan önálló részben, esetünkben az integráció elkötelezettjeinek soraiban ugyancsak létrejött a polarizálódás, egyelőre nem az ellentétek, hanem a hasonlóság és a különbözőség fokozatán, de idővel ez is kinőhet az ellentétek fokozatáig, nyilván a regionalizmus leküzdése után [...] A szocializmusban pedig annál inkább így lesz, minél jobban megközelítjük az osztály nélküli társadalmat: a társadalmi osztályok antagonisztikus ellentétei eltűnnek, de megmaradnak azok az ellentétek, amelyek mindig is a mozgás előfeltételei lesznek a dialektika törvényei szerint, beleértve a kommunista társadalmat is, amikor pedig, immár a kommunisták között sem fog eltűnni a régi és az új közötti szakadatlan küzdelem.”

Néhány szó arról, ami van, és arról, amit őrizni kell. Saffer Pál írta: „Két furcsa eset szülte ezt az írást, két eset, amely, amennyire egyedülálló, legalább annyira komikus is. Az első történetből azt tudjuk meg, hogy az egyik vajdasági kommuna művészetpártoló kultúrtaácselnöke, igazodva a »konstellációhoz«, az irodájában

függő és eddig kedvelt, de most hirtelen modernistának tűnő képet kivitte az előszobába, onnan pedig behozta az addig ott díszelgő harmadrendű festményt. A második történetből azt tudjuk meg, hogy egy vajdasági város pénzügyi hivatalnok, akinek némi köze van a képzőművészethez, lévén hogy ő az, aki a városi képtár által vásárolt festményeket kifizeti, jóindulatúan figyelmeztette a képtár igazgatóját, hogy talán jó lenne azokat az »absztraktokat« egy kicsit félreesőbb helyre tenni vagy éppenséggel leszedni és eldugni a raktárba. Különös, bár nem érthetetlen, nem megmagyarázhatatlan az ilyen viszonyulás, mert a primitivizmus az eszmei labilitás mellett egy mentalitásból fakad, amely ugyanúgy idegen tőlünk, mint a dekadencia és a formalista absztrakció – a kispolgári gerinctelenségéből [...] A képtárakban összegyűjtött modernista vagy absztrakt képek, akár tetszik ez nekünk, akár nem, egy korszak kultúrtörténeti dokumentumaivá váltak, és vélekedhetünk mi róluk így vagy amúgy, de létüket nem lehet tagadni, mert akkor le kellene tagadni a kort is, amely megteremtette és összegyűjtötte őket. Ezt pedig nem akarjuk, nem akarunk történelmet hamisítani, mert nincs miért. A tanú maradjon meg tanúnak még akkor is, ha tévelygéseink tanúja, mert folytonosság nélkül nincsen kultúra, mert összes tévelygéseink, összes útkereséseink szintéziséből születhet csak meg az, amire várunk. Ezen a vidéken húszvalahány esztendeje csak, hogy nyugalomban és okosan kezdjük gyűjtögetni, elrakosgatni a szellem termékeit, hogy kezdünk olyasmit teremteni, amit nagy általánosságban kultúrtörténeti emlékeknek neveznek. Mert azelőtt errefelé egyik vandál a másiknak adta a kilincset, és az volt a szokás, hogy mindegyik és mindenkéleltől a szellem termékeivel igyekezett leszámolni. Talán innen van az, hogy az emberek egy része nem képes a tudatban különválasztani a múlt akarásainak emlékeit a jelen akarásaitól, hogy a kultúrát »visszamenőleg« is akarja csinálni. És ez is egy azok közül a negatív jelenségek közül,

amelyek ellen küzdeni kell, mert az ilyen felfogások mögött, messze és mélyen, tulajdonképpen a könyvmáglyák röt fénye lángol.”

Saffer Pál, a műsor szerkesztője úgy vélte, „Azt talán nem is kell említeni, hogy milyen évforduló van ma. Magyarok több mint száz esztendeje ünneplik és ünnepelni fogják ezt az évfordulót, egészében vagy egyes vonatkozásaiban, megvilágítva azt hol ilyen, hol olyan szempontból és vissza-visszatérve rá, ahogyan az emberek mindig visszatérnek emlékezni, erőt meríteni vagy jelen céljaikhoz igazolást keresni a múlt egy fényes felcsillanásának tapasztalataiból. Ilyen pillanatok nem akadnak gyakran egy nép életében, és ezért természetes, hogy az idők folyamán könyvtárak íródtak róla, tintatenger fogyott el a körüle folyó vitákban, és az is természetes, hogy minden kor a maga szempontjából értékelte, magának igyekezett kisajátítani azt, ami szép volt, emberi és haladó 1848. március 15-ben. Mi nem szándékozunk itt ma kitérni történetírói véleményekre és ítéletekre, nem ez a mi feladatunk, és ha akarnánk, se tehetnénk ezt a rendelkezésre álló röpke néhány perc alatt. Irodalmi és művészeti műsorunkban, úgy véljük, a magyar márciusra legszebben úgy emlékezhetünk, ha a forradalom lobogó és világméreteken világító költőfáklyájának, Petőfi Sándornak emlékét idézzük. Hisz benne jutott talán legplasztikusabban kifejezésre az, ami nagy volt a 48-as márciusban. Ezért a ma esti *Panoráma* prózai mellékleteként felolvassunk egy részletet Illyés Gyula *Petőfi* című könyvéből”.

A *Magyar Szó* beszámolt a Könyvterjesztők és Könyvtárosok Szabadkai Szövetségének kétévi közgyűléséről, amelyen eldöntötték, hogy „a jövőben nem szövetségként, hanem a Közművelődési Közösség bizottságaként dolgoznak. Az új vezetőség tagjai: Geza Antunović, Horvát Katalin, Živadin Janković, Kablár Lajos, Jakov Kopilović, Novák József, Petar Pecović, Kata Stipić és Jovan Zorić.”¹

Az Ifjúsági Tribün *Zsurnalisztika és publicisztika* című estjének vendége Vébel Lajos és Szerencsés József volt.² > **1963. március 17.**

1. U. J.: A könyvtárak támogatása. A könyvterjesztők és könyvtárosok közgyűlése Suboticán. MSz, 1963. március 15. 7. – 2. *Tribina mladih sezona 1962/63.* Kézirat. 1963. június 3.

1963. március 16.

Az Újvidéki Rádió közölte, hogy a Szabadkai járás népi táncgyűttesei júniusban tartják fesztiváljukat Bajmokon: „Az idén először rendezik meg a szemlét, érthető, hogy alapos előkészületeket folytatnak minden területen, hogy a szemle minél látványosabb és eredményesebb legyen.”

1963. március 17.

A *Magyar Szó* írta: „Tény, hogy kulturális téren meglehetősen nagy homály gyülemlt össze, és helyel-közzel már mutatkoznak is a tájékozatlanság, a tévelygés jelei, s egyesek szocialista fejlődésüinktől idegen eszmék és felfogások felé vettek irányt. Azért következett ez be, mert nem beszéltünk eleget az életünkben szakadatlanul fölmerülő problémákról sem, hát még a művészetről.”¹

A lapban Szavics György arról is beszámolt, hogy „Tegnapelőtt pénteken este a Novi Sad-i Ifjúsági Tribün szokásos péntek esti összejövetelén szép számú egyetemi hallgató, közéleti munkás, tanár, író és újságíró előtt Vébel Lajos, a *Magyar Szó* főszerkesztője és Szerencsés József, a rádió szerkesztője mondott bevezetőt az újságírásnak szentelt eszmecserehez.”² > **1963. március 15.**

1. I: V. P.: A kultúra megszünteti a különbséget az emberek között. – 2. Sz. Gy.: Eszmecsere az újságírásról. Vébel Lajos és Szerencsés József az Ifjúsági Tribünön. MSz, 1963. március 17.

1963. március 18.

Az Újvidéki Rádió hírül adta: „A Munkás- és Népegyletemek [Szövetsége] tartományi bizottságának mai plénumán kilenc elnökségi tagot választottak. A szövetség elnökévé Olajos Mi-

hályt, a Novi Sad-i Rádió igazgatóját, alelnöknek Žarko Popovot, titkárnak Dragica Bunčićot választották.”

Az újvidéki Ifjúsági Tribün magyar szerkesztősége Majakovszkij-estet rendezett.¹

1. *Tribina mladih sezona 1962/63.* Kézirat. 1963. június 3.

1963. március 19.

Sztáncsics András beszámolója a *Magyar Szó*-ban az alkotmánytervezet tárgyában az Újvidéki Egyetemen szervezett nyilvános vitáról: „Kommunisták összejöveteléről, különösen ha olyan beható vita folyik, mint a Novi Sad-i Egyetem szervezetének második tisztújító értekezletén, nem lehet csupa dicséret helyzetjelentést adni. A derűlátásra maga az a körülmény adhat okot, hogy kertelés nélkül feltárják a fogyatékoságokat, mellőzik a jelszavakat és a helyzet csinosítását. Például Gyetvai Károly fejtegetése arról, hogy milyen gyér az érintkezés a tanár és hallgatója között. Sinkó Ervin szavai felvillanyozták a kedélyeket. A magyar irodalom tanszékének főnöke szembehelyezte a két szélsőséget, az úgynevezett tisztán szakembert és tisztán esztétizáló egyéniséget azzal a kiteljesült és sokoldalú egyéniséggel, amelynek a megteremtése a szocialista nevelés célja. A kommunisták értekezletének vezérfonala talán az volt, hogy egybe kell hangolni a szakmai és világnézeti nevelést, hogy az egyetemről kikerülő szakemberek okvetlenül magukévá tegyék a marxista világnézetet tekintet nélkül, hogy milyen pályán működnek.”¹

1. Sz. A.: Világnézeti kérdések előtérben. MSz, 1963. március 19.

1963. március 20.

A *Magyar Szó* közölte: „Miroslav Krleža tegnap meglátogatta a Forum Lap- és Könyvkiadó Vállalatot abból az alkalomból, hogy a kiadó 70. születésnapja alkalmából tervbe vette néhány művének magyar nyelvű kiadását.” A fényképen

Miroslav Krleža, Sinkó Ervin, Steinitz Tibor, Minda Tibor, Németh P. István és Farkas Nándor látható.

Újvidéki Rádió, *Délutáni híradó*: „Mileta Radovanović, a Stražilovói Találkozó szervezőbizottságának elnöke ma sajtóértekezleten közölte, hogy az idei, sorrendben harmadik találkozót május második felében tartják meg. A jugoszláv kultúra időszerű problémája lesz a beszélgetés központi témája. A korábbi találkozók megszervezésétől eltérően az idén sokkal többen szervezik meg ezt a hagyományos összejevetelt, és nemcsak fiatal irodalmárokat, hanem szociológusokat, filozófusokat, közéleti munkásokat és újságírókat is meghívunk.”

1963. március 21.

Kádár János az Országgyűlésben bejelentette az általános amnesztiát.¹ Az Elnöki Tanács másnap meghozta 1963:4. számú törvényerejű rendeletét általános közkegyelem gyakorlásáról. Kegyelmet kaptak „a személyi kultusz éveiben a hatalommal visszaélő törvénysértők, az ellenforradalmi cselekményekben bűnösök és az elmúlt hat évben államellenes bűncselekményt elkövetők.”² Magyarországon a politikai foglyok jelentős része szabadult, de az amnesztia nem terjedt ki néhány száz, a fegyveres harcokban részt vett és gyilkossággal, hűtlenséggel vádolt, valamint visszaesőnek minősített elítéltre.³

Mijalko Todorović, az SZVT alelnöke Budapestre utazott. A 26-ig tartó magyar–jugoszláv gazdasági tárgyalások során megállapodást kötöttek magyar–jugoszláv gazdasági együttműködési bizottság létrehozásáról.⁴

A *Magyar Szó* közölte, hogy „Gál László kapta az idei Híd-díjat”.

A *Symposion* cikkeiből: Bosnyák István: In memoriam: *Danas* (a megszüntetett belgrádi ellenzéki

hetilapról); Varga László: A *Symposion*ról. Bevezető a *Symposion*ról rendezett, 1963. február 28-i vitaesten; Talán mégis jobban kellene vigyázni (Bogdánfi Sándor viszontválasza a *Symposion* 1963. március 7-i cikkére és a *Symposion* reagálása); *Szakállszárító*: *Az öreg siledzija ismét elemében* (A *Symposion* szerkesztőségi válasza Gál László *Az irodalomtörténészek és viccmacherok* című, a *7 Nap*, 1963. március 1-jén közölt cikkére). Ebben a számban a rovatszerkesztő felkérésére hat szerző (Bányai János, Bosnyák István, Fehér Kálmán, Gerold László, Gion Nándor és Utasi Csaba) írt filmkritikát Billy Wilder A *The Apartment* [Legénylakás, 1960] című filmjéről.⁵

1. A forradalom előzményei 1987, 238. – 2. MTK82. – 3. Kiss Gy. Csaba: Magyarország 1945–1990. In Gereben Ferenc.: *Magyar tükrök. Segédkönyv a hungarológia oktatásához*. Budapest, 1995, Teleki László Alapítvány, 17. – 4. HRP3, 2328. – 5. Németh Ferenc: Irodalom és irodalompolitika az *Iffjúság* című lapban 1945–1964. *Tanulmányok*, 2008, 41. 153.

1963. március 22.

Budapesten Apró Antal és Mijalko Todorović, a Szövetségi Végrehajtó Tanács alelnöke tárgyalásokat kezdtek a magyar–jugoszláv gazdasági együttműködésről. Megalakult a Magyar–Jugoszláv Gazdasági Együttműködési Vegyes Bizottság.¹

Saffer Pál folyóiratszemléje az Újvidéki Rádió *Pannorámájában*: „Gazdag, változatos tartalommal jelent meg nemrég a *Híd* februári száma [...] A most közölt tanulmányok közül kiemelkedik Sinkó Ervin *Szubotica* három napom 1963-ban című írása, amelyben a neves író és esztéta – közvetve és közvetlenül – aktuális irodalom- és művészetpolitikai problémáinkkal foglalkozik [...] Némileg leegyszerűsítve a fejtegetéseknek ez a része arról szól – bizonyos értelemben a modernizmust és absztrakciót védelmezve általában –, hogy ezek a jelenségek a korszerű művészetben a művészek családottságát, lázadását, kétségeit

és jalkiáltásait fejezik ki, a művészekét, akiknek szemében az utóbbi évtizedek eseményei bizonyos értelemben diszkreditálták a szocializmus eszméjének egykori humánus vonzóerejét. Ebből az álláspontból logikusan jön a következtetés. Idézünk: »Az absztrakt művészet egy meghatározott tragikus világkonstellációhoz való pozitív és intenzív viszonynak a vizionárius formanyelve.« Nem vitatva a történelmi tényeket és annak a megállapításnak a helyességét, hogy korunk megrázkódtatásai (és nem csak a szocializmus megrázkódtatásai) nem maradhatnak hatás nélkül a művészekre és korunk művészetére, egy ilyen megállapítás nem általánosítható [...] Ezek a futó megjegyzések természetesen nem elegendők ahhoz, hogy teljesen megvilágítsák az író által felvetett problémát, még ahhoz sem, hogy teljes egészében kifejezzenek egy álláspontot, annál is inkább, mert igazi felmérésükhöz nem elegendő az idézett néhány sor, de még maga az egész tanulmány sem – bele kell illeszteni ezt a tanulmányt a szerző eddigi esztétikai munkásságának egészébe, hogy adekvát magyarázatot és megértést nyerjen. Talán akad a vajdasági irodalmi életben esztéta, aki vállalkozik erre a rendkívül érdekes feladatra, annál is inkább mert ezek a kérdések, ha közvetve is, de igen lényegesen szólnak bele a nálunk most olyan hevesen dúló irodalmi és esztétikai vitákba.»

Az újvidéki Ifjúsági Tribün magyar szerkesztőségé-
ge vitaestet szervezett a *Híd* folyóiratról.²

1. MOL XIX-J-1-j-4b-006236-2-1963. – 2. *Tribina mladih sezone 1962/63*. Kézirat. 1963. június 3.

1963. március 23.

Aladics János az Újvidéki Rádióban bejelentette: „Holnap délelőtt a Forum Lap- és Könyvkiadó vállalat klubjában két díjat osztanak ki. A 200 000 dináros Híd irodalmi díjat, valamint a Forum képzőművészeti díját.»

1963. március 25.

Saffer Pál az Újvidéki Rádióban közölte: „Novi Sadon ma tartotta évi közgyűlését a Köztársasági Íróegyesület vajdasági szekciója [...] Új elnöke Miroslav Antić költő, titkára Draško Redep esszéista és irodalmi kritikus.” Bálizs Jolán arról számolt be, hogy „Több mint másfél millió nézője volt a négyszáz vajdasági amatőr színjátszó csoport hatezer előadásának. Az előadások elkészítésén húszezer mezőgazdasági és gyári munkás, tisztviselő és pedagógus dolgozott – hallottuk ma a Műkedvelő Színházak Szövetsége tartományi bizottságának évi közgyűlésén».

1963. március 26.

Belgrádban a kulturális kapcsolatok bizottsága szervezésében a Masaryk utcai csarnokban kiállítás nyílt Csontváry Kosztká Tivadar festményeiből.¹

1. ÚR, 1963. március 26.; MOL XIX-J-1-j-4b-006236-2-1963.

1963. március 28.

Az Újvidéki Rádióban Sajinovic Margit közölte: „A VIII. Sterija Játékok minősítőbizottsága tegnap este megnézte a szabadkai Népszínház magyar együttesének Léda-előadását. A bizottság tagjai: Eli Finci, Slobodan Selenić és Mladen Leskovac úgy döntöttek, hogy a suboticei együttes előadását beiktatja az idei Sterija Játékok műsorába. A drámát Virág Mihály rendezte. A játékokon lesz még egy Léda-előadás a zágrábi Horvát Népszínház tagjai tolmácsolásában.»

Vlah János arról tudósított, hogy „A kupuszinai [Bácskertes] művelődési egyesület műkedvelő csoportja április 1-jén, 8-án és 15-én Zomborban vendégszerepel. A Népszínházban bemutatja Móricz Zsigmond *Sári bíró* című népszínművét Sturc József rendezésében. A kupuszinai művelődési egyesület ezzel a darabbal vesz részt az ifjúság napja alkalmából rendezendő szemlén».

Az újvidéki Ifjúsági Tribün magyar szerkesztősége *A magyar líra gyöngyszemei* címmel rendezett zenés irodalmi estet (II. rész).¹ > **1963. március 11.**

1. *Tribüna mladih sezone 1962/63.* Kézirat. 1963. június 3.

1963. március 29.

Fehér Ferenc az Újvidéki Rádióban bejelentette: „Érdekes írói találkozóra kerül sor ma este a Belgrádi Egyetem nyelvészeti karán: a filológiai fakultás beszélgetéssel egybekötött felolvasóestre hívta meg a Jugoszlávia területén élő nemzeti kisebbségek íróinak egy csoportját. A nemmindennapi irodalmi rendezvényen versek, felolvasások hangzanak majd el magyar, albán, román, bolgár, török, szlovák és olasz nyelven, ugyanakkor az írók elbeszélgetnek az egyetemi ifjúsággal időszerű irodalmi, alkotói problémákról. Vajdaságból a következő írók kaptak meghívást az estre: Florica Ştefan, Ján Kmet, Jan Labath, Majtényi Mihály, Saffer Pál és Fehér Ferenc. Miroslav Antić, a vajdasági íróosztály elnöke mond bevezetőt.”

1963. március 30.

Az Újvidéki Rádió közölte a Tanjug jelentését: „Április 11-én valószínűleg életbe lépnek a közfogyasztási hitelről szóló új előírások. Elsősorban növelik a polgárok hitelképességét, és lehetővé teszik a hitel felújítását abban az esetben, ha a polgár már kifizette előbbi hitelének felét. A bankok az igénylők személyi jövedelmének egy-egyedére adnak hitelt. Eddig a hitel nagysága ugyanis nem haladta meg a személyi jövedelem összegének egyötödét. Ezenkívül a kötelező résztvételt is tíz százalékra csökkentették, kivéve a bűtorvásárlásra, ahol továbbra is érvényben marad az öt százalék.”

Práth Károly belgrádi magyar nagykövet a jugoszláviai választások után várható személyi változásokkal kapcsolatos értesülésekről beszám-

olva közölte: „A Külügyi Államtitkárságon alacsonyabb szinten is számos beosztott kicserélésére lehet számítani. Hír van Drago Kunc, a külügyi szóvivő távozásáról. Az I. számú, a szocialista országokkal foglalkozó politikai osztályon jelentős változások lesznek. Az osztály vezetője már távozott és a JKSZ KB-a Külföldi Kapcsolatok Osztályán kapott helyet, külföldre helyezik az osztály helyettesét, a magyar ügyek előadóját és az osztály szinte minden munkatársát kicserélik.”¹

1. MOL XIX-J-1-j-5c-003097-1963.

1963. március

A Híd 3. számának tartalmából: Bori Imre: *Változatok a Bolyai-témára*; Domonkos István: *I. újvidéki elégia*; *Két háromdimenziós groplán*; Miroslav Egeric: *Feljegyzések a cellából* (Fordította Domonkos István); *T. S. Eliot versei*; Farkas Nándor: *Eszmeiség a társadalomtudományok oktatásában*; Koncz István: *A hegy, néhány vonatkozásban*; *Idill; Félelem és menekülés; Pelagóniai bor*; Ivan V. Lalić: *Kalemegdan*; Majtényi Mihály: *A dubrovnik lakat hét kulcsa*; Mirnic Károly: *Elidegenülés és egyéniség*; Zoran Pavlović: *Egy művészet sorsa* (Fordította Utasi Csaba); Boško Petrović: *Hans Dietrich* (Regényrészlet. Fordította Ács Károly); Alain Robbe-Grillet: *Tavaly Marienbadban* (Részlet egy filmregényből. Fordította Márton L.); Desa Romić: *Kultúra és politika*.

1963. április 1.

Az Újvidéki Rádió közölte: „A Szövetségi Népszkupstina elé terjesztették a választási egységekről szóló törvényjavaslatot. A törvényjavaslatot az új alkotmánnyal és más törvényekkel együtt a képviselőház április 7-re összehívott ülészakán vitatják meg. A törvény az ország területén 120 választási egységet irányoz elő. Mindegyik egy-egy képviselőt küld a Szövetségi Népszkupstina minden tanácsába. Ugyanakkor megállapították azt is, hogy melyik község melyik választási egységhez fog tartozni.”

1963. április 2.

Az MSZMP Központi Bizottságának Politikai Bizottsága határozatot hozott a felsőoktatási intézmények felvételi rendszeréről és a származás szerinti kategorizálás megszüntetéséről.¹

Az Újvidéki Rádióban Thurzó Miklós jelentette: „A zentai kommuna az elmúlt években igen sokat tett gazdaságának és főként gyáriparának továbbfejlesztéséért. Erről tanúskodik az új cukorgyár, a város faiparának fejlesztése és korszerűsítése, az új Tisza-híd, a Đuro Salaj Textilgyár korszerűsítése, valamint az épülőfélben lévő új szövőcsarnok. Mindez elősegítette a kommuna társadalmi össztermelése értékének ugrásszerű növekedését is. Az idei össztermelés értéke csaknem 20 milliárd, azaz 37 százalékkal nagyobb a tavalyinál. A kommuna gyáripara az idén megkétszerezi a kivitelt. A terv szerint csaknem 1 milliárd dinár értékű bútort, szőtttest, dohányt és fémipari terméket exportálnak majd a világpiacon.”

Az Ifjúsági Tribün magyar szerkesztősége szatíraestet rendezett.²

Szirmai Károly levele Aladics Jánosnak: „Kedves Barátom! Itt küldöm *Marionett kert* című, kabátom másik belső zsebéből előhalászott írásomat. A közbejött eső miatt nem adhattam át személyesen. Szegedi Jenő vitt haza a *Magyar Szótól* fél tizenkettőkor autójukkal, így nem intézhettem el mindent, de viszont nem áztam meg. Föltétlenül számítunk látogatásodra! Schaffernek is mondd meg, hogy várjuk! Ahogy kértelek, légy szíves és másoldtasd le Schaffer rádióban fölolvastott írását és juttasd el hozzám. Előre köszönöm. Schafferrel együtt szeretettel ölelünk.”³

1. MTK82. – 2. *Tribina mladih sezona 1962/63.* Kézirat. 1963. június 3. – 3. Kézirat.

1963. április 3.

Az Újvidéki Rádióban elhangzott: „Április 4., a Magyar Népköztársaság nemzeti ünnepe alkal-

mából Práth Károly dr., Magyarország belgrádi nagykövete nyilatkozatot adott a jugoszláv rádiótelevízióknak. Práth nagykövet nyilatkozatában emlékeztetett Magyarország felszabadítására. A Vörös Hadsereg egységei 1945. április 4-én felszabadították egész Magyarországot. A fasiszta megszállók elleni harcban részt vettek a Jugoszláv Népfelszabadító Hadsereg harcosai is. Práth nagykövet külön tisztelettel adózott a Magyarország felszabadításáért vívott harcokban elesett jugoszláv harcosok emlékének. Práth Károly dr. nyilatkozata további részében ismertette, milyen sikereket valósított meg Magyarország a háború utáni szocialista fejlődésben. Síkraszállt Magyarország és Jugoszlávia baráti kapcsolatainak további sikeres elmélyítéséért. Kormányának külpolitikájáról szólva a nagykövet hangsúlyozta, hogy Magyarország sokoldalúan munkálkodik a nemzetközi kapcsolatok feljavításáért és a béke megőrzéséért.” A rádió arról is hírt adott, hogy „A pécsi temetőben ma megkoszorúzták a Magyarország felszabadításáért elesett jugoszláv harcosok sírját. A jugoszláv nagykövetség koszorúját Mirko Tepavac budapesti nagykövetségünk és Milan Kolarević ezredes, attasé helyezte el. A Magyar Népköztársaság prezídiumának és kormányának koszorúját Sebők András és Mihályfi Ernő, valamint Kossa István és Losonczy Pál miniszterek helyezték el”.

Neubauer János, beszámolt a Tartományi Végrehajtó Tanács aznapi üléséről: „Vajdaságban az idén számos utat korszerűsítene. Erre a célra közel 4 milliárd dinárt fordítanak [...] jóváhagyta a Tartományi Útalap eszközeinek idei felhasználására vonatkozó tervet. Eszerint a rendelkezésre álló 3 milliárd 800 millió dinárból elsősorban az első- és másodosztályú utak karbantartását, illetve korszerűsítését végzik. Többek között korszerűsítik majd a Novi Sad–Becse–Zenta–Horgos útszakaszt, továbbá a Zombor–Srbobran [Szenttamás], az autópút és a Šid közötti útszakaszt, a Pančevo–Kovin [Kevevára], Uljma [Homokszil] és Bela Crkva [Fehértemplom], valamint

Bácpalánka [Palánka] és Bács közötti útrészleget. Többek között a zentai és a zsablyai híd és a hozzá vezető utak befejezésére az idén 60, illetve 170 millió dinárt költenek. A program szerint Zrenjaninban [Nagybecskerek] megkezdik a Begán át vezető híd építését is.”

1963. április 4.

Az Újvidéki Rádió *Késő esti híradója* jelentette: „Magyarország ma ünnepelte felszabadulásának 18. évfordulóját. A központi ünnepséget Budapesten, a Hősök terén tartották, ahol mintegy százezer polgár előtt felvonultak a Magyar Honvédség és Munkásőrség egységei. Czinege Lajos vezéreztetés, honvédelmi miniszter rövid beszédében hangsúlyozta, hogy a Magyar Népköztársaság népe és kormánya teljes egészében támogatja az időserű nemzetközi problémák megoldására irányuló szovjet javaslatokat. Megemlékezve az ország felszabadításáért folytatott harcokról Czinege Lajos hangsúlyozta, hogy ebben részt vettek és életüket áldozták a szovjet, a román, a bolgár, a lengyel, a jugoszláv, a csehszlovák és más népek fiai is. A díszemlévényen a legmagasabb rangú magyar állam- és pártvezetőkön kívül helyet foglalt Maurice Thorez, a Francia Kommunista Párt főtitkára is, aki jelenleg Budapesten tartózkodik. A díszemlévény két oldalán a baráti országok zászlói lengtek, közöttük a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság nemzeti lobogója is.”

A rádió a nap folyamán a következőkről is beszámolt: „A Jugoszláv Szakszervezeti Szövetség Központi Tanácsa Magyarország nemzeti ünnepe alkalmából üdvözlő táviratot küldött a Magyar Szakszervezetek Központi Tanácsának. A távirat további munkasikereket kíván a magyar dolgozóknak [...] Sergej Krajger külkereskedelmi államtitkár ma fogadta dr. Práth Károlyt, Magyarország belgrádi nagykövetét. Megbeszélést folytattak a két ország áruforgalmának időserű kérdéseiről [...] A tartományi statútumbizottság ma Stevan Doronjski elnökletével ülést tartott,

és elfogadta Vajdaság új statútumjavaslatát. A javaslatot a Tartományi Szkupstina elé terjesztik, amely valószínűleg a hó derekán ül össze [...] a javaslat előirányozza, hogy a Tartományi Szkupstinának a jövőben öt tanácsa legyen.”

A *Magyar Szó* beszámolt arról, hogy „Szerbiában két év alatt hat új tanítóképzőt nyitottak, s számuk 18-ról 24-re emelkedett”, ugyanakkor az általános iskolai hálózat állandó növekedése folytán továbbra is jelentős a szaktanárok hiánya.¹

1. --: Két év alatt hat új tanítóképző. Feleannyi előadó, mint amennyire számítottak. MSz, 1963. április 4. 9.

1963. április 5.

Az Újvidéki Rádió közölte: „A Szövetségi Népszkupstina holnapután kiáltja ki a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság új alkotmányát. Ez lesz a felszabadulás utáni negyedik Nemzetgyűlés utolsó ülésének. A Szkupstina egyben határoz feloszlátásáról és az új választások kiírásáról is. Az ülés napirendjén lesz továbbá az alkotmány végrehajtására vonatkozó törvény és a szövetségi képviselők megválasztásáról szóló törvény javaslata is. A negyedik Népszkupstina mandátuma öt évig tartott, tavaly ugyanis egy évvel meghosszabbították az új alkotmány előkészítése és kidolgozása miatt.”

Arról is hírt adott, hogy „Svetozar Vukmanović, a Jugoszláv Szakszervezeti Szövetség Központi Tanácsának elnöke és a vezetése előtt álló szakszervezeti küldöttség ma a Szovjetunióból hazatérően Budapestre érkezett.¹ A Ferihegyi repülőtéren Vukmanović elnököt és a küldöttség tagjait Brutyó János, a Magyar Szakszervezetek főtitkára, valamint Mirko Tepavac, hazánk budapesti nagykövete üdvözölte”.

Az Ifjúsági Tribün magyar szerkesztősége vitát szervezett a Híd-díjról.²

1. MOL XIX-J-1-j-4b-006236-2-1963. – 2. *Tribina mladih sezona 1962/63*. Kézirat. 1963. június 3.

1963. április 6.

Jugoszlávia szakszervezeti küldöttsége a Szovjetunióból hazatérőben Budapesten a magyar szakszervezetek vendége volt.

Az Újvidéki Rádió közölte: „A magyar kormány elfogadta Apró Antal miniszterelnök-helyettes jelentését a Mijalko Todorović nemrég budapesti látogatása alkalmából folytatott magyar–jugoszláv gazdasági tárgyalásokról.”

1963. április 7.

A Szövetségi Népképviselőház elfogadta és kihirdette Jugoszlávia új alkotmányát.¹ Az ország nevét az addigi Jugoszláv Szövetségi Népköztársaságról (Federativna Narodna Republika Jugoslavija) Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaságra (Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija) változtatta. Szentesítette az öngazgatás rendszerét a gazdaságban és a gazdaságon kívüli („társadalmi”) tevékenységekben egyaránt.² Ez utóbbiakban a társadalmi befolyást a társadalmi közösség képviselőinek az igazgatási szervekben való jelenlétével igyekezett biztosítani, de a munkaszervezés és a jövedelem elosztása terén e munkaszervezetek is a gazdasági munkaszervezetekkel azonos helyzetben voltak.³ Az alkotmány meghatározása szerint a tartományok a Szerbiai Képviselőház döntésével jöttek létre, tehát elismerte azokat mint társadalmi-politikai közösségeket, de nem mint a föderáció alkotóelemeit. Így nem is volt küldöttségük a Jugoszláv Képviselőházban, hanem a tartományi képviselőházak 5-5 küldöttet választottak a Szövetségi Tanács szerbiai küldöttségébe.⁴ Az alkotmány 41–43. szakasza szabályozta a nemzetek és nemzetiségek jogállását. Különbséget tett a nemzetek és nemzetiségek egyenrangúsága között. A nyelvhasználat kérdését illetően kimondta, hogy Jugoszlávia nemzeteinek nyelve egyenrangú (42. szakasz 1. bekezdése), a nemzetiségek számára pedig szavatolta a szabad nyelvhasználat jogát (43. sz. 1. b.).⁵ Szavatolta Jugoszlávia

polgárainak nemzetiségük és kultúrájuk szabad kifejezését és nyelvük szabad használatát (41. sz. 1. b.), valamint azt a jogot is, hogy a polgár ne nyilatkozzék nemzeti hovatartozásáról (41. sz. 2. b.). A nemzeti jogokat a következő pontokban konkretizálja: 1. A jugoszláv nemzetek nyelvei és írásmódjai egyenjogúak (42. sz. 1. b.). 2. A jugoszláv nemzetek tagjainak joguk van az anyanyelvű oktatásra minden köztársaságban. E jog megvalósításának feltételeit köztársasági törvény szabályozza (42. sz. 2. b.). 3. A nemzeti egyenjogúság megsértése és a nemzeti, faji vagy vallási türelmetlenség szítása büntetendő (41. sz. 3. b.). 4. A jugoszláv nemzetek teljes nyelvi egyenjogúsága alól egyedül a Jugoszláv Néphadsereg a kivétel, amely keretében a parancsnoklás, a kiképzés és az adminisztráció szerbhorvát nyelven történik (42. sz. 3. b.). Az alkotmány 43. szakaszának 1. bekezdése szavatolta a nemzetiségek szabad nyelvhasználatát, kultúrájuk fejlesztésének és saját szervezeteik alakításának jogát. Alkotmányos elvként mondta ki, hogy a nemzetiségek számára fenntartott iskolákban az oktatást a nemzetiségek nyelvén is meg kell szervezni (43. sz. 2. b.). Úgy rendelkezett, hogy a köztársaság alkotmányban és törvényben tovább részletezi a nemzetiségek jogait azokon a területeken, amelyekben élnek (43. sz. 3. b.).

Első hír az Újvidéki Rádió híradásaiban: „Ma délelőtt kilenc órakor összeült a Szövetségi Képviselőház, hogy kikiáltsa a Jugoszláv Szocialista Köztársaság új alkotmányát.” A nap folyamán részletesen ismertette Edvard Kardelj expozéját, este pedig bejelentette: „Hazánk új alkotmányt kapott ma. Ma este kiáltotta ki a Szövetségi Népképviselőház”.

1. SL SFRJ, 1963. április 10. 14.; Đorđević, Jovan: *Novi ustavni sistem*. Beograd, 1964, Savremena administracija. – 2. Petranović, Zečević, 1090–1091. – 3. Bil-Ton, 70. – 4. AV, 130., 371. – 5. AV, 371.; HRP3, 220.; AA, 49., 111–112.

1963. április 8.

Az Újvidéki Rádió *Délutáni híradójában* Aladics János azt adta hírül: „Érdekesnek ígérkező zeneestet tervez holnapra a Novi Sad-i Ifjúsági Tribün. Kodály Zoltánról, napjaink kiváló magyar zeneszerzőjéről Király Ernő, a rádió zeneosztályának szerkesztője beszél. Egyebek között beszámol a 80 éves mesternél tett legutóbbi látogatásáról, és összekötő szöveget mond a Kodály-szerzeményekhez, amelyeket Németh Rudolf, Boros Mirjana és Boros István, valamint Kovács-Polák Vera adnak elő Matánovics Erzsébet zongorakíséretével. Kodály néhány szerzeményét hangfelvételtől mutatják be. Gordonkán közreműködik Anika Gábor.”

A *Kommunáink életéből* című műsort Majoros Péter így kezdte: „Kedves hallgatóink! Mai műsorunk nem a kisebb falvak életét és problémáit boncolgatja, és nem is egy kisebb kommunában, hanem Novi Sadon készült. Eddig ugyanis nagyon keveset beszéltünk tartományunk székvárosáról, és ennek alapján szinte azt hihetné az ember, hogy itt nincsenek gondok, nincsenek mindennapi problémák. Lehet, hogy a központban nem látszanak ezek, de annál többet hallani róluk az értekezleteken, a választókgyűlésén és a Szocialista Szövetség szervezeteinek az összejövetelein. Különösen a külterületeken, azokban a negyedekben, amelyek szerves részei ugyan a városnak, de ma már egyre inkább a maguk életét élik. Van iskolájuk, mozijuk, boltjaik és így tovább. Egyszóval a legszükségesebbek megvannak már, de azért problémából sincs hiány. Vegyük csak például a Telepet. Ennek a városrésznek ma már körülbelül 17 000 lakosa van, akik reggel hosszú sorokban várokozhatnak az autóbuszokra, mert a munkahelyük Novi Sadon van. A negyednek nincsen városi jellege, hiszen könnyen összetéveszthető akármelyik vajdasági faluval. Földszintes házak nagy kerttel, sáros utcák, és mit mondjunk még róla?”

1963. április 9.

Szerbia Képviselőháza kihirdette a Szerb Szocialista Köztársaság Alkotmányát, melynek 82–86. szakasza szabályozta a nemzetek és nemzetiségek jogállását.¹ Az alkotmány megnevezte azokat a nemzetiségeket, amelyek a köztársaság területén egyenjogúak a nemzetekkel. Ezek az albánok, magyarok, szlovákok, bolgárok, románok, törökök és ruszinok. Az általános iskolai oktatásban az anyanyelvű oktatás megszervezését kötelezővé tette, a középfokú és felsőoktatásban pedig csak a lehetőséget irányozta elő. Az autonóm tartományok jogállását illetően a 130. szakasz kimondta, hogy az autonóm tartományt jogainak és kötelezettségeinek megvalósítása érdekében köztársasági törvénnyel megszabott állandó jövedelemforrások illetik meg.

Ugyanaznap hirdették ki a Horvát Szocialista Köztársaság Alkotmányát is.

Hírek az Újvidéki Rádióban: „A Szerb Népszkupstina két házának mai együttes ülésén Jovan Veselinov, a Köztársasági Alkotmánybizottság elnöke exozét terjesztett be a Szerb Szocialista Köztársaság Alkotmányának javaslatáról [...] Ma meghozták a Szerb, a Horvát és a Szlovén Szocialista Köztársaság Alkotmányát. A vasárnap kikiáltott Szövetségi Alkotmány szellemében ezek részletesen meghatározzák a köztársaságok jog- és hatáskörét és szervezeti felépítését a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság keretében [...] A Szerb Szocialista Köztársaság területén a községi szkupstinákban június 3-án lesznek a választások, a polgárok pedig június 16-án szavaznak a Köztársasági Tanács tagjaira. A köztársasági szkupstinák munkaegységeinek választásait május 24-én, a mezőgazdasági hatókörre pedig május 26-án ejtik meg. A községi szkupstinák községi tanácsai tagjainak választása szintén május 26-án lesz, s június 3-án, amikor a községi szkupstinákban a köztársasági képviselőket választják, megválasztják a járási szkupstinák

tagjait is [...] Belgrádban ma megtartotta első ülését a Szövetségi Választási Bizottság. Határozatot hozott a hat Köztársasági és a 120 Községi Választási Bizottság tagjainak kinevezéséről.”

Az újvidéki Ifjúsági Tribün magyar szerkesztősége Kodály-estet szervezett.²

1. SG SRS, 1963. április 11. 14.; AA, 116. – 2. *Tribina mladih sezone 1962/63.* Kézirat. 1963. június 3.

1963. április 10.

Az Újvidéki Rádió közölte: „Ma meghozták és ünnepélyesen kikiáltották Crna Gora és Bosznia-Hercegovina Szocialista Köztársaság Alkotmányát és Kosovo-Metohija Autonóm Tartomány Statútumát.” Arról is beszámolt, hogy „A Pénzügyi Államtitkárság jóváhagyásával holnap, április 11-én életbe lép a Jugoszláv Bank rendelete a fogyasztói kölcsönök módosításáról [...] A munkások és alkalmazottak a fizetésük egy negyedére kaphatnak kölcsönt [...] mindenféle ipari áru vásárlásához az összeg tíz százalékát kell befizetni készpénzben [...] A kölcsönző kéthavi jövedelmének megfelelő értékű árut egy év alatt, az öt havi jövedelemnek megfelelő árut két év alatt, az ennél nagyobb összegre felvett kölcsönt pedig három év alatt kell visszafizetni”.

1963. április 11.

Hír az Újvidéki Rádióban: „Koča Popović külügyi államtitkár ma búcsúebédet adott dr. Práth Károlynak, a Magyar Népköztársaság távozó belgrádi nagykövetének tiszteletére.”

Tomán László levele Tolnai Ottónak: „Kedves Ottó! Mit szólsz hozzá, nem késtél el! Verseid jelenleg recenzión vannak, s amint megkapom, nekiülök, kikészítem őket. Mivel a hónap végén Zágrábba utazom, felkereslek, s akkor minden részletet megvitatunk. Elég nagy baj az, hogy Hváron hasznosabb dolgokkal töltötted el az idődet, s nem írtál verset. No, de most pótolhatod:

adok neked két hetet, hogy két katonaverset írd. És azokat mi fogjuk először közölni! Képzeld, micsoda szenzáció! Tolnai Ottó, a nagy civil, katonaverset ír! S akkor nemcsak a Domi [Domonkos István] kötetében lesz katonavers. Elvégre miért irigyeljen ő téged? Sőt: van-e az integrált jugoszláv irodalomban olyan költő, aki még nem írt katonaverset? Azt hiszem, még Florika Stefan is írt, hogy a többiekről ne is beszéljünk. Szóval ülj neki, ha kéziratpapír kell, sürgönyözz, lesz az is. Hidd el, néha jobb egyenruhában lenni, mint civilben. Legalábbis ezt mondtam én, amikor katona voltam. Ebből a gyönyörűséges civil világból – a viszontlátásig ölel Tomán László. Válaszborítékot is küldök!”¹

1. Kézirat.

1963. április 12.

Az Újvidéki Rádió bejelentette, hogy „kikiáltották Macedónia Szocialista Köztársaság Alkotmányát”, akárcsak azt, hogy „Stevan Doronjski elnökletével ma összeült a Tartományi Szkupstina. A Végrehajtó Tanács elmúlt évi tevékenységéről és az utóbbi öt év társadalmi-gazdasági fejlődéséről Đurica Jojkic terjesztett be expozét [...] Kovács András, a Végrehajtó Tanács iparügyi titkára megindokolta a Vajdaság elavult ipara rekonstrukciójára vonatkozó programot. Eszerint az elkövetkező évek során nyolc iparág 129 üzemét korszerűsítik”.

1963. április 13.

Vajdaság Képviselőháza elfogadta Vajdaság Autonóm Tartomány sorrendben harmadik, az új alkotmányos megoldásokkal összehangolt statútumát és > **1963. június 3-ára** kiírta a tartományi képviselőházi választásokat. A statútum 5. szakaszának 2. bekezdése így hangzott: „A jogok és kötelezettségek terén való teljes egyenlőség és egyenjogúság feltételeinek megteremtése érdekében a nemzetiségekhez – nemzeti kisebbségekhez tartozó polgárok számára biztosítottak a Szerb SZK Alkotmányával, a törvényekkel és az ezen

Statútummal meghatározott külön jogok is.”¹ >
1963. május 13.

Beszámoló az Újvidéki Rádióban: „Vajdaság Autonóm Tartomány Statútumának kikiáltásával ma Novi Sadon befejeződött a Tartományi Szkupstina ülése. A Tartományi Szkupstinának egyúttal ez volt az utolsó együttes ülése, amely a statútum kikiáltása után határozatot fogadott el az új Tartományi Szkupstina választásainak kiírására, és kimondta a képviselőház feloszlását. A Tartományi Szkupstina választásaira június 3-án kerül sor. A mai ülés valamivel 9 óra után Nagy József elnökletével kezdődött meg. Az együttes ülésen Stevan Doronjski, a Statútumkészítő Bizottság elnöke olvasott fel exozétet [... A vitában] Aurel Trifu demokráciánk erősödéséről és nemzetiségi politikánkról, Farkas Nándor és Olajos Mihály ugyancsak az alkotmányban, illetve a statútumban rögzített nemzetiségi politikáról szövegeztak, Miloš Radojčin pedig a kommunarendszert méltatta. Stevan Doronjski, a tartomány negyedik Szkupstinájának elnöke szintén kimerítően beszélt a Vajdaságban élő nemzetiségek kérdéséről és a statútumnak a nemzetiségekre vonatkozó rendelkezéseiről. Egyebek közt hangsúlyozta: Nemzetiségi politikánkban mindig abból indultunk ki, hogy polgárainknak az általános jogok mellett külön nemzetiségi jogaiknak is kell lenniük. Vajdaságban ugyanis számos nemzetiség él. Ez a nemzetiségi tarkaság mindenkor rendkívül fontos politikai feladatok elé állította és állítja a politikai erőket. Ez a feladat helyesen szabályozni a nemzetiségek közötti viszonyokat. Ilyen feltételek között a társadalmi-politikai gyakorlatnak állandóan utakat és formákat kellett keresnie, nagy és jelentős jelszavunk a testvériség–egység és egyenjogúság tartalmú megvalósítására. Nemzetiségi politikánk megvalósításának eredményeiről szólva Stevan Doronjski hangsúlyozta, hogy gyorsan és hatásosan kifejlesztettük az iskolahálózatot mindenütt, ahol arra szükség volt. Elemi iskolákat

nyitottunk, melyekben a tartományunkban élő nemzetiségek nyelvén folyik az oktatás. Ezekben az iskolákban évről évre növekszik a tanulók száma: az 1962–63-as iskolaévben a nemzetiségi elemi iskolákban 61 333 tanuló van. Ezenkívül Vajdaságban mintegy 3000 magyar, szlovák, román és ruszin diák hallgat a saját anyanyelvén előadást a meglévő 23 középfokú iskolában. A vajdasági tanítóképzőkben, továbbá a Novi Sad-i Bölcsészeti Karon és a zrenjanini Pedagógiai Főiskolán megfelelő előadókadereket képezünk a nemzetiségi iskoláknak. Vajdaság főiskoláin és egyetemén több mint háromezer magyar, szlovák, román és ruszin hallgató van. Ezt követően Doronjski elvtárs elmondta, hogy ez a politikánk megbízható, és egyetlen helyes út az itt élő népek közötti testvériség és egység további építésére és szilárdítására. A nemzetiségek közötti testvériség és egység építése párhuzamosan haladt a szocialista társadalmi viszonyok fejlesztésével és mélyítésével. Maga a gyakorlat igazolta, hogy tulajdonképpen a termelésben és a javak elosztásában betöltött új szerepe, valamint az a joga, hogy maga döntsön a közösségi kérdésekben. Mindez lehetőségeket teremtett, hogy ezek a nemzetiségek, mint teljesen egyenjogú tényezők kivegyék részüket és jelentős mértékben hozzájáruljanak a jugoszláv szocialista közösség kiépítéséhez, mondotta Stevan Doronjski.”

A hírek között szerepelt, hogy „Tito köztársasági elnök és felesége ma délelőtt búcsúlátogatáson fogadta Práth Károlyt, a Magyar Népköztársaság eddigi belgrádi nagykövetét és feleségét. A fogadáson jelen volt Bogdan Crnobrnja, a köztársasági elnök főtitkára is”, és hogy „Holnap Novi Sadon vendégszerepel a suboticei Népszínház magyar nyelvű együttese. A Ben Akiba vígszínházban Garay Béla rendezésében előadják Nagy József *Nem azért mondom* című zenés kabaréját”.

1. MSz, 1963. április 14.; RL82, 106.; AV, 57., 376–377.

1963. április 16.

Az Újvidéki Rádió bejelentette, hogy Szabadkán „A Népkör irodalmi és művészeti klubja csütörtökön, április 18-án este nyolc órai kezdettel *Virágest* címmel színes irodalmi estet rendez, amelyen a klub tagjai verseket, dalokat és prózai számokat adnak elő. A válogatott műsorszámok a virágok életét és szépségét elevenítik föl a hallgatóság előtt.”

A *Kultúrrevüben* Gion Nándor élcelődött az újvidéki egyetemi adminisztráció számlájára: „A Bölcsészeti Karon megjelent az Alapszabályzat. Váratlanul, diadalmasan és nagy kezdőbetűvel [...] pontosan és precízen megmondja melyik tantárgyból hány óra van hetente az első és a második fokozaton. Miből kell vizsgázni az első és a második fokozaton. Mert az alapszabályzat a fokozatos oktatásrendszer számára készült. Ez év március 21-én hozta meg az Egyetemi Tanács – írja a fedőlapján. A fedőlapján még azt is írja, hogy az 1961–62-es iskolaév kezdetétől érvényes [...] De hát akkor két évig minek alapján folyt az oktatás az első fokozaton?”

Az Ifjúsági Tribün szerbhorvát nyelvű műsora szerkesztőségének szervezésében Sinkó Ervin tartott előadást *Miroslav Krleža i savremena kulturna politika* [Miroslav Krleža és a korszerű kultúrpolitika] címmel.¹

Sükösd Mihály Sinkó Ervinnek: „Mint hivatalból olvasót, ritkán fog el a belső kényszer, hogy az élménnyel, amelyet szerzett, az írónak legyen terhére. Az *Egy regény regénye* azonban erre készítetett. Évek óta ez az első ilyen »olvasói« levelem, rögtön a könyv befejezése után, az első élmény felfokozott hangulatában; ez mentse a patetikus hangütést [...] A könyv olvasására, a mi szempontunkból, most ért meg az idő. Amikor tényeiben tán már nem adott sok újat, de képet adott – egy sajátos műfaj esztétikai rangján és atmoszféráján túl – egy olyan író egyéniségéről, amely típusnak mostanában elég szűkében

vagyunk. S megadta, ami tán a legfontosabb: egy intellektuális és morális magatartásforma példáját. Könyvéről nem lenne értelme valami rendszerbefoglalt »méltatást« mondanom. Levélben nehezen megy az ilyesmi. Az *Egy regény regénye* íróját a magam értékrendszerében esztétikai és etikai rang szempontjából valahol Déry Tibor és Lukács György mellett helyeztem el. Nem olvastam Öntől, csak néhány kisregényt, tanulmányt a *Híd* újabb évfolyamaiban. Az *Egy regény regénye* olvasott példánya könyvtárból való, hosszas vándorlás után jutott el hozzám. Az *Optimisták* jelenleg nem hozzáférhető Budapesten; az egy-két könyvtári példány egyszerűen megszerzhetetlen, állandóan használt, kézben van. Így tehát egy szerénytelen kéréssel kell, hogy Önhöz forduljak: ha módjában áll, juttassa el az *Optimisták* egy példányát címemre. Hasonlóképpen nagyon megörvendeztetne az *Egy regény regénye* egy példányával is. Nem bibliofil célból lenne könyveire itt szükség: igen sokan szeretnék elolvasni őket. Viszonzásképpen nem sokat ajánlhatok fel. A magam műveit inkább köszönetem szerény jeléül szeretném Önhöz eljuttatni.”¹

1. *Tribina mladih sezone 1962/63.* Kézirat. 1963. június 3. – 2. Sinkó Ervin levelezése II., 222., 271–272.

1963. április 17.

Az Újvidéki Rádió közölte: „A Szövetségi Választási Bizottság ma megbeszélést tartott a köztársasági bizottságok titkáraival. Meghatározták a választási előkészületek időpontját. A törvény értelmében legkésőbb április 21-ig össze kell hívni a választók gyűléseit. Május 18-ig a Községi Választóbizottságok elé kell terjeszteni a Szövetségi Népszkupstina képviselőjelöltjeinek névjegyzékét. Május 28-ig pedig össze kell hívni a községi szkupstinák tanácsainak együttes ülését, amelyek június 3-án megválasztják a szövetségi képviselőket. Tehát ez azt jelenti, hogy május 28-ig be kell fejezni a községi szkupstinaválasztásokat. A községi választóbizottságoknak legkésőbb

június 9-ig közzé kell tenni a június 3-án megválasztott jelöltek névsorát. Két nappal később pedig közölni kell, hogy a polgárok melyik szavazóhelyen szavaznak. Június 16-án a Szövetségi Szkupstina Szövetségi Tanácsának képviselőit és a köztársasági szkupstinák tanácsának képviselőit megválasztják a polgárok.”

Megszűnt az Újvidéki Kamarazenekar.¹

1. Eberst 1978, 108.

1963. április 18.

A magyar Minisztertanács határozatot hozott a magyar–jugoszláv közös határállomások létesítéséről, amelynek értelmében júniusban előzetes tárgyalások kezdődtek Budapesten, majd júliusban Jugoszláviában folytatódtak. Az egyezményt > **1963. szeptember 16-án** Budapesten parafálták.¹

Az Újvidéki Rádió bejelentette: „Ma Belgrádba érkezett a Magyar Írók Egyesületének küldöttsége, hogy a Jugoszláv Írószövetség képviselőivel megbeszéléseket folytasson a két ország íróinak közvetlen együttműködését szabályozó jegyzőkönyv megkötéséről. A küldöttség tagjai Tamási Áron és Tóth Dezső.”

Aznap arról is hírt adott, hogy „Ma kezdődik a vajdasági színházak immár hagyományos, XIII. verseci szemléje [amely] április 27-én, szombaton zárul”, és hogy „A Novi Sad-i Rádió Vidám Rádiószínháza szombaton, e hó 20-án este Novi Kneževacon [Törökkanizsa], vasárnap, 21-én este pedig Jazovón [Hódegyháza] ad nyilvános *Vidámműsort*”.

1. MOL XIX-J-1-j-4b-00819-1-2-1964.

1963. április 18.

Verseceen megkezdődött a Vajdasági Hivatásos Színházak XIII. Találkozója, amelyen a szabadkai Népszínház Magyar Társulata Bertold Brecht *Koldusoperájával* lépett fel. E produkcióban nyújtott teljesítményéért díjban részesült Vi-

rág Mihály rendező, Juhász Anna színésznő és Radmila Radojević jelmeztervező.¹

A szabadkai Népszínház bemutatta Bertolt Brecht *Koldusopera* [Die Dreigroschenoper, 1928] című „vásári komédiáját”. Zeneszerző: Kurt Weill. Fordította Blum Tamás. Rendező: Virág Mihály. A díszletet Petrik Pál, a jelmezeket Radmila Radojević tervezte, az énekeket V. Dormán Mancsi tanította be. Hangszerelés: Milan Asić. Fellépett: Fejes György (Peacock, kolduskirály), Juhász Anna és G. Karna Margit (Peacockné), Pataki László (Bicska Maxi), Heck Paula (Polly), Tóth Éva (Kocsma Jenny), Versegi József (Tigris Brown), Majoros Katica (Lucy), Szabó István (Kimball, tiszteletes), Szilágyi László (Leprás Mátyás), Barácius Zoltán (Horgasujjú Jakab), Nagy József (Fűrész Róbert), Czehe Gusztáv (Szomorúfűz Walter). A 25 előadásnak összesen 10 204 nézője volt.²

1. *20 susreta pozorišta Vojvodine*. Novi Sad, 1970, Zajednica profesionalnih pozorišta Vojvodine, 66–67. – 2. Barácius Zoltán: Bertolt Brecht a Népszínház színpadán. *7 Nap*, 1963. február 15. 10.; Nagy József: Brecht első ízben vajdasági színpadon. Villáminterjú Virág Mihály rendezővel. *Dolgozók*, 1963. március 22. 13.; Dér Zoltán [Dévavári Zoltán]: Szatíra és paródia. *7 Nap*, 1963. április 26. 21.; Vukovics Géza: Koldusopera. MSz, 1963. április 26. 9.; Nagy József: Koldusopera. *Dolgozók*, 1963. május 1. 21.; Gerold László: Brecht még mindig „nagy gyerek”. *Ifjúság*, 1963. május 9. 15.; Gion Nándor: Brecht Szabadkán. Feljegyzések a hangulatról. *Ifjúság*, 1963. május 9. 15.; Utasi Csaba: Szabadkai Koldusopera. *Ifjúság*, 1963. május 9. 15.; Gerold, Pastyik 1970.

1963. április 19.

Az Ifjúsági Tribün vitaestjén elhangzott Sinkó Ervin *Krleža életműve és mai kultúrpolitikai problémáink* című előadása.¹

1. *Ifjúság*, 1963. május 1. 21–22. Idézi Bosnyák 2003, 135.

1963. április 20.

Az Újvidéki Rádió közölte: „Danilo Kekić, a Szövetségi Végrehajtó Tanács tagja ma fogadta Kovács István gépipari miniszterhelyettest, a magyar szakemberekből álló küldöttség vezetőjét. A magyar delegáció megbeszélést folytat képviselőinkkel a szerszámgépgyártásban való kooperáció létrehozásáról.”

Aladics János révén arról is tájékoztatott, hogy „Tamási Áron és Tóth Dezső, a Magyar Írók Szövetsége hazánkban tartózkodó küldöttségének tagjai ma Novi Sadon jártak. A délelőtt folyamán meglátogatták a Forum Lap- és Könyvkiadó Vállalatot, valamint a Beljanski emlékképtárat, délután pedig megtekintették a szerémségi Hopovo kolostort, valamint a Fruška gora-i partizánok emlékművét. A magyar vendégek Novi Sadról Zágrábba, Ljubljánába és Rijekára utaznak, majd visszatérőben Belgrádban egyezményt írnak alá a Jugoszláv Írók Egyesülete és a Magyar Írók Szövetsége közötti együttműködésről.”

Az *Ifjúsági műsorban* Hegedűs Ida *Amikor a festők vitatkoznak* címmel így számolt be az Ifjúsági Tribün képzőművészeti vitájáról: „A helyzet egyszerű – hangzik Maurits Ferenc bevezetőjének első tétele. – Fel kell találni magunkat – folytatja. Később azután kiderül, hogy a helyzet nem is olyan egyszerű. Sőt eléggé bonyolult. Megindul a vita [...] Maguk a vitázók is érzik, hogy nagyon szűk körben mozognak. Megkísérlik szélesebb alapokra helyezni a beszélgetést. Fölmerül a képzőművészeti kritika kérdése is. Jó kritikáról szó sincs – állítja a bevezető. Ezzel mindannyian egyetértenek. Jó kritikát csak hozzáértő kritikus írhat. Széles körű képzőművészeti kultúrára van szükség. Ennek hiányát pedig nagyon érezzük. Mindenütt. Még ezen a tribünesten is. A vita tovább folyik. Többnyire felszínes dolgokról. Ismét a művésztelepek kerülnek terítékre, és... a beszélgetés véget ér.”

Ugyanott Bakos Lajos, az Ifjúsági Tribün magyar színjátszó csoportjának szerkesztője közölte: „A Novi Sad-i korszerű színpad második

bemutatójához érkezett. A drámai együttes az Ifjúsági Tribün színpadán négy hónapos alapos munka után, április 29-én, hétfőn este új színdarabbal lép a közönség elé. Jean Paul Sartre *Altonai foglyok* című háromfelvonásos drámáját készítették el, amelyet Hegedűs Zoltán fordított magyar nyelvre [...] A tíztagú válogatott szereplőgárda, főleg a Novi Sad-i Rádió színészei és az Ifjúsági Tribün drámai csoportjának tagjai [...] Sántha Sándor, Sinkó István, Ladik Katalin, Faragó Árpád, J. Tusnek Otília, Horváth József, Tóth Ferenc, Gyapjas János [...] Az együttes sima, gördülékeny előkészületeit Lányi István ismert vajdasági rendező vezeti.

Egy illúzió végállomásán. Foky István riportjában egy Amerikát megjárt iskolatársával való találkozását írta le, aki közölte vele: „Azt akarod, hogy elmeséljem, mint dolgoztam az ólombányában, és mint zabáltam a tejet, hogy életben maradjak? [...] Hét év. Ezt a hét évet elloptam önmagamtól.” Mire a riporter válasza: „Tudod, az a baj, hogy másik csapatban akartál védeni. Ez néha hiba. Nem szóltunk semmit. Tudtam mindent. Azt is, hogy a napokban még sokuk megérkezik, akik más kapuját akarták védeni.”

1963. április 21.

Hírek az Újvidéki Rádióban: „Novi Sadon ma megtartották az első jelölőgyűléseket, amelyen négy képviselőjelöltet javasoltak a Szövetségi és Köztársasági Szkupstina Munkaszervezetek Tanácsába. A jelöltek Boschán-Szimin Magda, a Novi Sad-i Rádió szerkesztője, Budimir Damjanov, a Tartományi Közigazgatási Intézet igazgatója, Miloš Hadžić, a Szerb Népszínház igazgatója és Sava Jocić, a Matica srpska vállalat igazgatója [...] Ma visszaindult Budapestről a jugoszláv szakszervezeti küldöttség delegációja, amely Vojin Popović vezetésével nyolc napot töltött Magyarországon. A látogatás végén jegyzőkönyvet írtak alá a megbeszélésekről, melyek során mindkét fél kifejezte készségét, hogy a jövőben szakemberek, szövetkezeti objektumok-

ra vonatkozó dokumentáció és reprodukciós anyag cseréjével bővítsék az együttműködést [...] Palicson az idén megkezdik a televíziós reléállomás építését, amely elősegíti, hogy Észak-Bácskában és Bánát egy részében jobban lássák a jugoszláv televízió műsorát. Ezenkívül átvehetjük az Intervízió műsorát, és lehetővé válik a jugoszláv televízió közvetítése a keleti országokba [...] Kállai Gyula, a Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottságának tagja a budapesti Politikai Akadémián mondott beszédében kijelentette, megvannak a feltételek, hogy az eddigi változásokkal és a további fejlődés céljaival összhangban módosítsák a magyar alkotmányt. A mai helyzet megkívánja a gondos előkészületeket egy új alkotmányhoz, melyben Magyarország szentesítheti szocialista forradalmának nagy győzelmeit, megszabhatja további fejlődésének irányát és biztosíthatja a szocializmus építését, vagyis az átmenetet a kommunizmusba.”

Gömöri György Sinkó Ervinnek: „Az ősztől a kaliforniai egyetemen, azaz annak Berkeley-i campusában adok elő lengyel és magyar irodalmat, erről értesültem a napokban. Tekintve, hogy ez olyan állás, amiről mindeztideig csak álmodtam (lecturership) a következő 1-2 évre egészen biztos távol leszek Európától. Ebből az következik, hogy 1) aligha sikerül az újvidéki előadások tervét az én részvételemmel megvalósítania (mondanom sem kell, hogy mennyire sajnálom) 2) hogy ha idén nyáron nem jutok el Jugoszláviába, a következő két évben erre nem lesz lehetőség. Brit állampolgárságom ügye már megindult, de nem hiszem, hogy július előtt megkapnám [...] Örültem, hogy a szubotcai jegyzetekben Iljicsov ellen foglalt állást¹ – ez a jelenlegi kampány olyan visszahatást szül Nyugaton, amire, gondolom, a Kremlben egyáltalán nem számítottak. Togliatti megvédte a művész kísérletezési szabadságát, francia művészkörökben roppant felzúdulást váltott ki a jelenlegi neo-zsdanovista kampány a SZU-ban. (Egyesek, pl. ki akarják záratni Jev-

tusenkót az Írószövetségből, követelik, hogy vonják meg az útlevelüket, stb.) Érdekes, hogy Magyarországon az illetékesek csak nagyon szordínósan csatlakoztak a kampányhoz – remélhetőleg Pesten nem fenyeget ilyen természetű represszió.”²

1. Sinkó a *Subotcai három napom* (Híd, 1963. 2. 142–157) című cikkében bírálja Leonyid Iljicsov, Hruscsov közeli munkatársa *A tudomány és művészet eszméi tisztaságáért* (1963) című kötetét. – 2. Sinkó Ervin levelezése II., 224., 273–274.

1963. április 22.

Vlah János zombori tudósítása az Újvidéki Rádióban: „A Községi Népbizottság Pálics Károlynak, a Népbizottság alelnökének indítványára határozatot hozott a kommuna hétéves távlat-tervének kidolgozására.”

1963. április 23.

Tito a JKSZ KB VB ülésén bírálta Koča Popović külügyminisztert és helyettesét, Marko Nikezićet mondván, hogy nem követik a JKSZ politikáját Jugoszlávia és a Szovjetunió közeledése tekintetében, hanem továbbra is egyenlőségjelet tesznek a két tömb közé. Kijelentette: „Habár függetlenek vagyunk, mégiscsak a világ szocialista erőinek részét képezzük [...] mint marxisták és internacionalisták, ott kell, hogy legyünk azon erők középpontjában, amelyek a dogmatizmus ellen harcolnak, ez pedig most a Szovjetunió.” Titót támogatta Ivan Gošnjak, Aleksandar Ranković, Đuro Pucar és Edvard Kardelj is, ő azonban megjegyezte, hogy a sztálinizmus még mindig erős a Szovjetunióban. Koča Popović a bírálatot túlságosan élesnek minősítette.¹

Az Újvidéki Rádió beszámolójából: „Tartományunk úgyszólván minden községében voltak tegnap és ma jelölógyűlések [...] A Zrenjanini járásban [jelölték többek között] a Szövetségi Szkupstina Gazdasági Tanácsába Palásti Istvánt, a Szervó Mihály kombinát igazgatóját [...] a

Népjóléti–Egészségügyi Tanácsba dr. Vencel József sebészt [...] A Köztársasági Szkupstina tanácsaiba [...] Minda Tibort, a Novi Sad-i Forum Lap- és Könyvkiadó Vállalat igazgatóját.”

1. Arhiv CK SKJ, 1963. április 23. III/97. Idézi Bilandžić 1999, 364.

1963. április 24.

Az Újvidéki Rádió továbbra is töretlenül közölte a jelölőgyűlésekről szóló jelentéseket, kiemelve azokban a valóban szép számú magyar jelöltet: „Subotica és Bajmok együtt választja meg jelöltjeit a Szövetségi Szkupstinába [...] az Egészségügyi és Népjóléti Tanácsba dr. Szekér Lajos orvos jelölését indítványozták. A köztársasági képviselők választása Suboticán két kerületben zajlik le. Az I. választókerületben a Köztársasági Tanácsba Balla László mérnököt; a Gazdasági Tanácsba Dékány Józsefet, a November 29. húskombinát munkástanácsának elnökét [...] a Művelődési Tanácsba Petkovics Kálmán újságíró, a *7 Nap* szerkesztőjét javasolják.”

A torontálvásárhelyi tudósító is arról számolt be, hogy „A munkaközösségek és választóegységek megtartották a jelölőgyűléseket. A munkaközösségek kovačicai [Antalfalva] Községi Tanácsába Debelyacsáról [Torontálvásárhely] Szekeres Imrét és Nagy Andrást, a Községi Szkupstina Községi Tanácsába pedig K. Nagy Pétert, Kis Benedeket, Horvát Zsuzsannát, Szasi Andrást, Vári Sándort és Kovács Istvánt jelölték”. Adán „a Szövetségi Képviselőház Szövetségi Tanácsába Gyetvai Lajost jelölték, a Gazdasági Tanácsba Dobó Sándort, a Népjóléti és Egészségügyi Tanácsba pedig dr. Müller Imrét”, Bajmokon „a Köztársasági Képviselőház Köztársasági Tanácsába pedig Nagy Józsefet”.

A zentai kiállítási teremben megnyílt az óbecsei művésztelep képtári anyagából rendezett kiállítás, amelynek május 4-ig 7336 látogatója volt.¹

1. Zentai művésztelep, 70.

1963. április 26.

Újvidéken megkezdődött a Jugoszláv Ifjúsági Szövetség X. vajdasági tartományi értekezlete.¹ Részlet Bosnyák István felszólalásából: „Néhány szót szeretnék szólni a jugoszláviai magyar irodalomban is tapasztalható jelenségről, melyet értekezletünk beszámolója úgy határoz meg, hogy művelődési életünkben újabban aktivizálódnak bizonyos, eddig csak rejtve létező bürokrata nézetek és követelések is. Ez a jelenség a mi irodalmi életünkben hirtelen, talán még ugyanabban az órában ütötte fel a fejét, amelyben Tito elvtárs beszédét hallgattuk a Jugoszláv Ifjúsági Szövetség VII. kongresszusán. [**> 1963. január 23.**] Azok az erők ugyanis, melyek mindaddig nem tudtak kifejezésre jutni, most egyszeriben felütötték fejüket, mintha Tito elvtárs beszéde az ő számukra azt jelentette volna, hogy eljött a »kellő pillanat«, az »ő pillanatuk«. Érdekes volt megfigyelni január 23-a estéjén azt az ideges futkosást és asztalverdesést bizonyos újvidéki »irodalmi klubban«, melyet olyan megjegyzések is kísérttek, hogy »ez kellett nektek«, »majd meglátjuk mi most« stb. Az a »nektek« természetesen azokat az »öreg« és »fiatal« szellemi erőket jelentette, amelyek az utóbbi években – tevékenyebben és szenvedélyesebben, mint bármikor – a provincializmus és mindaz ellen lázadtak, ami e fogalomkörbe tartozik a jugoszláviai magyar irodalomról és kultúráról lévén szó. Tehát: a nemzetiségi begubózás, az irodalmi romantika és giccs ápolása, a »bocskorkultusznak« az intellektualizálódás igényével való szembehelyezése, a »családiás« és »gentleman« irodalomkritika, a folklór sekélyes és dilettáns kultusza stb. ellen. Azok, akik úgy gondolták, most ütött az »ő órájuk«, írásban is hallatták szavukat [...] A jelenséghez és méreteihez, úgy vélem, fölösleges bármiféle kommentárt fűzni. Csak azt kell még megemlíteni, hogy néhány hét múltán, amikor bizonyára nyilvánvaló lett e kritikusok számára is, hogy sem a Forum szilárd kiadópolitikáját, sem a Magyar Tanszékét, sem az Ifjúsági Tribün

magyar alosztályát, sem pedig a *Symposiont*, s a jugoszláviai magyar irodalmi és művelődési életen gyökeresen változtatni akaró többi tényezőt sem fogja »elfújni a szél« – ez az »eszmei« harc egyszerre véget ért, elcsitult. Annak tanúságaként, hogy csupán egy hirtelen robbanásról, bizonyos rejtve létező, ám semmiképpen sem produktív energiák hirtelen feltöréséről volt szó.²²

Nagy Nándor beszámolója az Újvidéki Rádióban: „Ma délben a Novi Sad-i Rádió és a *Dnevnik* Lapkiadó Vállalat munkaközössége együttes értekezleten jelölte szkupstinai képviselőjét [...] Szalai István a rádió szerkesztője a választópolgárok csoportja nevében előterjesztette az első javaslatot. A Szövetségi Népszkupstina Közoktatási és Kulturálisügyi Tanácsába képviselőjelöltnek Szimin-Bosán Magdát, a rádió szórakoztató műsorának főszerkesztőjét ajánlotta. A javaslatot egyhangúlag elfogadták.”

1. Savez omladine, Novi Sad, 1963, 4–5. – 2. Bosnyák2, 36–38.; Bosnyák 2003, 125.

1963. április 27.

Sinkó Ervin Gömöri Györgynek: „A *Hidra* nézve, csak vidékies renyheségről és – a maga esetében – semmi másról se lehet szó. Én igyekezni fogok kicsit felrázni őket. Én holnapután elutazom és legkésőbb két hét múlva megint itt vagyok és itt maradok körülbelül május végéig. Itt épp azért még tegnap a legilletékesebb hatóságoknál érdeklődtem az iránt, hogy van-e akadálya annak, hogy látogatásomra pár napra idejőjjön. Mondtam azt is, hogy rövid időről van szó, mert meghívása van a kaliforniai egyetemre. Azt a választ kaptam, hogy tanácsoljam: hivatkozzék rám mint barátjára, akit meg akar látogatni és kérjen erre a célra turista vízumot. Itt azt mondták, hogy Londonban minden további nélkül és gyorsan meg fogja kapni különösen ha még azt is közli velük, hogy konzultálni akar mint egyetemi tanár a kollégáját, mielőtt elfoglalja amerikai állását. A legjobb volna, ha engem ide Noviszádra értesíte-

ne, hogy a követségen mit mondtak. Én június 20. körül akarok Dalmáciába menni nyaralni, de előzőleg kellene megállapodni, hogy hol és mikor találkozhatunk. Nyáron én is mozgékonyabb vagyok. Nem tudom, hogy az én szuboticei jegyzeteim¹ a nyugati akusztikában olyan jelentőséggel hangzanak-e, mint itt. Nálunk ez volt az első reakálás az akkori szituációban.”²²

1. Szuboticei három napom. *Híd*, 1963. 2. 142–157. – 2. Sinkó Ervin levelezése II., 225., 274–275. Eredetije a PIM Kézirattárában.

1963. április 28.

Az Újvidéki Rádió közölte: „Losonczy Pál magyar mezőgazdasági miniszter kijelentette, hogy a tszcs-k teljes egészében megvalósították tavalyi feladataikat és jelentős lépést tettek a nagyüzemi termelés fejlesztésében. Össztermelésük – a kedvezőtlen időjárási viszonyok ellenére is valamivel nagyobb az előző évinél. Losonczy Pál külön felszólította az említett csoportokat, hogy bátrabban alkalmazzák a jutalmazási rendszert.” Átvette azt a Tanjug-jelentést is, amely szerint „Puskás Ferenc, a magyar labdarúgó-válogatott volt tagja, aki immár hat éve a madridi Real csapatában játszik, nemrégén nyilatkozott a budapesti *Esti Hírlap*nak. Nyilatkozatában kifejtette, hogy rájött, milyen nagy hibát követett el, amikor 56-ban elhagyta Magyarországot. Puskásnak ezt a kijelentését kommentálva többen annak a reményüknek adnak kifejezést, hogy a híres labdarúgó hamarosan visszatér Magyarországra. Puskás azonban valószínűleg búcsút mond a labdarúgásnak, és edzőként fog dolgozni”.

A *Dnevnik* közölte Szirmai Károly *Oproštaj* című novelláját.¹

1. Szirmai Endre: *Szirmai Károly műveinek bibliográfiája*. München, Stuttgart, Rio de Janeiro, 1978, Szirmai Károly Társaság és a Szirmai Károly Archívumok kiadása, 70.

1963. április 29.

Újvidéken a Szerbiai Újságírók Egyesülete Vajdasági Tanácsának ülésén kiosztották az 1962. évi újságírói teljesítményért odaítélt Svetozar Marković Toza-díjakat. A díjazottak: Miroslav Štajner, Miroslav Antić, Ádám Tibor, Hugo Ruševljanin, Szavics György, Ana Makan, Branislav Nenadov, Rodoljub Malenčić, Sztáncsics András, valamint Bora Milosavljević fotóriporter.¹

1. Avramović, Miodrag-Žika: *Srebrni jubilej SNJ 1945–1970*. Beograd, 1971, Savez novinara Jugoslavije, 942.

1963. április 30.

Együtműködési megállapodás jött létre Magyarország és Jugoszlávia írószövetségei között, amely alapján 1963-ban három íródelegáció cseréjére került sor.¹

Az Újvidéki Rádió közölte: „A Magyar Írók Szövetségének és a Jugoszláv Írószövetség képviselői ma Belgrádban aláírták a két szervezet együttműködésének munkatervét. A dokumentumot a jugoszláv–magyar kulturális együttműködés programja alapján dolgozták ki. A Magyar Írók Szövetségének küldöttsége tíznapos jugoszláviai látogatása befejeztével ma délután visszatért Budapestre.”

A *Kultúrrevü*ben Lévay Endre arról számolt be, hogy „A szabadkai Népszínház magyar és szerbhórvát drámájának művészei értékes díjakkal tértek haza Versegről. A magyar dráma Bertold Brecht *Koldusoperáját* mutatta be a vajdasági színházak találkozóján, és Virág Mihály a rendezésért, Juhász Anna színművésznő a játékáért, Radmila Radojević díszlet- és jelmeztervező pedig terveiért kapott díjat”.

Oláh József, a belgrádi magyar nagykövetség ideiglenes ügyvivője jelentette: „Egy meghívás alapján április 27-én Csákány és Józán elvtárs Szabadkára látogatott. Ez alkalommal többek között felkeresték Szecsei Mihályt, a Járási Tervhi-

vatal vezetőjét. A beszélgetés során a Vajdaságban bekövetkezendő személyi változásokról esett szó. Nevezett elmondta, hogy Sztevan Doronjszkit, a Vajdaság párttitkárát és képviselőház elnökét rövid időn belül felmentik és a Szerb Parlament alelnökévé nevezik ki. Helyette eddigi értesülés szerint Gyurica Jojkics, a Vajdasági Végrehajtó Tanács elnöke kerül. Ekkor már nyilvánosságra került a szövetségi jelölő lista, mellyel ők, mint magyar kisebbséghez tartozók, elégedetlenek. Ugyanis az eddigi 4 kisebbségi képviselő helyett a szövetségi jelölő listán csak egy magyarnak mondható jelölt található: Gyetvai Lajos személyében. Megemlítette még, hogy Vukovics Ivant, a Városi Végrehajtó Tanács elnökét, valamint Kretanyeket, [Krtanjek, Josip] a Szabadkai Járási Pártbizottság első titkárát a rotáció keretén belül szintén leváltják. Nevezett többször igyekezett kihangsúlyozni, hogy a mostani változások a magyar kisebbség érdekeit sértik. Amikor az elvtársak felvetették, hogy az általa is említett jelölő listában több magyar hangzású név van, elmondta, hogy ezek között olyan is található, aki nem tud és nem is fog megtanulni magyarul. E kényes téma elkerülése végett az elvtársak azzal példálózta, hogy több esetben könnyebben értettek szót egy szerb származású vezetővel, mint egyes, a magyar kisebbséghez tartozó személlyel. Nevezett elmondta, hogy ezt ő természetesnek tartja, mert olyanokat, mint Farkas Nándor, Bogdánfi Sándor és társaik, a Vajdaságban úgy ismerik, mint túlbuzgó embereket, s ezeknek a jelölő gyűléseken ezt fel is fogják vetni. Szerinte ebben a szerb funkcionáriusok is segítségükre lesznek, akik maguk is látják, hogy fentiek tevékenysége sokszor túllépte a párt politikájának irányvonalát. A helyzet ilyen irányú alakulására példaként elmondta, hogy éppen a szerb vezetők egy csoportjának javaslatára vezették be a szerb tanítóképzőben a kötelező magyar nyelvoktatást. A gazdasági problémákról beszélve elmondta, hogy a járás területén a munkanélküliek száma véstesen emelkedik. Ezt azzal magyarázta, hogy a

helyi beruházások egy sorát előreláthatólag hosszabb időre leállították. Ma már a fegyelmezett, szakképzett és szorgalmasnak ismert iparosok eléggé nagy száma sem tud elhelyezkedni. A helyi vezetés ezt látja, s áthidalás céljából egyes üzemekben a három műszakos váltást igyekszik bevezetni. Nevezett elmondásai, melyek a személyi változásokra, valamint a jelöléssel kapcsolatos sérelmekre vonatkozik, megfelelnek az e területen uralkodó hangulatnak, mert ilyen irányú jelzéseket más személyektől is szereztünk.”²

Az újvidéki Ifjúsági Tribün magyar színjátszó csoportja bemutatta Jean Paul Sartre *Altonai foglyok* című drámáját. A darabbal több vajdasági helyiségben felléptek, és többször előadták Újvidéken is.³

1. MOL XIX-J-1-j-4b-006236-2-1963. – 2. MOL XIX-J-1-j-5c-004017-1963. – 3. *Tribina mladih sezona 1962/63*. Kézirat. 1963. június 3.

1963. április

Gabos Gábor zongoraművész Belgrádban vendégszerepelt.¹

A *Híd* 4. számának tartalmából: Ács József: *A fenséges erő szobrása*; Bori Imre: *Nyitott könyv margóján*; Miodrag Bulatović: *A por* (Regényrészlet. Fordította Ács Károly); Truman Capote: *Az elvarázsolt fa* (Fordította Fáy G.); Fehér Kálmán: *Az akták rendben vannak; Minisránsok; Nyugtató a gépek és a katonák között; Mindennapok éneke rőzsámhoz; Búcsúztató; Utászok; Gál László: Szép idők; Jerzy Harasymowicz versei* (Fordította Gömöri György); *Zbigniew Herbert: versei* (Fordította Gömöri György); Ivanka Ivković: *A vajdasági falukban végbemenő társadalmi és gazdasági változások néhány jellegzetessége*; Kopeczky László: *Nem megy a bolt*; Major Nándor: *Körök a homokban*; Sáfrány Imre: *Feri nyomában*.

1. MOL XIX-J-1-j-4b-006236-2-1963.

1963. május

Egy magyar szakszervezeti delegáció részt vett a belgrádi, egy jugoszláv delegáció pedig a budapesti május 1-jei ünnepeken.¹

1. MOL XIX-J-1-j-4b-006236-2-1963.

1963. május 2.

Vasestergályos a képviselőház jelöltje. Neubauer János riportja az Újvidéki Rádió *Esti híradójában*: „Lapu Istvánnal Zrenjaninban a képviselőházi jelöltek együttes értekezletén ismerkedtünk meg. Az átlagosnál valamivel alacsonyabb, nyílt tekintetű, közvetlen és barátságos fiatalemberrel könnyű volt elindítani a beszélgetést. Élete és munkája felől érdeklődtünk. Csakhogy Lapu István nem szeret beszélni önmagáról. Válaszaiban inkább arra törekedett, hogy a gyárra meg a kommuna ügyes-bajos dolgaira terelje a beszélgetés fonalát. A termelés korszerűsítése, az ember munkájának megkönnyítése – ez a gondolat vörös fonalként húzódott végig a vele folytatott egész beszélgetésen.”

1963. május 3.

Az Újvidéki Rádió közölte: „A Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség küldöttsége elutazott Belgrádból. A delegáció Pulai Árpádnak, a KISZ első titkárának vezetésével ellátogatott a Testvériség–Egység autót út épülő szakaszára, és megbeszélést folytatott Tomislav Badovinaccal, a Jugoszláv Ifjúsági Szövetség Központi Vezetőségének elnökével a két ifjúsági szervezet együttműködéséről.

A Tanjug alapján arról is tájékoztatott, hogy „A surčini repülőtérré ma leereszkedett a Pan American nevű amerikai légiforgalmi társaság két repülőgépe. Elsőnek a Boeing 707 típusú léglökéses négymotoros utasszállító repülőgép szállt le, amely a New York–London–Frankfurt–München vonalon közlekedik. Ezután érkezett meg a Bécs–Isztambul–Bejrút–Teherán–Karacsi–Újdelhi–Kalkutta–Rangun–Bangkok–Szajgon–Hongkong–Tokió–Honolulu–San

Francisco járaton közlekedő gép. Ezen az úgynevezett világ körüli járaton a repülőgépek hetente kétszer ereszkednek le a belgrádi repülőtéren. Így Jugoszlávia közvetlen repülőjáratokkal összeköttetést kapott az atlanti- és a csendes-óceáni partokon fekvő amerikai, illetve közel-, közép- és távol-keleti országokkal és városokkal.”

Székely Marica pedig riportjában elmondta: „Május 10-én Novi Sadra érkezik a magyarországi kirándulók első csoportja. Ugyanebben a hónapban már a Szovjetunióból, Ausztriából, Nyugat-Németországból is jönnek kirándulók [...] Májustól szeptemberig Magyarországról 1400, a Szovjetunióból 2200 tagú, és körülbelül ugyanennyi személyt számláló angol, német és osztrák turistacsoportot várunk. A városunkba érkező vendégeket képzett ciceronék fogadják, és megmutatják nekik Novi Sad nevezetességeit.”

Neubauer János a Tartományi Végrehajtó Tanács aznapi üléséről számolt be: „Néhány személyt felmentettek eddigi tisztsége alól, másokat viszont kijelöltek, illetve kineveztek. Eddigi tisztsége alól felmentették Bogdan Crevart, a Végrehajtó Tanács titkárát, Čedomir Ukropinát, a tartomány belügyi titkárát, Kovács András iparügyi titkárt, Đorđe Nikšić mezőgazdasági titkárt, Nagy Ferenc kereskedelemügyi titkárt és Sava Mali szervezés- és előírásügyi titkárt. Az említettek valamennyien továbbra is a Tartományi Végrehajtó Tanács tagjai maradnak [...] A mai ülésen Nagy Ferencet, a Végrehajtó Tanács tagját jelölték ki a Végrehajtó Tanács általános gazdasági kérdésekkel foglalkozó bizottságának elnökévé [...] Milan Novkovićot a Tartományi Gazdasági Kamara elnökévé, Seffer Mihályt és Sava Filipovićot ugyanennek a kamarának az alelnökévé, Sava Savićot pedig a Gazdasági Kamara titkárává jelölték ki [...] Pálcs Károlyt az általános gazdasági ügyek tartományi titkárává [...] nevezték ki.”

Saffer Pál: *A nagy találkozó küszöbén*. „Holnap nyílik meg ünnepélyes keretek között a jugoszláv színjátszás országos nagy szemléje, a Sterija

fesztivál. Mint már hírül adtuk, ez a sorrendben nyolcadik szemle Miroslav Krleža írói jubileumának jegyében zajlik majd le, és a műsoron szereplő 12 előadás közül 4 Krleža-dráma lesz, a többi nyolc pedig a korszerű hazai színműirodalmat mutatja be az év legsikerültebb előadásainak felvonultatásával [...] Eddig a legjobb előadást bemutató együttes díszoklevelet és aranyérmét, tehát inkább jelképes jutalmat kapott. A módosított szabályzat értelmében a díjazott együttesnek ezentúl lehetővé teszik, hogy előadásával bejárja egész Jugoszláviát [...] A fesztiváli bizottság számos külföldi vendég érkezését várja a Szovjetunióból, Lengyelországból, Magyarországról, Csehszlovákiából, Romániából és Bulgáriából, valamint Ausztriából és Olaszországból.”

Lévay Endre jelentette Szabadkáról: „Az utóbbi esztendőekben Vajdaság más és más helységében tartották meg a tartomány egyetemistáinak találkozóját, amely ma már hagyományosan az egyetemista játékok nevet viseli. A tartományi vezetők választása az idén Palicsra esett. A vajdasági egyetemista játékokat május 10-től 12-ig tartják meg Palicsfürdő látványos és változatokban gazdag nyaralótelepein. A találkozó védnöke Balla László mérnök, a Járási Népbizottság alelnöke.”

1963. május 4.

A nap híre az Újvidéki Rádióban is: „Ma, a déli órákban kétnapos hivatalos látogatásra feleségével hazánkba érkezett Dean Rusk, az Egyesült Államok külügyminisztere. A surčini repülőtéren az újságíróknak kijelentette: [...] Örülök, hogy közvetlenül láthatom azokat a gazdasági sikereket, amelyekről az utóbbi tíz évben olyan sokat hallottam.”

Hír volt aznap még az is, hogy Újvidéken „Dušan Matić Krleža írói munkásságát méltató szavaival hivatalosan megkezdődtek a VIII. Sterija Játékok, hazai drámaművészetünk hagyományos szemléje”, Bajmokon pedig „A májusi ünnepek és a választások alkalmából a bajmoki

ifjúsági szervezet képzőművészeti alosztálya képiállítást keretében bemutatta Benes József festőművész munkáit. Benes bajmoki születésű, ott élt 1952-ig, és ezúttal rendez első ízben önálló tárlatot szülőfalujában. A megnyitónapján több mint hétszázan tekintették meg a tárlatot, ami nagy érdeklődésről tesz tanúbizonyságot”. Szabadkán pedig „Az állami levéltárban rendkívül értékes és a maga nemében egyedülálló kiállítás nyílt. Húsz kézíratos térképet mutat be a látogatóknak. Olyan adatokat tár föl Bácska XVI–XVIII. századbeli életéből, melyek sok pedagógus, földrajz- és történelemtanár előtt eddig ismeretlenek voltak”. Lévay Endre arról is beszámolt, hogy „A Mladost Ifjúsági Kultúregyesület és a *Mladost* című lap szerkesztősége az idén június 13-án és 14-én a palicsi Szabadtéri Színpadon rendezi meg a fiatal zeneszerzők immár hagyományos fesztiválját. Több mint 200 pályamunka érkezett be máris az ország minden részéről. A bírálóbizottság tagjai az értékes anyagból 16 szerzeményt választottak ki, és ezeket a júniusi fesztiválon adják elő. Ugyanezen a zenei bemutatón döntenek el, hogy kik kapják az idén a legjobb fiatal szerzőknek járó értékes díjakat”.

1963. május 4.

Újvidéken megkezdődött a VIII. Sterija Játékok, amelyen a szabadkai Népszínház magyar társulata Miroslav Krleža *Lédáját* adta elő. > **1963. január 31.** A szemle zárónapján az újvidéki Collegium Musicum művészei (Baranyai Jenő, Marijan Egić, Hartig Tibor, Horváth László, Németh Rudolf, Puhán Oszkár, Vera Šosberger) ünnepi hangversennyel köszöntötték a Sterija-díjasokat.¹

1. Dvadeset i pet jugoslovenskih pozorišnih igara Sterijinog pozorja. Novi Sad, 1980.

1963. május 6.

Lesznai Anna Sinkó Ervinnek: Drága Ervin és Miccikém, csak annyit ma, hogy Ervin Ady írása! meghatóan igaz!! és szép – s ifjúkort idéző. A

naplótöredéket² is nagyon szerettem és – be kár, hogy – hogy én nem lehetek és főleg nem lehettem veletek, ahol magyarul maradhattam ember. Így se magyar se ember nem maradtam, mert java mondanivalóm belém fúlt. Nem mondhatom mennyire idegesít már a könyv bizonytalan sorsa. De nem is ez a legfontosabb – hanem mindaz amit meg nem írtam az elmúlt 25 év alatt. Ölel Málitok.³

1. Ady Endre kenyerén. *Híd*, 1963. 1. 20–25. – 2. Szuboticei három napom. *Híd*, 1963. 2. 142–157. – 3. Sinkó Ervin levelezése II., 226., 275–276.

1963. május 8.

U Thant, az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtárgyalója a Szövetségi Végrehajtó Tanács meghívására kétnapos hivatalos látogatásra Belgrádba érkezett.

A szabadkai Közgazdasági Kar Tanácsa megalakította a Munka- és Ügyvitelszervezési Intézetet.¹

1. László Rehá: *Dvadeset godina rada Ekonomskog fakulteta u Subotici: 1960–1980*. Subotica, 1981, Ekonomski fakultet, 21.

1963. május 9.

Az Újvidéki Rádióban Vlah János arról tudósított, hogy „A Szocialista Szövetség zombori községi Végrehajtó Bizottsága május 19-én, tehát a jövő vasárnap délelőtt ünnepi választási nagygyűlést rendez a Szabadság téren. Maros János, a Szövetségi Szkupstina Politikai-Szervezési Tanácsának képviselőjelöltje, a bezdáni Földművelésügyi szervezet igazgatója [...] tart választási beszédet az egybegyűlteknél”.

Aladics János közölte, hogy „Ma este a suboticei Népszínház magyar drámája szerepel a Sterija Fesztiválon. Virág Mihály rendezésében Krleža *Léda* című kétrészes drámáját adják elő. A főbb szerepeket Pataki László, Fejes György, Heck Paula, Szilágyi László és Tóth Éva alakítják”.

A *Symposion* 53. száma beszámolt a harmadik Stražilovói Találkozóról, Brecht *Koldusoperá*-jának szabadkai bemutatójáról három szerző (Utasi Csaba, Gerold László és Gion Nándor) írt külön-külön színikritikát.

1963. május 11.

Az Újvidéki Rádió arról tudósított, hogy Kishegyesen „Ma délelőtt a Szocialista Szövetség Választási Bizottsága megbeszélésre hívta össze a Községi Szkupstina több mint hetven jelöltjét, valamint a község képviselőjelöltjeit a Köztársasági és Szövetségi Szkupstinába. Jelen volt Gyetvai Lajos, a Szövetségi Szkupstina Szövetségi Tanácsának, Olajos Mihály, a Művelődési és Oktatási Tanács, Institorisz Sándor, a Köztársasági Tanács és Ipacs József, a Köztársasági Szkupstina Politikai–Szervezési Tanácsának jelöltje. A megbeszélésen Kovács József, a Kishegyesi Népbizottság jelenlegi elnöke ismertette a képviselőjelöltekkel a község gazdasági és kulturális fejlődésének ütemét az 1958-tól 1962-ig terjedő időszakban, majd vázolta a megoldásra váró feladatokat, amelyek a hétéves távlatterv keretében tartoznak.”

Az Újvidéki Rádió nyilvános *Vidámműsort* tartott Apatinban.¹

1. ÚR, 1963. május 18.

1963. május 12.

Az Újvidéki Rádió nyilvános *Vidámműsort* tartott Zomborban.¹

1. ÚR, 1963. május 18.

1963. május 13.

Életbe lépett Vajdaság Autonóm Tartomány Statútuma. Többek között rögzítette a kisebbségi jogokat, köztük az anyanyelvnek a hivatali életre is kiterjedő használatát.¹ > **1963. április 13.**

Az Újvidéki Rádió közölte: „Olajos Mihály, a Szövetségi Szkupstina Közművelődési és Kulturális Tanácsának jelöltje tegnap Adára látogatott, és a község tanügyi megkulturális munkásaival elbeszélgetett az időszerű kérdésekről.” Arról is beszámolt, hogy „Pistiyák László bezdáni tanítót a zombori kommuna tanügyi és kultúrmunkásai jelölték a Munkaközösségek Községi Tanácsába [...] Hanák Teréz a zombori Mladost gyermekcipőgyárban ellenőrzi a gyártmányok minőségét [...] Máriás Jolán 19 éves adai munkásnőt a község dolgozói egyhangúlag választották meg jelöltjüknek. Közkedvelt azért, mert jó munkás, mert rendszerető, öntudatos és szókimondó”.

1. MTK82.

1963. május 14.

Az Újvidéki Rádió az *Esti Híradó*ban bejelentette: „Megérkezett Belgrádba Zágor György, Magyarország új jugoszláviai nagykövete. A Külügyi Államtitkárság nevében Edvard Kljun protokollfőnök-helyettes üdvözölte.”

Arról is beszámolt, hogy „Ma délelőtt a topolyai Művelődési Központ színháztermében két képviselőjelölt, Olajos Mihály, a Szövetségi és Satai Pál, a Köztársasági Szkupstina Közművelődési Tanácsának jelöltjei elbeszélgettek a kommuna helységeiből egybegyűlt mintegy 250 tanügyi és kulturális munkással. Ma délután és este a képviselő-jelöltek ellátogatnak Moravicára [Bácskossuthfalva] és Kishegyesre, ahol szintén a tanügyi és kulturális munkásokkal beszélgetnek”, a Sterija Játékokról szóló beszámolóban pedig tudatta, hogy „Minda Tibor, a Novi Sad-i Forum Lap- és Könyvkiadó Vállalat igazgatója ma délelőtt kóktélpártit rendezett a szemle külföldi vendégei számára”.

A *Kultúrrevü*ben a symposionisták radikális fellépése, majd a „modernistákat” bíráló Titobeszéd utáni elbizonytalanodás légkörének érzékelése így tükröződött Saffer Pál folyóirat-szemléjében: „Az áprilisi *Híd*, bár még mindig magán viseli az év első három számának jelleg-

zetességét, azt a valamit, amit legtalálósabban tanulmányoskodásnak lehetne nevezni, jóval élénkebb, életesebb elődeinél. Ez mindenekelőtt a vajdasági írók és művészek fokozott közreműködésének, de néhány egészen kiváló és érdekes műfordításnak is köszönhető.” Kiemelte Ivanka Ivković tanulmányát a vajdasági falvakban végbemenő társadalmi és gazdasági változások néhány jellegzetességéről megjegyezve: „Ez az utóbbi hosszú idő óta az első társadalomtudományi tanulmány a *Híd*-ban – nem számítva a riportszerű falukutató írásokat – és igen hasznos lenne, ha a szerkesztőség a jövőben is biztosítana hasonló tanulmányokat, bebizonyítva ezzel, hogy a *Híd* nem csak címében, de tartalmában is irodalmi, művészeti és társadalomtudományi folyóirat.”

Ugyanott Bálizs Jolán beszámolt a Szabadkai járás műkedvelőinek szemléjéről: „Csak két előadást láttunk eddig a Szabadkai járás műkedvelő színjatszóinak első kanizsai szemléjén, de ez is elég ahhoz, hogy észrevegyük a fejlődést az előző évekhez viszonyítva. Mert két szép, igazán szép előadást mutattak be a kanizsaiak, illetve apatiniai [...] A megnyitó előadást – Zilahy Lajos *Hazajáró lélek* című darabját – a vendéglátók adták Koncz István rendezésében. A kanizsai amatőr színház együttese jó hírnevéhez híven korrekt játékot nyújtott. A zsúfolásig megtelt teremben újból és újból felviharzott a taps. A kanizsaiaknak nagyon tetszett az előadás. Nekünk, vendégeknek is. Csak nem tudtunk megszabadulni a gondolatától, miért választotta a csoport éppen ezt a művet bemutatásra? Miért akart nekünk két és fél órán keresztül beszennyezett erkölcsű – később természetesen megtérő – polgárosszonyról, annak báróval való viszonyáról, a mindent féltve figyelő és kísérő jó barátról mesélni, mikor látszik – és ehhez nem fér kétség –, hogy az együttes tagjai és a rendező is többet képesek adni, mint ahogy – ismerve eddigi munkájukat – már adtak is. A másik előadás Aleksandar Morović *A discsfényt adjátok a gyilkosoknak* című drámája volt, az

apatiniaiak adták elő Dušan Narančić rendezésében. Ugyanolyan szép, gördülékeny előadás volt, mint az előbbi, sőt talán érettebb, kiforrottabb is, és amellet a ma emberéről szólt. Egy pilótáról, aki az első atombombát ledobta Hirosimára, és ezzel több százezer embert ölt meg.”

1963. május 15.

Nikola Džuverović jugoszláv külkereskedelmi titkár vezetésével háromtagú jugoszláv küldöttség látogatta meg a budapesti ipari vásárt, és megbeszélést folytatott Incze Jenővel. Viszonzásul Incze Jenő vezetésével szeptember elején négytagú magyar delegáció utazott a Zágrábi Őszi Vásárra, mely alkalomból tárgyalat Džuverović külkereskedelmi titkárral.¹

1. MOL XIX-J-1-j-4b-006236-2-1963.

1963. május 16.

Az Újvidéki Rádió bejelentette: „Nikola Džuverovićnak, a Szövetségi Végrehajtó Tanács külkereskedelmi titkáranak vezetésével ma jugoszláv gazdasági küldöttség érkezett Budapestre. A delegációt Horgos Gyula fém- és gépipari miniszter fogadta és üdvözölte. A küldöttség holnap részt vesz a Budapesti Nemzetközi Vásár megnyitásán.”

A szabadkai Népszínház bemutatta Barácius Zoltán *Finom kis társaság* című bohózatát (ösbemutató). Rendező: Szilágyi László. A díszletet Mihajlo Dejanović, a jelmezeket Radmila Radojević tervezte. Fellépett: Szabó János (Akác Kálmán), Albert János (Róbert), Nagy István (Pityu), Romhányi Ibi (Lujza), Majoros Katica és Tóth Éva (Klári), Nagy József (Benő), M. Süveges Eta (Júlia), Juhász Anna (Marianna). A 9 előadásnak összesen 3373 nézője volt.¹

1. Dévavári Zoltán: Kacagató helyzetkomikum. 7 Nap, 1963. május 10.; Nagy József: Finom kis társaság. Dolgozók, 1963. május 31. 14.; Gerold, Pastyik 1970.

1963. május 17.

Az Újvidéki Rádió közölte: „Budapesten ma megnyitották a hagyományos ipari vásárt, amelyen a nagyszámú hazai kiállító mellett 27 európai, ázsiai és amerikai ország 700 kiállítója is részt vesz. Az ünnepélyes megnyitón Nikola Džuverović, a Szövetségi Végrehajtó Tanács külkereskedelmi titkárának vezetésével részt vett a jugoszláv kormányküldöttség is.”

Neubauer János az ország külkereskedelmi egyenlegéről: „Összegezve tehát, árucseremérlegünk negatív. Milyenek a távlatok, pontosabban, milyen úton-módon lehet ezen javítani? Tény, hogy egészében véve még mindig főleg nyersanyagot és élelmiszert szállítunk külföldre. Pillanatnyilag illuzórikus azt remélni, hogy ezen a téren gyors és gyökeres változás áll be. Megindult azonban egy folyamat – például Olaszországgal – amely kedvező távlatokkal kecsegtet. A hazai és a külföldi vállalatok közötti kooperációról van szó. Ez mindenképpen lehetővé teszi, hogy a kisajtón át bejussunk a Nyugat ipari piacára. Ami viszont a fejlődőfélben lévő országokat illeti, egy dolog a fontos: öregbítenünk kell eddig szerzett jó hírnevünket.”

Aladics János az *Esti Híradó*ban jelentette: „Lehullt a nyolcadik fesztivál függőnye [...] A szemle legjobb előadásává Krleža *Agóniájának* színpadi realizációját nyilvánították a ljubljanaei Népszínház együttesének tolmácsolásában.”

Saffer Pál arról számolt be, hogy „A köztársaságközi irodalmiest-csere keretében a szlovén írók vajdasági látogatása után most négy vajdasági író látogat el Horvátországba, ahol a Horvát Íróegyesület szervezte körúton vesznek részt. A csoport tagjai Antić Miroslav, Fehér Ferenc, Melvinger Jasna, Draško Redep és Saffer Pál. [> **1963. május 18.**] Zagrebben, Karlovacon és Rijekán tartanak irodalmi estet. Ezzel a turnéval előreláthatólag be is fejeződik a csoportos látogatások sorozata, és a tervek szerint ősztől kezdve a vajdasági írószekció a köztársaságközi írói kapcsolatok egy új formáját vezeti be. A vajdasági

írók ugyanis őszre meg akarják indítani rendszeres irodalmi élőújságjukat, és ennek keretében kívánják vendégül látni – meghatározott program szerint – a többi köztársaságbeli kollegáikat.”

Közben érkeztek tovább a választási hírek: „Bajmok. A jelölőgyűlések befejezése után most már a jelöltek kezdték meg választási munkájukat a bajmoki kommunában [...] Május 18-án, szombaton a szövetkezeti otthon nagytermében a suboticei írók élőújságja, az *Életjel* a választások tiszteletére irodalmi estet rendez. A bevezetőben Urbán János *Az önkormányzat útján* címmel tart felolvasást... Mészáros Zakariás a csantavéri képviselőjelöltekkel rögtönöz interjút. Ezenkívül fellépnek még Gál László, Kvazimodo István [Kvazimodo Braun István], Csépe Imre, Lévay Endre, Muhi János és a suboticei zeneiskola növendékei.”

1963. május 18.

Az Újvidéki Rádió közölte: „Belgrádban ma délelőtt megkezdődött a Jugoszláv Kommunista Szövetség Központi Vezetőségének V. plenáris ülése.” A Tanjug jelentése alapján arról is beszámolt, hogy „A vajdasági írók csoportja ma ötnapos horvátországi látogatásra érkezett. Zágrábban, Karlovacon és Rijekán lépnek fel. Az irodalmi esteken dr. Boško Novaković, Draško Redep, Gojko Janjušević, Fehér Ferenc és Jasna Melvinger olvasnak fel műveikből”. > **1963. május 17.**

1963. május 19.

Az Újvidéki Rádió *Esti Híradójában* Beder István helyszíni jelentésben számolt be arról, hogy „Zentán hídavatással egybekötött választási nagygyűlés volt. Átadták a forgalomnak a zentai Tisza-hidat”.

1963. május 20.

Az Újvidéki Rádió közölte: „Koča Popović külügyi államtitkár ma délelőtt bemutatkozó látogatáson fogadta Zágor Györgyöt, a Magyar

Népköztársaság újonnan kinevezett rendkívüli és meghatalmazott jugoszláviai nagykövetét. A magyar nagykövet átadta megbízólevelének másolatát.”

1963. május 21.

Nagy Nándor az Újvidéki Rádióban: „Holnap este érkezik Novi Sadra az ifjúsági staféta! Holnap Subotica felől érkezik a tartományi székvárosba a staféta. Novi Sad fiataljai kézzől kézre adják, hogy a külvárosi, majd a Miletic és Zmaj Jovina utcákon keresztül a Szabadság térre érkezzen. Este fél hétkor Gernács János ipari tanuló adja át a stafétabotot Tima Vrbaškinak, a Novi Sad-i Községi Népbizottság elnökének [...] Az üdvözlőbeszéd után Draško Redep író összeállításában *Tito – ifjúság* címmel Novi Sad fiataljai és művészei műsort adnak a Szabadság téren egybegyűlt polgároknak.”

A *Kultúrrevüben* Gion Nándor: „A Novi Sad-i Ifjúsági Tribün és a Stúdiószínház közreműködésével megalakított Mozaik irodalmi kisszínpad műsorának keretében tegnap a rádió stúdiójában bemutatásra került Jean Cocteau *Búcsú* című monodrámája [...] A Novi Sad-i Rádió hangjátékként már sugározta Cocteau-nak ezt a művét. Kivitelezői, Gellér Tibor rendező és Tusnek Ottília, az egyetlen szereplő – ezúttal sokkal bonyolultabb feladat előtt álltak.”

1963. május 22.

Újvidéki Rádió, *Délutáni híradó*: „Dobi István, a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának elnöke és Kádár János miniszterelnök feleségével ma megtekintette a Budapesti Nemzetközi Vásárt. Ellátogattak a jugoszláv csarnokba is. Kíséretükben voltak Apró Antal miniszterelnök-helyettes, Somogyi Miklós, a Magyar Szakszervezeti Szövetség elnöke, Incze Jenő külkereskedelmi miniszter és más kiemelkedő magyar vezetők” [...] „Nikola Džuverović szövetségi külkereskedelmi titkár, a négynapos látogatáson Magyarországon járt jugoszláv gazdasági küldöttség vezetője kije-

lentette, hogy Budapesten nagyon hasznos tárgyalásokat folytattak az áruforgalom fokozásáról és a két ország közötti gazdasági együttműködés más formáinak erősítéséről.”

Az *Esti Híradó* így foglalta össze a választási menetrendet: „Holnapután, május 24-én Szerbiában, Szlovéniában, Bosznia-Hercegovinában és Crna Gorában minden munkaviszonyban álló polgár a választási urnák elé járul, hogy megválassza a községi szkupstina munkaközösségi tanácsát. Horvátországban és Macedóniában ezt a községi társadalmi öngazgatási testületek május 28-án választják meg. Vasárnap, május 26-án az egész országban a községi szkupstinák községi tanácsait választjuk. A községi szkupstinák megválasztásával tehát megkezdődik a választási időszak, amely június 16-án zárul le, amikor közvetlen szavazás útján a polgárok megválasztják a szövetségi és a köztársasági szkupstinák szövetségi, illetve köztársasági tanácsát. A községi választásokat a hónap végéig be kell fejezni, hogy június 3-án az új községi szkupstinákban megtörténhessen a tisztselejtelesztés, valamint hogy megválaszthassák a szövetségi és köztársasági szkupstinák munkaközösségei tanácsának képviselőit.”

1963. május 23.

Holnap szavazunk. Madarász András az Újvidéki Rádióban: „A gazdasági vállalatok, közigazgatási és kulturális intézmények dolgozói előtt holnap reggel hét órakor országszerte megnyílnak az ünnepi díszbe öltöztetett termek – a rögtönzött szavazóhelyek ajtói [...] Vajdaságban 1976 egyént kell választani a községi szkupstinák munkaközösségei tanácsaiba, a jelöltek száma pedig csaknem ezerrel több [...] A jelöltek óriási többsége közvetlen termelő – munkás, földműves és műszaki értelmiségi. Ez a többség 80 százalékot jelent. Még valamit. A mostani jelöltek több mint 78 százaléka eddig nem volt népbizottsági tag. A tisztújítás tehát nagyvonalú.”

1963. május 24.

Vajdaságban megtartották a községi képviselő-testületi választások első részét: ezen a napon a munkaszervezetekben (> **1963. május 23.**) megválasztották a községi képviselő-testületek munkaközösségi tanácsának tagjait.¹ > **1963. május 26.**; > **1963. június 3.**

Az Újvidéki Rádió közölte: „Tito elnök ma délelőtt fogadta Zágor Györgyöt, a Magyar Népköztársaság újonnan kinevezett rendkívüli és meghatalmazott jugoszláviai nagykövetét. A magyar nagykövet Koča Popović külügyi államtitkár jelenlétében átadta megbízólevelét.” > **1963. június 8.**

1. ÚR, 1963. május 19.; Jugoslavija i svet 1963, 10.

1963. május 25.

A nap eseményéről, arról, hogy „Belgrádban a Jugoszláv Néphadsereg Stadionjában átadják Tito köztársasági elnöknek az ifjúsági stafétát, népeink üdvözleteit és jókívánságait”, az Újvidéki Rádió helyszíni közvetítést adott. *Délutáni híradójában* arról is beszámolt, hogy „A községi szkupstinák munkaközösségi tanácsai tagjainak megválasztására tegnap megejtett szavazáson a Szerb Szocialista Köztársaságban a bejegyzett választók csaknem 92 százaléka vett részt. Az öt évvel ezelőtt megejtett választásokhoz viszonyítva a részvételi százalékarány növekedett. Ez azt jelenti, hogy polgáraink nagyobb politikai érettséggel tekintenek a községi szkupstinák képviselőinek megválasztására. A vajdasági járások közül a zrenjaninai állnak első helyen 97,3 százalékos részvétellel. A Sremska Mitrovica-i járásból a választók 93 százaléka, a Novi Sad-iból 92,9 százaléka, a pančevói 92,5 százaléka, a suboticaiból pedig 91,4 százaléka adta le szavazatát. Holnap ismét választunk, még hozzá a községi szkupstina községi tanácsainak tagjait.”

1963. május 26.

Vajdaságban megtartották az önkormányzati választások második részét, amelyek során a polgárok megválasztották a községi képviseletek községi tanácsának tagjait.¹ > **1963. május 24.**

1. ÚR, 1963. május 19.

1963. május 27.

Az Újvidéki Rádió *Délutáni híradójában* Madarász András készített vajdasági választási krónikát: „Tegnap mint ismeretes országszerte megválasztottuk a községi népszkupstinák községi és mezőgazdasági tanácsainak tagjait [...] Tartományunkban a bejegyzett választópolgárok 92,6 százaléka leszavazott, azaz 0,7 százalékkal többen, mint a két évvel ezelőtti községi választásokon. Járásonként a következő arányban szavaztak le tartományunk polgárai. A Zrenjanini járás áll az első helyen 95,1 százalékkal, majd a Pančevói 94,9 százalékkal. A Subotica-i járásban a bejegyzett választók 92,7 százaléka, a Novi Sad-iban 90,8 a Sremska Mitrovica-iban pedig 90,5 százaléka szavazott le. A munkaközösségi tanács mezőgazdasági csoportja tagjainak megválasztásában a bejegyzett választók 95,6 százaléka vett részt. A járások közül itt is a zrenjanini az első 98,5 százalékkal.”

Ekkor olvasták be azt a közleményt is, amely szerint „A szabadkai Népszínház és a Novi Sad-i Rádió Tanácsa pályázat útján hat 18-25 év közötti fiatalnak ösztöndíjat ad a belgrádi színművészeti akadémia színészeti szakára. Feltétel: középiskolai vagy azzal egyenrangú iskolai végzettség. A jelentkezők legkésőbb 1963. június 15-ig juttassák el kérvényüket a szabadkai Népszínház igazgatóságához! A jelöltek 1963. június 16-án előzetes felvételi vizsgát tesznek a szabadkai Népszínházban. A vizsga anyagát a jelentkezés után postán megkapja mindenki.”

Megkezdődött a III. Stražilovói Találkozó. Az Ifjúsági Tribün és a hozzá szervesen kötődő *Polja* irodalmi és társadalomtudományi folyóirat

szerkesztősége mellett a társszervezők között voltak a korabeli legjelentősebb szerb, horvát, szlovén és macedón ifjúsági lapok és folyóiratok szerkesztőségei: a belgrádi *Vidici*, *Gledišta* és *Mladost*; a zágrábi *Razlog* és *Naše teme*, a ljubljana *Perspektive* és *Problemi*, a szkopjei *Mlad borec* és az újvidéki *Symposion*.¹

Živan Berisavljević felszólalásából: „A kultúra [...] a társadalmi fejlődés humanista kritikájának fontos formája kell, hogy legyen. A szocializmusnak mint az egyre ritkábban antagonisztikus ellentétek társadalmának történelmi útja minden pillanatában állandó kritikával kell viseltetnie saját fejlődésével szemben. A kultúra és művészet éppen itt nyeri el fontos szerepét – csak akkor a legbensőségesebben forradalmi, ha a társadalom ex officio kormányzói, mindennapi politikai koncepciójának vak és belenyugvó kiszolgálóiból a társadalmi átalakulás elkötelezetten nyugtalan lelkiismeretévé válik. [...] a kultúra állandó építő jellegű lázadás a ma embe-
rének megkötöttségei ellen, [...] haladó lázadás a szocializmus közeljövőjének nevében.”²

Gömöri György Sinkó Ervinnek: „*Híd*-ék közben jelentkeztek, Pap [József] nagyon szimpatikus levelet írt, kár, hogy az idén sem lesz módomban velük személyesen találkozni. A nyári program annyira zsúfolt, hogy 3-4 napnál semmi képp sem tudnék többet Jugoszláviában tölteni: azt is Zágrábban, vagy Opatiján, attól függően, hogy Sinkó bátyám hol lesz abban ez időben. Látogatásomra július 10 és 20 között kerülhet sor, úgy hogy kérem, írja meg, hol lesz ebben az időben. S még valami: a követségről azt írják, hogy nem adnak turistavízumot, de amennyiben meghívólevelem van Öntől, kaphatok »üzleti látogatói« vízumot. (Talán.) Ezért – ha tud rá időt szakítani – kérem, írjon egy pársoros, szerb-horvát nyelvű meghívólevelet részemre, talán ez megteszi a kívánt hatást. (Ez az utolsó ilyen jellegű kérés, amellyel háborgatom; amint angol állampolgár vagyok minden határ megnyílik

előttem.) A meghívólevelet Oxfordba küldje, s majd én továbbítom a követségre. A magyarországi amnesztia jelentős lépés volt, s úgy látszik a jelenlegi lazább, értelmesebb politika nem átmeneti jellegű. Déry most itt van Angliában, szeretném Oxfordba meghívatni, de talán majd a British Council ezt megteszi. Új novelláskötetét, a *Szerelem* címűt, feltétlenül érdemes elolvasni; örültem neki, hogy ennek egyik legjobb darabját, a *Két asszony*-t Déry a *Híd*-nak adta közlésre. Iványi-Grünwalddal véletlenül összefutottam Londonban, megint melegen érdeklődött Sinkó bátyám hogyléte felől, s most kölcsönadtam neki az *Optimisták*-at. A BBC egyébként ismertette az *Egy regény regényét*; ezt (talán már írtam róla) hosszas levelezés előzte meg a Verlag Wissenschaft-tal és Londonnal háromszögben. Végül aztán a mi könyvtári példányunkból idézték, amit idézni akartak. (Valamelyik jámbor a BBC-nél az hitte, hogy a könyv először németül jelent meg!)”³

1. Bosnyák István: Protiv provincijalnih kriterija [A provinciális értékkritériumok ellen]. *Polja*, 1963. 69.; [-]: A harmadik Stražilovói Találkozó. *Ifjúság*, 1963. május 9. 12.; Peković, 307.; Bosnyák 2, 51.; Bosnyák 2003, 115. – 2. A Stražilovói Találkozó vitaanyaga. *Ifjúság*, 1963. június 6. 11–12. – 3. Sinkó Ervin levelezése II., 227., 276–277.

1963. május 28.

Az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében* Lévay Endre egy példán mutatta meg, milyen szerinte a testvériség–egység a gyakorlatban: „Ennek a nagyszerű és történelmi jelentőségű titói elvnek a valóra váltása csakis a kölcsönösség alapján jöhet létre, amikor az emberek szíve találkozik és egymáshoz hajol. Egy ilyen szép példával találkoztunk most a szabadkai tanítóképzőben [...] Meghirdették a szavalóversenyt [...] A magyar diákok szerb költők verseit szavalják szerb nyelven, a szerbhorvát tagozat diákjai pedig magyar költők verseit adják elő magyar nyelven.”

1963. május 29.

Az Újvidéki Rádióban Neubauer János számolt be a 49 vajdasági község > **1963. május 24-én** és > **1963. május 26-án** megválasztott képviselő-testületei első ülésének előkészületeiről: „Mint ismeretes Vajdaság kommunáinak új társadalmi öngazgató szervei, a községi szkupstinák hétfőn, június harmadikán tartják első ülésüket [...] Ezen az ülésen választják majd meg a Járási, a Tartományi, a Köztársasági és a Szövetségi Szkupstina képviselőit [...] de döntésük nem végleges, hanem a polgárok döntenek június 16-án közvetlen szavazás útján [...] A községi szkupstináknak összesen 350 képviselőt kell választaniuk a tartományiba: kilencvenet a Tartományi Tanácsba, hatvanötöt pedig a Gazdasági, a Közművelődési, az Egészségügyi és Népjóléti, valamint a Szervezési–Politikai Tanácsba.”

A műsorban az is elhangzott, hogy „A Zmaj Játékok szervezőbizottságának mai értekezletén elfogadták az idei, sorrendben a hatodik fesztivál végleges műsorát. A pionírjátékokat június 7-e és 9-e között rendezik meg Novi Sadon.”

1963. május 30.

Az Újvidéki Rádió közölte: „Petar Stambolić, a Szövetségi Népszkupstina elnöke ma délben tisztelgő látogatáson fogadta Zágor Györgyöt, a Magyar Népköztársaság újonnan kinevezett belgrádi nagykövetét.”

Lévay Endre arról tudósított, hogy „A szuboticaí írók irodalmi élőújtsága, az *Életjel* irodalmi vetélkedőjével elérkezett az utolsó, döntő fordulóhoz [...] Eddig hat fordulót tartottak a Népszínház kamaratermében, és minden alkalommal zsúfolt ház hallgatta végig a vetélkedők küzdelmét, és közben – természetesen – a közönség is valósággal feldolgozta a jugoszláviai magyar irodalom történetét. A hat találkozózn 48 ifjú vetélkedő vett részt, és nem kevesebb, mint 41 író életét, munkásságát mondták el [...] A döntő versenybe – amelyet június 4-én tartanak meg a Népszínház nagytermében *Té leszel a nyertes*

címmel – 13 ifjú jutott be, és most ők küzdenek a nagydíjakért. Az első díj egy külföldi utazás, a második díj egy tengerparti utazás, a harmadik díj egy valóságos kis könyvtár, és még jó néhány értékes vigaszdíj kiosztására is sor kerül.”

Azt is bejelentette, hogy „A pacséri Önkéntes Tűzoltótestület színjátszó csoportja június 1-jén, szombaton este Bajmokon vendégszerepel. A nyári színpadon színre hozzák a *Mit susog a fehérek akác* című három felvonásos operettet”.

1963. május 31.

Bálizs Jolán az Újvidéki Rádióban: „Holnap délután 4 órakor kezdődik Novi Sadon a hagyományos Stražilovói Találkozó, a fiatal jugoszláv értelmiségiek összefüvetele, amelyre több mint 130 ifjút: művészt, festőt, szobrászt, színészt, rendezőt, író és költőt hívtak meg. Érdekes, hogy a Stražilovói Találkozót csak az első években rendezték Stražilovón. Tavalyelőtt a jobb elhelyezkedés végett már Novi Sadon jöttek össze a fiatalok, tavaly a szervezési zavarok miatt el is maradt a találkozó, most pedig ismét Novi Sadon, a mezőgazdasági fakultás amfiteátrumában tartják meg. Az idei találkozó témaként mai irodalmunk és valóságunk megvitatását jelölték meg. A holnap délután és vasárnap délelőtt a beszámoló felolvasásával telik el, vasárnap este pedig a belgrádi Komarac ifjúsági szatirikus színpad ad műsort. A találkozó hétfőn zárul. Az összefüvetelen valószínűleg részt vesznek majd Milentije Popović, a Szövetségi Végrehajtó Tanács tagja, Tomislav Badovinac, az Ifjúsági Szövetség Központi Vezetőségének elnöke, a köztársaságok ifjúsági küldöttségei és számos kiemelkedő író, illetve közéleti munkás.”

1963. május

Magyarország és Jugoszlávia között új vízumkiadási rendszer lépett életbe, amely jelentősen megkönnyítette a két ország közti utazásokat.¹

A belgrádi Vukica Mitrović népi együttes magyarországi vendégszereplése során Budapesten, Mohácson, Garán, Bácsalmáson és Pilisszántón lépett fel.²

A *Híd* 5. számának tartalmából: Brasnyó István: *Apokrif; Janus Pannonius; Súlytalan térek; Pentagramma vallomás*; Deák Ferenc: *Galamb*; Domonkos István: *Vitézeknek halott kedvese*; Gerold László: *Gondolatok az alkotás vetületéről*; Mirnics József: *Munkásmozgalom Bácskában a Magyarországi Szociáldemokrata Párt megalakulásáig*; Rehák László: *A vajdasági nemzetiségek helyzete Jugoszlávia új alkotmányos rendjében*; Petar Šegedin: *A tolvaj* (Fordította Borbély János); Sinkó Ervin: *Csokonai Vitéz Mihály*; Tamási Áron: *Hétszínű virág*.

1. MOL XIX-J-1-j-4b-006236-2-1963. – 2. *Iz naše prošlosti* I. Budimpešta, 1979, 150.

1963. június 1.

Budapestben megkezdődött a Magyar–Jugoszláv Kereskedelmi Vegyes Bizottság ülése, amelyen jugoszláv részről Vujica Gajinović külkereskedelmi titkárhelyettes vett részt.¹

1. MOL XIX-J-1-j-4b-006236-2-1963.

1963. június 3.

A 49 vajdasági község > 1963. május 24-én és > 1963. május 26-án megválasztott képviselő-testületei megtartották első ülésüket, amelyen megválasztották a Szövetségi, Köztársasági és Tartományi Képviselőház képviselőit a Munkaközösségek Tanácsába.¹ Ezekről a polgárok > 1963. június 16-án közvetlenül szavaztak, amikor ugyancsak közvetlen módon választották meg a Szövetségi Tanács küldötteit. Ez volt a háború utáni ötödik parlamenti választás Jugoszláviában.² > 1963. június 13.

Jakus Jenő külügyi megbízott főosztályvezető vezetésével határügyi fő vegyes bizottsági tárgyalások folytak Belgrádban.³

Sinkó Ervin Gömöri Györgynek: „Kedves jó barát, mellékelten küldöm a kívánt hivatalos levelet, még pecsétet is ütöttem rája, hogy annál impozánsabb legyen. Holnap reggel utazom Zágrába, ott maradok e hó 18-ig. Azután a *Regény regényében* sokat emlegetett párizsi barátunkkal, Pierre Vormssal együtt Dalmáciába és pedig egy »Biograd na more« nevű kis helyre megyünk nyaralni. Ha e hó 18-ig nem láthatnánk vendégül Zágrábban, akkor – ha lehetséges volna Velenceből Zadarba (Zara) jöhetne, ahol feleségem és én megvárnánk, ha pontosan tudjuk, mikor jön. Mindenesetre ennek is még június hónapban kellene megtörténnie, mert aztán távolabbra tesszük át dalmáciai székhelyünket.”⁴

1. Jugoslavija i svet 1963, 10. – 2. Kako čemo, 21. – 3. MOL XIX-J-1-j-4b-006236-2-1963. – 4. Sinkó Ervin levelezése II., 229., 278.

1963. június 14.

Muraszombaton meghalt B. Szabó György. >

1963. június 16.

1963. június 15.

Csákány István, a belgrádi magyar nagykövetség sajtóattaséja látogatást tett Újvidéken a Vajdasági Végrehajtó Tanács Tájékoztatási Hivatalában. A központnak küldött, 1963. július 10-én keltezett, és Zágó György nagykövet által jegyzett jelentés szerint „A vajdasági Tájékoztatási Hivatal már három hónapja működik, vezetője egy Dobrosavljević nevű volt újságíró [...] A beszélgetés során elmondotta, hogy a vajdasági lapok keveset foglalkoznak magyarországi kérdésekkel. A Tájékoztatási Bizottság megvizsgálta ezt a gyakorlatot, megállapította, hogy kevés az önálló cikk, s amelyek megjelentek e terület lapjaiban, azok a központi lapoktól lettek átvéve. Úgy döntöttek, hogy őszre, amikor a gazdasági kooperáció a két ország között formát kezd ölteni, több újságíró utaztatnak Magyarországra, akik e kérdéssel részletesen foglalkoznak majd.”¹

1. MOL XIX-J-1-j-5f-005629-1963.

1963. június 16.

Jugoszláviában közvetlen választásokon megválasztották a képviselőket a Jugoszláv Képviseleti Szövetségi Tanácsába és a köztársasági képviselőházak Köztársasági Tanácsába.¹

Eltemették B. Szabó Györgyöt. > 1963. június 14.²

1. Jugoslavija i svet 1963, 10.; Kako čemo, 21. – 2. -: U Novom Sadu sahranjen narodni poslanik Đerd Sabo. *Politika*, 1963. június 17.

1963. június 18.

Ljubljánában a jugoszláv rádió- és tévédráma hete keretében megkezdődött a VII. Jugoszláv Hangjátékfesztivál. Az Újvidéki Rádió Đorđe Lebović *Temetni délután szokás* (Sahrana počinje obično popodne) és Branimir Šćepanović *Ábrándok* című művével vett részt. A zsűri (Szlavko Janevski, Filip Kumbatović-Kalan, Sveta Lukić, Németh István, Bruno Popović) Faragó Árpádot színészi teljesítményéért III. díjban részesítette. A gyermekhangjátékok kategóriájában az Újvidéki Rádió Fehér Ferenc *Éva naplója* és Svetislav Ruškuc *Miszter Krok igazságot tesz* című művét mutatta be. Stanislav Stepanović díjat kapott az *Éva naplója* felvételezéséért.¹

1. 25 godina festivala jugoslovenske radio-drame 1957–1981. Beograd, 1984, Jugoslovenska radio televizija; Jódal Rózsa: Rekviem egy gyermekhangjáték-műsorért. In *Hatvan éve szól a rádió*, 129.

1963. június 19.

Gömöri György Sinkó Ervinnek: „Sajnos megint hiába fárasztottam, s ezért komoly lelkifurdalást érzek: úgy fest a helyzet, hogy idén megint nem jutok el Jugoszláviába. Lehet, hogy kapnék vízumot, ha megpróbálnám, hisz a levél pecsétetül valóban impozáns, de úgy alakult programom, hogy a jugoszláviai – különösen dalmáciai – út roppant kiadást jelentene. Így hát köszönöm ismételt fáradozását; remélem, nem neheztel rám. Az ugyanis a helyzet, hogy meglepetésszerűen

kaptam vízumot Lengyelországba (magyar menekült útlevele!) és a szüleimmel való veleneci–frenzei találkozás után Bécsen át röpködök Varsóba. Minthogy pedig amerikai utam augusztus 21-re van betervezve, legkésőbb augusztus első napjaiban vissza kell térnem Oxfordba [...] Woroszlaki barátom nagy érdeklődéssel olvasta a *Regény regényét*, de legutóbb azt írta, nem valószínű, hogy a jelenlegi politikai konstellációban sor kerülhetne lefordítására, vagy kiadására. Egyelőre baráti körben terjeszti a könyvet, s talán majd egyszer eljön annak az ideje, hogy lengyelül is kiadható lesz. – Igazis, hogy tetszettek a *Hid*-ban megjelent lengyel versfordításaim? Most éppen Weöres groteszkjeiről írok egy tanulmányt a *Magyar Műhelynek*, de a továbbiakban sem feledkezem meg a *Hid*-ról.”²

Bányai János Sinkó Ervinnek: „Kedves Sinkó elvtárs, most, hogy ebben az őszi napban, kissé még mindig lázas és fájós fejjel megkísérlem, a levele által, olvasójának és magamnak a vidámság, a fiatalosság és a nyár látszatát teremteni, újra csak visszatér az a nagyon buta és fájó vasárnap délelőtt, amikor tanárunkat és barátunkat temetjük. Azok a nagyon hideg és nagyon embertelen szavak amelyekkel – vers nélkül és harmónia nélkül – a sírba tettük Szabó Györgyöt. [**> 1963. június 16.**] Kialtani szerettem volna akkor, még most sem... Legegyszerűbben nem tudunk temetni, hiányzik a szertartás, valami religiózus, valami többszörösített emberség. Azóta itthon vagyok és készülök a tengerpartra. Korcsulára megyek, a filozófus-szimposiumra. Ha jól tudom Sinkó elvtárs a közelben lesz, meglátogatom, minden esetre. Nagyon boldog leszek, ha csak egy órányit is beszélgethetünk. Most egy kérés: a *HID*, mivel lapzártá után érkezett a halálhír, mást nem tehetett minthogy az első oldalon közli a megrendítő hírt. Sinkó elvtárs *B. Szabó György, a kezdeményező* című cikkének³ három utolsó bekezdését láttuk legalkalmasabbnak: emberi józansága és tiszta megrendültsége miatt. Hisszük

nem veti majd, Sinkó elvtárs, szemünkre ezt a bátorságot. A *HID* egyébként úgy tervezi, hogy a szeptemberi számát szenteli majd, nagyobb részt, B. Szabó György életművének és emlékének. Tudjuk, Sinkó elvtárs nem tagadja meg majd segítségét tőlünk. Ezt talán a tengerparton már bővebben és alaposabban meg is beszélhetjük. S még egy *HID*-ügy: nagyon várjuk a novellát, anélkül, persze, hogy időpontot jelölnék meg. Talán már el is készült? Vagy a Csokonai-esszé folytatása? Nagyon szeretnénk, ha kapnánk valamit a júliusi–augusztusi számra. Én egyébként már a jövő héten – talán csütörtökön – indulok az Adriára. A szimpozion július 10-ig tart; E. Fromm, H. Lefebvre, L. Goldmann, A. Schaff vesznek részt. Csak Lukács hiányzik... Sok tisztelettel és üdvözlettel, kedves feleségének és Önnek, állandó híve Bányai János. P. s. Bori Imrével beszélgettem, s borulató kételyeit fejezte ki az egyetemen való sorsom felől. Egyáltalán nem örülök, hogy diplomáltam. Félek a Forumtól. Nem tudok mihez kezdeni.⁴

1. Zbigniew Herbert versei. *Hid*, 1963. 4. 387–389.; Jerzy Harasymowicz versei. Uo. 390–391.; Két lengyel költő. Uo. 488. – 2. Sinkó Ervin levelezése II., 232. – 3. MSz, 1963. június 16. 15. – 4. Kézirat.

1963. június 20.

A szabadkai Népszínház bemutatta Kvazimodo Braun István *Főleg szerelem* című kabaréját. Rendező: Pataki László. Díszlet- és jelmeztervező: Mihajlo Dejanović. Zene: Medres János. Koreográfia: Tóth Éva és Albert János. Konferált Pataki László és Barácius Zoltán. Közreműködtek: Tóth Éva, Szilágyi László, Czehe Gusztáv, Heck Paula, Versegi József, Godányi Zoltán, R. Fazekas Piri, Huszka Ica, Kunyi Mihály, Szabó János, Fejes György, G. Karna Margit. A két előadásnak összesen 420 nézője volt.¹

1. Lévay Endre: Kabaré a szerelemről. *7 Nap*, 1963. június 28. 10.; Nagy József: Főleg szerelem. *Dolgozók*, 1963. június 28. 8.; Gerold, Pastyik 1970.

1963. június 22.

A Szerbiai DNSZSZ Főbizottsága elnökévé Mihajlo Švabićot, alelnökévé Petar Reljićet, titkárává pedig Radovan Pantovićot és Rehák Lászlót választotta.

1963. június 25.

Megkezdődött Szerbia Népképviselőháza öt tanácsának kétnapos együttes ülése, amelyen a Népképviselőház elnökének Dušan Petrović Šanét, alelnökeinek pedig Dobrovoje Radosavljevićet és Xhavid Nimanit választotta. A Gazdasági Tanács alelnöke Tőke Imre lett.

Bányai János Bácsfeketehegyről Sinkó Ervinnek: „Kedves Sinkó elvtárs, szombaton és hétfőn igyekeztem a felvázolt pontok szerint mindenről értesülni. Sajnos sem Szelit, sem Borit nem találtam Noviszadon. Szelinek nyomára jutottam: Zentán tartózkodik. Írtam neki. Boriról semmit sem sikerült megtudnom. Találkoztam Džigurski Zoricával, érdeklődtem Sinkó elvtársék házuk után: minden rendben van, csak a fű nőtt magasra. Némethel, [Németh P. István] a kiadóval, is beszéltem: Lesznai [Anna] kéziratról pillanatnyilag semmit sem tud, de augusztus 20 után utazik Pestre s akkor mindent, személyesen, elintézt. Sinkó elvtárs mindkét könyve nyomdában van. Németh jóvoltából tegnap délben bejutottam a Noviszádi börtönbe Farkas elvtárhoz.¹ Most már kicsit magára talált, olvas, augusztus végére, szeptember elejére várja az ítéletet. Nagyon megörült Sinkó elvtársék üdvözetének, s arra kért, közvetítem önöknek az ő üdvözlését is. Nehéz volt egy annyira megtört emberrel minden másról beszélni csak nem a tragédiáról [...] Az egyetemen, a titkárságon szerzett értesüléseim alapján a helyzet, számomra, meglehetősen kilátástalan, szegény Szabó György helyébe már ki is írták a pályázatot – hol jelent meg, meddig tart, milyen döntés, megbeszélés alapján történt – mindegyre kitérően válaszoltak, azt hangoztatva, hogy tudnivaló, ha pályázatot írnak ki, akkor csak

egy érdeklődőt várnak... Matijevis Lajos már át is nyújtotta kérvényét, mert a pályázat szövegében, ahogy mondták, az áll, hogy csakis nyelvész számára szól. Újabb pályázatról a titkárságon nem tudnak, s nem is látják szükségesnek. Úgy tüntették fel az egész dolgot, hogy mindez már befejezett, s felesleges, hogy érdeklődjek. Arról, hogy Sinkó elvtárs minderről nagyon keveset tud, vállat vontak. Szelivel kell minden esetre találkozoznak talán ő emberségesebben meg tud mindent magyarázni. Farkas elvtárs is érdeklődött sorsom felől, s amikor elmondtam neki mindezt, azt a véleményét fejezte ki, hogy itt valószínűleg csak Sinkó elvtárs erélyes közbeszólása segíthet, ő már semmit sem tehet – s itt volt beszélgetésünk legsúlyosabb pontja – nem tudtam folytatni, ő pedig, látszott, jó-néhány pillanat alatt, talán, mindent újra végigszenvedett. Utána csak annyit mondott hogy legjobb lenne ha Sinkó elvtárs személyesen jönne Újvidékre – s mert ő sürgősnek látja az ügyet – még úgy is, hogy a Forum kocsit küldene Önért. (Véleményem szerint nincs értelme Önt újra megbolygatni munkájában!) Én még mindig nem találtam fel magam ebben az ügyben, s talán már holnap sikerül valamilyen kapcsolatot teremtenem Szelivel. Nem tudom mit tehetne Sinkó elvtárs: a dékán nincs Noviszádon, új pályázat kiírása rettenetes bonyodalommal jár, ennek megváltoztatása pedig, valószínűleg, súlyos következményekkel járna: megnemértések, összecsapások... Gerold és Utasi még semmi konkrétat nem tudnak a Finnországi útról. Mindezt ismét Szelitől kell megtudjam, mert a titkárságnak fogalma sincs minderről. Geroldtól holnapra várok postát: talán neki már sikerült valaminek a nyomába jutni. Pár napon belül, ha valami újat tudok meg, ismét jelentkezem. Barátsággal és tisztelettel üdvözli mindkettőjüket Maja és Ágnes nevében is Bányai János.”²

1. Farkas Nándor súlyos közlekedési balesetet idézett elő. *Lásd* Kalapis Zoltán: *Életrajzi kalauz I. Újvidék*, 2002, Forum, 283. – 2. Kézirat.

1963. június 27.

A szabadkai Népszínház bemutatta Dunai Ferenc *A nadrág* [1962] című vígjátékát. Rendező: Garay Béla. A díszletet Mihajlo Dejanović, a jelmezeket Radmila Radojević tervezte. Fellépett: Fejes György (Tamás), Heck Paula (Berta), ifj. Szabó István és Szabó Ferenc (Laci), Godányi Zoltán (Koltay), Szabó Cseh Mária (Magda), R. Fazekas Piri (Soltészné). Az 53 előadásnak összesen 17 063 nézője volt.¹

1. Barácius Zoltán: *A nadrág*, 7 *Nap*, 1963. július 4. 10.; Nagy József: *A nadrág nem konfekciós áru*. Néhány megjegyzés Dunai Ferenc vígjátékának szabadkai bemutatójáról. *Dolgozók*, 1963. július 5. 8.; Gerold, Pastyik 1970.

1963. június 29.

Az > 1963. június 16-án megtartott választások után az új összetételű Szövetségi Képviselőház megkezdte első ülését. A Szövetségi Tanácsa az > 1963. április 7-én elfogadott új alkotmány 224. szakasza alapján Tito köztársasági elnök javaslatára megválasztotta a Föderáció Tanácsának tagjait. Köztük volt Sóti Pál is.¹

1. *Stenografske beleške Savezne skupštine*, 1963. 1. füz. 20. Idézi Petranović, Zečević, 1092–1093.

1963. június

A *Híd* 6. számának tartalmából: Bányai János: *Halkuló*; Bori Imre: *Egy novella margójára*; Bosnyák István: *Kísérlet egy irodalomszemlélet körvonalazására* (I. közl.); Dési Ábel: *Négy komoly ének*; Gál László: *Sivatag; Zsoltár kocsmában; Irigy vers fiatal fényekről; Szerelmes vers új istenekhez*; Graham Green: *Szoba az alagsorban* (Fordította Varga Zoltán); Ladik Katalin: *Delíriumok albumából; Daphne könyörgése*; Danilo Pejović: *Kultúra és bürokrácia* (Fordította Saffer Pál); Saffer Pál: *Patina*; Bogdan Šešić: *A marxizmus ma* (Fordította Dési Ábel); Tomán László: *Töredékes jegyzetek a Játékokról*.

1963. július 3.

A JSZSZ Központi Tanácsa 11. bővített plénumán a munka szerinti javadalmazás mellett foglalt állást. Ennek nyomán a kormány, a szakszervezet és a kamara háromoldalú megállapodást kötött a gazdasági szervezetek ügyviteli eredményének egységes mutatóiról,¹ amelyek kötelezték a vállalatokat, hogy hangolják össze a személyi jövedelmek és a munkatermelékenység alakulását. Ez volt valójában a társadalmi megállapodások későbbi gyakorlatának első példája.²

Ünnep a Duna-tájon. Saffer Pál riportja az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében*: „Egy Duna menti kis faluba mentünk ünnepre – nagy ünnepre. Hatszáz éves a falu, hatvanéves a tűzoltótestület és huszonöt éves a kultúregyesület, amely a megszállhatatlan Petófi Sándorok, Ady Endrék és József Artillákkal ellentétben – Móricz Zsigmond nevét viseli. Mindebből nem hiányzik a szimbolika. Mert a Duna mente mindig különös világ volt. Doroszló, Bács, Vajszka és a többi kis falu ezen a vidéken mindig valahogy másképp érezte az életet, mélyebben, alaposabban, gyökeresebben, mint a többiek, egy kicsit mintha a baranyai dombok hangulata csapott volna át ide a vízben a földbe kapaszkodás csökönyös nosztalgiáját hozva magával. Most is, hogy az alkonyatban Doroszló felé rohant velünk a kocsi – mert itt készült a nagy ünnep – a nagyváros áttüzesedett háztömbjei és a hőségtől szinte lángoló búzatáblák után mint egy csendesebb, nyugodtabb, elviselhetőbb nyár csapott meg bennünket a Duna menti rétek, erdők és mocsarak hűvös, nedves lehelete. – A mi falunkban van egy szent kút – búcsújáróhely, ahol száz évvel ezelőtt egy pásztorlányka állítólag a Szűzanya képét látta meg a vízben, és azóta rendszeresen vezetik a pénztárkönyvet – van egy kendergyár és a szövetség. Ez az egész iparunk. – Így mondta az idevalósi kolléga, és érzett a szaván, hogy két ember küzd benne: a nagyvárosi, aki megtanulta a modern világ rohanó matematikáját, és tudja,

hogy manapság nem szabad lemaradni, és a Duna menti, akinek minden korszerű logika ellenére szívéhez nőtt az óvatos, megfontolt léptekkel haladó – hogy az ünnep jelszavával éljünk – hatszáz éves csend.”

1. Jedinstveni pokazatelji poslovnog uspeha privrednih organizacija. SL SFRJ, 1963/27. – 2. Tonković, Stipe: *Sindikati u socijalističkoj Jugoslaviji*. Zagreb, 1984, Vijeće Saveza sindikata Hrvatske, 120.

1963. július 7.

Az Újvidéki Rádió Venacon üzembe helyezte a 10 kilowattos ultrarövid hullámú adóállomást.¹

1. Godišnjak JRT 1971/72, 395.; Eberst 1974, 171.; Popović, Đorđije: *Radio u Vojvodini*. Novi Sad, 1985, Zajednica radio-difuznih organizacija SAP Vojvodine, 44.; Olajos Mihály: Ismét bevezettük a szerbhorvát és ruszin nyelvű műsorokat. In *Hatvan éve szól a rádió*, 158.; Szilágyi Károly: Születésnap tortá - sok habbal. In *Hatvan éve szól a rádió*, 234.

1963. július 8.

Zágor György belgrádi magyar nagykövet a központnak küldött jelentésében így foglalta össze a Kádár–Tito találkozó előkészületeit: „A múlt év decemberében, budapesti átutazásakor Tito elvtárs kétszer is [...] felvetette Kádár elvtársnak, hogy gyakrabban kellene találkozniok [...] A második budapesti átutazás alkalmával Kádár elvtárs e felvetésre azt válaszolta, hogy elvben egyetért ilyen találkozóval akár Magyarországon, akár Jugoszlávia területén. A fentiek óta a jugoszlávok állandóan napirenden tartották a találkozó kérdését [...] Szemben az ő szorgalmazó hozzáállásával, a mi legfelső vezetésünk a dolgot halogatni kívánta [...] A fenti koncepció jegyében olyan utasítással érkeztem Belgrádba, hogy a Titoval való első találkozásomkor, nem várva be az ő érdeklődését, Kádár elvtárs üzenetképpen a következőket közöljem vele: Kádár et. nem felejtkezett meg a decemberi eszmecsere egyetlen kérdéséről, ezek között a találkozó kérdéséről sem, amelynek, amint ez annakidején leszögezést nyert, vagy Magyarország, vagy Ju-

goszlávia területén kellene lezajlania. Kádár elvtárs a találkozói ügyét napirenden tartja és alkalmas időben a realizálás kérdésére ő maga kíván majd visszatérni; jelenleg a közeli hónapokban való másirányú kötelezettségei és elfoglaltságai miatt időpontot mondani nem tud. A fenti üzenetet május 25-én adtam át Titonak, megbízólevelem átadása alkalmával [...] Tito, szinte semmi figyelmet nem fordítva az üzenet mondani-
valójára, azon nyomban konkrét javaslatot tett [...] Jöjjön Kádár elvtárs szeptember 6-7-én két-három napra Karagyorgyevora, nemhivatalos protokollmentes látogatásra [...] Ugyanakkor szovjet barátaink Belgrádban olyan véleményt nyilvánítottak ki, hogy Titora Hruscsovon kívül legelsősorban Kádár elvtárs van igen nagy hatással, hogy az ügy érdekében élni kell a személyes ráhatás eszközével is és a találkozás realizálását nem egy bekövetkezett fejlődés honorálásának kell tekinteni, hanem az óhajtott fejlődés elősegítését célzó eszköznek. A jugoszláv javaslat és a körülmények otthoni elbírálása nyomán Budapestről olyan utasítást kaptam, hogy közöljem a jugoszláv elvtársakkal miszerint Kádár elvtárs köszöni a meghívást és szeptember első felében kész annak eleget tenni.”¹

1. MOL XIX-J-1-j-4a-003448-1-1963.

1963. július 9.

Tomán László Sinkó Ervinnek: „Mivel magam is a tengerre készülök, sietek elintézni a függőben levő kérdéseket. Íme: A *Magyar irodalom* fülszövegét és a fényképet leadtam a nyomdának. A levonatok augusztus előtt nem lesznek készen, tehát, azt hiszem, már Zágrábba küldhetem őket. Az *Aegidius* címlapját Miljenko Stančić készítette. Nem tudom, kivehető-e, hogy arról valamilyen levonatot küldjünk, ti. csak darabokban (színek szerint) készítenek kliséket. Az *Aegidius* fülszövegéhez gyűjtöttem két idézetet. Mindkettő az *Aronból* van. Az egyik: »Fantázia nélkül nincs harc a jövőért, nincs tudomány, s általa tágul a szűknek született ember határtalanul átfogóvá.«

A másik: »Az a fontos, hogy az ember szeresse magát. Ez fontos... Enélkül nincs helyállás a harcban.« Ha ezzel a választással egyetértene, kérem, értesítsenek. Ezekben a pokolian forró napokban bizonyára igen kellemesen telnek napjaik a hullámokban. Itt is vannak hullámok, de – hőhullámok, ami nem olyan kellemes, mint az Adria. Na de pénteken már én is vidáman lubickolok a Biokovo tövében. Miért ne legyen jó nekem is, igaz? »Az ember szeresse magát...« Pláne ebben a hőségben!”

1963. július 10.

Csendes szavak a múzeum homályában. Aladics János riportja az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében*: „Szekeres Lászlótól, a szabadkai Népmúzeum igazgatójától két kis történetet hallottunk az intézmény legféltettebb kincseiről – miután röviden ismertette velünk nyári terveit. – Törökbecsére készülök, a neolitikus sírokon végzendő ásásokra. A Csik-ér völgyében lévő tíz sír megmentéséről van szó [...] próbaásatásokat folytatunk a nyár folyamán.”

1963. július 11.

Zágor György belgrádi magyar nagykövetség elemezve az 1963. évi választásokat követően > **1963. június 29–30-án** megalakult új Szövetségi Képviselőház szerkezetét és összetételét, megjegyezte: „Azok, akik annak elvi irányvonalát megszabták és a rotáció konkrét eseteiben is döntöttek – elsősorban a JKSZ különböző fórumai – nagy figyelmet szenteltek a szövetségi szemlélet elmélyítésének. Paško Romac a Belgrádi Tribün egyik összefoglalóján külön kihangsúlyozta, hogy a parlament kiszélesítése és a rotáció azt a célt is szolgálja, hogy minél többen tanuljanak meg szövetségi szinten gondolkodni, minél többen sajátítsák el a szövetségi szemléletet [...] A választásokkal és a rotációval kapcsolatban szembetűnő még, hogy Edvard Kardelj elveszítette az ország második emberének pozícióját. Helyébe Alekszandar Rankovics lépett. A gyakorlat fogja

eldönteni, hogy funkciójuk kulcs-jellege következtében mások is nem előzik-e meg, Gondolhatunk itt elsősorban [Mijalko] Todorovicsra és [Petar] Sztambolicsra (az egyik a Szkupstina Szövetségi Tanácsának, a másik a Végrehajtó Tanácsnak az elnöke).¹

1. MOL XIX-J-1-j-5c-005625-1963.

1963. július 19.

Kardos György, a Magvető Könyvkiadó igazgatója Herceg Jánosnak: „Nagy figyelemmel olvastuk el hozzánk eljuttatott kisregényét, az *Ég és föld*-et. Lektoraink jelentéseikben igen elismerően nyilatkoztak eredetiségéről, iskolázott stílusáról, művészi igényességéről. Regényében a realitás és az irrealitás, az álom és a való – vagyis az ég és föld, a belső én és a túlvilág, az objektív és a szubjektív párhuzama állandóan kísért, sőt olykor jelképesen össze is olvad, a cirkusz, a művészet szintézisébe kerül, hogy azután a mindennapok sodrában újra tragikusan kettéváljon. Ebből a vázlatosan megjegyzett gondolatból is kitűnik, hogy a regényben közvetített história, az ábrázolt figurák és situációk realitása meggyőző. Ugyanakkor azonban az egésznek egy a realitáson túli, nem is annyira szimbolikus, mint inkább absztrakt értelme van. Gerard és a cirkusz nem a régi bohóc és cirkusz koncepció értelmében szimbolikus, hanem lényegében a művész, a művészet problematikáját testesíti meg: a valóság és a művészet viszonyát, a művészet nevelőhatását, közvetlen agitatív célokra való használatát, illetve felhasználásának abszurditását, és egyáltalán: helyét a »pap és felügyelő« koordinálta objektív világban. Gerard figurájának reális vonásai a munkásmozgalmi múlttól a naivitásig – jól motiváltak; mégis nem ez, hanem a valóságon túli absztrakt értelmezés itt az elsődleges, nemcsak Gerardban, hanem a többi figurában és a mű egészében is. És ez az, ami az írást, illetve a mi szempontunkból: a kiadást problematikussá teszi. Ebben az absztrakt magasságban a társadalmi közeg egzisztencialista kategóriákban

rendeződik. A művésznek a társadalommal való állandó és szükségszerű összeütközése, a külvilág meglehetősen ostobasága, a művészet bizonyos értelemben vett hiábavalósága, szüntelen megaláztatása, a megrontó, megkülönböztető, de mégiscsak minden áldozatot megérő álmok – ezek művének markáns, de számunkra elfogadhatatlan tartalmi jegyei. Sajnálattal kell tehát közölnünk, hogy az *Ég és föld* magyarországi kiadására nem vállalkozhatunk.¹

Moór Zoltán Sinkó Ervinnek: „Értesítelek, hogy magam, feleségem és 1944-ben már egyetlen fiúnk, Tamás életben maradtunk és Palesztinában, Israelben élünk. Két fiú és egy csecsemő lányka unokánk van. Olvastam az *OPTIMISTÁK*-ról és a *MONAT*-ban a *moszkvai naplóról*, egyiket sem tudtam itt megszerezni. Megkérdezlek, érdekel-e benneteket, hogy megírjam, mi volt és mi van velem és van-e kedved újságkivágásban vagy más nyomtatványban meg küldeni, ami veled történt és amit csináltál az elmúlt 35 évben – 27-ben láttalak legutóbb. Sem azért nem haragszom, ha nem akarsz válaszolni, sem azért, ha fontos munkád közben nem tudsz időt szentelni erre. Én vagyok és maradok szeretettel és hálával igaz barátod és nagyon örülök annak, hogy helyet foglaltál magadnak az irodalomban és közéletben. Micit csókolom és téged öllelek, Zoltánod.²

1. Kézirat. – 2. Sinkó Ervin levelezése II., 234., 282.

1963. július 29.

A magyar Külügyminisztérium az MSZMP KB Politikai Bizottságához készített előterjesztésében javasolta: „Augusztus 5-én esedékes búcsúlátogatása alkalmával Tepavac nagykövettel Kádár elvtárs közölje, hogy Titó elvtárs meghívására ez év szeptember 6–7-én, vagy – Titó elvtárs akadályoztatása esetén – 9–10-én kész nemhivatalos és protokolmentes látogatásra Jugoszláviába utazni. A látogatásra Karagyorgyevóban vagy más – a

magyar–jugoszláv határhoz közel fekvő – jugoszláviai helyiségben kerülhetne sor. A megbeszélésen Kádár elvtársat – az MSZMP KB Politikai Bizottsága tagjai közül – Fock Jenő, Kállai Gyula és Nemes Dezső elvtársak kísérik.¹

1. MOL XIX-J-1-j-4a-003448-12-1963.

1963. július 30.

Helsinkiben megkezdődött a Lutheránus Világszövetség negyedik nagygyűlése. Meghívót kapott mind a négy Jugoszláviában működő tagegyház, így a magyar híveket összefogó Ágostai Hitvallású Evangélikus Keresztyén Egyház a Szerb Népköztársaságban is, amelyet Sostarec Ferenc szuperintendens képviselt.

1963. július 31.

Kulturális múltunkról címmel Bori Imre írta az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében*: „Ezen a helyen egyszer már vallottuk: van múltja irodalmunknak, s ezzel a múlttal kötelességünk foglalkozni. Most, hogy Börcsök Erzsébet nemrég jelent elbeszéléskötetét forgatom, újra és ismét ez a gondolat motoz agyamban, mint ahogy felmerült Galamb János verseskönyve megjelenésekor, vagy annak a hírnek kapcsán, hogy könyvkiadónk, a Forum, megjelenteti Szenteleky Kornél válogatott műveit. E sorok írója évekként elzöngélt türelmetlenségében azt latolgatta, hogy tehertétel-e a múlt, és örült annak a ténynek a felfedezésekor, hogy a jugoszláviai magyar irodalom mai élete nem hordozza a múlt tehertételét, nem kell olyan örökséggel számolnia, amely különben sem volt valami fényes, hiszen még a nagy múlt is nehéz és nyomasztó lehet, hát még az olyan, amelyet követni sem lehet, amely nem ihlető. Legyünk önmagunk ősei – hirdette e sorok írója, menjünk csak előre, nem érdemes hátratekinteni! A múlt helyett ott a jövő, hódítsuk meg azt! De ma már, hogy a negyvenes évek hősi korszaka is végérvényesen történelemmé vált, mintha megnyíltak volna érzékeink a távolabbi múlt jelenségei iránt is. Majtényi Mihály és Lőrinc Péter

emlékezései például mintha ezt az igényt akarnák már kielégíteni, és ennek meglétét hirdetni [...] Csak le kell számolnunk számtalan előítélettel, amely bennünk és környezetünkben él, kezdve attól, hogy lenézzük, mint nem modernet, nem mait ezt a múltat, egészen addig, hogy szégyelljük múltunkat és nem őrizzük emlékeit, nem akarunk hivatkozni rájuk, nem élünk velük.”

Zágor György belgrádi magyar nagykövet értesítette a központot, hogy „Vízumügyben f. hó 22-én a Nagykövetségen Csákány elvtársat felkereste Zamurovity Sztoján, a Vajdasági Pártbizottság egyik titkára és a Tartományi Szocialista Szövetség Végrehajtó Bizottságának tagja. Nevezett évekként elzöngélt a *Dnevnik* című napilap egyik szerkesztője volt, s ebben az időben is eléggé mérsékelt magatartást tanúsított. Elmondta, hogy az utóbbi időben jugoszláv forrásból sokat hallott hazánkról és gazdasági eredményeinkről. Ezek az értesülések megközelítik a múlt év során a tőlünk hallottakat, s eldöntötte, hogy most személyesen meg szeretne győződni a fejlődésünkről. Ezért fordult volt munkatársához Sztevancsevhez, [Stevančev, Milorad] a budapesti TANJUG tudósítójához, aki kérésére őt meghívta. Elmondta, hogy Magyarországgal való személyes megismerkedése most munkájához szükséges, mert átvette Farkas Nándor, volt alelnök néhány funkcióját, s többek között úgy a pártbizottságon, mint a Szocialista Szövetségben ő a felelős a párt nemzeti kisebbség felé vitt politikájának. Örömet fejezte ki a két ország közötti kapcsolatok sokoldalú fejlődéséért, s kijelentette: »Ma már a politikai munka végzése könnyebb, mint elődjeim idején volt, mert a szorgalmas és odaadó tevékenység mellett az őszinteség a fő cél. Jelen helyzetben már nincs szükség különböző propagandisztikus megfogalmazásokra, a jugoszláv élet minden területén kibontakozóban van egy önkritikus légkör megszilárdulása« [...] felvetette, hogy a közelmúltban értékelték a vajdasági sajtó és rádió szocialista országok irá-

nyában tanúsított magatartási vonalát és ennek keretében egy sor feladatot határoztak meg [...] Megemlítem, hogy Zamurovity vízumot kapott és július 29-től augusztus 4-ig Budapesten lesz, mint Sztevcancev TANJUG tudósító vendége.”¹
> 1963. október 13.

1. MOL XIX-J-1-j-5f-005629-1-1963.

1963. július

A *Híd* 7–8. számának tartalmából: Bálint István: *A tartalom és a forma dialektikája*; Bosnyák István: *Kísérlet egy irodalomszemlélet körvonalazására* (II. közl.); Brasnyó István: *Az anyag variálása hely nélkül*; Menekülő; *Stúdium*; *Húgomra gondolok*; *Történelmi rekonstrukció*; *Természetes vers*; *Stana*; Dobrica Ćosić: *Felismerés* (Regényrészlet. Fordította Herceg János); Miloš Crnjanski: *Lamentáció Belgrádeért* (Fordította Ács Károly); Deák Ferenc: *A nap gyökerei*; Hornyik György: *Vasárnap délután*; Dudás Kálmán: *Interferencia*; *Sugaras evezőkkel*; *Szomjúság*; *Márvány*; Koncz István: *Költői komédia*; Kopeczky László: *Visszakérlek!* (Pici-regény); Saffér Pál: *Falusi ünnep*; Szirmai Károly: *Tépjétek föl az ablakokat!*

A *Tiszatáj* 7. száma bemutatta Dudás Kálmánt.¹

1. Kozocsa Sándor: *A magyar irodalom bibliográfiája 1961–1965*. Budapest, 1978, Gondolat, 398.

1963. augusztus 1.

Vlah János az Újvidéki Rádióban arról számolt be, hogy Zomborban „Tíz-húsz százalékkal csökkentették egyes kisiparosok ez évi jövedelmi adóját. A Községi Szkupstina legutóbbi ülésén határozatot hozott a kisiparosok községi adójának csökkentésére is”.

1963. augusztus 3.

Az Újvidéki Rádió közölte: „Kállai Gyula, a magyar kormány alelnöke Budapestről útban Szófia felé ma néhány órát Belgrádban töltött városnézéssel. Kállai Gyulát a belgrádi pálya-

udvaron Risto Džunov munkaügyi államtitkár fogadta és üdvözölte. Ott volt Zágor György magyar nagykövet is.”

1963. augusztus 6.

Bányai János Sinkó Ervinnek: „Kedves Sinkó elvtárs, találkoztam Szeli Istvánnal, az ő kezébe jutott az Ön dékánhoz írt levele, s megígérte, hogy részletesen közölni fog Sinkó elvtárral minden részletet. Borival is találkoztam, nagy lendülettel dolgozik; reméli, hogy őszre elkészül dolgozatával. Ágostonnal Szeli elvtárs beszélt. Utasi és Gerold még semmiféle értesítést nem kaptak, de remélhetőleg pár héten belül minden elintéződik. Engem egy kicsit kimozdított a normális kerékvágásból az amit Szeli elvtárstól megtudtam s amit ő már valószínűleg közölt Önnel, de most már minden rendben van. Tulajdonképpen egy őszinte vallomással tartozok csupán (hiszem nem tűnik majd szerénytelenségnek, mert én nem annak hiszem). Számomra nem a katedra, nem az egyetemi karrier volt a legdöntőbb motívum amikor oda szerettem volna kerülni: elsősorban az, hogy Ön mellett, közelében töltsék el néhány évet. Erre már sajnos nem nyílt lehetőség, de, kedves engedelmevel, erről nem mondok le... Ismét csak magamra gondolok... Egyébként Maja és az én tervem az, hogy mielőbb elvégezzem a katonaságot, s utána, ha Sinkó elvtárs már nem lesz Újvidéken (két év múlva), akkor mind távolabb ettől a várostól. Megtudtam illetve semmit sem tudtam meg arról, hogy ki helyettesíti Farkas Nándort. Senki semmit nem tud – még senkit sem neveztek ki – többen Minda Tiborra gondolnak, a Forum igazgatójára. S most, ami leglényegesebb: megkaptuk Sinkó elvtárs novelláját, a mai postával, s egészen feltékenyen én voltam az első aki lélegzetfojtva végigolvasta. Utána részleteket fordítottam Majának: valóban, honnan ismerte őt Sinkó elvtárs, amíg nem is ismerte? A szeptemberi számban jelenik majd meg az *Utolsó beszélgetés*. Mély tisztelettel üdvözli Bányai János.”¹

Szeli István Sinkó Ervinnek: „Tegnapelőtt lejöttem Zentára egy kis pihenőre, innen jelentkeztem. Szombaton Újvidéken Bányai Jánossal és a dékáni hivatal vezetőjével beszéltem a következő tanév néhány kérdéséről. Tudok arról is, hogy Sinkó elvtárs levélben kereste meg a dékánt az irodalom jövő évi tanítása és Bányai alkalmazása ügyében. Ezekről a következőket jelenthetem. Június második felében, az utolsó igazgatósági ülésen, felmerült a katedránkon sajnálatosan megüresedett munkahely betöltésének kérdése. Határozottan tudunkra adták, hogy a munkahely nem a miénk, a katedráé, hanem a fakultásé, tehát a megüresedett munkahelyre bármely katedra jogosan tarthat igényt, ha mi azonnal nem teszünk javaslatot betöltésére, illetve még azon az ülésen nem intézkedünk a munkahely betöltéséről. (Nem Gyurka [B. Szabó György] munkakörének, hanem a megüresedett munkahelynek a betöltéséről volt szó.) Mi azokban a nehéz napokban egyáltalán nem is gondolhattunk arra, hogy Gyurkát majd valaki – katedrán kívüli személy – helyettesítheti vagy pótolhatja, ezért arra kellett gondolnunk, hogy az irodalom első fokon való tanításának problémája csak a következő tanévre oldódhat meg. Hogy a munkahely el ne vesszen a katedra számára, ezért úgy gondoltuk, hogy a munkahelyre egy nyelvész-asszisztens számára írunk ki pályázatot annál is inkább, mert Penavin Olga – mint Sinkó elvtárs is tudja – már egy éve kér tanársegédet, másrészt azért, mert végzett hallgatónk, Matijevics Lajos kérvénye már bent volt a titkárságon, amit azonban munkahely-hiány miatt visszautasítottak. Nagyon meglepett, amikor Bányai közölte velem, hogy ő még Sinkó elvtárs Újvidékről való eltávazása előtt jelentkezett Sinkó elvtársnál az egyetemre való jövelele ügyében. Erről, mint mondta, Gyurka is tudott. Sajnos, én semmit sem tudtam róla, sőt Bányai – noha többször is találkoztam vele a temetés után – nem is említette, hogy ilyen szándékai vannak. Egészen természetes, hogy minden másképpen alakul, ha sejtem, hogy Bányai hozzánk pályázik. Így azonban már lezárult

a pályázat, s az őszi első igazgatósági ülés előtt nem lehet semmit tenni. Ezt vele is közöltem. Talán több bizalmat érdemelt volna Bányai részéről... A másik dolog, amiről be kell számolnom: Gerold [László] és Utsi [Csaba] ügye elkerült a rektori hivatalba, onnan pedig tovább illetékes helyekre. Megnéztem azt is, kik azok a tanárok, akik Penavin Olgától meghívást kaptak. A dekanátusban közölték velem, hogy ezek nem újak, hanem azok, akik már korábban – egy éve – meghívást kaptak, de különféle akadályoztatás miatt csak most jöhetnek. Ezekről már volt szó tanszéki üléseken is (Beke Ödön, Kálmán Béla). Végül néhány szót magamról is. Egész nyáron a tankönyveken dolgoztam, szegény Gyurkát is kettőnknek, Borinak és nekem kellett átvennünk és befejeznünk. Még így is csak felét végeztük el a munkának. Augusztus másodikán én is beadtam a kérvényemet a docensi kinevezéshez a szükséges mellékletekkel együtt. Munkákat nem mellékeltem ugyan, de a referensek ismernek annyira, hogy ezt ne kelljen utólag megtennem.²

1. Kézirat. – 2. Sinkó Ervin levelezése II., 235., 282–284.

1963. augusztus 13.

Az Amur hajóval átutazott és öt órát időzött Belgrádban Szirmai István és Aczél György. Tiszteletükre vacsorát adott Zágor György nagykövet, aki ezzel kapcsolatos 1963. augusztus 16-i feljegyzésében közölte: „A JK SZ KB Külügyi Bizottsága híret vette Szirmai elvtárs átutazásának és [...] ismerni kívánta az átutazás körülményeit. Ezzel kapcsolatban Oláh elvtárs rövid látogatást tett a Külügyi Bizottság titkáránál. A látogatás során kitűnt, hogy a JK SZ Központi Bizottságának Külügyi Bizottsága Szirmai elvtárs tiszteletére vacsorát kíván rendezni, azonban a Külügyi Bizottság titkárának aggályai merültek fel protokolláris vonatkozásban, mert Belgrádban pillanatnyilag senki sem tartózkodik a Politikai Bizottság tagjai közül és a Központi Bizottságnak is csak két tagja tartózkodott itt, akik viszont protokolláris

szempontból nem voltak Szirmai elvtárs partnereinek tekinthetők. Miután nyilvánvalóvá vált a jugoszlávok találkozási óhaja, Oláh elvtárs közölte velük, hogy a magyar nagykövet már korábban meghívta Szirmai elvtársékat vacsorára és nagyon örülne, ha a vacsorán résztvenne a JKSZ Központi Bizottsága Belgrádban tartózkodó szóbanforgó két tagja is, azaz Dobrivoje Vidics és Krszto Bulajics elvtársak, valamint a Külügyi Bizottság titkára, Veljko Milátovics elvtárs, továbbá Vidics és Milátovics felesége.” A vacsorán „Vidics hangoztatta, hogy részükről szintén jól fel kívánnak készülni vezetőink elkövetkező találkozására. A felkészülés a kapcsolatok minél szélesebbkörű, minél eredményesebb fejlesztésének jegyében és érdekében folyik. Ennek kapcsán elmondotta: A barátok számára nem kell hogy titok maradjon, amikor tavaly év végén Tito elnök és kísérete visszaérkezett a Szovjetunióból és budapesti találkozásjáról, Tito elvtárs a felső vezetésnek nagyon határozottan rámutatott, hogy a Szovjetunió és a szocialista országok a jövő, Jugoszláviának csakis arra kell fordulnia, ebben az irányban kell kovácsolnia a kötelékeket. Pohárköszöntője végén Vidics ismét elismeréssel adózott a magyar pártnak, a magyar népnek, éltette a két nép barátságát és Kádár elvtársat, akinek személye – mint mondta – szimbóluma a nagy eredményeknek, amelyeket a magyar nép az utóbbi évek során elért.”¹

1. MOL XIX-J-1-j-4a-003448-3-1963.

1963. augusztus 18.

Kádár János búcsúlátogatáson fogadta Mirko Tepavac budapesti jugoszláv nagykövetet. Az 1963. március 18-án keltezett külügyminisztériumi feljegyzés szerint „Tepavac nagykövet megköszönte, hogy Kádár elvtárs lehetőséget adott a búcsúlátogatásra. Beszél arról, hogy a két ország közötti kapcsolatok az utóbbi időben örvendően fejlődtek, s a kapcsolatok fejlesztése tekintetében további lehetőségek vannak. Kádár elvtárs a két ország közötti kapcsolatok alakulását

szintén pozitívan értékelte; kifejtette, hogy azok a közte és Tito elnök között megbeszéltek elvek alapján eredményesen fejlődnek, s a további fejlődés feltételei is megvannak [...] Tepavac érdeklődésére Kádár elvtárs részletesen ismertette a Tito elvtárs meghívásával kapcsolatos elképzeléseket [...] Közölte, hogy a meghívást köszönettel elfogadja és szívesen utazik Jugoszláviába kétnapos megbeszélésre. A látogatás időpontjául szeptember 9–15. közötti időpontot jelölte meg [...] Kádár elvtárs a beszélgetés során utalt arra, hogy a két ország pártjai között hivatalosan nincsenek még kapcsolatok, de ez egy formális kérdés, mivel véleménye szerint amikor Tito elvtárs tavaly decemberben Budapesten keresztül átutazott s vele megbeszéléseket tartottak, Tito elvtárs nyíltan mint kommunista is jelen volt; hozzátette: ha Jugoszláviába lemegyek, én sem tudom a párttagságomat úgy levetni magamról, mint egy inget.”¹

1. MOL XIX-J-1-j-4a-003448-5-1962.

1963. augusztus 20.

Újvidéki Rádió, *Délutáni híradó*: „Ma délután 13 órakor az Iljusin 18-as négymotoros repülőgépen érkezett meg a surcáni repülőterre Nyikita Szergejevics Hruscov.”

1963. augusztus 21.

Teljes siker. Saffer Pál írta az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében*: „Érdekes hírre lettünk figyelmesek a minap a zagrebi [Zágráb] *Vjesnik* című napilapot böngészve: az amatőr színházak hvari országos fesztiváljáról közöl a lap tudósítást, és foglalkozik a zrenjanini Madách Amatőr Színház fesztiváli fellépésével is: »a radovisi és szarajevói amatőrök okozta csalódás után a hvari színpadot végre a lelkesedés hulláma borította el, amelyet a Madách zrenjanini magyar színház rendkívül egybehangolt és rendkívül jó színészei váltottak ki. A sikert növeli, hogy az előadás magyarul, tehát a közönség többségének teljesen idegen nyelven adták elő. Tökéletes játékkal a Madách

színházbeliek azonban megmutatták, hogy a színpadon csak egy nyelv létezik – az igazi művészet nyelve –, amely mindenki számára egyaránt érthető. Ha figyelembe vesszük, hogy az amatőrök rendkívüli játékkukat Tudor Muscatescu román vígjátékíró irodalmilag meglehetősen gyenge szövegére építették, akkor el lehet képzelni, milyen erőfeszítéseket kellett tenniük. Varga István rendező, aki a zagrebi színiakadémia neveltje, rendkívüli megoldásaival pótolta a szerző tollának fogyatékoságait és az átlagos szövegből valóságos színi parádét csinált... Igazságtalanság lenne, ha valakit is kiemelnénk ebből az együttesből, mert élükön Máté Imrével, Novotny Ilonkával, Ormai Máriával, Váradi Hajnallal, Fischer Károllyal egyformán járultak hozzá a sikerhez. «Így írja a zágrábi recenzens, és semmi okunk, hogy kételkedjünk szavaiban, annál is inkább, mert magunk is hasonlóan vélekedünk erről az előadásról.» > **1963. szeptember 22.**

Ugyanő ugyanott: „Már nyolc éve minden évben összegyűlnek a festők és szobrászok az ország minden vidékéről az Écskai Művésztelepen. Az idén előre megállapított terv szerint az écskai kastélyba 50 művész látogat el [...] Az idén elhatározták, hogy a kerettéma legyen Zrenjanin városa [...] A telepen az első váltásban Stojan Trumić, Benes József, Tošo Primožić festők és Tapavički Ljubica és Matija Vuković szobrászművészek tartózkodnak majd. Külön említést érdemel, hogy a zrenjanini járási Kultúrtaács az idén díjakat tűzött ki a legjobb művésztelepi alkotásokért. Kétszer 200 000 és egyszer 100 000 dinárt osztanak ki a festők és szobrászok között, és egyszer 100 000 dinárt adnak a legjobb grafikai alkotásért.”

1963. augusztus 22.

Lévay Endre két tudósítása az Újvidéki Rádióban: „Eszék. Húsz évvel ezelőtt alakult meg a népfelszabadító harc tüzeiben a Petőfi zászlóalj, amely egy évvel később brigáddá duzzadt és számos véres csatában erősítette az itt élő népek

testvériségét. Az évforduló alkalmából vasárnap, augusztus 25-én ünnepséget rendeznek. Délelőtt tíz órakor a harcosok megemlékeznek a zászlóalj és brigád küzdelmes napjairól, a bolmani ütközetről és az egység elesett harcosairól. Az ünnepségre és a bolmani csata színhelyére az észak-bácskai falvakban élő harcosok is ellátogatnak [...] Subotica. A Népszínházban véget ért a nyári szünet. A próbatermekben már nagyban folyik az új darabok betanulása. A társulat valamennyi tagja munkában van. A Népszínház magyar együttese augusztus 30-tól szeptember 4-ig a Szlovén Szocialista Köztársaság magyarlakta helységeiben vendégszerepel. Hódosfalván, Profenyákovcin, Dobrovnikon és Alsólendván két-két előadást tartanak. Az elmúlt évad két nagy sikerű darabját, a *Szeress belém* című zenés vígjátékot és az *Ilyen nagy szerelem* című színművet mutatják be.”

1963. augusztus 27.

Zágor György belgrádi magyar nagykövet a Hruscsov jugoszláviai látogatásáról a központnak küldött jelentését így fejezte be: „A szovjet delegáció és személy szerint Hruscsov elvtárs fogadtatása, valamint bizonyos jugoszláv nézetek jugoszláv részről történő nyílt revideálása arra vallanak, hogy ha a Brioni-szigetén folytatandó tárgyalások nem is vezetnek teljes eredményhez – bár ez a lehetőség sem kizárt – az ideológiai kérdések területén is további közeledés, illetve a még meglévő nézeteltérések egy részének felszámolása várható.”¹

1. MOL XIX-J-1-j-4a-003448-5-1962.

1963. augusztus 28.

A községi Népbizottság határozata alapján a bácskossuthfalvai láncgyár megvásárolta a futaki Milan Vidak vállalattól az akkor már 75%-ban amortizálódott felszerelést, és már 1964-ben hajólánccokat és horgonyokat szállított az Amerikai Egyesült Államokba, Kubába, Thaiföldre stb., dolgozóinak száma pedig az 1960. évi 12-ről 100 fölé emelkedett.¹

1. Méhes Béla: Adalékok a Sila lán- és fémipari vállalat történetéhez. In *Moravica monográfiája. Közlöny* 2. Moravica, 1977, Moravica Monográfiájának Szerkesztő Bizottsága, 49–52.

1963. augusztus 29.

Megérkezett Budapestre Dušan Čalić, Jugoszlávia új magyarországi nagykövete. Čalićot Gergely Miklós, a magyar Külügyminisztérium protokollfőnöke és a budapesti jugoszláv nagykövetség személyzete üdvözölte Slobodan Borisavljević ügyvivővel az élén.

1963. augusztus

Az újvidéki Bölcsészettudományi Kar Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének hallgatói terepi dialektológiai tanulmányokat folytattak a Muraköz falvaiban.¹

A Bihari János szakszervezeti népi együttes Jugoszláviában vendégszerepelt.²

1. *Filozofski fakultet 1954–1984*. Novi Sad, 1984, 95. – 2. MOL XIX-J-1-j-4b-006236-2-1963.

1963. szeptember 2.

Az Újvidéki Rádió közzétette a felhívást: „Ma délután 14.30 óra és 15.00 óra között Novi Sadra érkezik Nyikita Szergejevics Hruscsov, a Szovjetunió Minisztertanácsának elnöke, a Szovjet Kommunista Párt első titkára és Josip Broz Tito, a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság elnöke, a Jugoszláv Kommunista Szövetség Központi Vezetőségének főtítkára. A Szocialista Szövetség községi bizottsága és a Szakszervezeti Szövetség községi tanácsa felhívja Novi Sad polgárait, hogy Petrovaradin utcáin és a Tito marsall sugárúton való jelenlétükkel nyilvánítsák ki baráti érzésüket a szovjet nép, és megbecsülésüket Nyikita Szergejevics Hruscsov, a béke, a népek közötti békés együttműködés, a szocializmus és a haladás kimagasló harcosa iránt.”

1963. szeptember 4.

Saffer Pál írta az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében* *A fordító felelőssége* címmel: „Most, amikor a régi Dubrovnik falai között, amely a maga felvilágosodottságával, napsugaras mediterrán egével mindig melegágya volt a művészeteknek és a kultúrának, kongresszusra gyűltek össze a világ műfordítói, mi is kötelességünknek érezzük megemlékezni azokról, akik a szó varázsával messzi, ismeretlen világokat hoznak közelebb hozzánk, akik csendben, szívós, sokszor névtelen munkájukkal többet tesznek a békéért és a népek közeledéséért, mint sok nagyhangú diplomáciai tárgyalás és szerződés [...] A tőkés világ felfelé ívelésének, és ennek megfelelően a nemzeti öntudat kialakulása és erősödése idején például a művészet is többé-kevésbé szolgálja volt a nemzeti egocentrizmusnak, különösen pedig a műfordítás, amely az akkori felfogásoknak megfelelően abból a fejtetőre állított tézisből indult ki – különösen a fejlettebb, nagyobb nemzeteknél –, hogy a lefordított művet gazdagítani kell a fordító nemzeti kultúrájának szellemével, ahelyett hogy a fordító saját nemzeti kultúráját igyekezett volna a külföldről hozott kinccsel gazdagítani [...] Az idővel azonban lassan változnak a felfogások is, és korunkban a nemzeti öntudatot egyre inkább a világöntudat váltja fel, az emberi összetartozás, a nemzetközi szolidaritás tudata.”

1963. szeptember 5.

Szeli István Sinkó Ervinnek: „Csak ma délelőtt adhattam fel a táviratot, mert előbb a titkárságon megakartam tudni a 12-i ülés tárgysorozatát, de még csak ezután akarják összeállítani. A titkár szerint semmi olyasmi nem lesz, a napirenden, amiért Sinkó elvtársat ide kellene farsztani. Megállapítottuk a vizsgák időpontját is, egyedül a negyedévesek diplomavizsgálata idejét nem írhattuk ki. Mintegy huszonöt diplomáló jelentkezett, s ezeknek a vizsgáit október 6-ig kellene tartanunk. Van viszont egy másik dolog, amiért kértem, hogy 11-ére szíveskedjék Újvidékre

jönni. A múlt hét végén magához kéretett Raša Radujkov, a Tartományi Kultúr tanács elnöke és Predrag Petrović, a Tartományi Közoktatásügyi Tanács titkára. A tanszék személyi, szervezési, anyagi és egyéb problémáiról érdeklődtek. Ennek az érdeklődésnek az az oka, hogy e hó 15-e körül Jugoszláviába érkezik a magyar művelődésügyi miniszter egy nagy küldöttség élén, hogy a két ország kulturális kapcsolatainak elmélyítéséről tárgyaljon. Radujkovék afelől érdeklődtek, hogy milyen módon és formában kíván a magyar tanszék részt venni ebben az egyezményben, pontosabban: mire tartunk igényt a megkötendő egyezmény keretében. Természetesen csak a magam nevében beszélhettem, s azt kértem, hogy a magyar hatóságok tegyék lehetővé az itteni szakemberek számára a magyarországi levéltárak és könyvtárak szabad használatát (erről ugyanis nekem szomorú tapasztalataim vannak); továbbá kértem, hogy adjanak módot a kongresszusokon, tudományos értekezleteken és szaktanácskozáson való részvételre. Felvettem közös kiadványok megjelentetésének kérdését is (szótárak, nyelvtan, nyelvjárási térképek és hasonlók), valamint egy olyan közös kutatási program kidolgozásának lehetőségét, amelynek alapján együttesen munkálkodhatnánk a jugoszláv–magyar irodalmi kapcsolatok, kölcsönhatások és érintkezések felkutatásában és rendszerezésében. Arra a kérdésre viszont, hogy milyen tanácskeret, milyen szakember-meghívást tervezünk és kérünk az egyezménybe felvenni, csak általánosságban válaszolhattam annál is inkább, mert az egyezmény tartós időre szóló cserét és meghívást irányozna elő. Mint közölték, a budapesti szlavisztikára pl. lektort akarnak küldeni állandósított jelleggel vagy legalábbis huzamos otttartózkodással. Radujkovék az egész kulturális konvenció reánk eső részének elvi kérdéseiről, koncepciójáról, különösképpen pedig a meghívásokról szeretnének Sinkó elvtárral beszélni, mégpedig minél előbb, s ezért megkértek, hogy értesítsem erről, s kérjem meg, hogy 11-én szíveskedjék meg-

jelenni Újvidéken. Radujkov tegnap elutazott Cetinjébe s Njegoš-ünnepségekre, de egy-két napon belül visszajön, s telefonon felkeresi Sinkó elvtársat. Petrović mindenesetre megkért, hogy minderről számoljak be, nehogy Radujkov kései visszajövetele miatt a telefonmeghívás már késő legyen. Végezetül kérem Sinkó elvtársat, hogy ha a meghívás ellenére sem jöhet el a jelzett napra, legyen szíves megírni, hogy mikorra hirdessük meg a negyedéves diplomavizsgáit. Ezt, sajnos, október 6-ig le kell bonyolítanunk. Tisztelettel köszönti: Szeli István.¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 237., 285–286.

1963. szeptember 6.

Az Újvidéki Rádió közölte: „Josip Broz Titónak, a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság elnökének, a JK SZ főtitkárának meghívására a napokban nem hivatalos látogatásra Jugoszláviába érkezik Kádár János, a Magyar Népköztársaság forradalmi munkás-paraszt kormányának elnöke, az MSZMP Központi Bizottságának első titkára.” Ugyancsak aznap közölte a Tanjug jelentését: „Dalibor Soldatićot, a köztársasági elnök protokollfőnökét más beosztásba való távozása miatt felmentették tisztsége alól. A köztársasági elnök új protokollfőnökévé nagyköveti rangban dr. Sloven Smodlakát nevezték ki.”

1963. szeptember 9.

Az Újvidéki Rádió késő esti beszámolója: „Kádár János, a Magyar Népköztársaság forradalmi munkás-paraszt kormányának elnöke, az MSZMP Központi Bizottságának első titkára Josip Broz Titónak, a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság elnökének, a JK SZ főtitkárának meghívására nem hivatalos jugoszláviai látogatásra ma este megérkezett Karadorđevóra. Kádár János miniszterelnököt Karadorđevón Josip Broz Tito köztársasági elnök fogadta és szívélyesen üdvözölte. Kádár János elvtárral együtt Jugoszláviába érkezett Apró Antal, a kormány alelnöke, a Politikai Bizottság tagja, Gáspár Sándor, az Elnöki

Tanács alelnöke, a Politikai Bizottság tagja és Erdélyi Károly külügyminiszter-helyettes. A magyar miniszterelnök kíséretében van Zágor György, Magyarország jugoszláviai nagykövete. Tito elnökön kívül Kádár János miniszterelnököt és a többi vendéget Karadordevón Aleksandar Ranković köztársasági alelnök, Veljko Vlahović, a JKSZ Központi Vezetősége Végrehajtó Bizottságának tagja, Miloš Minić, a Szövetségi Végrehajtó Tanács alelnöke, Mirko Tepavac külügyi államtitkár-helyettes és Dušan Čalić, Jugoszlávia magyarországi nagykövete fogadta. Kádár elvtárral együtt Karadordevóra érkezett Jovan Veselinov, a Kommunisták Szerbiai Központi Vezetőségének titkára is, aki Novi Sadon fogadta a magyar miniszterelnököt. Suboticától Karadordevóig Kádár János elvtárs kíséretében voltak még Boško Šiljegović, a JKSZ Központi Vezetősége Nemzetközi Kapcsolatok Fenntartó Bizottságának elnöke, Ilija Rajačić, Vajdaság Autonóm Tartomány Végrehajtó Tanácsának elnöke és Sergije Makijedo, a külügyi államtitkárság protokollfőnöke. A suboticiai vasútállomáson Kádár János elvtársat Bálint Imre, a Járási Szkupstina elnöke, Sztjepan Krtanya [helyesen: Krtanjek, Josip], a Kommunisták Szerbiai Járási Vezetőségének titkára, valamint a járás és a község más képviselői, a Novi Sad-i vasútállomáson pedig Radovan Vlajković, Vajdaság Szkupstinájának elnöke, Đurica Jojkić, a Kommunisták Szerbiai Tartományi Vezetőségének titkára, Sóti Pál, a Szocialista Szövetség Tartományi Bizottságának elnöke, valamint a járás és a község vezetői üdvözölték.”

Az Újvidéki Rádió közölte: „A Szövetségi Szkupstina Gazdasági Tanácsának mai külön ülésén tizenkét tagú bizottság alakult az 1963. évi folyó gazdasági problémák tárgyalására. A bizottság elnöke Ilija Tepavac, tagjai pedig: Danilo Kekić, Dušan Bogdanov, Ivica Kukoč, Palásti István, Mile Perković, Ivan Špika, Rajka Zečević, Ivan Paris, Todor Arsov, Slavko Matekalo és Milija Mojašević.”

1963. szeptember 9–12.

Karadordevón Kádár és Tito mintegy kilencórás megbeszélést folytatott. Erdélyi Károly 1963. szeptember 18-án keltezett külügyminisztériumi feljegyzéséből idézünk néhány részletet a hangulat érzékeltetésére: „A találkozón résztvevő magyar részről: Kádár János, Apró Antal, Gáspár Sándor, Erdélyi Károly és Zágor György elvtárs. Jugoszláv részről jelen volt: J. B. Titó, A. Rankovics, J. Veszelinov, V. Vlahovics, M. Minics, B. Siljegovics, B. Crnobrnja, M. Tepavac és D. Csalics elvtárs [...] A jugoszláv belső helyzetre vonatkozó tájékoztatóját J. B. Titó a mezőgazdasággal kezdte. A korábbi kollektivizálási hibák közül ők is sokat elkövettek. 1948-ban a termelőszövetkezetek és az állami gazdaságok kezében volt a földterület 96%-a, ugyanakkor a börtönök tele voltak parasztokkal, búza, kukorica viszont nem volt. A tsz-mozgalom erőszakos vonásainak felszámolása után összesen 600 különböző típusú tsz maradt meg, ma is annyi van. [...] A kultúrában és a művészetben elismerik az alkotás szabadságát, nem alkalmaznak adminisztratív rendszabályokat. A képzőművészetben eluralkodott az absztrakt irányzat, de a dolgozók nem vásárolják az ilyen képeket, s állami támogatást sem adnak. A nyugati káros hatások érezhetőek a művészetek más ágaiban és az irodalomban. A párt azt magyarázza az alkotó értelmiségnek, senki nincs ellene a nyugati kultúrával való érintkezésnek, de onnan ne a rosszat, a jót vegyék át [...] Az új Alkotmány létrehozásánál nem a megfoghatatlan közösség, hanem a személyiség, az egyes ember érdekeiből indultak ki [...] Van belső reakció is, a külföld igyekszik azt támogatni, de időről-időre a nyakukba csördítenek [...] A pártkapcsolatokról Kádár elvtárs megjegyezte, hogy a hosszú szünet után természetesen elsősorban az állami és egyéb kapcsolatokat kell fejleszteni. Az itt jelenlevők valamennyien kommunisták, egyben pártjainkat is képviselik, tehát a valóságban már találkoztunk. Talán még hagyjuk egy kicsit érne a dolgokat, haladjunk lépésről-

lépésre előre, ne keltsünk illúziókat. A jövőben mi bizonyára még jobban összeforrunk. Tito elvtárs teljes egyetértését fejezte ki, hangsúlyozta, itt nem a deklaráció a fontos, az élet reális valóságából kell kiindulni, talán pillanatnyilag nem is lenne hasznos a pártkapcsolatok felvételét deklaráló nyilatkozat.”

A levéltári forrásokból ítélve a delegációs szintű Kádár–Tito megbeszélésén nem szerepelt a jugoszláviai magyarság témája, viszont „A tárgyalások szünetében [...] A jugoszláviai magyar kisebbség helyzetéről szólva Veszelinov elvtárs hangsúlyozta, a kisebbségnek hídnak, összekötő kapocsnak kell lenni a két nép között”.¹ > **1963. szeptember 10.**

1. MOL XIX-J-1-j-4a-003448-15-1963.

1963. szeptember 10.

A karadordevói Kádár–Tito tárgyalások szünetében a magyar külügyminisztérium feljegyzése szerint „beszélgetés alakult ki egyrészt Gáspár [Sándor] és Zágor [György], másrészt Jovan Veszelinov elvtársak között. Veszelinov különösebb előzmény nélkül a Jugoszláviában kisebbségben élő magyarság helyzetéről kezdett beszélni. Elmondotta, hogy a jugoszláv kormány három évvel ezelőtt részletesen foglalkozott a Jugoszláviában élő kisebbségek helyzetével és akkor különféle határozatok elfogadására került sor. A jugoszláv vezetőség álláspontja a kisebbségekkel, s többek között az ottani magyarsággal kapcsolatban az, hogy a kisebbségnek összekötő kapocsnak, hídnak kell lennie a magyar és a jugoszláv nép között. Veszelinov szerint egészen természetes, hogy a vajdasági magyarság nyelvi, etnikailag Magyarországgal álljon kapcsolatban, hogy nyelvi, úgy fejlődjék, ahogy a magyar nyelv Magyarországon belül fejlődik. Az lenne a helyes – folytatta Veszelinov – ha a vajdasági magyarság a jövőben minél több könyvet kaphatna Magyarországról, többek között a tankönyveket is. Lehetővé kell majd tenni azt is, hogy a vajdasági magyar fiatalok felsőiskolai,

egyetemi képzettséget Magyarországon nyerhessenek, hiszen Jugoszláviában egyetemi tanulmányokat csak szerb nyelven végezhetnek. Veszelinov meggyőződésének adott kifejezést, hogy ezeket a kérdéseket a jövőben sikerülni fog megoldani, annál is inkább, mert a határok jelentősége fokozatosan állandóan csökkenni fog. Veszelinov mindezt feltehetően megfontolással mondta el, valószínűleg előzetes utasítást kapott rá. Érdemes még itt megjegyezni, hogy a Vajdaságban, főleg a vajdasági magyar újságírók, írók, politikai vezetők részéről a fentiekben ismertetett nézetekkel szembenálló, vagy jelentős mértékben eltérő vélemények hangzanak el, illetve látnak napvilágot a sajtóban. E beszélgetés során Veszelinov igen hosszan beszélt Sinkó Ervin személyéről is. Mint ismeretes, Sinkó a Magyar Tanácsköztársaság bukása után került Jugoszláviába és azóta ott él. Sinkó azonban mindig azzal tűnt ki, hogy negatív értelemben erősen túllícitálta a hivatalos irányvonalat. Az utóbbi időben is magyar vonatkozásban számos csipkelődő és rosszindulatról tanúskodó cikke jelent meg, amelyekben – elsősorban kulturális, de ideológiai kérdésekben is – támadta Magyarországot. Veszelinov erről a Sinkóról elmondotta, hogy számos értékes dokumentumszámba menő olyan levéllel rendelkezik, amelyek a Tanácsköztársaság megalakulásáról és tevékenységéről tartalmaznak érdekes adatokat. Sinkó Károlyi [Mihály], illetve Károlyi özvegye révén is hozzájutott levelekhez, s ezek is érdekes anyagok lehetnek a Tanácsköztársaság történelmi felmérése szempontjából. Veszelinov állítása szerint az említett levelekkel a magyar archívumok nem rendelkeznek. Úgy hatott – bár ezt Veszelinov nem mondta ki nyíltan – a kérdés felvetésével arra akar ösztönözni bennünket, hogy lépünk érintkezésbe Sinkóval a levelek megszerzése érdekében. Sinkó személyéről még elmondotta, hogy bár idős ember, nézeteiben még mindig nem forrott ki, nem formálódott meg teljesen. Az ötvenes évek elején nagy »antisztálinista«

volt, most azonban átlendült a másik végletbe. Sinkó valószínűleg azért ilyen talaját vesztett ember – folytatta Veszelinov – mert nem tudott teljes mértékben gyökeret verni Jugoszláviában, ma is magyarnak érzi magát, a magyarországi eseményeket mindig élénk érdeklődéssel figyeli és magatartásának bizonyos negatív vonásai talán azzal is magyarázhatók, hogy Magyarországon nem nyilatkozik meg érdeklődés iránta, nem hangzott el semmiféle elismerés régi mozgalmi múltjával és érdemeivel kapcsolatban.”¹

Az Újvidéki Rádió beszámolója: „Tito köztársasági elnök, a Jugoszláv Kommunista Szövetség Központi Vezetőségének főtitkára és Kádár János miniszterelnök, a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának első titkára ma Karadordevón megbeszéléseket kezdtek. Magyar részről jelen voltak Apró Antal miniszterelnök-helyettes és Gáspár Sándor, az Elnöki Tanács tagja, mindketten a Központi Bizottság Politikai Bizottságának tagjai; Erdélyi Károly külügyminiszter-helyettes és Zágór György belgrádi magyar nagykövet. Jugoszláv részről a megbeszéléseken részt vesznek Aleksandar Ranković köztársasági alelnök, Jovan Veselinov, a Szerbiai Kommunista Szövetsége Központi Vezetőségének titkára, Veljko Vlahović, a Központi Vezetőség Végrehajtó Bizottságának tagja, Miloš Minić, a Szövetségi Végrehajtó Tanács alelnöke, Boško Šiljegović, a Központi Vezetőség Nemzetközi Kapcsolatokat Fenntartó Bizottságának elnöke, Bogdan Crnobrnja, a köztársasági elnök főtitkára, Mirko Tepavac külügyminiszter-helyettes és Dušan Čalić budapesti jugoszláv nagykövet [...] Köztársasági elnökünk ma este a karadordevói vadászlakban vacsorát adott Kádár János miniszterelnök, a Magyar Szocialista Munkáspárt első titkárának tiszteletére. Tito elnök és vendége a vacsora során pohárköszöntőt mondtak. Kiemelték a magyar–jugoszláv baráti kapcsolatok továbbfejlesztésének fontosságát és a békéért, a koegzisztenciáért és a szocializmusért

folyó harcban való közös érdekeiket. A szívélyes, baráti légkörben eltöltött vacsora során szóra-koztató műsort adtak elő a vendégeknek. Részt vettek a Novi Sad-i és Belgrádi Rádió szólistái és zenekarai, valamint a belgrádi Ivo Lola Ribar Ifjúsági Kulturális Egyesület népi táncegyüttese. Mint már jelentettük, Tito elnök és Kádár János miniszterelnök ma Karadordevón megbeszéléseket kezdett.

A rádió arról is hírt adott, hogy Zágrábban „A nemzetközi őszi árumintavásáron ma magyar nap volt. Ennek alkalmából fogadást adtak. Jelen voltak Lutvo Ahmetović, a Köztársasági Tanács Társadalmi Terv- és Pénzügyi Bizottságának elnöke; Vujica Gajnović, a Szövetségi Végrehajtó Tanács altitkára és mások. Magyar részről jelen voltak: Incze Jenő külkereskedelmi miniszter, Kallós Ödön, a magyar kereskedelmi² kamara elnöke és a vásár megnyitásán részt vett magyar küldöttség tagjai.”

1. MOL XIX-J-1-j-4a-003448-14-1963. – 2. A Külkereskedelmi Kamara elnöke. MOL XIX-J-1-j-4b-006236-2-1963

1963. szeptember 11.

Lesznai Anna Sinkó Ervinnek: „Én július legvégén azt a hírt kaptam Pestről 1) hogy ott kiadják a könyv első felét 2) majd hogy kiadják az egészet csekély változtatásokkal ha belemegyek. Esetleg 200-300 oldalnyi rövidítéssel – de ez a rövidítés nem sine qua non feltétel. Mivel tőled semmi hírt nem kaptam – persze el kellett fogadnom a feltételeket. A változtatások szerények nem nagyon fájdalmasak. És jó érzés lenne ott-hon megjeleni – de talán még jobb lett volna nálatok – elsősorban mert nem kellett volna sem kiharélni (szerényen bár de mégis) sem megkurtítani a kéziratot, és második elsősorban mert sok mindenben nagyon egyezem veletek világnézetileg és harmadik elsősorban – mert tán Oszkárral [Jászi Oszkár] szemben (drága emlék) tisztességesebbnek éreztem volna – részemről. Mostig se sejtem, hogy közösen csináljátok-e a

kiadást vagy sem? Erről nem mertem Horváth Zolinak írni akivel levelezek mert nem jogosítottatok fel arra hogy erről írjak [...] Mondhatom ez az évekig tartó izgalom úgy megvisel hogy néha a tengerbe szeretném dobni ezt a nekem valaha olyan fontos életművemet.”¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 238., 286–289.

1963. szeptember 12.

Az Újvidéki Rádió *Déli híradójában* arról számolt be, hogy „Kádár János, a Magyar Népköztársaság forradalmi munkás-paraszt kormányának elnöke, az MSZMP Központi Bizottságának első titkára ma reggel elutazott Karadordevórról. Kádár János Josip Broz Titónak, a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság elnökének, a JKSZ főtitkárának meghívására baráti látogatást tett hazánkban. Tito elnök tegnap este búcsúzott el Karadordevón a magyar miniszterelnöktől és munkatársaitól, Apró Antaltól, Gáspár Sándortól és Erdélyi Károlytól. Kádár János elvtárs és munkatársai Aleksandar Ranković, Jovan Veselinov és Veljko Vlahović kíséretében ma délelőtt Novi Sadon jártak, és ellátogattak a pétervári várba. Ott Radovan Vlajković, a Tartományi Szkupstina elnöke, Đurica Jojkić, a tartományi pártvezetőség titkára, Ilija Rajačić, Vajdaság Végrehajtó Tanácsának elnöke, Sóti Pál, a Szocialista Szövetség Tartományi Bizottságának elnöke, valamint a Novi Sad-i járás és község vezetői fogadták és üdvözölték. A vendégek megtekintették a várat, majd baráti beszélgetést folytattak Vajdaság Autonóm Tartomány vezetőivel. Tima Vrbaški, a Novi Sad-i községi szkupstina elnöke szimbolikus ajándékokat adott át Kádár János elvtársnak és munkatársainak. Minda Tibor, a Forum Lap- és Könyvkiadó Vállalat igazgatója magyar nyelven megjelent könyveket ajánlkozott a vendégeknek. A vár megtekintése után Kádár János elvtárs Aleksandar Ranković társaságában nyitott gépkocsin haladt át Novi Sad főbb útvonalain, ahol a polgárok szívélyesen üdvözölték. A magyar miniszterelnök és kísérete

tíz óra körül különvonaton elutazott Budapestre. A pályaudvarra Kádár elvtársat és munkatársait Aleksandar Ranković, Jovan Veselinov, Veljko Vlahović, Miloš Minić, továbbá Dušan Čalić hazánk budapesti nagykövete, valamint a tartomány, a járás és a község vezetői kísérték ki. A jugoszláv–magyar határig Kádár János elvtársat és munkatársait Boško Šiljegović, a JKSZ Központi Vezetősége Nemzetközi Kapcsolatokat Fenntartó Bizottságának elnöke, Ilija Rajačić, Vajdaság Autonóm Tartomány Végrehajtó Tanácsának elnöke, Sergije Makijedo, a Külügyi Államtitkárság protokollfőnöke és Zágor György, Magyarország jugoszláviai nagykövete kísérik el”.

A *Késő esti híradó* közölte, hogy „Kádár János, a magyar forradalmi munkás-paraszt kormány elnöke, az MSZMP Központi Bizottságának első titkára nem hivatalos jugoszláviai látogatásáról ma visszaérkezett Budapestre. A karadordevói megbeszélésekről kiadott együttes közlemény a többi között bejelenti, hogy Kádár János elvtárs meghívta Tito elvtársat, hogy a számára megfelelő időpontban látogasson el a Magyar Népköztársaságba. Josip Broz Tito meglelégedéssel elfogadta a meghívást.”

1963. szeptember 13.

Jakus Jenő megbízott külügyminisztériumi főosztályvezető kérte Zágor György belgrádi magyar nagykövetet, „szíveskedjék intézkedni, hogy a Nagykövetség konzuli részlege a jövőt illetően minden esetben értesítse a Területi Osztályt is, ha illusztrisabb jugoszláv személyiségnek beutazó vízumot ad ki. Az ilyen irányú tájékoztatás feltétlenül hozzájárul a referatúra látóköre kiszélesítéséhez. Zamurovity [Zamurović, Stojan] magyarországi tartózkodásáról csak elutazása után, aug. 6-án Nagykövet elvtárs hivatkozott számú jelentése kézhezkapásakor szereztünk tudomást.”¹ > 1963. július 31.

1. MOL XIX-J-1-j-5f-005629-1-1963.

1963. szeptember 14.

Az Újvidéki Rádió közölte: „A Szirmai Jenő vezette magyar szövetkezeti küldöttség ma szlovéniai körúton tartózkodik.”

1963. szeptember 15.

Az Újvidéki Rádió sajtószemléje kiemelte: „A *Magyar Szó* ma interjúsorozatot kezd az Interparlamentáris Unió belgrádi értekezletén résztvevő küldöttségek vezetőivel. Molnár Erik, a magyar küldöttség vezetője a lap munkatársának kijelentette, őszinte öröme szolgálna, ha már a közeljövőben sor kerülne a jugoszláv parlamenti delegáció magyarországi látogatására és arra, hogy magyar parlamenti delegáció is viszonzozza ezt a látogatást. »Biztosra veszem azt is, hogy az Interparlamentáris Unió jugoszláv és magyar csoportja között szilárd, baráti együttműködés fog kialakulni. Ennek reális alapja kétségtelenül adva van már abban is, hogy országaink egyaránt a szocializmust építik, és hogy a legtöbb nemzetközi kérdésben egyetértünk. Befejezésül még annyit szeretnék mondani, hogy rövid itt-tartózkodásunk alatt is számos jelével találkoztunk a szocialista Jugoszlávia gyors gazdasági és kulturális fejlődésének, ami a magyar delegáció valamennyi tagját örömmel és meglelégedéssel tölti el« – mondta a *Magyar Szó* munkatársának adott nyilatkozatában Molnár Erik, az Interparlamentáris Unió belgrádi értekezletén részt vevő magyar küldöttség vezetője. A mai *Magyar Szó* első oldalán közli, hogy az Interparlamentáris Unió belgrádi értekezletének résztvevői ma Novi Sadra látogatnak.”

Dr. Sztáncsics András a *Symposion*ról: „Mert aminek más örül, az őket kétségbe ejti, és ami mindenkit kétségbe ejt – a gyökértelenség, az éltető talajból való kiszakadottság, a semmiben lebegés, a mindenütt otthonlevés, mindenütt idegenség, nyirkos egyedüllét – azt legnagyobb javuknak tekintik. Megcsúfolják a szépet ezek a fattyai a buja életnek, a csúfot pedig az egekig magasztalják [...]

Nincs ebben semmi meglepő, hiszen jórészt deklásszált, zátonyra futott polgári »intellektuelek« és félművelt, okoskodó jampecek, handabandázó gyáva janicsárjai egy elvonatkoztatott, satnya szultánnak, megnyargalói egy délibáb-konjunktúrának [...] Valóban sajnálatos körülmények ezen a téren csak az utóbbi években jöttek létre, amikor a szellemi zsilipek kezelését a kozmopolita (egyszersmind nacionalista) szellemi gyarmatosítók kaparintották meg. Elhatalmaskodásukkal (szellemi téren) párhuzamosan és hatalmaskodásuk ellenére megerősödött azonban a szocialista demokrácia, ami megakadályozta, hogy csúnyában is elbánjanak szocialista szellemi életünkkel és mindazokkal, akik nem voltak hajlandók egy dudát fújni velük. Annyit azonban megtettek, hogy 1. denunciáltak: sztálinistának, zsdanovistának, tehát a forradalom és az új Jugoszlávia ellenségének bélyegezték az ellenük háborgókat. [...] 2. Agyalágyultnak, megrögzött, szenilis dogmatikusoknak, félkegyelműnek bélyegeztek szóban és írásban mindenkit, aki nem tömjénezett nekik, nem tette magáévá (egzisztencialista) filozófiájukat, (burzsoá) világnézetüket, (dekadens) ízlésüket, (hazug, légbőlkapott, kieszelt, kikölcsönzött) életérzésüket, (felelőtlen, rideg) magatartásukat a dolgozókkal szemben, (álnok, szószátyár) rezsimműségüket egy általuk elképzelt, a saját céljaik számára kitalált, de szerencsére ebben az országban nem létező rezsimmel szemben, (buta, tudálékos) sznobizmusukat, (elvakult) bálványozását a tókés világnak, (hitvány) kapzsiságukat a közönségnek a művészetre, irodalomra szánt pénzével szemben [...] A politikai gyakorlatot mi szabjuk meg, ennek az országnak, ennek a tartománynak dolgozó és önmagát igazgató népe. Úgy rendezzük a dolgokat, ahogy nekünk, itt élő népeknek a legjobban megfelel [...] Leszámolni azokkal, akik valami világeszmény, egy absztrakt humanizmus, nem ritkán egy hamis, mert irreális és nem célravezető jugoszláv egység ürügye alatt, de inkább mint az egység folyamatos kialakításának kerékkötői, megvetik, felülről kezelik

a valódi, igaz humanizmust. Akik a konkrét ember iránti szeretet nélkül tekintenek azokra az emberekre, embertársaikra, akik itt, ezen a tájon termelik a javakat, szüntelenül újratermelik új és régi önmagukat.”¹

A *Tribuna* közölte Szirmai Károly *Veliki put* című novelláját.²

1. Dr. Sztáncsics András: Ködevők a Gáton. Gondolatok a kozmopolitizmusról. MSz, 1963. IX. 15. A Symposion választását vö.: Hungarofil hazafffy a gáton. *Ifjúság*, 1963. október 3. 15. [*Symposion*, 1963. október. 3. 5.] Idézi Bosnyák 2003, 131–133. – 2. Szirmai Endre: *Szirmai Károly műveinek bibliográfiája*. München, Stuttgart, Rio de Janeiro, 1978, Szirmai Károly Társaság, Szirmai Károly Archivumok, 70.

1963. szeptember 16.

Budapesten parafálták a magyar–jugoszláv közös határállomások létesítéséről szóló egyezményt. > 1963. április 18.; > 1964. január 24.¹

Az Újvidéki Rádió közölte: „Budapesten befejeződtek a magyar–jugoszláv tárgyalások a határmenti közlekedésre és a közös vasútállomások létesítésére vonatkozó konvenció kidolgozásáról. A közös vasútállomások Suboticán, illetve Gyékényesen és Murakeresztúron lesznek. A megbeszéléseken kidolgozták a két ország vasútjainak együttműködéséről szóló egyezmény tervezetét is.” Azt is hírül adta, hogy „Ivica Bodnaruknak, a bosznia-hercegovinai újságírók egyesülete alelnökének vezetésével az éjjel jugoszláv újságíró-küldöttség érkezett Budapestre.”

1. MOL XIX-J-1-j-4b-00819-1-2-1964.

1963. szeptember 18.

Hír az Újvidéki Rádióban: „Vass Istvánné, a Magyar Országgyűlés elnöke ma fogadta dr. Dušan Čalić jugoszláv nagykövetet, és több mint egyórás szívélyes beszélgetést folytatott vele. Nagykövetségünket fogadta még a fővárosi Végrehajtó Tanács elnöke is.”

1963. szeptember 19.

Az Újvidéki Rádió bejelentette: „Dušan Bogdanov, a Szövetségi Gazdasági Kamara alelnöke tegnap este fogadta a magyar szövetkezeti szövetség küldöttjét, élén Szirmai Jenő elnökkel”. Azt is hírül adta, hogy „Szirmai Jenő, a Magyar Szövetkezeti Szövetség elnöke ma meglátogatta Geza Tikvickit, a Szövetségi Szkupstina Mezőgazdasági Bizottságának elnökét”. Közölte a nyilatkozatot: „Jugoszláviai tartózkodásunk során értékes tapasztalatokra tettünk szert, melyeknek egy részét Magyarországon is alkalmazhatjuk – jelentette ki Szirmai Jenő, a magyar Szövetkezetek Országos Szövetségének elnöke. Szirmai Jenő vezeti a jugoszláv szövetkezeti szövetség meghívására majd két hete hazánkban tartózkodó magyar delegációt. A magyar szövetkezeti funkcionárius méltatta a jugoszláv mezőgazdaság fejlesztésében elért eredményeket. Kiemelte, mély benyomást tettek rá a kombinátok, ahol a mezőgazdasági termelés szintje igen magas. Érdekesnek minősítette a földműves-szövetkezetek és magántermelők társas termelését is. Szirmai Jenő sajtónyilatkozatában hangsúlyozta még, hogy szlovéniai és horvátországi látogatása során mindenütt rendkívül meleg barátsággal fogadták őket, és élénken érdeklődtek a magyar népnek a szocializmus építése terén elért sikerei iránt. A magyar és a jugoszláv szövetkezeti szervezetek az utóbbi időben igen hasznos kapcsolatokat alakítottak ki – mondotta Szirmai Jenő. Szerinte az együttműködésnek küldöttségek, tapasztalat, terv és dokumentáció cseréjén keresztül kellene megvalósulnia. Hozzáfűzte, hogy általában a jugoszláv–magyar gazdasági és egyéb együttműködés is felélénkült az utóbbi időben. Most megbeszélések folynak a kishatárforgalom további bővítéséről, a kulturális és egyéb kapcsolatok megteremtéséről a határvidékeken.”

Zágor György belgrádi magyar nagykövet Hruscsov jugoszláviai látogatásával kapcsolatban Puzanov [Puzanov, Alekszandr Mihailovics] belgrádi

szovjet nagykövettől szerzett értesüléseit összefoglalva megjegyezte: „Az eszmecsere tartalmát Andropov [Andropov, Jurij Vlagyimirovics] et. úgy jellemezte Puzanovnak, hogy a megbeszélés igen pozitív lefolyású volt és még Kardelj sem tanúsított makacsságot bizonyos korábbi tételeinek védelmezésében, hanem az ideológiai különbségek felszámolásának őszinte híveként tűnt fel [...] A fentivel kapcsolatban itt hívom fel a figyelmet a román elvtársak igen furcsa, gyanakvó és ultrakritikai magatartására. Malassan nagykövet a következőket jelentette ki nekem: »Puzanov et. szerint Hruscsov olyan direktívát adott kísérőinek, hogy a Moszkvai Nyilatkozatok alapján kell állni, de ezen direktívával ellentétben éppen ő volt az, aki nem állott a Moszkvai Nyilatkozatok alapján. Mi minden szavát magnetofonra vettük és beszédeit alaposan elemeztük« [...] Itt említem meg, hogy abból a két alkalomból, amikor Hruscsov elvtárs itt-tartózkodása alatt módomban volt, Hruscsov elvtársat köszönteni (a repülőtéri érkezéskor és az ugyancsak repülőtéri induláskor), Hruscsov elvtárs megtudva, hogy Magyarország nagykövete vagyok, eltérően a diplomáciai kar többi tagjával szemben követett gyakorlatától, megállt és egy néhány szívélyes szót váltott velem. Induláskor például felkért, hogy adjam át nagyon meleg üdvözlését Kádár elvtársnak, amikor majd ide fog jönni Jugoszláviába. (Megjegyzem, hogy Hruscsov elvtársnak ez a kitüntető magatartása a sorfalat álló diplomáciai karban feltűnést keltett).»¹

Ladik Katalin levele a Zágrábban katonaiidejét töltő Tolnai Ottónak: „A Domi [Domonkos István] és Te könyved megjelenése alkalmából rendezett szerzői estén mondta meg Domi a címedet. Ő már valószínűleg járt nálad, mert az ígérte, hogy a napokban meglátogat mielőtt elmegy katonának. Tehát mindent tudsz ami Novi Sadon történt ezalatt. Igen, ez levelemnek a beszámoló része. Tehát: jelenleg menyasszony vagyok és hamarosan meg lesz tartva az esküvő.

Király Ernő lesz a férjem. A felvételi vizsgám nem sikerült, tehát az idén nem megyek a belgrádi színművészeti akadémiára. A Rádióban leszek a drámai együttes rendes tagja. Azt hiszem ebből elég. Tudod, nem tudlak katonaruhában elképzelni. Csak a fejedet látom, kicsit kócosan amint pislogsz a paplan alól, mert mindig az ágyban találalak, ez a kép maradt meg bennem. Álmos kicsi barátom, sokat gondolok rád. Az írás nehezen megy és nagyon félek. Néha a Bosnyák Pistával váltok futólag néhány szót, különben teljesen egyedül vagyok. Talán azért mert olyan nagy szükségem van Rád, féltem írni. Csupán a hangulatodtól függ, hogy mindaz amit írni szeretnék ostobaságként hasson. Ne haragudj de idézlek: »félek a vers szélétől / félek a vers végétől«. Jelenleg egy hangjátékon dolgozom. Szintétikus, főleg elektronikus zenére írom. Minden esetre új és én is kíváncsi vagyok, mi lesz belőle, sikerül-e úgy megírni, ahogyan szeretném. Te, nagyon szeretnék minél előbb levelet kapni tőled. Igazán. Üdvözlök Kató.»²

1. MOL XIX-J-1-j-5b-006561-1963. – 2. Kézirat.

1963. szeptember 20.

Végel László Tolnai Ottónak: „Kedves Töfe, Domi [Domonkos István] biztosan mesélte hogy a szerzői est valahogy lement. Újvidéken valószínűleg megismétlődik. Ezért írd meg 1. gyakorlaton vagy-e még; 2. hogy állsz a szabadsággal (kilátásban van-e). Azt gondolom jó lenne, ha az újvidéken itt lennél. Írjál és majd megpróbáljuk kieszközölni. Lehet hogy októberben meglátogatlak. Írd meg hogy hogyan találhatlak meg. Domi mesélte de elfelejtettem, és most fogalmam sincs hol van. A nyáron sokat dolgoztam és szeretnék beszélgetni veled. Pepi.»¹

1. Kézirat.

1963. szeptember 21.

Befejeződött a Kanizsai Írórtábor.¹

Zentán megnyitották a *Tisza* című képkiallítást, amelyet a művésztelep képtári anyagából rendeztek a kiállítási teremben. 4457 látogató.²

Ivo Mikulić, a horvátországi amatőr színházak szövetségének titkára Nagybecskereken ünnepélyesen átadta az aranyplakettet a Madách Amatőr Színháznak, amely Tudor Muscatescu *A Titanic keringő* című darabjának előadásával első helyet szerzett az amatőr színházak hvari fesztiválján.³

> 1963. augusztus 21.

1. ÚR, 1963. szeptember 22.; Pató Imre: A Kanizsai Írótábor bibliográfiája. *Hungarológiai Közlemények*. X. évf. 1984, 60. 1080. – 2. Zentai művésztelep, 70.
- 3. ÚR, 1963. szeptember 22.

1963. szeptember 22.

Josip Klajčić vezetésével jugoszláv építőmunkás szakszervezeti küldöttség utazott Budapestre, az építőmunkások nemzetközi értekezletére.¹

Az Újvidéki Rádió közölte: „Ma este elutazott Magyarországra a Jugoszláv Építőipari Munkások Szakszervezete központi bizottságának küldöttsége, hogy részt vegyen az Építőipari Munkások Szakszervezete Uniójának nemzetközi értekezletén.”

1. MOL XIX-J-1-j-4b-006236-2-1963.

1963. szeptember 25.

Földes László, a magyar belügyminiszter első helyettese Belgrádban megkezdte az egyeztetést a magyar–jugoszláv közös határállomások létesítéséről, de nem sikerült megállapodni.¹

Az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüje* arról számolt be, hogy „Az idén is megtartják Belgrádban a hagyományos, sorrendben a VIII. nemzetközi könyvvásárt. November 7-től 12-ig a nagy vásárcsarnok fogadja be 2500 külföldi és 84 hazai kiadóház ez évi könyvtermésének legjavát. A külföldi kiállítók közül sokan már állandó vendégei a vásárnak. Néhányan azonban, mint pl.

Anglia, mindkét Németország, Olaszország, Magyarország, Lengyelország, Csehszlovákia, Japán és Kuba először állítanak ki nálunk. A szervezők ezenkívül számítanak arra, hogy egy pár ázsiai, afrikai és dél-amerikai ország is elküldi kiadványait. A külföldi kiadók standjain körülbelül 30 000 művet mutatnak be. A hazaiak is jóval több címmel szerepelnek, mint eddig. 25 000 munkát állítanak ki sokoldalú kiadói tevékenységük minden területéről. Mivel az idén van az AVNOJ második ülésének 20. évfordulója, a vásáron külön kiállítást rendeznek a jelentős dátummal kapcsolatos adatokból. Nem maradnak el a vásár szokásos kísérőrendezvényei sem. 16 ország tarkálló könyvei fogadják a látogatót. 55 000 mű szemléje lesz a VIII. belgrádi könyvvásár.” > 1963. november 7.

1. MOL XIX-J-1-j-4b-00819-1-2-1964; MOL XIX-J-1-j-4b-006236-2-1963.

1963. szeptember 27.

Az Újvidéki Rádió közölte: „A magyar hadsereg ünnepe alkalmából Fodor ezredes, a belgrádi magyar nagykövetség katonai attaséja, a nagykövetség helyiségeiben az este fogadást adott. Jelen voltak: Otmar Kreačić vezérezredes, aki a távol levő népvédelmi államtitkárt helyettesíti, Rade Hamović vezérezredes, vezérkari főnök, a tábornoki kar több tagja és a Külügyi Államtitkárság képviselői meg a Belgrádban akkreditált külföldi katonai attasék.”

1963. szeptember

Újvidéken megnyílt a belgrádi zeneakadémia kihelyezett gazdagsága.¹

A *Híd* 9. számának tartalma: Sinkó Ervin: *Utolsó beszélgetés*; Domonkos István: *A kalandor hagyatéka*; Vasko Popa: *Add vissza a babaruhám* (Fordította Fehér Kálmán); Varga Zoltán: *Kirándulás*; Brasnyó István: *Yüko*; Németh István: *Hűtlen este*; Torok Csaba: *Maradványok*; Bányai János: *Róma és Európa találkája 1938-ban* (Mi-

roslav Krleža); Petkovics Kálmán: *A város árnyékában*. A *Szemle* rovatban Burány Nándor: *Ritka könyv gyakori témáról (A munkás és munkakörülményei)*. Budapest, 1962, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó); Tomán László: *A bánat csarnokai* (Parancs János: *Félálom*. Párizs, 1963, Magyar Műhely kiadása); Gerold László: *Középszerűség – írói hamisítások nélkül* (Börcsök Erzsébet: *Emberek a Karas mellől*. Forum, 1963); *Krónika*.

Palotai Boris Sinkó Ervinnek: Kedves Sinkó Ervin. Merjem elhinni? Jadranka [Damjanov, Jadranka] azt írja, hogy beszélt Magával és a *Keserű mandula* kiadása rendben van. De én még mindig nem merem hinni s csak titokban örülök. Ha mégis igaz, nagyon, nagyon köszönöm Magának! Úgy látszik a Máli [Lesznai Anna] könyvének² kiadása is pozitív irányban halad, az az erősen meg kell rövidíteni. Horvát Zoltánnal beszéltem, ő vállalja a könyv meghúzását. (Persze, ezt jobb ha az író maga csinálja – fájó szívvel, reszketve minden kimaradt szóért.) Sok szívélyes üdvözlöt Mindkettőjüknek Palotai Boristól (aki írtó boldog!)

1. Popov, Dušan: *Novi Sad 1944–1964*. 1964. Matica srpska, 102. – 2. Kezdetben volt a kert. – 3. Sinkó Ervin levelezése II., 241. 299.

1963. október 1.

Saffer Pál folyóiratszemeleje az Újvidéki Rádió *Kultúrszemele*jében: „Ellentétek gyűjteménye. Hogy az ember ilyen jelzővel kénytelen illetni a szemünk fényeként őrzött *Hidat*, az a szeptemberi számban közölt írások színvonal-, forma- és tartalombeli tarkaságának köszönhető. Mert ebben a számban Sinkó Ervin gondolatoktól és mondanivalótól terhes, az inkább tudós, mint író, szerző egyéniségének megfelelően kissé talán túl is intellektualizált novellája mellett ott találjuk Domonkos István írását, amely nemcsak formában, de helyenként eszmei beállítottságban is különbözik a *Híd* többi írásaitól, Brasnyó István verseit, amelyekből, figyelmesebb olvasás nyo-

mán úgy tűnik, nemcsak az írásjelek maradtak ki, és Torok Csaba összefüggőnek szánt pillanatsorozatát, amely annyira meghökkentő különös és eredeti akar lenni, hogy ebbéli igyekezetét megsínyli a tartalom [...] Ugyanebben a *Híd*ban található Varga Zoltán, a tehetséges fiatal novellista hosszabb elbeszélésének első részét, amelyben ismét egy fokkal érettebb és bátrabb hanggal igazolja elbeszélői tehetségét, és itt találjuk Németh István, az erőteljes parasztnovelláiról ismert szerző egy színtelen, vértelen, modernizmus felé kacsingató szerelmi történetét. Egyszóval a *Híd* szeptemberi számának szépirodalmi rovatában a mondanivalóval telített intellektuális és szép tiszta hangulatilag modern veretű realista próza mellett megtaláljuk a giccs különböző változatait is. A nyeglét, aki létező érzéseit és gondolatait nem hajlandó a csiszolt mondat, a meggondolás és leszűrődés béklyóiba zárni, és indulatainak üstjéből kincset és szemetet válogatás nélkül szór az olvasó elé, és a másikat is, aki üres formákkal, vagy mondjuk magyarul, mondatok zuhatagával akarja a végtelen mélység illúzióját kelteni, és végül a legszegényebbet is az egykori parasztírót, aki felrúgta saját világát, ahol otthon érezte magát, és most oldalogva, esetenül szabódva kísérletezik valami divatos lelki problémás dologgal. Ehhez hasonló képet találunk a szeptemberi szám tanulmányi rovatában is, ahol Bányai János okos és érdekes Krleža-tanulmánya és Petkovics Kálmán komoly tanulmányriportja mellett ott található a *Híd* eddigi történetében legkülönösebb vagy legalábbis legszubsjektívebb könyvismertetést. A szerző olyan vehemenciával számol le Börscök Erzsébet novelláskötetével, amely szerinte a vidékiesség non plus ultrája és iskolapéldája, hogy az ember, ha nem ismerné a vajdasági irodalmi helyzetet, beleértve a kiadói helyzetet is, »feszítsd meg«-et kiáltana a kiadóra, aki ilyesmire pocskéolja a dolgozók pénzét. Így azonban előttünk is, és mindenki előtt nyilvánvaló, hogy valahol középen van az igazság. Kár, hogy a *Híd* szerkesztősége talán a kézírathány

vagy más hasonló ok folytán megengedte, hogy a szeptemberi szám ennyire kiegyensúlyozatlan legyen.”

1963. október 5.

Csikós Nagy Bélának, az állami levéltár elnökének vezetésével magyar delegáció érkezett Jugoszláviába, ahol tanulmányozták a jugoszláv gazdasági irányítás módszereit.¹

1. MOL XIX-J-1-j-4b-006236-2-1963.

1963. október 6.

Ortutay Gyula, a Hazafias Népfrent főtítkára látogatást tett Belgrádban a magyar–jugoszláv labdarúgó–mérkőzés alkalmával, és beszélgetett felelős jugoszláv vezetőkkel.¹

Beszámoló az Újvidéki Rádióban: „Belgrádban ma hatalmas érdeklődés nyilvánult meg a Jugoszlávia és Magyarország A, valamint ifjúsági labdarúgó–válogatottjának mérkőzése iránt. A Jugoszláv Néphadsereg fővárosi stadionjában zsúfolt lelátók, több mint 55 000 néző előtt zajlott le a két találkozó. Előmérkőzésen ifjúsági labdarúgó–válogatottunk kitűnő játék után, Gajic és Pavic góljaival megérdemelt 2 : 0 arányú győzelmet aratott Magyarország válogatottja felett. Az A válogatottak mérkőzése a két himnusz intonálása után, valamivel 15 óra után kezdődött meg [...] Válogatottunk a mérkőzés túlnyomó részében fölényben volt.” Az eredmény ugyancsak 2 : 0 lett.

A zentai múzeumban megnyílt *Az impresszionizmustól a modern festészet kezdetéig* című reprodukciókiállítás, amelynek november 3-ig 2273 látogatója volt.²

1. MOL XIX-J-1-j-4b-006236-2-1963. – 2. Zentai múvésztelep, 70.

1963. október 8.

Gion Nándor írta *Ponyva és irodalom* címmel az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében*: „A Forum könyvkiadó vállalat az utóbbi időben következetesen és rendszeresen jelenteti meg P. Howard, illetve Rejtő Jenő regényeit. A kritika ugyancsak következetesen igyekszik kitérni e könyvek útjából, nem vesz róluk tudomást. Pedig érdemes foglalkozni velük. Pontos adatokkal nem rendelkezünk, de nagyon is valószínű, hogy ezek a könyvek – körülményeinkhez képest – tetemes példányszámban kelnek el. Tehát az olvasóra gyakorolt hatásuk nem elenyésző. Vajon milyen lehet ez a hatás? Rejtő Jenő kétségtelenül kitűnő humorérzékű és íráskészségről tett tanúságot. Ezenkívül jól ismeri a ponyvairodalmat és a ponyvairodalmi fogásokat. Mindezek a tényezők hatásos ponyvaparódia megteremtésére adnak lehetőséget [...] Eddig rendben is lenne minden, csakhogy a tapasztalatlan olvasó, sőt nem egyszer a tapasztaltabb is, könnyen félreértheti ezeket a műveket, különösen, ha minden, a ponyvairodalom iránti előítélet nélkül veszi kézbe őket [...] A kritika talán a »szúnyogra ne lőjünk ágyúval« elv alapján igazoltan mellőzi a Rejtő-könyveket. Talán igazoltan. A borítólapon állandósult rövid szerkesztői recenzió azonban mégsem lenne szükségtelen. Ilyen csekély fáradság igazán megérné.”

Ugyanott Florica Ștefan arról számolt be, hogy „A napokban a lapok hasábjain terjedelmes vagy kurta jelentésekben kaptunk hírt Macedónia egyik jelentős kulturális eseményéről. Fesztiválról emlékeznek, a Sztrugán, Ohridon és Szkopjében megtartott költői estekről, melyeket szeptember 27-től október 1-jéig tartottak meg, ötven macedón költő és kritikus, meg tizenegynéhány szarajevói, titogradi, Novi Sad-i, belgrádi és kruševaci költő részvételével. Hét irodalmi esten és matinén olvasták fel verseiket, beszélgettek azokról [...] már kinőtt köztársasági keretéből: jugoszláv jellegű lett”.

1963. október 10.

Az SZKKSZ Vajdasági Tartományi Bizottságának bővített plenáris ülésén megvitatták „a nemzetek közötti viszonyok egyes időszerű kérdéseit”, elemezve a JKSSZ KB VB 1959. évi határozatainak megvalósítását. I. Leszögezték, hogy javítani kell az állami szervek és a közszolgálatok foglalkoztottainak nemzetiségi összetételén és fejleszteni a kétnyelvű iskolahálózatot. A plénum határozatait a TB Titkársága > **1964. január 18-án** fogalmazta meg.

Madarász András beszámolója az Újvidéki Rádióban: „A Kommunista Szövetség tartományi vezetősége ma délelőtt megtartott plenáris ülésén – amelyen részt vett és felszólalt Stevan Doronjski, a KSZ Szerbiai Központi Vezetősége Végrehajtó Bizottságának tagja is – megvitatta a nemzetiségi viszonyok kérdéseit. A napirendi kérdésről Đurica Jojkici, a tartományi pártvezetőség titkára olvasott fel vitaindító beszámolót. Hangoztatta, hogy a Jugoszláv Kommunista Szövetség Végrehajtó Bizottságának 1959-ben megtartott ülése és a tartományi pártvezetőség három évvel ezelőtt megtartott plénuma után – különösen a munkásönigazgatási, néphatósági, kulturális és közművelődési élet terén – még inkább kifejezésre jutott és megerősödött Vajdaság soknemzetiségű lakosságának egyenjogúsága és egysége. A szocialista demokrácia, valamint a munkásönigazgatás és a társadalmi igazgatás rendszerének fejlődése minden külső beavatkozás nélkül, de mégis a szocialista erők hatására – kiküszöböli a nemzetiségi elkülönülés évszázadokon át megteremtett és ma már mindenképpen káros határvonalát. Dolgozó embereink ma már nem arról ítélik meg egymást, hogy ki milyen nemzetiséghez tartozik, hanem arról, hogy milyen munkát végez, és hogyan vesz részt a kisebb vagy nagyobb munkaközösségek életében felmerülő problémák megoldásában. A beszámoló és az azt követő tartalmas vita rámutatott azonban, hogy nem szabad megállnunk az eddigi eredmé-

nyeknél, hanem tovább kell tevékenykednünk azon, hogy minden polgár élhessen alkotmány adta jogaival és e jogok élvezését nem gátolhatja az egyik vagy másik nyelv ismeretének a hiánya. Igaz, ilyesmi nem igen fordul elő ma sem, de azon kell lennünk, hogy a kétnyelvű adminisztráció és iskoláztatás bevezetésével, másrészt pedig a közhivatalokban szükséges káderek kiképzésével lehetővé tegyük mindenkinek, hogy saját anyanyelvén közlekedhessen a hivatalos szerveknél. Ezen a téren is vannak már figyelemre méltó eredmények – különösen a Subotica-i járás területén – de tovább kell mennünk a megkezdett úton és az eddig szerzett tapasztalatokat fel kell használnunk a községi státútumok kidolgozásában is [...] A nemzetiségek egymás közti viszonyában van egy állandó pozitív fejlődés, és évről évre vannak új eredmények, de az élet – és ez természetes is – mindig hoz magával újabb feladatokat. Ezt a mondatot Stevan Doronjskinak, a Kommunista Szövetség Szerbiai Központi Vezetősége Végrehajtó Bizottsága tagjának felszólalásából ragadtuk ki [...] A vitában Arso Budovalčev, a párttagság nemzetiségi összetételéről, Gvozdenov Miladin a nemzetiségek közös kulturális tevékenységéről és az iskolai oktatás eredményeiről, problémáiról, Ion Tapalaga a román és általában a többi nemzetiség gazdasági helyzetéről, Matija Sedlak a kétnyelvű iskolai oktatás és a kétnyelvű adminisztráció subotica-i eredményeiről beszélt. Olajos Mihály a nemzetiségi sajtó és a rádió eredményeit és problémáit ismertette, Stojan Zamurović a nemzetiségi viszonyok és a nemzetiségi összetétel tudományos tanulmányozását szorgalmazta, Juraj Njemoga pedig a nemzetiségi kérdés általános problémáival foglalkozott.”

A rádió azt is közölte, hogy „Budapesten megkezdődött a Duna-bizottság rendkívüli ülésezése, melyet a jugoszláv és a román kormány kezdeményezésére hívtak össze. A napirenden az al-dunai vízi erőmű és hajózási rendszer építésének kivitelezésével kapcsolatos kérdések szerepelnek”. Arról is tájékoztatott, hogy „Ma

délelőtt megérkezett Palicsra a Csongrád megyei szakszervezeti küldöttség. A Juhász József megyei főtitkár vezette négytagú küldöttség a suboticei járási szakszervezeti tanács delegációjának múlt évi látogatását viszonzozza.”

Marcel Achard *Az ostoba lány* [L'Idiote, 1960] című bohózatát mutatta be a szabadkai Népszínház. Fordította Hársing Lajos. Rendező: Virág Mihály. A díszletet Petrik Pál, a jelmezeket Radmila Radojević tervezte. Fellépett: Romhányi Ibi (Josefa Lanthcnay), Szilágyi László (Camille Sévigné, vizsgálóbíró), G. Karna Margit (a felesége), Barácius Zoltán (Benjamin Beaurevers, bankár), Dóró Emma (Marie-Dominque). A 25 előadásnak összesen 7752 nézője volt.²

1. *Neka aktuelna pitanja međunacionalnih odnosa. Materijal proširenog plenuma Pokrajinskog komiteta SKS za Vojvodinu.* Novi Sad, 1963. – 2. Dévavári Zoltán: Bűnügyi történet a szabadkai színpadon. *7 Nap*, 1963. október 15. 12.; Nagy József: Mérsékelt társadalombírálat. A szabadkai Népszínház magyar együttesének évadnyitó bemutatójáról. *Dolgozók*, 1963. október 25. 14.; Vukovics Géza: A vígjáték jegyében. MSz, 1963. október 31. 9.; Gerold, Pastyik 1970.

1963. október 12.

Az Újvidéki Rádió közölte: „A magyar kormány kulturális és közoktatási küldöttsége Ilku Pál miniszter vezetésével ma délután többnapos jugoszláviai látogatásra Zágrábba érkezett. A küldöttség ellátogatott még Belgrádba, Ljubljánába és Novi Sadra is. Vjećeslav Holjevac, a horvát Végrehajtó Tanács társadalmi szolgálatokkal foglalkozó bizottságának elnöke ma vacsorát ad a delegáció tiszteletére.”

A szabadkai Népszínház bemutatta Kertész Imre *Csacsifogat* [1959] című zenés vígjátékát. Zeneszerző: Fényes Szabolcs, versek: Nemes Zoltán. Rendező: Garay Béla. A díszletet Mihajlo Dejanović, a jelmezeket Radmila Radojević tervezte, a táncokat Kunyi Mihály tanította be. Hangszerelés: Milan Asić. Fellépett: Albert János (Zoltán),

K. Petz Marika (Tücsök), Versegi József (Gusztáv), Szabó Cseh Mária (mama). A 67 előadásnak összesen 21 578 nézője volt.¹

1. Dévavári Zoltán: Két bemutató. *7 Nap*, 1963. október 18. 12.; Vukovics Géza: A vígjáték jegyében. MSz, 1963. október 31. 9.; Nagy József: Csak családi bonyodalom. *Dolgozók*, 1963. november 1. 14.; Gerold, Pastyik 1970.

1963. október 13.

Vébel Lajos, a *Magyar Szó* főszerkesztője írta: „Tito mondotta ez év januárjában, lám, már majdnem megfélekedtünk róla, hogy vannak, ha kevesen is, ifjú meddő entellektüelek, akik valahol a szocialista valóságon kívül lebegnek. Önmagukba zárkózva, számukra minden túlságosan parlagi és banális, felülről néznek a dolgokra, és egyre kevésbé társadalmi lények.”¹

1. Vébel Lajos: A „csepürágók” védelmében. MSz, 1963. október 13. Idézi Bosnyák 2003, 133.

1963. október 14.

Az Újvidéki Rádió bejelentette, hogy „Tizenkét napos látogatásra hazánkba érkezett a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség küldöttsége. A delegáció Pataki Lászlónak, a KISZ Központi Bizottsága titkárának vezetésével megismerkedik hazánk társadalmi-gazdasági fejlődésével és a Jugoszláv [Kommunista] Ifjúsági Szövetség tevékenységével.”¹ Arról is beszámolt, hogy „Ilku Pál magyar oktatásügyi miniszter jugoszláviai látogatása során ma Opatijából Ljubljánába érkezett”.

1. MOL XIX-J-1-j-4b-006236-2-1963.

1963. október 15.

Ilku Pál magyar művelődési miniszter jugoszláviai látogatása során aláírták a Magyar Népköztársaság kormánya és a JSZSZK kormánya közötti tudományos, művelődésügyi és kulturális együttműködésről szóló egyezményt.¹ > 1986. március 24.

Az Újvidéki Rádió közölte: „Belgrádban ma megkötötték a jugoszláv–magyar kulturális egyezményt a következő öt évre. A konvenciót jugoszláv részről Janez Vipotnik, szövetségi közművelődésügyi és kulturális titkár, magyar részről pedig Ilku Pál közművelődésügyi miniszter írta alá. Az egyezmény jelentősen hozzájárul a két ország kulturális kapcsolatainak bővítéséhez. Janez Vipotnik titkár ebédet adott a magyar miniszter tiszteletére.” Ugyanott Nagy Nándor arról számolt be, hogy „A hazánkban tartózkodó magyar kulturális küldöttség Ilku Pál közművelődésügyi miniszter vezetésével holnap Novi Sadra látogat. A küldöttség a délelőtt folyamán a Tartományi Végrehajtó Tanácsba látogat, ahol Kelemen Mátyás, a Tartományi Végrehajtó Tanács alelnöke fogadja őket. A holnap délelőtti megbeszélésen jelen lesz még Radomir Radujkov, a Tartományi Végrehajtó Tanács Kulturális és Tanügyi Tanácsának elnöke, Slobodan Pošarac, a Tartományi Szkupstina Kulturális és Tanügyi Bizottságának elnöke, valamint Katarina Sokolović kulturális és Edo Ljubibratić közoktatásügyi titkár. A magyar kulturális küldöttség holnap délelőtt ellátogat még a Novi Sad-i egyetem magyar tanszékére, utána pedig Radomir Radujkov, a Tartományi Végrehajtó Tanács Kulturális és Közoktatásügyi Bizottságának elnöke a pétervári várban ebédet ad tiszteletükre. A magyar küldöttség tagjai délután a Matica könyvtárát és a Petőfi Sándor elemi iskolát látogatják meg”.

1. MOL XIX-J-1-j-4b-006236-2-1963.; Arday Lajos: Magyarok a szomszédos államokban – külpolitikánk változása. In Szabó Máté, Hardi Péter: *Sztálinizmus és desztálinizáció Magyarországon/ Felszámoltuk-e a szovjet rendszert. Politikai tanulmányok*. Bern, 1990, Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem, 185.

1963. október 16.

Tíznapos látogatásra jugoszláv parlamenti küldöttség utazott Magyarországra Zvonko Brkić, az Országgyűlés alelnöke vezetésével.¹

Az Újvidéki Rádió közölte: „Az Ilku Pál közművelődésügyi miniszter vezette magyar küldöttség jugoszláviai látogatása során ma megérkezett Novi Sadra. A Tartományi Végrehajtó Tanácsban a vendégeket Radomir Radujkov, a Végrehajtó Tanács Közművelődési Bizottságának elnöke, Slobodan Pošarac, a Tartományi Szkupstina Közművelődésügyi Bizottságának elnöke, Katarina Sokolović tartományi kulturális titkár és Edo Ljubibratić közművelődésügyi titkár fogadták. A magyar vendégek ezután ellátogattak a bölcsészeti kar Magyar Tanszékére, ahol Sinkó Ervin, a tanszék vezetője fogadta és üdvözölte őket. A delegáció ezután Radomir Radujkov ebédvendége volt. A magyar miniszter és a küldöttség tagjai délután ellátogattak a Petőfi Sándor elemi iskolába és a Matica srpska könyvtárába.”

Ugyanott az is elhangzott, hogy „Zvonko Brkić képviselőházi alelnök vezetésével a Magyar Országgyűlés meghívására ma jugoszláv parlamenti delegáció utazott Budapestre. Zvonko Brkić, a küldöttség vezetője, indulás előtt a belgrádi pályaudvaron adott nyilatkozatában örömet fejezte ki, hogy a Szövetségi Szkupstina képviselőiben a baráti Magyarországra látogathat. »Külön meglegedésemre szolgál, hogy a látogatás olyan időpontban történik, amikor a két szocialista ország kapcsolatai sikeresen fejlődnek, és amikor mindkét részről igyekeznek kibővíteni az együttműködést. Látogatásunk kétségtelenül elősegíti megismerkedésünket, véleményt és tapasztalatot cserélhetünk a magyar országgyűlés képviselőivel, megismerkedhetünk a szocializmus építésében elért eredményekkel. Meggyőződésem, hogy a két parlament képviselőinek találkozója még jobban elmélyíti országaink és népeink baráti kapcsolatait és együttműködését«”.

1. MOL XIX-J-1-j-4b-006236-2-1963.

1963. október 16.

Sinkó Ervin a Jugoszláv Írószövetség képviselőjeként Magyarországra utazott.¹

Sinkó Ervin kéziratos naplófeljegyzéséből: „Ma délelőtt [16-án] még egy másik világban, t.i. Novi Sadon az első ízelítő. Ilku Pál a magyar kultúr miniszter látogatása a magyar tanszéknél, Oláh [József] a jelenlegi magyar ügyvivő és Köpeczi [Béla] társaságában. Az ízelítő nem készített kellőképp elő arra, amit itt láttam [Budapesten]. Az első benyomás este érkezésnél – fogad az Írószövetség nevében Jobbágy [Károly] és egy Gabi nevű nő, aki közli, hogy ő lesz a tolmács. A szóoklat, amivel átnyújt 10 napra 1100 forintot.”²

1. *Hid*, 1963. 10. 1239. – 2. Sinkó Ervin levelezése II., 260., 556.

1963. október 17.

Az Újvidéki Rádió közölte: „A jugoszláv parlamenti küldöttség, élén Zvonko Brkićtyel, a Szövetségi Szkupstina alelnökével, ma megkoszorúzta Budapesten a hősök sírját és a Magyarország felszabadításáért elesett szovjet hősök emlékművét. Küldöttségünk megtekintette az Országházát is, majd Vas Istvánné, a Magyar Országgyűlés elnöke fogadta őket. Ez volt tulajdonképpen az első munka jellegű találkozó is.”

Sinkó Ervin kéziratos naplófeljegyzése budapesti látogatásáról: „17-én reggel a vastag éneklő Gabi elvtársnő kíséretében az írószövetség székháza, a titkár, személy szerint szimpatikus, Garai Gábor és két elvtársnő. Üdvözlés az írószövetség nevében, a fordítónő (Gabi elvtársnő) protokolláris fordítása Stardelovra tekintettel, míg én félbe nem szakítom a számomra túl unalmas procedúrát. Program kidolgozás, kiket akarunk látni, amire mi: azokra bízunk, akik majd beszélni akarnak velünk. A külsőségek megőrzése mellett feszes hangulat, hivatalos szívéllyesség. A kommuniké a *Népszabadságban*, *Magyar Nemzetben* (és *Esti Újságban*) a miniszter noviszádi látogatásá-

ról, amit odaútban olvastam. Szóval se említik meg a noviszádi tanszéket, ahol én fogadtam a minisztert és egész kíséretét az egyetemi tanács, dékán és a tanszéki munkatársaim és a diákok képviselői jelenlétében s ahol több mint két óra hosszat időzte(k).” Szombaton, éjfél előtt keltezett bejegyzés: „Eddig a két legszebb élmény itt: a mai látogatás, illetve tiszteletünkre adott fogadás az *Új Írás* szerkesztőségében. Hidas és Kun Ágnes, majd maga Kun Béla özvegye is; a számomra új perspektíva, amelyből ők szeretik *A regény regényét* és az *Optimistákat*. A nagyon rokonszenves fiatalok – és a meghívások furcsa módszere az Írószövetség vagy szerkesztőségek fogadásaira. Illés [Lajos] az *Új Írás* szerkesztője, aki a Samac Szarajevói vasútvonal építésénél 47-ben találkozott velem. A 14 napról semmit se tudnak.”¹

A *Symposion* szerkesztőbizottságában Domonkos István, Gerold László és Utasi Csaba helyébe Fehér Kálmán, Végel László és Vlaovics József került. > **1963. január 1.**

1. Sinkó Ervin levelezése II., 260., 556.

1963. október 18.

Az Újvidéki Rádió közölte, hogy a Tartományi Végrehajtó Tanács aznapi ülésén Miloslav Gonját nevezte ki a Tartományi Vallásügyi Bizottság elnökévé. Ugyanott Sulhóf József elmondta, hogy „Holnap ünneplik meg Bački Petrovácon [Petróc] Ján Čajak szlovák író születésének századik évfordulóját, és erre az alkalomra íródelegáció érkezett Csehszlovákiából, hogy részt vegyen az ünnepeken. A küldöttség vezetője Ivan Křiž ismert író, a csehszlovák írószövetség titkára, akinek regényei több nyelven, így magyarul is megjelentek. Ma délelőtt elsőnek a Novi Sad-i Rádióban tettek látogatást.”

1963. október 19.

Aladics János az Újvidéki Rádióban beszámolt arról, hogy „Ma délelőtt nyilvánosságra került

Novi Sad Város októberi díjasainak névsora. A Községi Szkupstina Művelődési Tanácsa október 23-án – a város felszabadulása – tiszteletére díszoklevéllel és pénzjutalommal fejezi ki elismerését Novi Sad legkiválóbb tudósainak és művészeinek”. Közölte, hogy Októberi Díjat kapott Boško Petrović *Egy német katona naplója* című kötetéért, valamint „A tudományban elért eredményekért ugyancsak 250 000 dináros díjat nyertek doktor Milka Ivić *Irányzatok a nyelvtudományban* című művével, doktor Löbl Árpád *Vajdaság újabb kori történelméhez* írt adalékaival, doktor Mirnics József pedig *A bácskai munkásmozgalom a magyar szociáldemokrata párt alapításáig* című munkájával nyert díjat”.

1963. október 21.

Az Újvidéki Rádió közölte a Tanjug jelentését, amely szerint „Kállai Gyula a magyar kormány alelnöke, a Hazafias Népfront Országos Bizottságának elnöke ma fogadta a Zvonko Brkić vezetésével Magyarországon tartózkodó jugoszláv parlamenti küldöttséget. A fogadáson jelen volt Vass Istvánné és Polyák János, a magyar parlament elnöke, illetve alelnöke, valamint Dušan Čalić, hazánk budapesti nagykövete. Zvonko Brkić, a Szövetségi Szkupstina alelnöke a szívélyes és baráti beszélgetés alkalmával kijelentette, hogy a jugoszláv küldöttség sok jó benyomást szerzett és ezek közül is kiemelkedik az emberről való állandó gondoskodásról vallott meggyőződés”.

1963. október 23.

A *Népszabadság* beszámolt a jugoszláv íróküldöttségnek a Magyar Írók Szövetségében tett látogatásáról.¹

1. Kozocsa Sándor: *A magyar irodalom bibliográfiája 1961–1965*. Budapest, 1978, Gondolat, 201.

1963. október 24.

Az Újvidéki Rádió közölte: „Kádár János magyar miniszterelnök, a Szocialista Munkáspárt első titkára, ma fogadta a Szövetségi Szkupstina

Zvonko Brkić alelnök vezette küldöttségét. A fogadás rendkívül szívélyes hangulatban telt el. A jugoszláv vendégek előzőleg részt vettek a magyar parlament ülésén, ahol Vass Istvánné elnök üdvözölte őket megnyitó beszédében. Képviselőink mintegy két órát töltöttek a Magyar Országgyűlés ülésén, és meghallgatták Fock Jenő miniszterelnök-helyettesnek az ország gazdasági helyzetéről mondott beszámolóját. Azt is híriül adta, hogy „Budapesten ma délelőtt magyar–jugoszláv tárgyalások kezdődtek a két ország jövő évi áruforgalmáról”.

Ugyanott Jankovics Ilona arról számolt be, hogy „ma délelőtt tartotta évi közgyűlését a Novi Sad-i Egyetem Bölcsészeti Karának egyetemista szövetsége. A jelentésből és a felszólalásokból egyaránt az tűnt ki, hogy a múlt évi munkájukat dicséret nemigen illeti. Az eszmei-politikai nevelés lanyhán, sokszor érdektelenül folyt – főként szervezési kérdéseken bukott meg. Még csak az sem szolgál mentésül, hogy a hallgatónak a vizsgákra való készülődés kötötte le minden idejüket, mert a bejelentett vizsgáknak csak a felét tették le sikerrel. Ahhoz pedig már igazán nem szükséges kommentár, hogy a bölcsészeti kar hat-száz egynéhány hallgatója közül az ifjúsági munkaakciókra, az autót út építésére mindössze 41-en jelentkeztek, és csak nyolcan vettek részt”.

1963. október 25.

Az Újvidéki Rádió a Tanjug jelentése alapján közölte: „Azokban a községi statútumtervezetekben, ahol több nemzetiség él, egyre konkrétan jutnak kifejezésre a nemzetiségek egyenjogúságának alkotmányos alapelvei. A zentai és az adai kommuna statútuma szerint a szkupstina köteles a fontosabb határozatokat – különösen azokat, amelyek a polgárok jogaira és kötelességeire vonatkoznak – magyar nyelven is megjelentetni. Hogy a kétnyelvű adminisztráció még teljesebb legyen, a jövőben is folytatják a már jól bevált gyakorlatot: az intézmények tisztviselői szerb, illetve magyar nyelvtanfolyamra járnak. A kishegyesi és

a Nova Crnja-i kommuna statútumtervezetében egy lépéssel tovább mentek. Náluk ugyanis a tanácsok és a bizottságok jelentéseit a községi szkupstina ülésére magyar nyelven is elkészítik. Hasonlóképp jártak el a Bački Petrovac-i [Petróc], a kovačicai [Antalfalva] és a verseci kommuna statútumtervezeteiben is. Egyes statútumok az oktatás kérdését úgy igyekeztek megoldani, hogy ott, ahol kizárólag egy nemzetiség él, a tanulók saját anyanyelvükön tanulnak. Ott, ahol több nemzetiségű a lakosság, bevezetik a kétnyelvű oktatást. Ezt a Subotica-i járásban oldották meg legjobban. Itt több mint 900 magyar tagozaton csaknem 30 000 tanuló van. A községek a különböző nemzetiségek káderképzését a jövőben még gyorsabban megoldhatják, mert az idén több közép- és főiskola nyílik meg, és a Novi Sad-i Egyetem Magyar Tanszéke megnyitásával még több lehetőség nyílik a nemzetiségek iskoláztatására. Egyedül a Pančevói [Pancsova] járástól csaknem 200 magyar, román és szlovák fiatal kapott ösztöndíjat, akik a különböző egyetemeken folytatják tanulmányaikat.”

Bori Imre írta a *Panorámában*: „Volt egy időszak, amikor nem esett szó Szenteleky Kornélról, irodalmunk immár régen halott érdemes munkásáról, pedig neve és műve, különösen pedig hatása, még ma is vitálisan él tovább, dacolva az évtizedekkel, a mulandósággal [...] Újabban Herceg János idézte emlékét, s Majtényi Mihály írt terjedelmesebb tanulmányt róla, míg most a Forum két kötetben válogatott műveinek kiadásával alighanem a Szenteleky-revíziót indítja meg alkalmat adva, hogy szóljunk róla közvetlenül műveihez kapcsolva mondanivalónkat. A legelső feladatok egyike valószínűleg az igazságszolgáltatás lesz, s az író helyes arányainak kikutatása, jelentőségének átértékelése, legendájának szertefosztatása. Mert nagy a köd, s nehezen lehet tisztán látni a Szenteleky-kérdésben. Mert a Vajdaság Kazinczyja nyilvánvalóan legenda, még akkor is az, ha szervező-, ápolgató munkáját kellően szemmel tartjuk, de ha e terhes és zavaró

mozzanatról lemondunk, csak közelebb juthatunk az íróhoz. Ugyanis két szempontból is kitűnik Szenteleky vezérlésének negatív jellege. Egyfelől erejét pazarolta el alkotómunkásságát hanyagolva, mintegy ennek kárára szervezkedett, másfelől a szárnya alá vett irodalom is megsínylette bábáskodását. Olyan szervező volt ő, aki a maga képére akarta fiatalabb kortársait formálni, s nem egy akkor működő író t siklatott ki, téves irányba terelt, megzavart.”

Zágor György belgrádi magyar nagykövet évi szabadságát töltve Budapesten felkereste Dušan Čalić jugoszláv nagykövetet. A beszélgetésről 1963. október 30-án keltezett jelentésében többek között megjegyezte: „A nagykövet Budapestre indulása előtt Tito elnöktől azt az utasítást kapta, hogy a két ország közötti kapcsolatok fejlesztésének mikéntjét és tempóját illetően teljes mértékben igazodjék a magyar elvtársak elgondolásaihoz, mert a magyar elvtársak helyesen képesek eldönteni milyen keretekben és milyen gyorsan haladjon előre a kapcsolatok fejlesztése [...] Egyébként Csálics jelenleg választ vár Belgrádtól azon odajuttatott javaslatára, hogy a JKSZ párt becsület szóra fogadja meg, hogy minden disszidens határátlépőt vissza fog adni. A nagykövet célzott rá, hogy a jugoszláv államapparátusban nincs még meg a megfelelő biztonság és így a legtitkosabb megállapodások is nemkívánatos kezekbe juthatnak [...] Nem tud a jugoszláv nagykövet egyetérteni egyes diplomata beosztottainak tanácsaival más ügyek kapcsán sem. Így pl. a jugoszláv íróküldöttség tagjaként éppen Magyarországon tartózkodó Sinkó Ervinnel összefüggésben azt tanácsolták neki, emeljen szót ezen íróval való magasabb szintű magyar foglalkozás érdekében.¹ A tanácsot ő elvetette és nyíltan megmondja, helyesli, hogy a magyar szervek úgy foglalkoznak Sinkóval, ahogy foglalkoznak, mivel Sinkót helytelen volt Magyarországra küldeni és hadd érezzék ezt meg azok a jugoszláv felelősök, akik ezt a helytelensé-

get elkövezték. Csálics benyomása szerint Sinkót Krlezsa protezsálta be, akit ő ugyan nagyon tisztel, de véleménye szerint a jugoszláv–magyar kapcsolatok felette állnak Krlezsa óhajainak.”²

1. A lapszálon Jakus Jenő kézírásával: „Ezt Boriszavljevics [Borisavljević, Slobodan] a nagykövet álláspontjától eltérően szóvá is tette!” – 2. MOL XIX-J-1-j-5f-007308-1963.

1963. október 26.

Jovan Veselinov budapesti látogatása egy szocialista szövetségi delegáció élén és találkozása a magyar vezetőkkel Csehszlovákiából való hazatérése alkalmából.¹

Az Újvidéki Rádió közölte: „Kállai Gyula, a Magyar Hazafias Népfrent Országos Tanácsának elnöke, a Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottságának tagja ma délután fogadta a Jugoszláv Szocialista Szövetség küldöttségét, amely Jovan Veselinovnak, a szövetség Országos Bizottsága elnökségi tagjának vezetésével ma reggel érkezett Csehszlovákiából Budapestre két-napos látogatásra. A jugoszláv vendégek az Országház épületében találkoztak Kádár Jánossal, a Magyar Szocialista Munkáspárt első titkárával, a Magyar Népköztársaság miniszterelnökével és Biszku Bélával, a párt Politikai Bizottságának tagjával, akik szívélyesen üdvözölték őket. A Kállai Gyula rezidenciájában szívélyes és baráti légkörben lezajlott fogadás után a küldöttség tagjai ebéden vettek részt, amit tiszteletükre a Hazafias Népfrent vezetősége adott a Gundel étteremben.”

1. MOL XIX-J-1-j-4b-006236-2-1963.

1963. október 28.

A Pivkán szolgáló Domonkos István a Zágrábban katonaidételt töltő Tolnai Ottónak: „Leveled megkaptam. Tegnap lőttünk. A majorom gratulált utána. Ujra elfogyott a pénzem. Szeretnék sok-sok kölnivizet tartani a kofferomban, de nincs rávaló elég.”¹

1. Kézirat.

1963. október 30.

Aladics János az Újvidéki Rádióban arról számolt be, hogy „Pénteken, november 1-jén a Novi Sad-i zenekedvelőknek alkalmuk lesz látni és hallani a Tátrai-négyest, Európa egyik legkiválóbb vonós-kvartettjét. Az együttes magas fokú előadókészsége, művészete, a zenetolmácsolás legkényesebb területén – a kamaramuzsikát műveli – a város zenei életének kivételes eseménye lesz. A Tátrai-négyes műsorán Josef Haydn, a műfaj felülmúlhatatlan mesterének *G-dúr szerenádja*, Kodály Zoltán *Második vonósnygyese* meg Schubert *Leány és a halál* című felejthetetlenül szép d-mol kvartettje szerepel. A hangversenyt az Ifúsági Tribün színpadán tartják meg.”

Saffer Pál ugyanott közölte: „Nem mindennapi akciót szervez a vajdasági írószekció és a zombori művelődési központ. Két nap leforgása alatt, október 31-én és november 1-jén nyolc vajdasági író és költő részvételével nem kevesebb mint tizenkét irodalmi délutánt és estet rendeznek Zomborban és a környékbeli községekben. A rendezvénysorozaton résztvevő írócsoport tagjai: Florica Ştefan, Jasna Melvinger, Draško Redep, Fehér Ferenc, Saffer Pál, Németh István, Gojko Janjušević és Torok Csaba. A terv szerint kisebb csoportokra oszolva Doroszlón, Csonoplyán, Bezdánban, Telecskán [Bácsgyulafalva] és Svetozar Mileticén [Nemesmilitics] magyar nyelven tartanak felolvasást, Stanišicén [Őrszállás], Sztapáron, Kljajicévon [Kerény], Bački Monoštoron [Monostorszeg] és Koluton [Küllöd] pedig szerb nyelven. A turné zárórendezvénye november elsején este Zomborban lesz, ahol kétnyelvű, szerb–magyar irodalmi estet tartanak. Az idei könyvhónap keretében ez eddig a vajdasági írószekció legnagyobb megmozdulása.”

Az *Esti híradó* ismertette a Tanjug jelentését, amely szerint „A Gazdasági Tervintézet eljuttatta a Szövetségi Szkupstinához és a Szövetségi Végrehajtó Tanácshoz Jugoszlávia jövő évi társadalmi tervezetének előzetes javaslatát [...] azt az

elsődleges célt tűzi ki, hogy 1964-ben – hétéves társadalmi tervünk első esztendejében – biztosítsuk az egyes gazdasági ágak arányos és gyors fejlődését. Az össztermelés értéke jövőre 10-11 százalékkal emelkedne, a társadalmi szektoron pedig 12 százalékkal”.

1963. október 31.

Saffér Pál az Újvidéki Rádióban bejelentette: „November közepén teljes ülésre ül össze a vajdasági írók szervezete [Vajdasági Írók Egyesülete], és talán nem is lenne értelme erről már most ezen a helyen szólni, ha az írók ezúttal nem tűztek volna napirendre egy olyan témát, amely pillanatnyilag a vajdasági irodalmi tevékenység egyik legfontosabb kérdésének tekinthető – legalábbis közvetve. A köztársaságközi irodalmi estek cseréjéről és az irodalmi együttműködésről van szó, amelyet három évvel ezelőtt kezdeményezett a vajdasági írószekció, és amely azóta országos mozgalommá terebélyesedett, és különösen tartalmilag gazdagodott. Eleinte ugyanis kizárólag csak látogatásokra, turnéokra, irodalmi estekre és beszélgetésekre szorítkozott az akció, de épp ezek a kapcsolatok és beszélgetések eredményezték az új formákat. Így Kruševacon a *Bagdala* folyóirat kiadásában vajdasági költők versei jelentek meg, a rijekai irodalmi folyóirat egy teljes számát vajdasági íróknak szentelte és a maribori írócsoport folyóirata is közölt egy válogatást vajdasági szerb és magyar írók műveiből. A kapcsolatok azonban tovább bővülnek, és egyre újabb távlatok és lehetőségek nyílnak. Ezeket a lehetőségeket kívánják megvitatni az írók, és mindenekelőtt feltárni őket a nyilvánosság és az érdekelt társadalmi szervezetek előtt. A vajdasági magyar költők és írók számára külön jelentőséggel bír ez a találkozó. A köztársaságközi kapcsolatok fejlesztése nyújtotta ugyanis eddig a legkomolyabb lehetőséget arra, hogy a vajdasági magyar író – a nehézkes könyvkiadásán kívül is – megjelenhessen a szélesebb jugoszláv olvasóközönség előtt. Az akció támasztotta szükségéből létrejött a szerb és magyar írók

spontán együttműködése és számos műfordítás született. Ez pedig a minőség szélesebb elismerését eredményezte és eredményezi, és egy új, egészségesebb értékelést jelent magában a vajdasági magyar irodalmi tevékenységben. És ebben van a vajdasági írók számára a köztársaságközi együttműködés legnagyobb jelentősége. Általa, ha teljes egészében kibontakozik, áttörhető a nyelvi korlátok és a szélesebb ambiens magasabb mércéje üdítő áramlatként hathat, a minden vita és polarizáció ellenére is meglehetősen áporodott irodalmi légkörünkben.”

1963. október

A Verbászi Római Katolikus Plébániahivatal kiadásában, Huzsvár László plébános szerkesztésében megjelent a *Hitélet* háború utáni első száma. Ugyanezzel a címmel 1924 októberétől 1944 szeptemberéig jelent meg a Vajdaságban katolikus hitbuzgalmi folyóirat.

A *Híd* 10. számának tartalmából: Bori Imre: *A költő és a halál*; Burány Nándor: *Tudni kell élni és dolgozni*; R. M. Eggleston: *Holnap előtti nap* (Fordította Fehér Kálmán); Fehér Kálmán: *Idegység és szerelem*; Lucien Goldmann: *A regény kérdései* (Fordította Krizsán I.); Slobodan Miletić: *Georges Braque vagy a kiegyensúlyozott kaland* (Fordította Bodrits István); Petar Šegedin: *Boldogság* (Fordította Csuka Zoltán); Varga Zoltán: *Kirándulás II*; Josip Vidmar: *A Jugoszláv Kommunista Szövetség történetének áttekintése* (Fordította Kollin József).

Fónyi Gézáne Sinkó Ervinnek:¹ „Ha nem tudnánk találkozni. Magamról valamit mégis: 45-ig csak nagyon távolról szimpatizáns, főleg 44-ben igyekeztem segíteni, ami s ahogy módomban állt, zsidókon, Györffy-kollégista-kommunistákon [...] 46-ban léptem csak be a pártba, Józsi [Révai József] volt az ajánlóm, akivel 45–46-ban húgomék révén elég szoros, baráti kapcs.-ban voltam [...] 52 végén kezdődött az én igazi po-

koljárásom, amikor már én is »láttam«. 56 okt. után nem mentem vissza többé, se a laphoz, se a pártba [...] 59-ben született egy Közp. Biz és Akadémia-határozat Révai műveinek kritikai kiadásra előkészítéséhez s Erdei [Ferenc] beszélt rá, vállaljam [...] A munka szörnyűbbnek bizonyult, mint elképzeltem. Ahogy fokról fokra szétfoszlik Józsiával kapcsolatban az a kis illúzióm, ami még foszlányokban maradt róla. (56 okt. 23, este, a szerkesztőségben: Révai ököllel veri az asztalt. »Lövetni! Lövetni!« [...] Szörnyű látni-érzékelni a cikkein keresztül a »Csak politikust« – a humánium egyre kevesebb, végül semmi [...] Az *Optimisták*ban két igazán szeretettel megrajzolt férfi-figura van: Lányi-Révai és Kovács-Korvin Ottó. De pl. Kun [Béla] – aki nekem mindig is ellenszenves volt s az emigrációs frakcióharcokban különösen ellenszenves a figurája [...] És az *Optimisták*ban pl. az a párbeszéd Sinkó és közte: »Az édestestvéretem is falhoz...« Ahogy itthagya legrendesebb kommunista elvtársait, s elmegy, menti saját irháját [...] Mindennek eléggé ellentmondani látszik az, ahogy Sinkó a RR-ben ábrázolja. Annyira megváltozott volna? Vagy csak mert szinte egyedül volt jó, megértő és nobilis a magyarok közül Sinkóval? Persze, hogy ártatlan volt abban, amiért meg kellett halnia, de mentheti-e ez mindazt, ami előtte volt, 19-től? [...] Este 8-ig vártam a telefonra, közben hívogattam számotokat, hiába. Nyilván fontosabb jött közbe, de nagyon sajnálom, hogy elmaradt ez a találkozás.”²

1. Valószínűleg Sinkó budapesti tartózkodása idején, 1963. október 16. és 25. között. – 2. Sinkó Ervin levelezése II., 242., 299–302.

1963. november 1.

Súly alatt a pálma. Herceg János szerkesztő bevezetője az Újvidéki Rádió *Együtt* című irodalmi folyóiratában: „Az a gazdag és küzdelmekkel teli múltra visszatekintő kultúrintézmény, a Matica srpska könyvtára, amelynek most ünnepelték fennállásának ötnegyed százados évfordulóját,

hosszú időn át egészen más szerepet játszott az egykori Magyarországon élő szerbek életében, mint ami egyébként egy könyvtárnak létjogosultságot ad, minthogy sok-sok évtizeden át alig volt hozzáférhető a nagyközönség számára, s nyilvános jelleget csak 1922-ben kapott [...] Száz év egy nemzeti kisebbség életében végzetesen pusztító idő. S hogy a szerb nemzeti kisebbség megte-methette a maga szellemi fellegvárát, amely a múlt században az egész Balkánra kisugárzott, hogy a szerb irodalomnak lehetett a bölcsője, amikor Szerbia maga még a török elnyomás alatt sínylődött, azt bizonyára annak köszönheti, hogy össze tudta gyűjteni minden értékét s be tudott zárkózni vele a maga kis birodalmába, s az ellenállásban kifejteti azt az erőt, amely egy nemzet jövőjét meghatározza. Az elnyomatás, a jogfosztottság terelte zárt közösségbe a magyarországi szerbeket, s azzal állt ellen a beolvasztásnak, hogy az egyenjogúságát vonták kétségbe.¹ A sok-sok szerb értelmiségi ember, aki úgy készült a halálra, hogy ami szellemi javakból egy életen át felhalmozódott nála, holta után egy közösség birtokába megy át, munkájában és honpolgári helytállásában is ott őrizte mindig ezt a tudatot, s ez tartotta harcos készenlétben az élet számos más helyzetében is [...] S amit az ősök összehordtak, ma már nem lehet a bezárkózás válaszfala, mint a múlt században volt, s a kegyelet is csak alkalmi megemlékezésekben jut szóhoz.”²

A *7 Nap* megkezdte a Magyar Televízió műsorának ismertetését.³

1. Kihúzza: „Ha nem így történik, ha kitértak volna előtte minden kaput, ha semmi sem állta volna útját érvényesülésének, kérdés, mi maradt volna belőle, s lett volna-e értelme dacból és lelkesedésből összefogni és bezárkózni, s csak azt az árva kis nemzeti közösséget biztatni és bátorítani a további harcokhoz?” – 2. Kihúzza: „minthogy a hősiességre csak a kisebbségi sorsban volt szükség. Mai szemmel nézve, s egy más nemzetiség aspektusából felmérve a magyarországi szerbek mozgalmát természetesen csak úgy lehet, ha nem választjuk el a mozgalmat az időtől, a kor politikai és társadalmi tényezőitől. Ennélfogva lehetetlen minden komparáció. Hogy azonban még

több mint száz év távlatából is szép és lelkesítő ennek az elnyomott kisebbségnek összetartása, világnézeti különbségeken felülemelkedő egysége, azt nincs okunk tagadni”. Ez és az előző lábjegyzetben közölt szövegrész – a szerzőnek a kéziratot tett autográf bejegyzése szerint – az adásban nem hangzott el. Lehet, hogy Szimin Bosán Magda, a minden rábízott másor szövegét tüzetesen átolvasó rovatvezető kérte erre, da ez sem kizárt, hogy utólag magán a szerzőn kerekedett felül a „józan belátás”. – 3. Petkovic Kál-mán: *A 7 Nap útja*. Újvidék, 1986, Forum, 40.

1963. november 2.

Fejős Györgyi az Újvidéki Rádióban közölte: „Novi Sadon a napokban megalakult pionírszövegség új községi tanácsa ma megtartotta első megbeszélését [...] Az ülésen megválasztották a vezetőséget is. Az elnök Horovic Ivan, a Novi Sad-i Rádió drámaegyüttesének szerkesztője.”

Arról is beszámolt, hogy „A zrenjanini Madách amatőr együttes a műkedvelő színházak idei országos szemléjének aranyplakettel kitüntetett győztese holnap este Novi Sadon, a Ben Akiba Vígszínházban vendégszerepel a hvári fesztiválon a legkiválóbban tolmácsolt színművével, Muscatescu *Titanic-keringőjével*”.

1963. november 3.

Az Ifjúsági Szövetség Újvidéki Községi Bizottsága Brasnyó Istvánt nevezte ki az Ifjúsági Tribün magyar szerkesztőségének szerkesztőjévé.¹ A szerkesztőség tagjai: Ágoston András, Jung Károly, Kovács Viktor és Pastyik László.

1. Želimir Petrović végzése Brasnyó István tiszteletdíjáról, 1963. november 25. Kézirat.

1963. november 5.

Aladics János írta az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében*: „A minap tért haza kéthetes hivatalos magyarországi látogatásáról Jelica Bjeli, a Novi Sad-i Szerb Népszínház művésznője, a dráma-művészek egyesületének vezetőségi tagja. A két ország közötti egyre szélesedő és egyre gyümölcsözőbb kulturális kapcsolatok szellemében került sor erre a tapasztalatszerző látogatásra is. Jelica Bjeli eleget tett munkatársunk kérésének,

és bár hiányosan ismeri nyelvünket, magyarul válaszolt néhány kérdésre.”

Névtelen feljelentő a *Magyar Szó* 1963. november 5-i számát mellékelte az újvidéki ügyészséghez intézett feljelentéséhez, amelyben felhívta a figyelmet arra a „soviniszta, revizionista és tendenciózus” jelenségre, amely a vajdasági sajtóban kapott lábra: „A *Magyar Szó* fő- és felelős szerkesztője [Vébel Lajos] talán éppen a bűnüldöző szervek hallgatólagos beleegyezésével, rendszeresen közli lapjában a megszállás alatt használatos városnevet, amely pedig 1944. október 10-ével, a felszabadulás napjával megszűnt, azaz a fasiszta elnevezést a korábbi Subotica váltotta fel, amelyet a magyar helyesírás szerint így írnak: Szubotica.”¹

Sinkó Ervin Sótér Istvánnak: „Szükségét érzem, hogy hazaérkezve külön is kifejezzem hálámat a szívélyes és felejthetetlen fogadtatásért,² mellyel megtisztelt. Kérem fogadja szívből jövő köszönetemet és meleg üdvözlömetem.”³

1. Kalapis Zoltán az ügyvel kapcsolatban megjegyzi: „A politikai rendőrségnek nem okozott különösebb gondot, hogy egy szabadkai ügyvéd személyében felfedje a névtelen levélíró kilétét. Következett a szorongatás, informatív beszélgetésekre citálták, de nyilvános ügy sohasem lett belőle.” Kalapis 1994, 92. – 2. Az MTA Irodalomtudományi Intézetben. – 3. Sinkó Ervin levelezése II., 243. 302. Eredeti Ms 5974/259 sz. alatt az MTA Kézirattárában.

1963. november 7.

Belgrádban megnyitották a VIII. nemzetközi könyvvásárt, amelyen a Forum harmadik díjat nyert. > 1963. szeptember 25.¹

Aladics János az Újvidéki Rádióban így számolt be a belgrádi könyvvásárról: „Könyv, könyv, könyv – ameddig a szem ellát a belgrádi vásár első számú körcsarnokában – az este megnyílt nyolcadik nemzetközi könyvszemlén. Valóságos könyvtenger, hatvanezer kötet hullámai paskolják a hatalmas aréna körkerélyeit [...] Gál László jubiláris verseskötete, a *Tarlóvirág* a harmadik díjat nyerte

ízléses fedőlapjával; egy nem hivatásos tervező munkája pedig dicséretben részesül. Kovács János a címnek – *Kéregnek* megfelelő szellemben oldotta meg a Vasko Popa szürrealista verseit tartalmazó könyv fedelét. Itt látjuk még Boško Petrović *És a felhők elvonulnak* című regényét, azonkívül Déry Tibor Nikijének szerb nyelvű fordítását, Passuth László *Megszólal a sírvilág* című kötetét. Tizenhét ország 160 kiadóháza-nak könyvei hevernek politikai hovatartozást, tömbfelfogásokat tagadva egymás mellett, a koegzisztencia igazát hirdetve és azt, hogy a könyv, a kultúra képes áthidalni az ideológia legmélyebb szakadékait is.”

1. Popov, Dušan: *Novi Sad 1944–1964*. 1964. Matica srpska, 121.

1963. november 8.

Az Újvidéki Rádió bejelentette: „*A Magyar Szó*, a Novi Sad-i Rádió és a *Dnevnik* szerkesztőségének külpolitikai újságírói ma megalakították szakosztályukat a szerbiai újságíró-egyesület keretében [...] A szakosztály titkárává Vojislav Milint, a *Dnevnik* külpolitikai rovatának szerkesztőjét választották meg.”

Azt is közölte, hogy „November 10-től 15-ig Vajdaságban vendégzerepel a mohácsi városi tanács és a földműves-szövetkezetek zenekara Ana Kršić énekesnővel. A vendégek hangversenyt rendeznek Bačka Topolán [Topolya], Zomborban, Verbászon, Zentán és Becsén. Műsorukon operettrészletek és könnyűzenei művek szerepelnek. A hangversenyek tiszta bevételét Szkopje megsegítésére szánták.”

Saffer Pál írta a *Panorámában*: „Kissé bágyadt... Talán így lehetne leginkább jellemezni a *Híd* novemberben megjelent októberi számát ... a közölt írások mindegyike önmagában megállja a helyét – de együttvéve mégis valami elcsendesülő, bágyadt őszi hangulatot árasztanak. Ebből az együttesből, fiatalosabb, dacosabb hangjával és intenzitásával, talán csak Fehér Kálmán *Idegenség és szerelem* felcím alatt közölt versei ütköznek ki

[...] Varga Zoltán *Kirándulás* című novellájának befejező részén [...] a történet a középszerűség csendes halálával múlik ki anélkül, hogy egy húr is megrezdülne az olvasóban. Kivételesen az irodalmi részben Petar Šegedin *Boldogság* című novellája, Csuka Zoltán fordításában [...] *A Tanulmány* rovatban a vajdaságiak közül mindenekelőtt Bori Imre *A költő és a halál* című írása érdemel figyelmet. Ebben az inventív, lendületes írásban Radnóti Miklós költői művének és fejlődésének egy szakaszát tárgyalja a szerző [...] Burány Nándor *Tudni kell élni és dolgozni* című naplójegyzet-sorozata formában és mondanivalóban egyaránt érdekes lehetne, ha a szerző több műgonddal és főként több elmélyüléssel fordult volna anyaga felé. Így ezek az írások csak forgácsok, felszínes karcolatok még a riport mélységéig sem szántanak, és csak sejteni lehet mindazt az érdekes tartalmat, ami a sorok mögött kiaknázatlan és elmondatlan maradt. Az említettek mellett meglehetősen bőséges szemle és krónika rovat egészíti ki a *Híd* októberi számát – és egyben októberi hangulatát is. Ezen az összbonyomáson már B. I. [Bori Imre] harcias hangú jegyzete sem tud változtatni, amely a Budapesten megjelent *Jugoszláv költők antológiájáról* szól, s a végén maga is beleolvad a csendbe.”

Bácski György Sinkó Ervinnek: „Nem volt még alkalmam könyveiről írni. A *Tizennégy nap* még most is kézről kézre jár – pillanatnyilag is »kézben van« és az új reflektáns alig várja, hogy ez kiolvassa, mert híre járt és miután kolozsvári író-társaim jó része elolvasta, az itteniek alig várták, hogy visszajöjjen onnan. Annak idején a *Korunk* kérésére írtam róla méltatást – azt remélem, hogy a jövő év folyamán ott tartunk és megjelenhet [...] Most írtam a *Korunk*-nak egy kis tanulmányt Krlezsáról (gyakran támaszkodtam benne a Falangára [A véres mítosz]) és lefordítottam egy novelláját (*Smrt Rikarda Harlekinija*), a szerkesztőségben remélik, hogy akadálytalanul bekerül a decemberi számba.¹ Ha a novella

valamely oknál fogva nem menne, akkor vagy két Krlezsa-verset hoznak. Az *Optimisták* (amit Méliusz Jóska címére küldött) egyáltalán nem érkezett meg.²

1. Rikardo Harlekini halála. *Korunk*, 1964. 2. 151–159. – 2. Sinkó Ervin levelezése II., 244., 303.

1963. november 9.

Az Újvidéki Rádió közölte: „Milenko Drakulić, hazánk budapesti nagykövetségének gazdasági tanácsosa tegnap fogadást adott a jugoszláv–magyar áruforgalmi tárgyalásokon részt vevő küldöttségek tiszteletére. A két küldöttség tagjai mellett megjelentek Karádi Gyula, a magyar külkereskedelmi miniszter első helyettese és dr. Dušan Čalić, hazánk budapesti nagykövete is.”

1963. november 10.

Szavics György beszámolója: „...meghökkenő az a tény, hogy a Novi Sad-i ifúságnak egyetlenegy esetben sem jött el egy százaléka a tribün rendezvényeire. Megdöbbenőnek véli ezt az Ifjúsági Szövetség Novi Sad-i városi vezetősége is. Ezért a napokban plenáris ülést hívott össze, hogy az ifjúsági aktivisták részvételével, tehát a legnépesebb testülettel megtárgyalják: mi legyen a teendő. Előjáróban állapítsuk meg, hogy a plénum tagjainak nagyobb része csak nagy ritkán jár el a tribün rendezvényére, s legalább a felét úgyszólván sosem láttuk a tribün szalonjában. Ezek a fiatal emberek most összegyűltek, hogy kibogozzák az okokat, miért hanyatlik a Novi Sad-i ifjúság egykor hírneves intézménye [...] s végül – hogy a szószátyárkodást kellő politikummal fűszerezzék – hozzáfűzték azt is, hogy az Ifjúsági Tribünről hiányzik a munkásifjúság [...] Rádöbentek arra is, hogy az Ifjúsági Tribünön nem nevelődött ki új káder, új vezető csoport, úgyhogy pillanatnyilag egyetlenegy embernek a szívügye a tribün egész munkássága. Ez az ember Željko Petrović,¹ a tribün népszerű főszerkesztője. Rádöbentek arra is, hogy az még semmiféle biztosíték a tribün sikeres munkájáért,

ha az ifjúsági vezetőség nevezi ki szerkesztőit, szerkesztőségét [...] A tribün magyar osztályáról megállapították, hogy nagyon is figyelemre méltó két idényt hagyott háta mögött. Gion Nándor, a magyar osztály szerkesztője kifogásolta, hogy a magyar nyelvű rendezvények közönsége nemigen jár a szerb nyelvű előadásokra [...] Azt hiszik, hogy a vita után valami logikus következtetéseket vontak le? Erről szó sincs. Abban maradtak, hogy az Ifjúsági Szövetség városi vezetősége az elhangzottak alapján kísérletet tesz, hogy meghatározza a teendőket. Nagy érdeklődéssel várjuk.”²

1. Aki majd a hetvenes években Želimir Žilnik néven híresül el, mint radikális ellenzéki filmrendező. – 2. Sz. Gy.: Meddő csevegés az Ifjúsági Tribün portáján. Az Ifjúsági Szövetség Novi Sad-i plenáris üléséről. MSZ, 1963. november 10.

1963. november 13.

Budapesten aláírták az 1964. évi magyar–jugoszláv árucserre-forgalmi megállapodást, amely az 1963-as évhez viszonyítva 15%-os emelkedést irányoz elő.¹ > 1963. január 28.

1. MOL XIX-J-1-j-4b-006236-2-1963.

1963. november 14.

„Hogy miért e fránya *Symposion Könyvek* sorozata? Íme, a felelet a tóparti kultúrgond elosztására: ELSŐSORBAN: A *Symposion Könyvek* nem a tóparti GYANÚTLAN OLVASÓKNAK íródnak. Számukra ugyanis továbbra is íródnak, LOGIKAI ÉS NYELVTANI SZABÁLYOK SZERINT, a VILÁGOS és KÖZÉRTHETŐ könyvek. MÁSODSORBAN: A *Symposion Könyvek*nek csakugyan semmi közük sincs a MI (értsd: tóparti) FÖLDI H2O-nkhoz. HARMADSORBAN pedig, összegezésként (mint ahogy az a költő írta, kinek ugyancsak nagy köze van ehhez a MI FÖLDI H2O-nkhoz): »Nem vagyunk egyazon palik se fájdalomban, se halálban!<...»¹

1. Szakállszárító: Adalékok a tóparti szenzibilitás és kultúrgondok történetéhez. *Ifjúság*, 1963. november 14. 15. [*Symposion*, 1963. november 14. 5.] Idézi Bosnyák 2003, 138.

1963. november 15.

Gion Nándor az Újvidéki Rádióban arról tájékoztatót, hogy „Tegnap este Ács Károly ismert vajdasági költő előadást tartott a Forum klubjában a jugoszláv költészet készülő magyar nyelvű antológiájáról. Valójában nem is előadás, inkább közvetlen és kötetlen beszélgetés formájában kerültek terítékre a problémák”.

1963. november 17.

A zentai kiállítási teremben megnyílt a művésztelep kiállítása. Tizenegy kiállító 43 művét december 10-ig 3145 látogató tekintette meg.¹

1. Zentai művésztelep, 70.

1963. november 19.

Jankovics Ilona az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében* arról számolt be, hogy „Vajdaság öt elemi iskolájában kísérleti oktatás folyik történelemből. A Tartományi Oktatásfejlesztő Intézet új tantervet irányoz elő a területi, többnyelvű iskolák számára. Azon a két évvel ezelőtti karlovci [Karlóca] szemináriumon kristályosodott ki az elgondolás, amelyen száznál több történelem szakos tanár, előadó vett részt, fejtette ki véleményét a különböző nemzetiségű gyermekek célszerű történelemoktatásáról. Egyöntetű volt a vélemény, hogy a nemzetiségi tantervébe az általános jugoszláv program mellett be kell iktatni a képviselt nemzetek történelmének főbb mozzanatait is. Jóllehet senki sem emelt vétót, a résztvevők mégis sorakoztatták érveiket: a különböző nemzetiségű gyerekek közeledése, a kölcsönös jobb megismerés, egymás megbecsülése. Az idén aztán megindult a kísérletezés Novi Sad, Subotica, Stara Pazova, Vladimirovac és Vojlovica egy-egy elemi iskolájában. Bartha Dezső tanügyi tanácsos, aki kezdettől fogva szorgalmazta az újszerű történelemoktatás ügyét, mostanában ritkán található az irodában. A terepet járja, a kísérletezésre kizemelt iskolákat látogatja, az előadóknak, a tanári karoknak nyújt segítséget, konzultálja őket az új, járatlan úton adódó nehézségekről. A napokban

mégis sikerült találkozunk vele, s a kérdésre: mi a kísérleti tanterv fő jellemzője, ezt a választ kaptuk: – A bizonyos mértékben tömörített szövetségi program mellett a tanterv felőleli valamennyi Vajdaságban élő nemzetiség nemzeti történelmének főbb mozzanatait. A hangsúly most azon van, hogy a szerb, a magyar anyanyelvű gyerekek is hall a szlovák, a román nép múltjáról és fordítva. A másik jellemző pedig, hogy az előadandó anyagot úgy válogatták össze, hogy valamennyi nemzetiség felszabadító mozgalma, osztályharca egyetlen egységes törekvés kifejezője egy meghatározott korszakban, aminek végre a mi társadalmunk biztosított egyenrangú testvéri közösséget, egységet. A kísérleti tanterv összeállítóit dicséri, hogy a történelemoktatást a nevelés leghatékonyabb eszközének tekintik, és méltán elmondhatjuk: a nemzetiségi iskolák tanterve a két, sőt néha háromnyelvű oktatás sikerének egyik záloga lesz, ha majd három évig alapos kísérlet után teljes érvényűvé válik ebben a tarka nemzeti összetételű Vajdaságban.”

A szabadkai Népszínház bemutatta Kopeczky László *Carmen és a bikák* című „kabaréoperáját prózában”. Rendező: Lányi István mint vendég. Díszlet és jelmez: Radmila Radojević. Hangszereles: Milan Asić. A táncokat Nikola Popović tanította be. Közreműködtek: Pataki László, Barácius Zoltán, Czehe Gusztáv, Romhányi Ibi, Bada Irén, Szilágyi László, Nagy István, G. Karna Margit, Albert János, Rác Géza. Az 5 előadásnak összesen 1021 nézője volt.¹

1. Urbán János: *Carmen és a bikák*. MSz, 1963. november 19. 9.; Barácius Zoltán: *Carmen és a bikák*. 7 *Nap*, 1963. november 22. 17.; Nagy József: *Irodalmi szatíra – és némi pajzánkodás*. *Dolgozók*, 1963. december 6. 14.; Gerold, Pastyik 1970.

1963. november 20.

Sinkó Ervin Polányi Károlynak: „Ha késve is, de engedjék meg, hogy feleségem nevében is megmondjam, milyen öröm volt számunkra az a rövid idő, amit az Önök társaságában Pesten tölt-

hettünk. Közben megkaptuk az antológiát¹ és nemcsak a figyelmességet, hanem a szép könyvet is mind a ketten halásan köszönjük. A folyóiratra² nézve nem akartam addig írni, amíg nem voltam biztos benne, hogy csakugyan tudok innen megfelelő anyagot szerezni. A folyóirat programjában megnyilatkozó szélesség itt Jugoszláviában a legnagyobb rokonszenvre talált, úgy hogy az Ön megtisztelő ajánlatát, hogy nevem a szerkesztők sorában mint a jugoszláviai szerkesztő szerepeljen, készséggel fogadom el és igyekezni fogok aktívan résztvenni a folyóirat szép céljainak megvalósításában. Legyen szíves, közölje velem, milyen terjedelmű kéziratokra volna szükségük, van-e ezirányban egy maximális határ s a másik kérdés: a beérkező kéziratokat küldhetem-e azon a nyelven, amelyen írva vannak vagy pedig mindet már angol nyelven kell-e megküldennem? A napokban kapom meg az itteni kiadótól az összegyűjtött elbeszéléseim kötetét³ – magyarul – és első dolgom lesz, hogy az Önök címére postára adjam.”⁴

1. The Plough and the Pen. – 2. Co-Existence. – 3. Aegidius útra kelése és más történetek. – 4. Sinkó Ervin levelezése II., 245., 303–304. Eredeti az OSzK Kézirattárában Fond 212/634 sz.

1963. november 22.

Az Újvidéki Rádió közölte: „Tito köztársasági elnök meghívására ma délelőtt Bukarestből különvonaton többnapos látogatásra Jugoszláviába érkezett a Román Népköztársaság kormányküldöttsége. A delegáció vezetője Gheorghe Gheorghiu-Dej, a Román Államtanács elnöke, a Román Munkáspárt Központi Bizottságának első titkára, tagjai pedig Ion Gheorghe Maurer miniszterelnök, Emil Bodneras és Alecsandru Brladeanu miniszterelnök-helyettesek, valamint Corneliu Manescu külügyminiszter. A belgrádi pályaudvaron a román vendégeket Josip Broz Tito köztársasági elnök, a JKSZ főtitkára fogadta. Tito és Dej elnök újabb találkozója nagyon szívélyes volt. A magas rangú vendégeket a legnagyobb tiszteletadásban részesítettük.”

Azt is hírül adta, hogy „Apró Antal magyar miniszterelnök-helyettes ma fogadta Dušan Čalić budapesti jugoszláv nagykövetet. A két országot érdeklő gazdasági kérdésekről tárgyaltak”.

Aladics János írta az Újvidéki Rádió *Panorámájában* a szabadkai kisszínpad évadnyitójáról: „Érdekes ötlete támadt Kopeczky Lászlónak, a fiatal írónak és humoristának: paródiával megemlékezni egy gyászos kulturális esemény jubileumáról – a szabadkai operaház megszüntetésének tizedik évfordulójáról. Így született meg a *Carmen és a bikák* című zenés kabaré, amelynek nyitányát és helyell-közzel színpadi történéseit is Bizet *Carmen*jének tüzes ütemei szolgáltatták [...] meglehetősen megfontolt szatírájának nyilai nem irányultak nagyobb célpontok felé: járási jellegűnél nagyobb vadba nem fúródtak. És így lassan el is jutottunk napjaink egy igen érzékeny témájához – a satíra helyzetéhez. Ahhoz tudniillik, hogy kis dolgokból: bosszantó áramszünetekből, elmulasztott kommunális ügyekből, dráguló tojásból nem lehet nagy szatírárt faragni. Amit e téren nálunk pillanatnyilag nyújtani lehet, azt Kopeczkytól meg is kaptuk, sőt egy-két finom utalással még ennél is többet.”

1963. november 23.

Moór Zoltán Sinkó Ervinnek: „Elovestam az *OPTIMISTÁK*-at és tanúságot akarok tenni amellelt, hogy annak minden kort, történelmi eseményt, embereket leíró szava igaz, hiteles, valóban úgy volt. Ezek és ilyenek voltak a 19-es kommunisták, ezek és ilyenek voltunk mi. Az ilyen regény nagyon ritka, én sokat olvasok. Mindenki retussálja a szentélyeket. Köszönöm neked, mint írónak és barátoknak, hogy még egyszer megélhettem életem egyik legfontosabb és kialakulásomra legdőntőbb korszakát. Egyben megkérdezlek, hogy egy héberre fordítás és héber kiadás érdekel-e? Itt a kibbuzban minden második tag magyar zsidó, egymás kezéből akarnák kivenni a könyvet, mely kézzől-kézre fog jární. Azután – ha akarsz – megkeresem azt az

embert, akinek megvan a lehetősége arra, hogy annak a kiadónak, aki számbajöhet – én tudom melyik – megfelelő nyomtatékkal kezébe adjuk. Sokkal több oroszról héberre fordító író van itt az országban. Tehát, ha az orosz fordítás elég jó, jobb chance-ai vannak. Most a *Regény-regényé*-t olvasom és amennyire ich bezogen már az ember, eszembe jut, hogy akármilyen baráti és változatlan volt leveletek, egy szó sincs benne arról, hogy ide-fejldősemhez mi az állásfoglalástok. Ha nem írtatok róla, ne is írtatok, nem azért említem. Hanem azért, mert eszembe jutott, nem lehetnél-e az én könyvem számára az, aki Károlyi volt az *OPTIMISTÁK* számára. Vagyis megkérdezem, hogy ha beküldöm neked kéziratomat, elolvasod és azt találd, hogy jó, témájánál és tendenciájánál fogva van-e remény arra, hogy Jugoszláviában magyarul megjelenik egy zsidóságról, zsidó történelemről, zsidóknak írott könyv? Feleljetek erre kérek, tudni fogom, hogy irántam a legszívesebb jóakarát vezet mindenben, amit erről mondtok. Még túlságosan benne vagyok a *Regény regényé*-ben, hisz benne tartok és többet írok majd, ha elolvastam. Sokkal több, mint amit címe mond. Nagyon sok világos, amit ugyanúgy éreztem, de így eddig nem tudtam.¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 246., 304–305.

1963. november 25.

Vlah János az Újvidéki Rádióban arról tudósított, hogy „Vasárnap délelőtt, bensőséges ünnepség keretében adták át rendeltetésének a Petőfi Sándor nevét viselő új doroszlói elemi iskolát. Az iskola előcsarnokában helyezték el a nagy költő mellszobrát, amelyet Kocsis Eugén zombori szobrász készített. A korszerűen berendezett épületre 35 millió dinárt költöttek. A régi iskolahelyiséget könyvtárnak és a diákok iskolán kívüli tevékenységére használják majd”.

Tóba ünnepelt. Nagy Nándor riportja: „Pontosan kilenc évvel ezelőtt gyulladt ki a villany ebben a bánáti falucskában. Lakói akkor is ünnepeltek, örömmel, tiszta szívből. Örömük azonban

nem volt teljes, mert a villanyfény tulajdonképpen csak a gondolat szárnyán, a rádió hullámain hozta közelebb a falut a világhoz. A feneketlen bánáti sarat akkor még nem tudták legyőzni. Kilenc év telt el, és a tóbiaiak ismét ünneplőbe öltöztek egy kedves ünnep tiszteletére. Tegnap avatták ugyanis új kövesútjukat. Mindössze hat kilométerről van szó, arról a távról, amely évtizedeken át akadékoskodott a két szomszéd falu, Tóba és Csernye [Magyarcsernye] között. Tavaly október 15-én azután munkához láttak az emberek. Traktoristák, diákok, tisztviselők, földművesek – öregek és fiatalok kapálták a földet, hordták a követ. A helyi földműves-szövetkezet 40 százalékat adta az anyagiaknak, a többi kölcsönrel és önkéntes munkával biztosították. 120 millió dinárt és sok-sok munkaórát áldoztak erre a kövesútra. És nem véletlenül mondta átadásakor Palásti István, a Szocialista Szövetség zrenjanini járási bizottságának az elnöke, hogy ez a hat kilométer hosszú út tulajdonképpen a világgal köti össze. Tegnap ünnepelt Tóba. Este a szövetkezeti otthon nagytermében úgyszólván az egész falu ott volt, hogy végignézzék a Novi Sad-i Rádió Vidámost együttesének és énekeseinek műsorát. Az előadás kezdete előtt Ördög János, a Szocialista Szövetség helyi vezetőségének elnöke mondott néhány üdvözlő szót. Azt mondta: történelmi jelentőségű ünnep ez a tóbiaiak számára. A falu lakói tudják a legjobban, hogy ebben nincs semmi túlzás.”

1963. november 27.

Az Újvidéki Rádió közölte: „Dr. Dušan Čalić budapesti jugoszláv nagykövet tegnap este előadást tartott a Magyar Tudományos Akadémián a tudományos munka megszervezéséről Jugoszláviában. Az akadémia elnökségének kérésére nagykövetünk tájékoztatta a magyar akadémikusok egy csoportját tudományos intézeteink helyzetéről, az intézetek munkájának tervezéséről és pénzeléséről, meg a külföldi gazdasági és tudományos intézetekkel való együttműködéséről. A

jugoszláv nagykövetet az előadás előtt Rusnyák István, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke üdvözölte.”

1963. november 29.

Zágor György belgrádi magyar nagykövet jelentésében így összegezte a magyar–jugoszláv kapcsolatok 1963. évi alakulását: „A minél alaposabb kölcsönös megismerkedés, egymás gyakorlatának, szocialista építésének tanulmányozása, vezetőink személyes kapcsolatának megteremtése, illetve elmélyítése, a jószomszédi, a szocialista országok gyakorlatában szokásos érintkezés kialakítása jellemezte mindenekelőtt politikai kapcsolatainkat. A két ország kedvezően alakuló gazdasági kapcsolataira 1963 során pozitív hatást gyakorolt az a tény, hogy Jugoszlávia számára egyre inkább szükségessé vált a szocialista országokkal, köztük Magyarországgal fenntartott gazdasági kapcsolatok kiszélesítése és magasabb szintre való fejlesztése [...] Fellendülést mutatnak országaink közti kulturális kapcsolatok is, különösen, ami a kulturális vezetőink érintkezését, a különféle tanulmánycsoportok gyakori kölcsönös látogatását, a rendezvények számszerű növekedését illeti [...] A határozott fejlődést mutató magyar–jugoszláv kapcsolatok kétségtávolan kedvezően hatottak a Jugoszlávia részéről a szocialista országok vonatkozásában megnyilvánuló közeledésre.”¹

1. MOL XIX-J-1-j-4b-006236-2-1963.

1963. november

Simándy József Kossuth-díjas operaénekes egy koncert keretében Belgrádban vendégszerepelt, és a Belgrádi Rádió kórusával énekelt magyar nyelven a *Psalmus Hungaricus*.¹

Magyarország és Jugoszlávia koncertirodái között megegyezés jött létre az 1964–65. évi művészcsereéről.²

A *Híd* 11. számának tartalmából: Slobodan Berberski: *Élete útjain* (Fordította Korom Tibor); Bogdánfi Sándor: *Hajnal a Duna-parton*; Herceg János: *A hallgatásáról*; Danilo Kecić: *Az óbecsei és környékbeli munkásság gazdasági harca 1936-ban* (Fordította Kollin József); Korom Tibor: *Azokban a nyári hetekben*; Majtényi Mihály: *Visszaszerezni az élet*; Pap József: *B. SZ. GY. képei előtt*; Saffer Pál: *Adalékok egy arcképhez*; B. Szabó György: *írásai*; Szeli István: *Árnyak és arányok*; Tolnai Ottó: *Agram ostroma*; Utasi Csaba: *Élő pillanatok*.

Részlet Bosnyák István B. Szabó György halálára írt nekrológjából: „De nem írhatnám alá e sorokat a kegyeletos elhallgatás önvádja nélkül, ha nem tennék említést arról is, hogy volt pillanat, amikor kételkedtem B. Szabó Györgyben. Pontosabban: irántunk tanúsított magatartásában. Végérvényes tényként ugyan sohasem tudtam elkönyvelni magamban azt a szállongó, ki tudja, honnan kerekedett suttogást, hogy »Gyurka még egyszer megpróbál élre ugrani«, ezúttal a mi segítségünkkel. De 1963. január 23-a után, amikor a legnehezebb volt helyt állni és töretlen maradni a gombamód szaporodó félremagyarázások ellenére is, nekem szintén úgy tűnt, hogy B. Szabó meghátrált. Mert ekkortájt terjedt el köztünk a jelképes hír is, hogy »Gyurkánál kihült a szoba«, nem akar senkit fogadni, minket se, fél stb. Százszor legyőztem és százszor újraéledt bennem a kétely, de – s ez most nagyon vigasztal – még B. Szabó életében sikerült végérvényesen eloszlatnom. Legalábbis önmagam előtt. A május elsejei *Symposion*-számot készítve elhatároztam ugyanis, hogy engedélyt kérek tőle a 10. kompozíció (fekete sorozat) nálam levő foto-reprodukciójának leközlésére. Felhívtam, s köntörfalazás nélkül tudtára adtam, miért volna szükség a 10. kompozícióra: bizonyos zavarodott lelkek riadalma ellenére mi evvel az absztrakt grafikával akarjuk ünnepelni május elsejét. S ekkor B. Szabó »szobája« a számomra egyszerűen megszűnt – »kihült«-nek lenni. Ő ugyanis

habozás nélkül beleegyezett a 10. kompozíció leközlésébe.³

1. MOL XIX-J-1-j-4b-006236-2-1963. – 2. MOL XIX-J-1-j-4b-006236-2-1963. – 3. *Híd*, 1963. 11. 1121–1122; Bosnyák2, 46.

1963. december 3.

Zágor György belgrádi magyar nagykövet négy napos hivatalos bemutatkozó látogatást kezdett a Vajdaságban. A 27 pontból álló program keretében felkereste az állami szervek, a társadalmi-politikai szervezetek (Szocialista Szövetség és szakszervezet), művelődési és oktatási intézmények (Matica srpska, Újvidéki Egyetem, újvidéki és szabadkai színház) és gazdasági munkaszervezetek (Pobeda, Novitet) vezetőit. 1963. december 21-én keltezett összefoglaló jelentésében kiemelte: „Sóti Pál elvtárs, a Vajdasági Szocialista Szövetség elnöke [...] elmondotta, hogy az utóbbi években sokat tettek a Vajdaságban élő nemzetiségek jogainak kiszélesítése, kiteljesítése érdekében. Különösen nagy jelentőségűek a Vajdasági Kommunisták Szövetsége Központi Bizottsága legutóbbi plénumán a nemzetiségekkel kapcsolatban hozott határozatban foglaltak. Sóti elvtárs emlékeztetett arra, hogy néhány évvel ezelőtt a Vajdaságba letelepített szerbek, horvátok, crna-goraiak, vagy más nemzetiségű szlávok minden községben, üzembn, járásban egymás között osztották fel az egyes tömegszervezetekben, a Kommunisták Szövetsége alapszerveiben is a vezető funkciókat, mást nem tűrtek meg maguk között. A pártba is csak atyafiakat vettek fel és így magyarok aránylag kis számban kerültek a párt soraiba. A párttagok struktúrája egyidejűleg romlott, politikai színvonal a csökkent [...] Minda Tibor, a Fórum Kiadó igazgatója és az azóta leváltott Vébel Lajos, a *Magyar Szó* főszerkesztője ismertették terveiket. Mindenekelőtt a magyar nyelv művelését tüzték ki főcélul [...] mint mondták, ha a két ország kapcsolatai továbbra is egészségesen fejlődnek, az sem kizárt, hogy egyes magyar tankönyveket

teljes tartalommal átvesznek, kinyomtatják és kiadják a vajdasági magyar nemzetiségű iskolák diákjai, hallgatói számára. Azt is szeretnék elérni, hogy a hazánkban élő délszláv nemzetiségű tanulók tankönyveit a Vajdaságban szerkesszék és a Fórum nyomja és adja ki, a Magyar Népköztársaság pedig importálja [...] Sinkó Ervin tanszékvezető tanár a magyar tanszék munkatársainak jelenlétében fogadott [...] mindenekelőtt a 150 000 címszavas értelmező szótár¹ kiadását emelte ki. Ezt a szótárt a MTA Nyelvtudományi Intézetéhez küldik lektorálni. Ezen kívül tájszótár szerkesztésére is készülnek. Szeretnék kiadni a magyar tanszék munkatársai által készített szakdolgozatokat, de ezt csak úgy tudnák megvalósítani, ha a kiadásra készülő szakdolgozatok példányszámainak zömét Magyarországon vásárolnák meg, mert a Vajdaságban – néhány tanárt kivéve – nem talál érdeklődésre az ilyen fajta tanulmány. Példaként megemlítette, hogy Bori Imre tanársegéd Radnótiról készített dissertációval készül a doktori diploma elnyerésére. Szeli nevű tanár pedig Hajnóczy–Martinovics összeesküvésről készít tanulmányt. Komoly megoldásra váró probléma – hangsúlyozta Sinkó Ervin – a kölcsönös devizamentes diák tanulmányút is, amely nagyon sokat »adna« mindkét fél diákjai számára. Megjegyzem, hogy nyoma sem volt a néhai »harcos« Sinkónak, aki azelőtt minduntalan vitát provokált. Sinkó megenyhült, fáradt öregember benyomását keltette. Az a benyomásom, hogy a magyarországi út sok mindenre ráébresztette Sinkó Ervint, nagy hatást gyakorolhatott rá. Erről az útvjáról, tapasztalatairól, emlékeiről egyébként melegen beszélt [...] Szabadka Sándor elvtárs és felelős munkatársai, akik a beszélgetésen részt vettek a magyar nyelv művelése terén látják a Rádió főfeladatát. A Rádiónak még szorosabb kapcsolatot kell teremteni a Magyar Rádióval ahhoz, hogy zökkenőmentesen oldják meg feladataikat [...] A Szubotikai Szerb–Magyar Népszínház [...] élén szerb főigazgató áll. A magyar együttes vezetője

Dévícs Imre igazgató [...] Azt remélik, hogy elérhetik egy-egy magyarországi jó színész vendégszereplését vagy hosszabb periódusra, vagy pedig esetleg egy-egy darabban, és az oktatólag hat majd színészi gárdájukra [...] Vajdasági utamat pozitívan értékelem. A meglátogatott vezetők nagyon óhajtják a két ország közötti viszony javulását, továbbfejlesztését. Meggyőződtem róla, hogy ezek a helyi vezetők a jugoszláv felső szerveknél erősen szorgalmazzák a kishatárforgalom beindítását, valamint hogy nincsenek gátlásaik a vajdasági magyar nemzetiség és az anyaország közötti kapcsolatok tekintetében [...] A Vajdasági magyarság a színház, a könyvkultúra, a rádió- és televízió, a sajtó stb. terén hatályos testvéri elvtársi segítséget igényel az anyaországtól. Ezentúl átfogóan foglalkoznunk kell ezzel a kérdéssel és a megfelelő jugoszláv szerveken keresztül, az ő hozzáállásuk állandó figyelembe és tekintetbe vétele mellett, maximális kulturális segítséget kell nyújtanunk a jugoszláviai magyarságnak. Novi Sadon az Ifjúsági Tribün helyiségében filmjeinket – előzetes megtárgyalás után – megfelelő összeg ellenében vetíthetnénk. E felajánlást meg kell ragadnunk és időnként filmbemutatót kell tartanunk Újvidéken.”²

Az Újvidéki Rádió közölte: „Zágor György belgrádi magyar nagykövet ma délelőtt tisztelegő látogatást tett Radovan Vlajkovičnál, a Vajdasági Tartományi Szkupstina elnökénél és Ilija Rajačićnál, a Tartományi Végrehajtó Tanács elnökénél. Vlajkovič elnök délben ebédet adott a Novi Sad-i Park szállóban a magyar nagykövet tiszteletére.”

1. Helyesen szerbhorvát–magyar nagyszótár. – 2. MOL XIX-J-1-j-5f-008215-1963.

1963. december 6.

Jankovics Ilona az Újvidéki Rádióban: „A Novi Sad-i Egyetem Magyar Tanszékén ebben a tanévben dr. Kovács Kálmán debreceni egyetemi tanár előadásorozatot tart a legújabb magyar

irodalomról, a húszas évektől napjainkig kibontakozó irodalmi életéről. Kovács Kálmán a magyar–jugoszláv kulturális kapcsolatok keretében tartózkodik nálunk. Első előadását ma tartotta a tanszék négy évfolyamának hallgatói előtt.”

1963. december 10.

Az Újvidéki Rádió közölte: „Magyar íróküldöttség érkezett Jugoszláviába. Tagjai Nemes György, Vészi Endre és Diószegi András. A delegáció ellátogat Belgrádba, Zágrábba, Ljubljánba, és megbeszéléseket folytat a Jugoszláv Írószövetség képviselőivel.”

1963. december 12.

Az Újvidéki Rádió jelentette: „Belgrádban ma megkezdődött a nemzeti kisebbségek kérdésével foglalkozó Jugoszláv–Olasz Vegyes Bizottság tizedik rendes ülészaka. A bizottság a londoni emlékirat különleges rendelkezéseinek értelmében alakult.”

1963. december 13.

Az Újvidéki Rádió közölte: „Magyar kormányküldöttség érkezett ma Belgrádba dr. Horgos Gyula gépipari és fémkohászati miniszter vezetésével. A pályaudvaron a küldöttséget Filip Bajković szövetségi iparügyi titkár és Zágor György belgrádi magyar nagykövet fogadta. A delegáció megbeszéléseket folytat a két ország gyáripari együttműködéséről.

Ugyanott Madarász András arról számolt be, hogy „Sóti Pál elnökletével ma ülést tartott a Szocialista Szövetség Tartományi Vezetőségének Végrehajtó Bizottsága. Megvitatta a kétnyelvűség helyét és szerepét a hivatalokban és a közéletben, a Szocialista Szövetség tömegesítésével és pénzügyi politikájával kapcsolatos kérdéseket, valamint a gyermekgondozó intézmények munkájáról szóló jelentést. A Végrehajtó Bizottság ezenkívül döntött a káderkérdésekről is. Így a Dnevnik Lapkiadó Vállalat új igazgatójává Dušan Draginčićet, a Novi Sad-i Járási Szkupstina alelnökét nevezte

ki a más beosztásra távozó Slobodan Pošarac helyett. A *Magyar Szó* új főszerkesztőjévé pedig Varga Lászlót, az *Ifjúság* eddigi főszerkesztőjét nevezte ki. Vébel Lajos, az eddigi főszerkesztő új beosztást kap.”

Gion Nándor a *Panorámában*: „A Novi Sad-i Bölcsészeti Kar Magyar Tanszékén hamarosan sor kerül még egy, sorrendben a második doktori disszertáció megvédésére. Szeli István után most Bori Imre készül a doktori cím elnyerésére [...] A disszertáció témája *Radnóti Miklós költészete*. Az eddigi, Radnótiról szóló irodalomhoz viszonyítva milyen új szempontból vizsgálta a költő életművét, és milyen új mozzanatokról számol be disszertációjában? Rögtön le kell szögezmem – mondja Bori Imre –, hogy komoly Radnóti-irodalom ma sincs [...] Paradoxonnak látom, hogy a legjobb Radnótiról szóló tanulmányok filológiai vagy stilisztikai jellegűek [...] Ebből következik, hogy az új mozzanatokról feltett kérdésre meglehetősen nehéz felelni. Eltekintve ugyanis néhány vázlatos kísérlettől, ez a disszertáció kísérelte meg először Radnóti költészetének természetét fejtegetni egy nagyobb lélegzetű munkában, tehát új mozzanatok lépten-nyomon felbukkannak.”

Vébel Lajos főszerkesztő távozott a *Magyar Szó*-ból. Az Újvidéki Rádió szerkesztője, majd több évtizedig fő- és felelős szerkesztője lett. A lap élére Varga László került.¹ > **1957. január 17.**

1. Kalapis Zoltán: A Magyar Szó évei, évtizedei. In *A Magyar Szó 1989. évi Naptára*. Újvidék, 1988, 120., 124.

1963. december 17.

Az Újvidéki Rádió közölte: „A Szakszervezeti Szövetség Tartományi Tanácsának elnöksége mai ülésén kinevezte Lukó Andrást a *Dolgozók* című szakszervezeti lap főszerkesztőjévé. Lukó András eddig a *Magyar Szó* főszerkesztő-helyettese volt.”

Saffer Pál írta a *Kultúrrevüben* *A megértés dokumentuma* címmel: „A minap egy folyóirat került a kezünkbe, a *Riječka Revija* novemberi száma, amely nekünk, vajdaságiaknak különösen érdekes. A köztársaságközi irodalmi együttműködés keretében a vajdasági írók rijekai látogatása után a folyóirat ezt a novemberi számát teljes egészében a vajdasági íróknak szentelte. Huszonkét vajdasági író, szerbek, magyarok, szlovákok, románok szerepelnek ebben a folyóiratban versekkel, elbeszélésekkel és tanulmányokkal. Szerepel egy rijekai is – naplójegyzetekkel, amelyeket Vajdaságban, a Kanizsai Írótáborban írt [...] Ez a novemberi szám kiállítás: emberi és írói kiállítás az egymáshoz közeledés mellett, egy messzi vidék eddig ismeretlen, soha nem hallott, újonnan felfedezett irodalma mellett, ritmusok és ízek mellett, amelyek különbözők a ciprusok, kövek és habok világának ritmusaitól és ízeitől. Azt sem kell külön mondani senkinek, hogy e nélkül az együttműködés nélkül, e nélkül a már lassan mozgalommá váló íróbarátkozás nélkül aligha csendült volna meg így együtt a vajdasági magyar írók: Ács Károly, Domonkos István, Fehér Ferenc és Saffer Pál szava a messzi Isztria horvát olvasóközönsége előtt.”

1963. december 18.

Az Újvidéki Rádió jelentette: „Belgrádban ma véget ért a Jugoszláv–Olasz Kisebbségi Vegyes Bizottság tizedik ülészsaka, amelynek több pozitív eredménye van a kölcsönös megértés és az együttműködés terén. Mitja Vošnjak meghatalmazott miniszter, a jugoszláv küldöttség vezetője és Manlio Castonuovo meghatalmazott miniszter, az olasz delegáció főnöke az ülészak végén jegyzőkönyvet írt alá. Mind a ketten elégedetten nyilatkoztak a tizedik ülészak eredményeiről.”

1963. december 20.

Az Újvidéki Rádió közölte: „Belgrádban ma Filip Bajković szövetségi iparügyi titkár és dr. Horgos Gyula, a Magyar Népköztársaság fémkohászati

és gépipari minisztere aláírta a jugoszláv–magyar gyáripari együttműködésről szóló jegyzőkönyvet. A két ország ipari küldöttsége december 10-e és 19-e között megvitatta az idén Budapesten aláírt jegyzőkönyvben tervezett gyáripari együttműködés eddigi eredményeit. Megállapították, hogy kedvezőek a lehetőségek a két ország ipari együttműködésére, és hamarosan hosszú lejáratú szerződéseket lehet kötni bizonyos készítmények közös gyártására.”

A *Panorámában* Saffer Pál arról számolt be, hogy „Tegnap határozatával, amely szerint három vajdasági szerzőt, Marić Sretent, Radovan Ždralét és Deák Ferencet felvette soraiba szerbia íróegyesülete, hosszú évek alkotótevékenységét ismerte el és egyben kifejezte reményét, hogy ez a három író, akik közül kettő a fiatalabb generációhoz tartozik, a jövőben is folytatni fogja korábban megkezdett munkásságát”.

1963. december 21.

Jakus Jenő, a Magyar Külügyminisztérium III. sz. Területi Osztályának megbízott vezetője feljegyzésében közölte, hogy 1963. december 19-én fogadta Slobodan Borisavljević budapesti jugoszláv nagykövetségi tanácsost, aki „Korábbi érdeklődésünkre válaszolva (Zlokolica I. titkár e kérdésben Aranyosi elvtársnak a napokban adott válaszával homlokegyenest ellentétben) közölte, a Jugoszláv Harcosok Szövetsége nem kíván bekapcsolódni a Borban kivégzett munkaszolgálatosok emlékművének létrehozásával kapcsolatos akciókba, ennek az ügynek egyedüli gazdája náluk a Jugoszláviai Zsidók Közössége lesz. Ettől függetlenül ők szívesen látják partnerként a Magyar Partizánszövetséget és a Nácizmus Üldözötteinek Szövetségét is. Emlékeztetve őt Zlokolica első titkár ugyancsak belgrádi illetékesekre hivatkozással elmondott ellentétes közlésére, megjegyeztem, sajnálnám, ha az általa elmondottak az illetékes jugoszláv szervek végleges álláspontját jelentenék, mert az e témában illetékes magyar szerveinkkel

folytatott beszélgetéseink alapján az a benyomásom, hogy a Partizánszövetség semmiképpen, de még a Nácizmus üldözötteinek Szövetsége is csak nagyon nehezen tudna ilyenformán az akcióban részt venni, s minthogy mi kezdettől fogva ellene voltunk annak, hogy a faszizmus többnemzetiségű áldozatainak emlékünnepejét izraelita felekezeti kérdésre zsugorítsuk, nem is vagyok bizonyos abban, hogy a Magyar Izraeliták Országos Központja bekapcsolódik-e az akcióba. Mindenesetre erről a közlésről az illetékeseket tájékoztatom – mondtam – de nem világos még előttem sem, mivel tudom majd előttük meggyőzően megindokolni a Jugoszláv Harcosok Szövetsége elzárkózásának indítékait egy olyan kérdésben, ahol a legkézenfekvőbb lenne a közös kiállítás a faszizmus mai megnyilvánulásai ellen.”¹

1. MOL XIX-J-1-j-27g-005741-1-1964.

1963. december 25.

Domonkos István Pivkáról Tolnai Ottónak Zágrábba: „Tőfém, majd megfordulunk mindenhol, ahol kenyeret lehet kapni és aszpirint [...] Szeretnék negyvenéves, őszülő, eltökélt lenni. Egy »józanodási« folyamat állt be nálam. Ritka és drága alkoholt fogok inni, ha inni fogok még egyáltalán. Eltökéltem, hogy *mindenáron* prózát írok. Én az első pillanattól kezdve hittem, hogy ritka, nagy dolog a barátságunk. Én épp belőle akarok irodalmat csinálni. Fúj! Majd leülünk egyszer valahova és elkezdjük mesélni előlről. Szétvetne a büszkeség, ha képesnek érezném magam egy közepes X-100 regény megírására. Nékem a próza nyújt ellenállást, ezért is vonz, a versírás túl könnyen ment eddig, semmibe sem veszem. Még otthon megkezdtem egy verset B. Szabó Györgyhöz, de abbahagytam, szokás az nálunk, hogy halottainkhoz verseket írunk. Szükségem lenne néhány újabb írásodra, hogy meglássam, hol és merre tartasz. Van egy beográdi orvos barátom, azt mondja, hogy Angliában hatásos reuma elleni injekciók léteznek, megállapítottuk, hogy a nőekkel való közlekedésben hasonlóak a

módszereink, versengünk ki szív el több cigaret-
tát egy nap alatt! Szememre vetette a nosztalgiát
és hajlamomat a romantikára, fajtám, a magyar
faj, örök átkait. Mily jó lenne magyarnak lennem,
vagy szerbnek, vagy görögnek – gondoltam míg
beszél. Seferis görög és szereti a dzseszt [...] Egy
novellán dolgozom. Nem fog sikerülni, mert
minden áron jónak és szépnek akarom megcsi-
nálni. A dialógus központi problémám. Ellen-
állhatatlanul vonz, mint minden veszély. Ha egy
mód is lesz rá, közöletetem, nem érdekel semmi.
Új nevemet átveszem verseimhez is. Éretlennék
érzem magam, játszani *akarok, akarok! Halál
útközben*, ez a címe és íme a mottója: »Rész-
leteiben is mindennapi szerencsétlenség volt,
inkább valami belső gyorsaság következménye.
Gyöngyinek közös barátnőnk emlékére, kit én
soha sem ismertem, Gyöngyinek, aki Reffet soha
sem ismerte.« A legfontosabb, hogy hatalma-
sakat élvezek míg írom. Mítoszt kell szőnünk
magunk köré mindenáron. Olyan eseményekről
kell írunk kezdetben és első személyben, hogy
mindenkit *irigykedésre* kényszerítsünk. Azt
hiszem, itt ez a legfontosabb: messzire menni.
Főleg olvasmányos dolgokat, melyekbe egy
óvatlan pillanatban később becsempésszük a
művészetet, kell írunk. Az ördög vigye el ezeket
a leveleket, a katonaság legnagyobb nehézsége a
levélírás. Tőfém, úgy fogunk élni, hogy na! A
betegségeket soha sem fogjuk majd emlegetni,
azok lesznek természetes állapotunk. Izgalom fog
el, ha a sok érdekes csomagolású, furcsa, színes
orvosságra gondolok, melyekkel tele lesznek zse-
beink és kofferaink. A »jelentést« természetesen
az írja meg, aki túléli az eseményeket. »Te vagy
mindenem mondanám, de férfi vagyok, ki sajnos
tisztában van nemével.« (Istenem, milyen csúnya
mondat! Ha, ha!) Do Mi.¹

1. Kézirat.

1963. december 27.

Bori Imre összegezése az Újvidéki Rádió *Pano-
ráma*jában: „Irodalmunk szokatlanul csendes

esztendejét éltük 1963-ban. A hangos viták elma-
radtak, s amikor fellángoltak, akkor sem tudtak
olyan széles hullámokkal gyűrűzni, hogy az
komolyabban érezte volna hatását. Új eszmék
helyett a tavaly felbukkantak átgondolása folyt,
azonban irodalmi életünk átalakulása, átrende-
ződése mintha éppen ilyen szélcsendes időket
követelne, hiszen ennek tünetei állandóan meg-
figyelhetők voltak. Íme, néhány jele ennek a fáj-
dalmas, de szükségszerű folyamatnak: az évekkel
ezelőtt oly szorgalmas és meglepően termékeny
csoportja az írással foglalkozóknak elhallgatott,
nevük nagy ritkán bukkan fel valamelyik újság
irodalmi mellékletében, azonban számottevő sze-
repet az idén nem játszottak, mintha lemaradtak
volna az idők járása mögött, és most hallgatásba
burkolózva teletnék át az irányzatukra nem ked-
vező időket. Mások kiszorulva a felnőttek irodal-
mából az ifjúsági és gyermekirodalom művelését
vállalták, inkább kényszerű megoldásként, mint
belső szükségből. De megfigyelhető néhány
neves írónk hallgatása is: Herceg János a *Magyar
Szó Jó reggelijében* ad hírt magáról minden héten
egyszer, Ács Károly nevét is csak versfordítások
alatt olvashattuk, Major Nándor pedig régen
beigért regénye helyett irodalompolitikai cikkeit
írta. Könyvkiadásunk terén is ugyanez a furcsa
kép tárul szemünk elé. Nemcsak kevés könyvünk
jelent meg viszonyítva az elmúlt esztendőkhöz,
de a *Symposion Könyveken* kívül említésre méltót
is alig találunk ebben a gyér évi termésben. Átütő
és jelentős sikert, irodalmi értéket Domonkos
István *Rátka* című verseskönyve jelentett. Azt
az új szenzibilitást, amit az *Ifjúság Symposion*
melléklete tavaly meghirdetett, ebben a kötet-
ben szemlélhetjük elsősorban a szépirodalmi
alkotás síkján. Kiadónk komoly vállalkozása
volt Szenteleky Kornél válogatott művei két
kötetének megjelenítése. Ez a kiadvány túlnőtte
a kiadás eredeti célkitűzéseit, azaz nem pusztán
a Szenteleky-jubileum kiadványa lett felidézve
a harminc esztendeje halott írónkat, publikálva
a ma már nehezen hozzáférhető szövegeket, de

felvetette a Szenteleky-revizíó kérdését is, ugyanis a válogatás igen jól szemléltette, hogy volt és van egy Szenteleky-legenda, amely Szenteleky, a vajdasági irodalompolitikus gondolata köré csoportosult és kristályosodott ki, s megbizonyosodhattunk, hogy van egy másik Szenteleky is, a művész, akinek művészetét érdemes vállalni. Egyetlen folyóiratunk, a *Híd*, az idén Pap József szerkesztésében jelent meg képviselve azokat az elmúlt években kialakult új művészeti törekvéseket, amelyeknek végső kihangzása a korszerűség és az ezt tükröző művészi eredmények voltak, és csak sajnálnunk kell, hogy az év első hónapjaiban felcsillant törekvés, amely a magyar irodalom neves alkotóit is bevonta a *Híd* munkatársai közé, abbamaradt. Kár, hogy Weöres Sándor, Déry Tibor és Tamási Áron szereplése után ezt az érdekes kezdeményezést a szerkesztőség nem folytatta. S nem mulaszthatjuk el megemlíteni azt sem, hogy Major Nándor elbeszéléskötete, a *Vereség*, és Gál László versei neves belgrádi kiadóknál megjelentek szerbhorvát fordításban is. Major Nándor kötete, amelyről eddig néhány bírálatot már olvashattunk, a jelek szerint komoly sikert aratott. Év végi krónikánkat művészi életünk egy fájdalmas vesztesége említésével kell zárunk. B. Szabó György tragikus hirtelenséggű halála mélyen megrázta közéletünket.”

Ugyanott Gion Nándor arról számolt be, hogy „A Forum Könyvkiadó Vállalat nemrégén megjelentette szerbhorvát nyelven Déry Tibor *Niki* című kisregényét [...] Aleksandar Tišma fordította megfontolt alaposággal és apróbb, de elég gyakori, sokszor objektív szükségszerűségből jelentkező nyelvi botladozásokkal”.

Saffer Pál: „Nemrégiben jelent meg a subotica-i Minerva kiadásában Gajdos Tibor *Még visszajövök* című regénye, egy kézirat, amely, úgy véljük, sem megjelenése előtt kiadói és irodalmi körökben, sem megjelenése után az irodalmi közvéleményben nem keltett olyan érdeklődést, amelyet témájánál, tartalmánál és néhány kvalitásánál fogva megérdemelne. Mert

Gajdos Tibor regénye, művészi alkotómódszerét és kifejezési módját szemlélve annyira szocrealista regény, hogy szinte példaként kívánczik a Timofejev-féle irodalomelméletbe [...] De az író mondanivalóját, élményét és őszinteségét tekintve már egészen más a helyzet [...] Gajdos Tibor regénye az első komolyabb kísérlet a felszabadulás utáni vajdasági magyar irodalomban a forradalmi, a háborús generációk életének és problémáinak tárgyalására [...] egy nemzedék való erejéről és való gyengeségeiről felesleges tapintat és felesleges érzékenység nélkül.”

Aladics János: „Maurits Ferenc fiatal festőművész első önálló kiállításának rajzait nézegetjük a Novi Sad-i Ifjúsági Tribün napokban megnyílt klubjában [...] Jóval felülmúlta várakozásunkat, amelyet a lapokban megjelent rajzai és illusztrációi alapján alakítottunk ki róla.”

Szabadkán a városi kiállítási teremben megnyílt a Zentai Művésztelep tárlata.¹

1. Zentai művésztelep, 70.

1963. december 29.

Vébel Lajos az Újvidéki Rádió munkatársaként felolvasta első jegyzetét.¹

1. Vébel Lajos: Az elviharzott rádiós évek nyomában. In *Hatvan éve szól a rádió*, 281.

1963. december 30.

Az Újvidéki Rádió bejelentette, hogy aznap este az újvidéki Szerb Nemzeti Színházban „nyilvános szilveszteri vidám műsort rendez. Közreműködnek a rádió énekesei és sok vendég énekes, Bogdan Dimitrijević kíségyüttese, a rádió népi zenekara László Ferenc vezetésével és a rádió nagy tánczenekara Stevan Radosavljević vezényletével, valamint a rádió Vidámest együttese.”

Domonkos István Pivkáról Tolnai Ottónak Zágrábba: „Tegnap előtt éjfélkor riadót fújtak, másnap ötven kilométert gyalogoltunk, többen összeestek, sokan kidőltek. Csütörtökön nagyon

berúgtam, az egyik barátomat megütötte a kórházi szakács, mindez este történt a hadseregotthonban, elkaptam a szakácsot és a sporhertra löktem, fölkapott egy kést és valószínűleg megszúrt volna, de közbeavatkoztak. Másnap tudtam meg, hogy idejekorán távoztunk a helyszínről, nyomban utánunk megérkezett az ügyeletes tiszt az őrséggel. A következményekről még nem tudok. De még betegen is kirtartottam a marson. Az első csoportot melyben négyen voltunk én »húztam« s két puskát és egy ručni bacačot vittem nagy tiszteletnek örvendek most a tizedesemnél [...] Fogalmam sincs hogyan fogunk öltözködni majd a leszerelés után. Ird meg. Már a reggeli után kezdtem el várni leveled s délig annyira felizgulok, hogy képtelen vagyok bármi másra gondolni, vagy dolgozni. Fokozatosan jutottam ilyen állapotba. Sokat foglalkozok magammal az utóbbi időben [...] Hogyan kellene sok pénzhez jutni? Tanulni szándékozom még csak nem tudom milyen értelemben. Azt hiszem kerülni fogom az iskolákat. Két nyelvet megtanulok és kész. Körül sáncolom magam zenével. Az egy romlott s piszkos valami magunkban, melyet egy-egy akkord, vagy melódia újra-újra felpiszkál csupán. Jó eszköz az melynek segítségével magunkat hallgatjuk: azt a sok női és férfi, állati, emberi hangot, érzelmeket, mozdulatot s a fák s a víz mozgását magunkban. Rengeteg pénzre lesz szükségem, hogy ember maradhassak. Az én mimikrim tökéletes. Senki sem láthatja a gúnyt és gyűlöletet szememben míg fejem lehajtom [...] A mítosz szövestről: fantasztikus neveket kell találnunk, melyek jól hangzanak, jövendő »műveink« alá, annál is inkább, mert még nem mi írjuk azokat egyelőre, minden vers alá másik név, minden könyv fedőlapjára, mert nem mirőlunk van szó, ehhez kapcsolódna öltözködésünk is, az ember olyan szürke valami, sehogy sem értem miért borotválkozik valaki, ha szakállát díszként használhatja, minden szörszál ökonómikus felhasználásáról van szó, minden folt, heg, sebhely kihangsúlyozásáról, aztán az idegen tárgyak,

melyeket magunkra rakhatunk; gyűrűk, láncok, gombok, órák, meg dohányozni kell egy szép pipa, vagy cigaretta-tárca miatt, szűzdohányt hordani a zsebben s a társaság nagy csodálkozására cigarettát csavarni, vagy tüzet csiholni a sznobok bankettjén, a sálakról ne is beszéljünk [...] Aztán a mimika lassan feledésbe merül. Jó az, ha van az embernek egy-két hibája mely a régi mimikára emlékeztet. Ilyenek: a félszem időnkénti rángatózása, a fül mozgatása, száj és állkapocs rángatás stb. Cselekedeteink kiszámíthatatlanok lesznek, nagyságunk utolérhetetlenségünkben fog rejtőzni [...] Hiszem, hogy a művészet kérdése mindig a forma kérdése volt s lesz s marad, mert a tartalom fejlődés képtelen, örök, ha úgy akarod s nem más mint, brutális pszichológia egyszerűsítéssel mondvá: a fájdalom, félelem, vágyakozás, vagy öröm. Ezek közül a félelmet választanám ki, mint a művészet legszelesebb talaját, egyedüli célját és okát. A fájdalom, az öröm, a vágyakozás egyszóval: az élet és halál félelmét. A szerelem félelme az én hajtóerőm. Csak azt nem tudom, hogy annyi dolog közül miért épp ezeken lovagolok, az istenit. Minél kevesebb ismerősöd, annál nagyobb igazad. (Egy közmondás kipottyant belőlem) (az enyém.) Tehát el kell zárkoznunk, messzire kell mennünk. Vigye ördög az írást! Elaludtam. Meglehet mindezt csak azért írtam, mert WC-re kell mennem és itt olyan borzasztók a WC-ék, Tőfém.”¹

1. Kézirat.

1963. december 31.

Aladics János hangos riportja az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében* az óbecsei zeneiskolából: „Horváth Valika harmonikájának könnyedén szökkenő dallamai pár pillanatra Nápoly napsugaras tájait varázsolták ide, a szilveszteri ködfátyolba burkolózó Becsére.”

1963. december

A *Híd* 12. számának tartalma: Bányai János: *Látás és látomás*; Ivan V. Lalić: *Melissza* (Versek).

Fordította Ács Károly); Major Nándor: *Kövek, halak, idő*; Pap József: *Hívások*; Bori Imre: *Radnóti Miklós eklogáiról*; Gál László versei; Deák Ferenc: *Utazás a negyedik dimenzióba*; Brasnyó István versei; Thierry Árpád: *Cédula egy jellegtelen bádogdobozban*; Sinkó Ervin: *Magyarországi látogatás után*; Bosnyák István: *Az ész elborulása* (Max Horkheimer: *Pomračenje uma*. Sarajevo, 1963); Mirnics Károly: *A munka kommunizálásának és humanizálásának problémája*. A *Szemle* rovatban Utasi Csaba: *Csalóka képek szárnyán* (Orbán Ottó: *A teremtés napja*. 1963, Magvető); Burány Nándor: „*A mogorva emberek csodálkoztak*” (Tolnai Ottó: *Homorú versek*. 1963, Forum); Brasnyó István: *Két határ előtt* (Nyerges András: *Emberi hitben*. 1963, Szépirodalmi). *Krónika*.

Sinkó Ervin írta magyarországi beszámolójában: „Mikor 1959-ben a beogradi egyetem keretében létesített bölcsészeti kar magyar tanszékén székfoglaló előadásomat tartottam, központi, döntő feladatnak jelöltem meg, hogy ez a tanszék a szocialista Jugoszlávia forradalmi szellemében kritikusan számoljon le mind a dogmatikus sztálini irodalomszemlélet parlagi sémáival, mind a magyar irodalomtörténet anakronisztikus, nacionalista hagyományaival. 1963-ban Magyarországról visszatérve sok, nagyon sok könyvet és folyóiratot hoztam magammal haza Jugoszláviába. De kaptam és hoztam magammal egy szívet, elmét betöltő, örvendetes reményt, mondhatnám bizonyosságot: hogy a mai szocialista Magyarország életében, irodalmában és művészetében éppúgy, mint történelemszemléletében és filozófiájában kialakulóban van, a maga megformálásáért küzd egy szellemiség, melynek iránya, tartalma és követelése rokonok vagy éppen közösek azzal, amiért mi itt Jugoszláviában kezdettől fogva mint a mi eszményeinkért és a mi valóságunkért vállaltuk a gyöngéket sokszor elretentő, de épp azért mindennek fölött érdemes nehéz harcot. Kaptam és hoztam Magyarországról a hitet: ott is munkálkodnak azon, hogy a

mi ügyünk az övék, az ő ügyük pedig miénk is lehessen és legyen.”

1963

Az év folyamán megjelent könyvek:¹

Vajdasági magyar szerzők magyarul: Börcsök Erzsébet: *Emberek a Karas mellől* (Elbeszélések. Forum); Burkus Valéria: *Elkésett nyár* (Versek. Osvit); Domonkos István: *Rátka* (Versek. Forum); Gajdos Tibor: *Még visszajövök* (Regény. Osvit); Gál László: *Tarlóvirág* (Válogatott versek. Forum); Lörinc Péter: *Válságok és erjedések* (Emlékezések. Forum); Majtényi Mihály: *Csilagszámoló* (Mesék. Forum); Majtényi Mihály: *Szikra és hamu* (Krónika. Forum); Medres János: *Színes üveggolyók* (Forum);² Molcer Mátyás: *Versek* (Szabadka, a szerző kiadása);³ Pap József: *Rés* (Versek. Forum); Petkovics Kálmán: *Fekete betűs ünnep* (Riportok. Forum); Sinkó Ervin: *Aegidius útra kelése* (Elbeszélések. Forum); Sinkó Ervin: *Magyar irodalom* (Tanulmányok. I. kötet. Forum);⁴ B. Szabó György: *Éjszakák, hajnalok* (Napló és feljegyzések. Forum);⁵ Szenteleky Kornél: *Válogatott művek 1–2.* (Novellák, tanulmányok, esszék. Forum); Szerencsés József: *Szavatokban parázs* (Forum);⁶ Tolnai Ottó: *Homorú versek* (Versek. Forum); Varga Zoltán: *A kötél táncos* (Elbeszélések. Forum).

Vajdasági magyar szerzők fordításban: Géza Csáth: *Trepov on the Disseting Table* ([Trepov a boncolóasztalon] *The New Hungarian Quaterly* No 9., Budapest, 1963. 86–88.);⁷ Gál László: *Pesme* (Versek. Fordította Ivan Ivanji. Beograd, Nolit, 112. 1000 példány); Herczeg János: *Nebo i zemlja* (Ég és föld. Preveo s mađarskog Ivan Ivanji. Beograd, Nolit);⁸ Major Nándor: *Poraz* (Pripovetke. Vereség. Fordította Josip Kulić. Beograd, Prosveta, 216. 2000 példány); Zákány Antal: *Blizine i daljine* (Pesme [Versek]. Subotica, Osvit, 63. 5000 példány).

Délszláv szerzők magyar fordításban:⁹ Andrić, Ivo: *A kisasszony* (Gospodica. Fordította Herceg János. Forum, 462. 5000 példány [a jugoszláv–magyar közös könyvkiadás keretében]); Andrić, Ivo: *A kisasszony* [Gospodica]; *Nyuszká* [Zeko] (Fordította Csuka Zoltán. Budapest, Európa, 338. 350 példány); Andrić, Ivo: *A vezír elefántja* ([Novele]. Fordította Csuka Zoltán, Dudás Kálmán, Illés Sándor, Vári Gerda, Vujicsics Sztoján. Budapest, Magvető, 290. 6000 példány); Andrić, Ivo: *Elátkozott udvar* (Prokleta avlija. Fordította Csuka Zoltán. Forum, 495. 5000 példány [a jugoszláv–magyar közös könyvkiadás keretében]); Andrić, Ivo: *Híd a Drinán* (Na Drini ćuprija. Fordította Csuka Zoltán. Újvidék, Forum, 438. 5000 példány [a jugoszláv–magyar közös könyvkiadás keretében]); Andrić, Ivo: *Vezírek és konzulok. Travnicki krónika* (Travnička hronika. Konzulska vremena. Fordította Csuka Zoltán. Forum, XVI + 591. 5000 példány [a jugoszláv–magyar közös könyvkiadás keretében]); Borisavljević, Miodrag: *Derült ég alatt* (Pod vedrim nebom. Fordította Bodrits István. Forum, 111. 900 [1500] példány [a jugoszláv–magyar közös könyvkiadás keretében]); Bulatović, Miodrag: *Égre száll a vörös kakas* (Crveni petao leti prema nebu. Fordította Ács Károly. Forum, 269. 4000 példány [a jugoszláv–magyar közös könyvkiadás keretében]); Cankar, Ivan: *Egy csésze kávé* (Válogatott elbeszélések, novellák és karcolatok [Izbor pripovedaka, novela i crtica]. Fordította Cvetko Elvira. Murszombat, Pomurska založba, 169. 1500 [880] példány [a jugoszláv–magyar közös könyvkiadás keretében]); Čolaković, Rodoljub: *Találkozások, emlékezések* (Susreti i sećanja. Fordította Steinitz Tibor. Forum, 183. 600 példány); Čopić, Branko: *Buksi évek* (Magareće godine. Fordította Kovács János. Forum, 168. 1000 példány); Čosić, Dobrica: *Oldódás 1–3* (Deobe. Fordította Herceg János. Forum, 1234. 2000 példány [a jugoszláv–magyar közös könyvkiadás keretében]); *Felhőjáték. Jugoszláv költők gyermekversei* ([Izbor jugoslovenske

poezije za decu]. Összeállította Fehér Ferenc. Fordította Ács Károly, Dér Zoltán, Fehér Ferenc, Gál László, Pap József. Forum, 215. 600 példány); Isaković, Antonije: *Páfrány és tűz* (Paprat i vatra. Fordította Borbély János. Forum, 205. 100 példány); Josić, Sava: *Gyermeklexikon* (Dečja enciklopedija. Fordította Kovács Sztrikó Zoltán. Forum, 108. 1000 példány); *Jugoszláv költők antológiája* ([Antologija jugoslovenske poezije]. Válogatta Vujicsics D. Sztoján. Budapest, Móra, 716. 5000 példány);¹⁰ Krleža, Miroslav: *Horvát hadisten* (Hrvatski bog Mars. Fordította Csuka Zoltán. Budapest, Európa, 448. 3000 példány); Maleszki, Vlado: *Ez volt az ég* (Ono što beše nebo. Fordította Kopeczky László. Forum, 183. 600 példány); Matošec, Milivoj: *Tiki és az ismeretlen* (Tiki traži neznanca. Fordította Gellér Tibor. Forum, 169. 700 példány); Peroci, Ela: *Százszorszép* (Tisočkrat lepa. Fordította Bodrits István. Forum, 135. 5400 példány [a jugoszláv–magyar közös könyvkiadás keretében]); Petrović, Boško: *És a felhők elvonulnak* (Lagano promiću oblaci. Fordította Lévy Endre. Forum, 225. 600 példány); Popa, Vasko: *Kéreg* (Kora. Összeállította Pap József. Fordította Ács Károly, Brasnyó István, Dési Ábel, Fehér Ferenc, Fehér Kálmán, Kovács T. Ilona, Tomán László, Torok Csaba. Forum, 3112. 600 [900] példány. Kétnyelvű); Raičković, Stevan: *Végtelen udvarok* (Veliko dvorište. Fordította Fehér Ferenc. Forum, 99. 900 példány [a jugoszláv–magyar közös könyvkiadás keretében]).

Magyar szerzők délszláv fordításban: Déry Tibor: *Nedokončani stavek* (A befejezetlen mondat. Lipa, Koper); Kodolányi János: *Stara dobra vremena* (Boldog békeidők. Novi Sad, Forum); Molnár Ferenc: *Dečaci Pavlove ulice* (A Pál utcai fiúk. Beograd, Prosveta); Móricz Zsigmond: *Rodaci* (Rokonok. Novi Sad, Forum); Németh László: *Užas* (Iszony. Subotica, Minerva); Remenyik Zsigmond: *Cirkus buha* (Bolhacirkusz. Zagreb, Zora); Zilahy Lajos:

Kad duša zamire (A lélek kialszik. Novi Sad, Bratstvo–Jedinstvo).

Az év folyamán megjelent magyar nyelvű időszak kiadványok száma és átlagos példányszáma: 7 (116 300); *Dolgozók* (17 800), *7 Nap* (18 500; 19 159),¹¹ *Híd* (1000), *Jó Pajtás* (23 000), *Iffúság* (7000), *Magyar Szó* (31 000; Kalapis¹² 32 351, vasárnap 59 800, hétköznap 27 510), *Mézeskalács* (11 000).¹³

Újvidéken Huzsvár László szerkesztésében megjelent a *Hitélet* című katolikus vallásos havi folyóirat első száma. A Szűz Mária nevééről elnevezett Rom. Kat. Plébániahivatal adta ki, és az újvidéki *Dnevnik* nyomdájában készült.¹⁴

A *Magyar Szó* mutációs oldala: *Csernyei Híradó* (1963–1964).¹⁵

Az év folyamán az újvidéki Bölcsészettudományi Kar Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén egyetemi oklevelet szerzett: Matijevics Lajos, Sárosi Károly, Szloboda János, Vajda József, Varga Zoltán, Horváth Mátyás, Novák József, Pénovátz Antal, Kaszás József, Mirnics-Dudás Júlia, Székely Mária, Laták István, Gerold László, Bányai János, Csetvei Mária, Vig István, Toplák Ibolya, Tóth Ilona, Pataki Irén, Hegedűs Györgyi, Dobos Irén, Utasi Csaba, Szabó János, Szabó Jolán, Mészáros Mária, Mirnics Zsuzsanna, Gellér Nelli, Vince Erzsébet, Kocsis-Szürke Zsuzsanna, Gion Nándor, Drakszler Zsuzsanna, Vlaovics József, Kádár Károly, Kalapis József, Mohácsi Éva, Marković Radmila. Az első fokozaton (kétéves képzés) végzett: Mérei Katalin, Kovács Mária, Mazák Terézia, Vanyberger Klára, Kaich Katalin, Sós Klára.¹⁶

1. Juhász 1973. – 2. KNV73, 110. – 3. KNV73, 110. – 4. KNV73, 110. – 5. KNV73, 110. – 6. KNV73, 110. – 7. *Dér* 1977, 113. – 8. KNV73, 109. – 9. *Književnost naroda Jugoslavije u Mađarskoj. Bibliografija 1945–1987*. Budimpešta, 1988, Udruženje izdavača i knjižara Mađarske. – 10. Veselinov, Petrović: *Bibliografija Branka Radičevića*. Novi Sad, 1974, Matica srpska. – 11. Pénteki találkozások, 1971, 74. – 12. Kalapis 1994, 181. – 13. Stoković 1975. – 14. Stanojević, Bogdan T.: *150 godina novosadske štampe*. Katalog, Novi Sad, 1976. – 15. Kalapis 1994, 91. – 16. *Filozofski fakultet u Novom Sadu, 1954–1984*. Novi Sad, 1984, 200–201.

